

**Львівський національний університет
імені Івана Франка
Факультет управління фінансами та бізнесу
Кафедра фінансового менеджменту
Студентський науковий гурток
«Податковий простір»**

Матеріали НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

**«Бюджетна та податкова
децентралізація в Україні:
проблеми та перспективи»**

1 квітня 2020 року

м. Львів

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КРУГЛОГО СТОЛУ

Керівник комітету: завідувач кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету ім. І.Франка д.е.н., проф. **Ситник Н.С.**

Члени комітету:

професор кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету ім. І.Франка **Ватаманюк-Зелінська У.З.**, д.е.н.

доцент кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету ім. І.Франка **Сич О.А.**, к.е.н.

Бюджетна та податкова децентралізація в Україні: проблеми та перспективи: науково-практичн. круглий стіл, 1 квітня 2020 р. м. Львів [матеріали]; за ред. Сич О.А.: – Львів: ЛНУ, 2020. –151с.

До збірника увійшли доповіді студентів, підготовані під керівництвом науковців та практиків кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка, які відображають результати наукових досліджень бюджетної та податкової системи в умовах децентралізації та висвітлюють шляхи подолання проблем імплементації законодавчих змін в практику діяльності органів місцевого самоврядування в мінливих умовах сьогодення.

Збірник призначений для студентів, викладачів, аспірантів та широкого кола науковців, які займаються дослідженням проблем бюджетної та податкової сфери в Україні у часі економічних реформ.

Зміст збірника

Антоник В.В.	СУТЬ РЕФОРМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	7
Базіла М.С.	СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	8
Байдала Р.І.	РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	10
Беднарчук В.В.	ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	12
Беднарчук В.В.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	14
Боднарчук У.О.	НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ	17
Бойко О.О.	БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	19
Борзак Ю.В.	ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	21
Братковська Х.Р.	ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	24
Братковська Х.Р.	СТАРТАПИ ЯК ДЖЕРЕЛО НАПОВНЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ БЮДЖЕТІВ	25
Братковська Х.Р.	ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА: СУТЬ ТА ПОРЯДОК ЇЇ РОЗРОБКИ.	26
Візняк В.В.	ПОДАТОК НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	28
Віхоть О.С.	РОЛЬ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ У БЮДЖЕТІ ОТГ	30
Віхоть О.С.	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ	31
Вовк В.В.	ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ ТА МЕТОДИ ЇХ ОЦІНКИ У ВІДЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ	34
Волчок І.С.	ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ШЛЯХОМ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	36
Гаврецька І.І.	РЕЗУЛЬТАТИ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	38
Гаврилюк Ю.П.	РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	40
Голич М. І.	МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	42
Грицишин О.П.	БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	43
Євтушок В.А.	УКРАЇНА У СВІТОВОМУ РЕЙТИНГУ СПЛАТИ ПОДАТКІВ PAYING TAXES 2020	45

<i>Жовтяк К.В.</i>	<i>ЛІКВІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ</i>	48
<i>Жовтяк К.В.</i>	<i>МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД</i>	50
<i>Закорко К.К.</i>	<i>ВПРОВАДЖЕННЯ ПАРТИСИПАТИВНИХ БЮДЖЕТІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	53
<i>Ігнатишина В.М.</i>	<i>КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ БАНКАМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	54
<i>Ігнатишина В.М.</i>	<i>ОБЛІГАЦІЇ МІСЦЕВИХ ПОЗИК В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ</i>	56
<i>Іщенко В.А.</i>	<i>ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ</i>	59
<i>Капітанчук М.В.</i>	<i>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ</i>	61
<i>Козачук О.В.</i>	<i>АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ</i>	63
<i>Козій О.В.</i>	<i>ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ</i>	65
<i>Козій Х.В.</i>	<i>ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ЯК ВАЖІЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ</i>	67
<i>Колісник М.І.</i>	<i>УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РЕЗУЛЬТАТОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА КОНТРОЛЬ ЇЇ ЛІКВІДНОСТІ</i>	69
<i>Корнієнко М. О.</i>	<i>ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ</i>	72
<i>Корпан А.В.</i>	<i>ЗАВДАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ</i>	73
<i>Костів М.Б.</i>	<i>ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ</i>	75
<i>Левуш Л.Н.</i>	<i>ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.</i>	77
<i>Лоєк Я.Д.</i>	<i>ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ</i>	79
<i>Любинська Г.В.</i>	<i>ВІТЧИЗНЯНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ</i>	81
<i>Любинська Г.В.</i>	<i>СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ТА МІСЦЕ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ У НІЙ</i>	83

<i>Любинська Г.В.</i>	<i>ВІТЧИЗНЯНА ТА МІЖНАРОДНА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ</i>	85
<i>Маркевич А.-М.О.</i>	<i>РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ</i>	87
<i>Мізік А.О.</i>	<i>РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ</i>	89
<i>Мучичко К.Ю.</i>	<i>ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ</i>	91
<i>Нечитайло О. О.</i>	<i>ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ</i>	93
<i>Нечитайло О.О.</i>	<i>ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	94
<i>Нечитайло О. О.</i>	<i>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ</i>	96
<i>Нечитайло О. О.</i>	<i>ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАРТАПУ</i>	97
<i>Олійник А.В.</i>	<i>АНАЛІЗ НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ</i>	99
<i>Онисько Е.М.</i>	<i>ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ</i>	101
<i>Онисько Е.М.</i>	<i>СУПЕРЕЧНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ</i>	103
<i>Онисько Е.М.</i>	<i>АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ</i>	105
<i>Педченко І.І.</i>	<i>ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОПЕРАЦІЙ З ДЕПОЗИТНИМИ СЕРТИФІКАТАМИ</i>	106
<i>Педченко І.І.</i>	<i>ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ</i>	108
<i>Педченко І.І., Петрович А.З.</i>	<i>СВІТОВИЙ ДОСВІД НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ</i>	110
<i>Петрович А.З.</i>	<i>АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	111
<i>Петрович А.З.</i>	<i>СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ</i>	113
<i>Рабченюк А.П.</i>	<i>ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАСЛІДКИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ</i>	116
<i>Сарафін М.А.</i>	<i>НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ ЯК ОДНОГО ІЗ НОВИХ ПРІОРИТЕТІВ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ</i>	118
<i>Себестянович І. С.</i>	<i>БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ</i>	120

<i>Селіванова М.Ю.</i>	<i>БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ</i>	122
<i>Сказик М.М.</i>	<i>ФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	124
<i>Скидан У.І.</i>	<i>РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ</i>	126
<i>Скидан У.І.</i>	<i>ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ</i>	128
<i>Сушко В.С.</i>	<i>ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВОГО КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ</i>	129
<i>Тишковець М.М.</i>	<i>БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	132
<i>Тишковець М.М.</i>	<i>ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗМІНА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА КОРИСТЬ ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ</i>	134
<i>Трачук Г.М.</i>	<i>СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ</i>	136
<i>Хом'як М.Ю., Любинська Г.В.</i>	<i>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ</i>	139
<i>Хом'як М.Ю.</i>	<i>ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ</i>	141
<i>Хом'як М.Ю.</i>	<i>СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ</i>	142
<i>Юрчик Ю.І.</i>	<i>ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	143
<i>Янісів Ю.В.</i>	<i>ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ</i>	144
<i>Яцькова Р.В.</i>	<i>ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	147
<i>Стахів С.Ф.</i>	<i>БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ АВТОНОМІЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД</i>	149

Антоник В.В.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУТЬ РЕФОРМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

В Україні вперше децентралізація згадується в Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 року, у якій зазначалося, що: «не порушуючи єдиної своєї влади, Українська Народна Республіка надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, дотримуючись принципу децентралізації». [2]

Так що ж таке децентралізація?

Децентралізація - це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів - органам місцевого самоврядування. Простіше можна сказати, що децентралізація - це надання повноважень тим органам, які ближчі до людей, де такі повноваження можна реалізувати найбільш успішно.[1]

Люди, які обирають місцеві ради та їх голів - це називається місцеве самоврядування. Їх доручають вирішувати важливі питання. Вони відповідають за шкільну і дошкільну освіту, охорону здоров'я первинного рівня (поліклініки, фапи), заклади культури, благоустрій – освітлення вулиць, стан доріг, прибирання, громадський порядок і багато інших, важливих повсякденних питань.

Суть реформи децентралізації, пропонує, що: органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування нарешті зможуть почати займатися властивими для них справами. Люди, через вибори, отримують можливість створювати органи місцевого самоврядування у громаді, районі та області.

Своєю чергою, органи місцевого самоврядування отримують для громади, району, області - повноваження та під повноваження – необхідні ресурси. Обов'язково буде запроваджено відповідальність місцевого самоврядування. Йдеться про ефективність своєї роботи перед виборцями та за законність перед державою.

Ще в старій системі , органи місцевого самоврядування, завжди були на другорядних позиціях. На них поклали обов'язки та відповідальність, але не забезпечували потрібними інструментами.

Щодо змін в Конституції, у концепції реформи та у пропозиціях, сказано: повноваження органів місцевого самоврядування мають забезпечити фінансами.[2] Органи місцевого самоврядування матимуть не тільки дотації але й частку від загальнонаціональних податків.

Якщо у місцевої влади, виникнуть проблеми, з'являться додаткові витрати, через державні рішення, то це теж компенсує держава.

На сьогоднішній день, можна лише з сумом говорити про реформу децентралізації, що така реформа не відбулась раніше. Можна пояснити це тим, що центральна влада не мала досвіду, рішучості та готовності поділитись повноваженнями та ресурсами.

Пострадянські та постсоціалістичні країни, які провели цю реформу, сьогодні значно випереджають Україну в соціально-економічному розвитку. Завдяки, реформі децентралізації, вони змогли включити в роботу те, що є найбільш цінним та важливим капіталом для будь-якої держави – це інтереси людей. Тому що, інтереси людей мають бути максимально захищеними.

І великим плюсом було те, що вони виключили проблему, яка була головною перешкодою у процвітанні успіху країни, яка на жаль є дуже поширена на сьогоднішній час в нашій країні – це корупція. Реформа, яка передбачає передачу в місцеві бюджети частки загальнонаціональних податків, створює економічну зацікавленість громад в розвитку нових виробництв, підтримці бізнесу тощо.[4]

Наведемо приклад на досвіді мешканців Центральної та інших країн Східної Європи. Коли децентралізація проходила у Польщі, падіння економіки на рік становило близько 10%, інфляція – близько 500% на рік. На кордонах стояли тоді ще радянські війська. І все ж Польща зробила цю реформу, а сьогодні готова допомогти українцям повторити успіхи та не припуститись помилок, які були на шляху децентралізації.[3]

З вище сказаного можна зробити висновок, що децентралізація прибирає штучні перешкоди для бізнесу і підприємницької діяльності. Це зайві дозволи, надмірний контроль, інстанції. Так країна і почне оживати.

Також дуже важливим фактором у місцевому самоврядуванні є активні, спроможні та зацікавлені громадяни. Це і є головний рушій на територіальному рівні. Вони стануть підтримкою тих змін, над проведенням, яких працює уряд.

Тому без реформи місцевого самоврядування всі інші реформи приречені на невдачу – так вже було в попередні роки.

Список використаних джерел:

1. СУТЬ РЕФОРМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf.
2. 20 питань про реформу або Як відбудеться перебудова системи влади в країні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://smt.mln.rv.ua/20-pitan-pro-reformu-decentralizacii-v>.
3. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/about>.
4. Реформа місцевого самоврядування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/groups-rpr/04detsentralizatsiya/>.

Базіла М.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день пріоритетним напрямком розвитку демократичної держави є забезпечення зростання рівня добробуту кожного окремого громадянина. Згідно з досвідом розвинутих європейських країн, досягнення даної мети можливе лише за умов якісного державного управління, котре посилює демократичні інститути, ліквідує нерівність можливості доступу до суспільних благ, підвищує якість суспільних послуг і рівень життя населення. [3]

В умовах реформування системи публічних фінансів актуальною є тенденція до децентралізації у державному управлінні, в результаті чого виконання певного ряду повноважень передається місцевим органам влади. Так, фінансова децентралізація дозволяє збалансувати механізми надання суспільних послуг з потребами та уподобаннями жителів місцевих громад. [3]

На сучасному етапі Україна неухильно спрямовує свої зусилля на реалізацію євроінтеграційного курсу, виконання міжнародно-правових зобов'язань, в тому числі з питань розвитку місцевої і регіональної демократії. Саме тому, подальша демократизація суспільства та одночасна децентралізація влади на засадах субсидіарності були і залишаються пріоритетами України. Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 1 квітня 2014 року. Так як, головним інструментом проведення соціально-економічної політики є бюджет, то саме бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному

розвитку. Тому на сучасному етапі управління основою є бюджетна децентралізація. [2]

У сучасних дослідженнях децентралізацію визначено як такий спосіб організації публічної влади в державі, за якого адміністративно-територіальні одиниці або інші територіальні утворення мають право самостійно вирішувати питання місцевого значення і реалізувати власні завдання у межах, встановлених законодавством та під відповідальність уповноважених органів і посадових осіб, а втручання у їх діяльність може відбуватись винятково з метою нагляду за законністю в передбачених законом випадках і відповідних формах. [4]

Бюджетна децентралізація являє собою процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центральних органів влади до місцевих. Питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень. [1]

Своєрідним стартом до бюджетної децентралізації стало внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, згідно яких :

- розширено самостійність місцевих бюджетів через можливість їх прийняття незалежно від прийняття державного бюджету;
- за місцевими бюджетами закріплено близько 50 джерел доходів з метою підвищення платоспроможності громад;
- замінено систему балансування системою бюджетного вирівнювання;
- закріплено за галузевими міністерствами розподіл коштів освітньої та медичної субвенції для передачі трансфертів ОМС;
- здійснено перерозподіл видаткових повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування за принципом субсидіарності;
- запроваджено стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Виходячи з цього, уряд має на меті створити систему, за якої наявний фінансовий ресурс має ефективно працювати на українських громадян. Тому у рамках бюджетної децентралізації мають збільшуватись не тільки доходи, а й зобов'язання, за якими місцеві громади мають діяти в інтересах місцевих мешканців. [2]

За певних обставин децентралізація може мати ризики і небезпеки. У цьому разі деякі сфери державного та суспільного життя не можуть піддаватися децентралізації. Європейська наука оптимізації публічної адміністрації в загальних рисах сформулювала такі недоліки децентралізації управління:

- автономізація цілей. Ризик виокремлення часткових цілей, що не покривають загальних цілей адміністрації та навіть можуть їм суперечити;
- ризик реалізації одиничних амбіцій;
- загроза монолітності політики держави у відповідних сферах;
- дезінтеграція діяльності публічної адміністрації щодо надання публічних послуг та прийняття управлінських рішень;
- ускладнення координації, труднощі узгодження цілей.
- зростання ризиків із впливу на прийняття рішень неналежної кваліфікації посадовців, оскільки свобода прийняття ними рішень є досить великою. В окремих випадках відповідальність вищих посадових осіб може бути обумовлена некваліфікованими чи невідповідними діями навіть інших суб'єктів відповідної галузі (сфери), хоча вплив таких суб'єктів на вищих посадовців є суттєво обмежений. [3]

Для реалізації своїх владних повноважень, ради ОТГ мають право здійснювати місцеві внутрішні запозичення та місцеві зовнішні запозичення (в тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій). Місцеві ради сіл, селищ, що не об'єдналися, не можуть здійснювати будь-які запозичення. Водночас

місцеві ради міст районного значення можуть здійснювати місцеві внутрішні запозичення та зовнішні виключно шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Таким чином у новостворених ОТГ передбачена зміна підходів до фінансування, що, в першу чергу, дозволить місцевим громадам більш ефективно використовувати кошти. [2]

Отже, на сьогоднішній день бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів влади через передачу їм потужних джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом, та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань.

Тобто запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів полягає у розширенні прав місцевих органів влади, джерел їх формування, наданні їм повної бюджетної самостійності та створення реального підґрунтя для виконання своїх повноважень. [2]

Список використаних джерел:

1. Соколова О.М. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління / О.М. Соколова, А.В. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/62/files/03055491-6112-48aa-87dc-dbcaeba697f5.pdf>
2. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ РЕГІОНІВ І ФОРМУВАННЯ САМОДОСТАТНІХ ГРОМАД [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/11>
3. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНАХ ГРОМАД [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/9f>
4. Мацук З. А. Фіскальний федералізм як децентралізована модель формування бюджетного регулювання в Україні / З. А. Мацук // Фінанси, облік і аудит - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Foa_2014_1_9.pdf

Байдала Р. І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Бюджетна децентралізація – це процес передачі повноважень управління доходами та видатками. Мета якої полягає в збільшенні ефективності реалізації даних повноважень та ретельніше управління бюджетними коштами громад. [1, с.6]

Питання бюджетної децентралізації, висвітлюються у працях багатьох провідних вітчизняних науковців фінансистів, а саме в роботах В. Опаріна, Ю. Пасічника, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія, які неодноразово наголошували на важливості та необхідності започаткування такої реформи, яка б сприяла підвищенню доброту населення країни. Проте задля розробки пропозиції щодо вдосконалення процесу бюджетного регулювання в Україні, підвищення його ефективності, що в кінцевому результаті забезпечувало б виконання функцій держави на гідному рівні та позначалося на підвищенні стандартів життя населення країни, необхідним є подальше вивчення питання самої децентралізації в контексті провадження реформ в Україні. [2, с.2]

Проблеми бюджетної децентралізації та забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування не вперше ставляться на порядок денний незалежної України. Особливо активно вони обговорюються в складних економічних умовах, коли неефективність бюджетної системи стає найбільш очевидною. У 2001 р. автори Бюджетного кодексу України вважали, що з його ухваленням місцеві бюджети стануть самостійними та отримають прогнозований дохід, а ОМС (органи місцевого самоврядування) будуть зацікавлені в тому, щоб розвивати економіку своїх територій і регіонів, розширювати податкову базу місцевих бюджетів. Однак попередні спроби бюджетної децентралізації не забезпечили очікуваних результатів. [3, с.1]

Напрямок проведення реформи місцевого самоврядування було визначено у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженої Кабінетом Міністрів 1 квітня 2014 року. Відповідно, процес децентралізації в Україні було започатковано 17 червня 2014 року з прийняттям Закону України «Про співробітництво територіальних громад», далі з прийняттям у лютому 2015 року Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». З моменту затвердження Концепції було сформовано правову базу для проведення реформи бюджетної децентралізації. Зокрема, було внесено зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України, затверджено Державну стратегію регіонального розвитку та ухвалено новий Закон про регіональну політику, запущено процес зміни адміністративно-територіального устрою. Разом з прийняттям змін до Податкового та Бюджетного кодексів нові об'єднані громади отримають більші фінансові можливості місцевого самоврядування, що сприятиме їхній економічній самодостатності та спроможності. В рамках децентралізації відбувається реформа міжбюджетних відносин, а відповідно, й зміни бюджетного регулювання. Встановлено новий порядок міжбюджетних правовідносин, що ґрунтується на засадах бюджетної децентралізації.

Результати процесів бюджетної децентралізації, як свідчить міжнародний досвід, залежать від форм децентралізації та механізмів, що регулюють їх використання та у кінцевому підсумку визначають реальну самостійність ОМС. [3, с.2]

В процесі бюджетної децентралізації важливим є забезпечення чіткого розмежування повноважень, відповідальностей органів влади різних рівнів і збільшення обсягу власних доходів бюджетів територіальних громад, а основним стратегічним завданням реалізації бюджетної децентралізації є забезпечення економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Отже, загалом децентралізація бюджетної системи є незавершеною, але питання подальшого реформування є важливим для підвищення якості надання послуг громадянам та зростання ефективності використання бюджетних коштів. Підвищити ефективність проведення реформи бюджетної децентралізації в Україні допоможе насамперед чітке розділення функцій і відповідальності між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також забезпечення місцевих бюджетів тією кількістю коштів, які потрібні для покращення надання послуг населенню. [4, с.6]

Список використаних джерел:

1. <https://knote.edu.ua/file/NjY4NQ==/9f690dbd00a5bff556897056d188f56d.pdf>
2. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/11.pdf
3. <http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways of development of Ukrainian science/article/16104.029.pdf>
4. http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/214.pdf

Беднарчук В.В.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

В сучасних умовах розвитку світових глобальних, інтеграційних, економічних процесів Європейський Союз є важливим торговельним і впливовим партнером України. Важливими стратегічними завданнями української зовнішньо-економічної політики є активне залучення інвестицій, стабілізація інвестиційного клімату в країні і посилення інвестиційної привабливості держави. Щоб реалізувати наведені завдання Україна проводить інтеграційні відносини з Європейським союзом, які характеризуються великим спектром зв'язків і передбачають торговельно-інвестиційне, регіональне співробітництво, надання технічної допомоги.

Інвестиційна діяльність в країні регламентується Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 04.07.2002 року, останні зміни до якого було прийнято 23.03. 2017 року [1].

Відповідно до цього Закону «Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, завдяки чому створюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний та екологічний ефект [1].

В сучасних економічних реаліях динамічно і ефективно розвивається міжнародна торгівля та інвестиційне співробітництво. Європейський Союз – важливе джерело інвестицій, що приносять в економіку не лише фінансові ресурси, а й міжнародний досвід корпоративного управління, спонукає компанії до впровадження міжнародних стандартів якості, обліку тощо.

Розглянемо обсяги прямих інвестицій в економіку України за 2015-2019 роки (рис.1) [2]

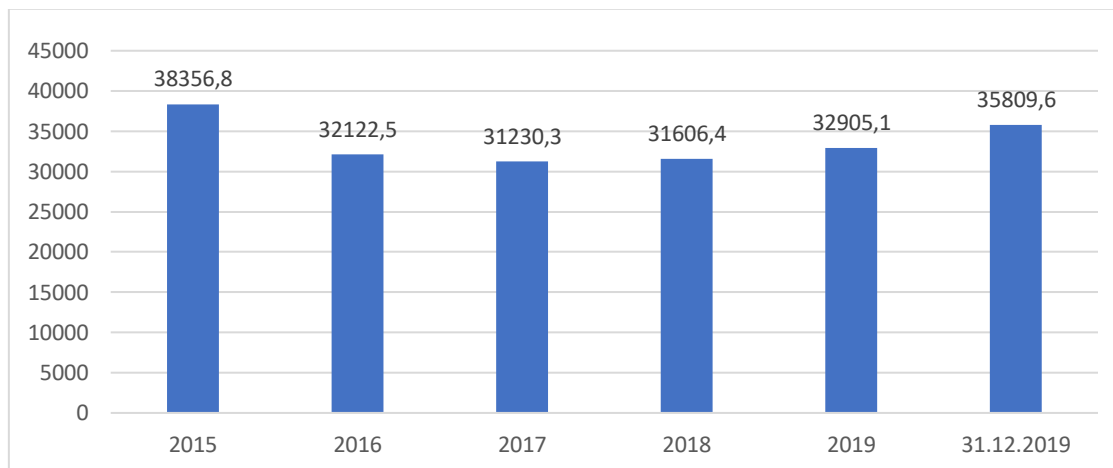

Рис. 1 Обсяги ПІ в економіку України за 2015-2019 роки (млн. дол. США).

В економіку України за весь період з початку інвестування станом на 31 грудня 2019 року було вкладено 35 809,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що на 8,82 % більше обсягів інвестицій на початок 2019 року, але на 6,6 % менше ніж у 2015 році (див. рис. 1).

Україна вступивши у світові інтеграційні процеси взаємодії, значну увагу приділяє відносинам з ЄС. Так, з країн ЄС станом на 31.12.2019 року залучено 28 289,3 млн. дол. США інвестицій (78,9 % загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу (включаючи країни СНД) – 7520.3 млн. дол. США (21.1%) (див. рис. 2) [2].

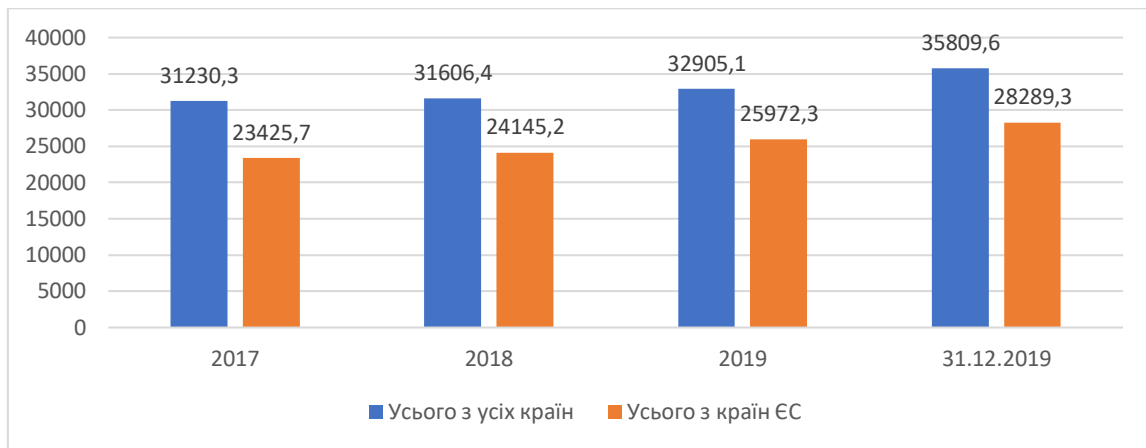

Рис.2 Динаміка обсягу прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з країн ЄС у період з 2017 по 2019 роки (млн. дол. США)

Оцінивши найактуальніші дані Служби Державної статистики України, варто відмітити, що протягом останніх років спостерігається поступове збільшення обсягу прямих інвестицій з міжнародної арени (включаючи країни ЄС). З країн ЄС станом на 31.12.2019 залучено 28 289,3 млн. дол. США прямих інвестицій, що на 4863,6 млн. дол. США, або ж на 17,2 % більше у порівнянні з 2017 роком. За останні 5 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, спостерігається значне скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій.

До країн Європейського Союзу, які вклали в економіку України більше 1000 млн. дол. США належать: Нідерланди, Німеччина, Велика Британія, Кіпр, Австрія.

З одного боку, іноземні інвестиції в Україні є визначальною передумовою розвитку національної економіки, а з іншого – важливим індикатором умов підприємницької діяльності в країні. Для більш поглибленого аналізу сучасного стану інвестиційного ринку нами розглянуто розподіл приватних інвестицій в економіку України за основними видами економічної діяльності станом на 31.12.2019 року, (млн. грн. США) (див. рис. 3) [2].

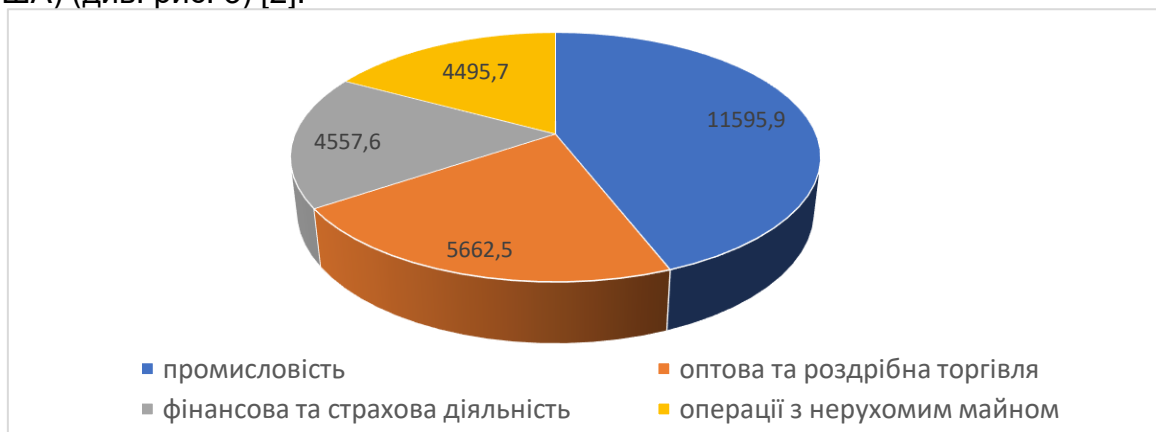

Рис. 3 Розподіл ПІ в економіку України за основними видами економічної діяльності на 31.12.2019 року, (млн. грн. США).

Значні обсяги прямих інвестицій з країн ЄС зосереджено на підприємствах промисловості і це становить 11 595,9 млн. дол. США (32,4%). У фінансовому та страховому секторі акумульовано 12,7% прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, – 12,5% та у сфері оптової та роздрібно торгівлі – 15,8%.

Згідно з опитуванням зацікавлених Україною інвесторів від компанії Dragon Capital, військовий конфлікт з Росією є меншою перешкодою, ніж широкомасштабна корупція і відсутність довіри до судової системи. Непередбачуваний валютний курс та нестабільна фінансова система практично настільки ж важливі. Можливо, це

опитування применшує вплив війни, оскільки опитані інвестори вже цікавляться Україною попри збройний конфлікт. Але опитування підкреслює, що військовий конфлікт є лише одним із багатьох чинників, що впливають на іноземні інвестиції в Україну [3].

Отже, можна зробити висновок, що на сьогодні Європейський Союз є одним з найбільших іноземних інвесторів України. Обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну з ЄС спрямовані переважно ті галузі економіки, де можна швидко отримати прибуток (наприклад, у фінансову діяльність), в той час як інвестування пріоритетних галузей економіки України, націлене на довгострокове зростання, є недостатнім.

Разом з тим, для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в країні потрібно створювати передумови інвестиційної привабливості країни шляхом вдосконалення законодавчих актів з регулювання інвестиційної діяльності, стабілізації України як в політичному, так і в фінансово економічному плані.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 04. 07. 2002 року № 40-IV. Зі змінами від 23.03.2017 р..[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurfact.com.ua/zminy-do-zakonodavstva2017/zminy-vid-23-03-2017-do-zakonu-ukrainy-pro-investytsiinu-diialnist>
2. Служба Державної статистики України [Електронний ресурс]. — URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир. [Електронний режим]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/investments-in-ukraine-ua/>

Беднарчук В.В.

Науковий керівник: к. е. н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Однією з найважливіших складових фінансового сектору економіки є страховий ринок. Без стабільного функціонування інфраструктури страхового ринку неможливо забезпечити соціально-економічний розвиток держави, ефективне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення і особливо належного розвитку фінансового ринку.

В сучасних умовах обов'язковою умовою функціонування фінансового ринку є страхування. Кожна інвестиційна компанія, комерційний банк здійснює свою діяльність страхуючи ймовірні ризики.

Останні роки характеризуються занепадом діяльності страхових компаній в Україні, що супроводжується зменшенням кількості страхових компаній.

Проаналізуємо динаміку розвитку страхових компаній в Україні станом на 30.09. у період з 2017 по 2019 рр. (табл. 1) [1].

Дослідивши статистику страхового ринку, варто відмітити що протягом 2017 - 2019 рр. спостерігалось зменшення кількості страхових компаній в Україні.

Так, станом на 30.09.2017 році в Україні зареєстровано 296 страхові компанії, у 2018 році їх кількість скоротилася на 3,7% і становила 285 компаній. Станом на III квартал 2018 і 2019 років знову спостерігалось скорочення кількості страхових компаній та 30.09.2019 року в Україні зареєстровано 234 страхові компанії.

Таблиця 1

Динаміка розвитку страхових компаній в Україні у 2017-2019 рр.

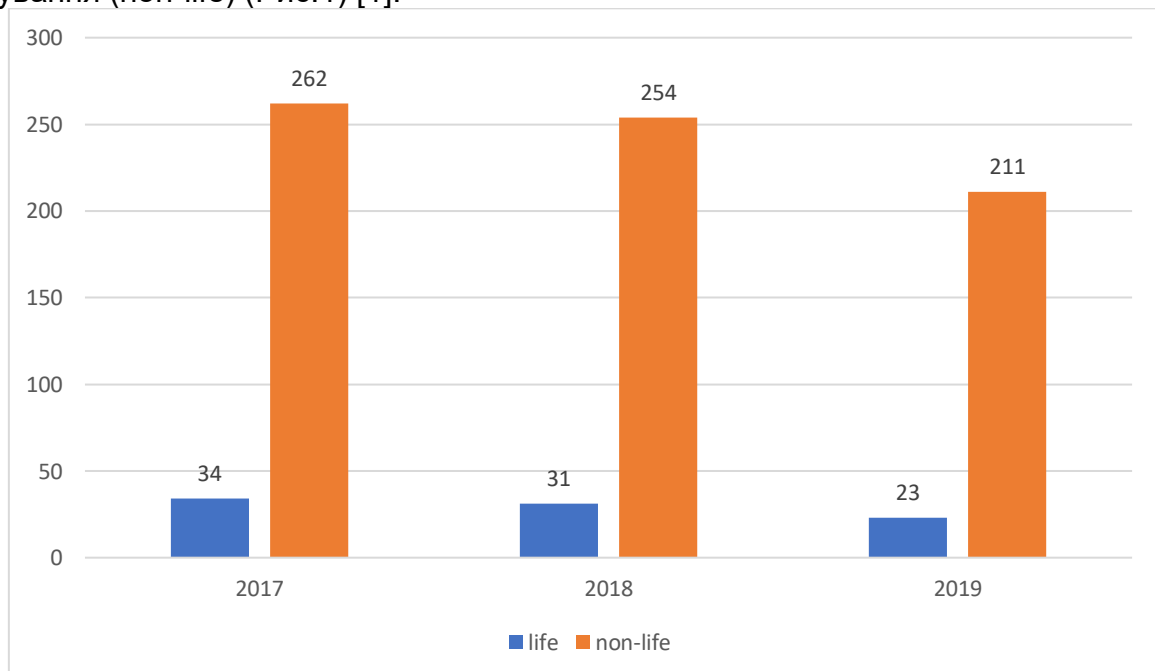
Назва показника	Роки		
	9 міс. 2017	9 міс. 2018	9 міс.2019
Кількість страхових компаній , од.	296	285	234
Обсяг валових страхових премій, млн. грн.	31 391,1	34 875,3	40 561,9
Обсяг страхових виплат, млн. грн.	7375,1	8754,8	9845,6
Обсяг страхових резервів, млн. грн.	21 804,8	24 833,2	29 661,3

Щодо страхових премій та страхових виплат, то в Україні протягом 2017 – 2019 років спостерігалось їх збільшення. Валові страхові премії станом на 30.09.2019 зросли на 29,2 % у порівнянні з III кварталом 2017 року і склали 40561,9 млн. грн., страхові виплати зросли на 33,5 %.

Стосовно страхових резервів слід відмітити, що вони у 2017-2019 рр. стабільно зростали і станом на 30.09.2020 становили 29661, млн. грн., що на 36 % більше ніж у той же період 2017 року.

Як видно з табл.1 відбулося зростання основних показників діяльності страховиків, що вказує на продовження зростання ділової активності в даній сфері.

Всі страхові компанії в Україні поділяються на страхування життя (life) і ризикове страхування (non-life) (Рис.1) [1].

Рисунок 1. Динаміка кількості страхових компаній (life і non-life), од.

Кількість страхових компаній станом на 30.09.2019 становила 234, з яких 23 зі страхування життя (СК "Life") та 211, що здійснювали страхування, інше, ніж страхування життя (СК "non-Life"). Дослідивши статистику страхового ринку, варто відмітити що кількість компаній із страхування життя (life) і ризикового страхування (non-life) невпинно зменшується у даний період. Так, станом на 30.09.2019 лайфові

компанії зменшилися на 11 одиниць, або ж на 32,4%. В свою чергу, не лайфові компанії також скоротилися на 19,5%.

Перш за все слід зазначити, що основною проблемою українського страхового ринку є недостатній рівень розвитку страхових компаній, що працюють у сфері страхування життя (life). В розвинених країнах лайфові компанії займають чільне місце на фінансовому ринку, так як саме вони концентрують значні довготермінові заощадження населення.

На розвиток страхового ринку України негативно впливають такі фактори як: низький рівень доходів населення, несприятливі умови для інвестування (продовження військового конфлікту в країні;), девальвація національної валюти, відсутність довіри населення й господарських суб'єктів до страхових компаній, яка до цих пір не відновлена повною мірою.

Для подолання проблем страхових компаній на фінансовому ринку України необхідно [2]:

1. Розвивати сучасну інфраструктуру страхового ринку, виробити єдині методичні принципи організації і здійснення страхового посередництва; визначити повний перелік вимог до страхових брокерів, страхових агентів.

2. Підвищити рівень прозорості страхових компаній і страхового ринку, створити єдину базу даних страховиків і реєстри незалежних посередників, організувати роботу бюро страхових історій.

3. Встановити вимоги до платоспроможності страхових компаній на основі оцінки ризиків та якості активів страховика.

4. Забезпечити правову основу для введення постійного контролю за фінансовою діяльністю і станом страхових компаній, зобов'язавши страховиків поступово впроваджувати і систему управління ризиками страхового портфелю відповідно до вимог Solvency II.

5. Виробити механізми протидії порушенням термінів виплат страхового відшкодування та врегулювання ситуацій відмов від виплат, що підвищуватиме довіру населення до страхових компаній.

6. Посилити контроль за операціями вихідного перестраховування та продовжити реформування системи оподаткування страховиків з метою мінімізації шахрайських операцій з фінансовими ресурсами.

Розвиток страхового ринку сприятиме формуванню ринкового фінансового середовища, що у свою чергу значно зменшить рівень ризику, а, відповідно, активізує діяльність населення та підприємців у фінансовому секторі, дозволить мобілізувати значні фінансові ресурси для інвестиційних проектів та сприятиме розвитку механізму фінансування через фінансовий ринок [3, с.26]

Отже, страхування у сучасних умовах виступає як обов'язкова умова і, відповідно, як вимога стабільного функціонування ринкової системи. Але особливістю розвитку українського страхового ринку є те, по більшість страховиків займаються ризиковими видами страхуванні.

Список використаних джерел:

1. Статистика страхового ринку України. Фориншурер. URL: <https://forinsurer.com/stat>
2. Коцюбинська К.В. Роль страхових компаній на страховому ринку України. – Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ru/article/id-2140/>
3. Лютий І. Страхові компанії у розбудові фінансового ринку України / І.Лютий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2006. - №81/82. – С.24-26.

Боднарчук У. О.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Глобалізація справляє доволі неоднозначний вплив на фінансові ринки країн цілого світу. Її наслідки часто оцінюють діаметрально протилежно та навіть загальне ставлення до процесів фінансової глобалізації може кардинально відрізнятись. Суперечливість даного питання зумовлює актуальність дослідження наслідків глобалізації фінансових ринків.

Вагомий внесок у дослідження світових фінансових ринків в умовах глобалізації зробили такі вітчизняні вчені, як: О. Барановський, В. Будкін, А. Дронєва, А. Гальчинський, В. Коваленко, Л. Кузнєцова, З. Луцишин, Ю. Макогон, Д. Мамотенко, В. Міщенко, Н. Стукало. Також цьому питанню присвячено наукові праці зарубіжних учених: С. Гофмана, Г. Марковіца, Я. Крегеля, Д. Тобіна та ін. [1].

Глобалізація — це за своєю сутністю вища стадія інтернаціоналізації, вона перетворює світове господарство на єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили. Фінансова глобалізація передбачає усунення бар'єрів між внутрішніми та міжнародними ринками й відповідно створення вільного руху капіталів між країнами та регіонами, функціонування глобального ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, діяльність глобальних фінансових стратегій ТНК і транснаціональних банків [3]. Сьогодні глобалізація формує нові жорсткі умови розвитку світової економіки, впливає на інтернаціоналізацію виробництва, транснаціоналізацію господарської діяльності, а також формує глобальні фінансові ринки.

Об'єктивно дивлячись на вплив глобалізаційних процесів на фінансові ринки, часто доволі важко окремо визначити її позитивні та негативні наслідки, адже зазвичай вони переплітаються між собою.

О.Г. Білорус зазначає, що специфіка процесів глобалізації в постіндустріальну епоху полягає у тому, що глобалізація вже відбулась, але не для всіх країн, одні країни її майже пройшли і знаходяться у постіндустріальній фазі, другі – її проходять, треті – знаходяться на етапі традиційної (консервативної) індустріалізації, а четверті – ще й не дійшли до неї [4]. Тож з одного боку глобалізаційні процеси дають можливості залучення капіталу із економічно розвинутих країн до країн з низьким рівнем заощаджень, але великим потенціалом зростання, а з іншого боку виникає ризик несправедливого розподілу благ, що породжує домінацію економічно розвинутих країн, порівняно з іншими, відповідно все це приводить до загрози конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях.

Один з найбільших досягнень глобалізації на світові ринки підвищення темпів економічного зростання країн, які мають можливість залучити капітал не лише на внутрішньому ринку, а й вийти на світову арену. З цього випливає ще один надзвичайно великий позитивний результат – загострення міжнародної фінансової конкуренції, що веде до поглиблення спеціалізації на наданні певних фінансових послуг, а це стимулює, у свою чергу, зростання якості виробництва і зниження вартості ресурсів та послуг. Але й тут є друга сторона медалі – масштабна монополізація окремих підприємств по суті не дає можливості вийти вітчизняному малому та середньому бізнесу на світовий ринок.

Серед позитивних наслідків впливу глобалізації на світові фінансові ринки також виділяють:

- збільшення кількості надходження в країни інвестиційного і кредитного капіталів на вигідних умовах та за низькими відсотковими ставками;

- спрощення процедури доступу національних урядів та суб'єктів господарювання до міжнародних ринків фінансових ресурсів;
- розвиток фінансових інновацій означає появу нових фінансових інструментів і технологій;
- використання іноземних інвесторів для кредитування малого та середнього бізнесу, а також сприяння розвитку та впровадження новітніх банківських технологій і продуктів;
- спрощення процедури здійснення фінансових операцій за рахунок комп'ютеризації та інформатизації;
- реалізацію Світовим банком кредитної програми з реабілітації фінансового сектору;
- зростання якості банківських послуг, технологій та рівня кваліфікації персоналу;
- зростання обсягів ринкових операцій за рахунок максимізації торгів, іншими словами, економія на масштабі та зростання ринкової активності;
- прискорення міждержавного трансферу технологій, інновацій та ноу-хау;
- доступність фінансових продуктів для споживачів;
- ефективну співпрацю з міжнародними інститутами у сфері фінансового сектору (Міжнародною організацією комісій із цінних паперів (IOSCO), Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), національними комісіями із цінних паперів).

Через глобалізацію фінансових ринків вітчизняні фінансові інститути одержують безперешкодний доступ на міжнародний ринок капіталу та дешевих фінансових ресурсів, через які кредитують вітчизняні домогосподарства та суб'єкти господарювання. Тобто формально завдяки глобалізації зростає абсолютний та відносний (стосовно обсягу ВВП) рівні світової торгівлі товарами та послугами, посилюється переміщення капіталу та робочої сили [2].

Тоді як до негативних наслідків впливу глобалізації на міжнародні фінансові ринки відносять:

- вплив фінансових ринків на політичні та економічні події в країнах світу, що впливає на загальну ситуацію на планеті;
- виникнення розбіжностей між глобальними та орієнтованими на внутрішній ринок учасниками;
- зростання світової заборгованості країн за зовнішніми запозиченнями
- глобалізація супроводжується значним поширенням використання офшорних зон у міжнародному бізнесі
- ризики нецільового використання фінансових інструментів, фінансових махінації з боку глобальних учасників;
- нестабільність світової фінансової системи через глибоку взаємозалежність національних фінансових систем на світовому рівні;
- зниження регуляторної ролі національних держав при посиленні значення наднаціональних утворень та впливу ТНК.

Отже, глобалізація світових фінансових ринків є важливою умовою розвитку світової економіки тож незважаючи на невід'ємність процесу фінансової глобалізації на світових фінансових ринках, потрібно враховувати не тільки вигоди від даного процесу, а й певні негативні моменти, щоб мінімізувати в подальшому ступінь їх негативного впливу на фінансовий сектор та економіку певної держави.

Список використаних джерел:

1. Полторак А. С. Архітектоніка наслідків глобалізаційних процесів у фінансовій сфері [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://dspace.mnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4615/poltorak.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2. Любохинець Л.С., Лабунець О.О., Світові фінансові ринки в умовах глобалізації. Мукачево: МДУ, 2018. 44 с.

3. Стукан І. Ю. Фінансова глобалізація: сутність, етапи та наслідки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2015_1_5.pdf

4. М.Ю.Ананьєв Фінансовий компонент економічної глобалізації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://kneu.edu.ua/get_file/5617/%

Бойко О.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день питання бюджетної децентралізації є актуальним, бо вважається однією з головних умов ефективної діяльності органів місцевої влади. Підвищення результативності бюджетної системи України полягає в оптимальному перерозподілу повноважень та фінансових ресурсів між центральними та місцевими органами влади та самоврядування. Для того, щоб соціально-економічна політика була дієвою, нашій державі необхідна раціонально побудована та збалансована система бюджетних відносин, адже від адекватного забезпечення перерозподілу фінансових ресурсів і від різноманітності їх використання у значній мірі залежить стабільність економічного розвитку країни.

Метою дослідження є вивчення процесу проведення децентралізації бюджетної системи України, розгляд її сучасного стану, а також прогнозування можливостей розвитку.

В Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Оскільки головним інструментом проведення соціально-економічної політики є бюджет, то саме бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Тому на сучасному етапі управління основою є бюджетна децентралізація, яка примножує можливості участі місцевої влади у розвитку власної території, сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом узгодження видатків органів влади з найнеобхіднішими місцевими потребами.

Бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центрального уряду до місцевих урядів (органів місцевого самоврядування). Така передача повноважень має супроводжуватися передачею відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через запровадження місцевих податків або трансформацію чи закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження. Бюджетною децентралізацією також є передача повноважень від вищих органів управління до нижчих, наприклад, від регіональних до муніципальних або місцевих. [1].

Бюджетна централізація спрямована на:

1) створення ефективної системи влади (розмежування повноважень між ОМС та державними органами влади; створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для діяльності ОМС; забезпечення відкритості та прозорості у вирішенні питань місцевого значення), завданням якої є: формування структури та

повноважень ОМС; управління комунальною інфраструктурою; ефективне управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні; децентралізація фінансових ресурсів – фіскальна децентралізація; забезпечення публічності та прозорості бюджетного процесу; створення системи взаємодії ОМС з громадськими організаціями.

2) створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів (підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку). Завданням є: підвищення ефективності використання внутрішніх чинників розвитку регіонів; створення умов для поширення позитивних процесів розвитку міст, сільської місцевості; розвиток міжрегіонального співробітництва; інституційне забезпечення регіонального розвитку та підвищення якості його державного управління.

3) забезпечення надання якісних та доступних послуг (державні стандарти та спроможність надання послуг), а саме: розроблення системи контролю, забезпечення професійності та належної інфраструктури для надання послуг. [2].

На сучасному етапі Україна спрямовує всі свої зусилля на впровадження євроінтеграційного курсу, виконання міжнародно-правових зобов'язань, виокремлюючи питання розвитку місцевої і регіональної демократії. В зв'язку з чим подальша демократизація суспільства та одночасна децентралізація влади, що базується на принципі субсидіарності, були і залишаються головними для України.

Для розвитку нашої держави, розширення податкової бази та ефективного використання бюджетних коштів, були розроблені реформи у фінансовій сфері. Їх початок розпочався з прийняттям урядом Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Метою реформи є забезпечення можливостей самостійно, за рахунок власних фінансових ресурсів, вирішувати питання місцевого значення в інтересах жителів громади, тобто наділення територіальних громад більшими обсягами ресурсів та мобілізація їхніх внутрішніх резервів.

Кінцевою метою децентралізації є не збільшення частки місцевих бюджетів, а покращення якості послуг для українців, тобто, щоб жителі держави отримували вчасно субсидії, соціальну допомогу, а також адміністративні послуги. В перспективі також передбачається покращення якості освітніх, медичних та інших послуг, і безпосереднє стимулювання економічного розвитку з метою забезпечення громадян новими робочими місцями.

Для забезпечення належних умов процесу децентралізації в Україні необхідно прийняття таких нормативно правових актів: закону України «Про внесення змін до Конституції України», закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (нової редакції), закону України «Про місцеві органи виконавчої влади», закону України «Про адміністративно територіальний устрій» тощо. [3].

Отже, за результатами дослідження, можна зрозуміти, що бюджетна децентралізація є важливою для ефективного функціонування органів місцевої влади, а для більш дієвого формування її механізму і виконання бюджетів усіх рівнів в Україні, необхідно забезпечити виконання безпосередніх завдань та обов'язків органів місцевої влади, щоб мати змогу володіти відповідним обсягом фінансових ресурсів, які допоможуть покрити власні витрати.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний центр перспективних досліджень. Бюджетна децентралізація в Україні в контексті реформи місцевого самоврядування. 2006. 7с. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/fiscal_decentralization_ukr.pdf

2. Н. П. Дребот, І. Б. Семеген. Науковий вісник НЛТУ України. РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. 2019. 25с.

3. Шапоренко О.О. Бюджетна децентралізація в Україні: сучасний стан та подальші кроки. 2016. 3с. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/byudzhetna-detsentralizatsiya-v-ukrayini-suchasniy-stand-ta-podalshi-kroki/viewer>

Борзак Ю.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Реформування підходів в оподаткуванні ринку страхових послуг залишається нагальним і надзвичайно складним питанням. Слід зазначити, що страховий ринок є досить могутнім фінансовим інструментом, і від його стану, рівня розвитку страхової справи залежить інвестиційна привабливість країни. Тому відносини, що виникають у сфері страхування, підпадають під особливе правове регулювання з боку держави. [1]

Рівень розвитку страхового ринку відображає можливості економічного зростання країни та є одним із основних показників ефективності функціонування бізнес-середовища. Поширення та зростання ролі страхового бізнесу сприяє створенню нових робочих місць, активізації упровадження інновацій, а також створює фундамент для стійкості економіки, пом'якшує наслідки глобальних ризиків. [2, с.15]

Сучасному українському страховому ринку притаманна тенденція до зменшення кількості страхових компаній (Рис. 1). Вплив на страховий ринок завдала економічна криза 2008-2009 рр., що зумовила нестабільну ситуацію на фінансовому ринку. Проте в цьому процесі знаходимо деяку перевагу: вважаємо явище зменшення кількості страхових компаній в Україні позитивним в плані розвитку конкурентоздатного страхового ринку, бо таким чином відбувається відсіювання слабких та неплатоспроможних організацій, натомість зміцнюються позиції діючих страховиків.

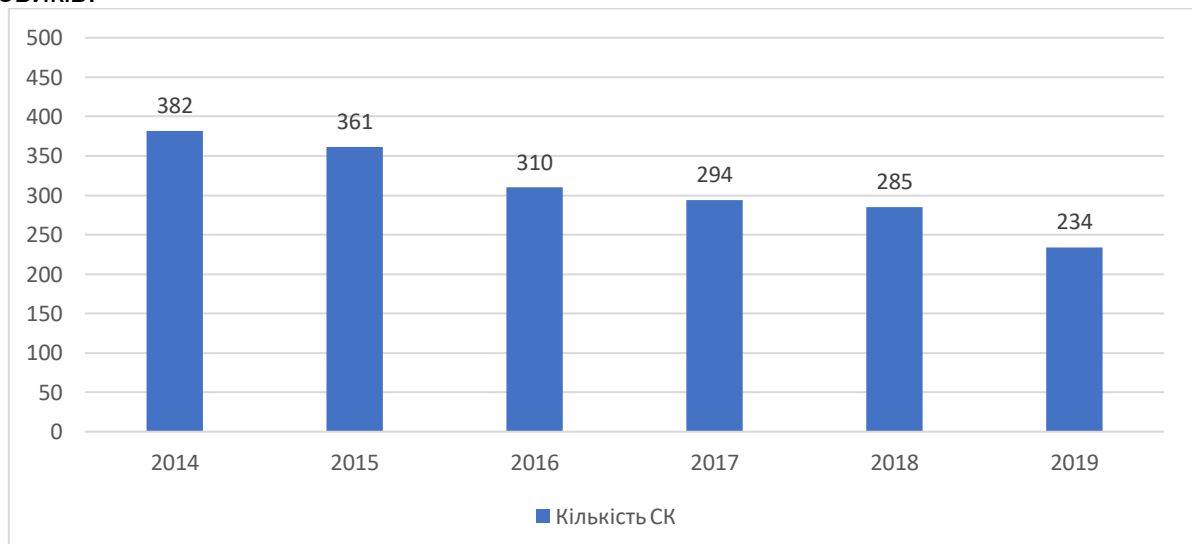

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній за 2014-2019 рр.

З 01.01.2015 р. в Україні запроваджено змішану систему оподаткування страховиків, згідно з якою страхові компанії сплачують податок у розмірі 3% від суми страхових платежів, внесків, премій (пп. 141.1.2 п. 141.1 ст. 141 Податкового кодексу)

та податок на прибуток, отриманий від здійснення господарської діяльності страховика (страхової, фінансової та іншої).

Відповідно до цього маємо два об'єкти оподаткування:

- відповідно до загальних правил — прибуток від страхової і нестрахової діяльності, що оподатковується за загальною ставкою 18%;
- відповідно до спеціальних правил — дохід від страхової діяльності, для оподаткування якого застосовуються різні ставки.

Слід зазначити, що під кожний із зазначених об'єктів оподаткування виокремлено правила і ставки оподаткування. При цьому, як встановлено у п. 136.5 ст. 136 Податкового кодексу, податок на дохід від страхової діяльності є частиною податку на прибуток.

Таким чином, ставки податку встановлюються у таких розмірах:

- 3% від об'єкта оподаткування за договорами страхування (пп. 136.2.1 п. 136.2 ст. 136 Податкового кодексу);
- 0% за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорами страхування додаткової пенсії (пп. 136.2.2 вищезазначеного пункту). [1]

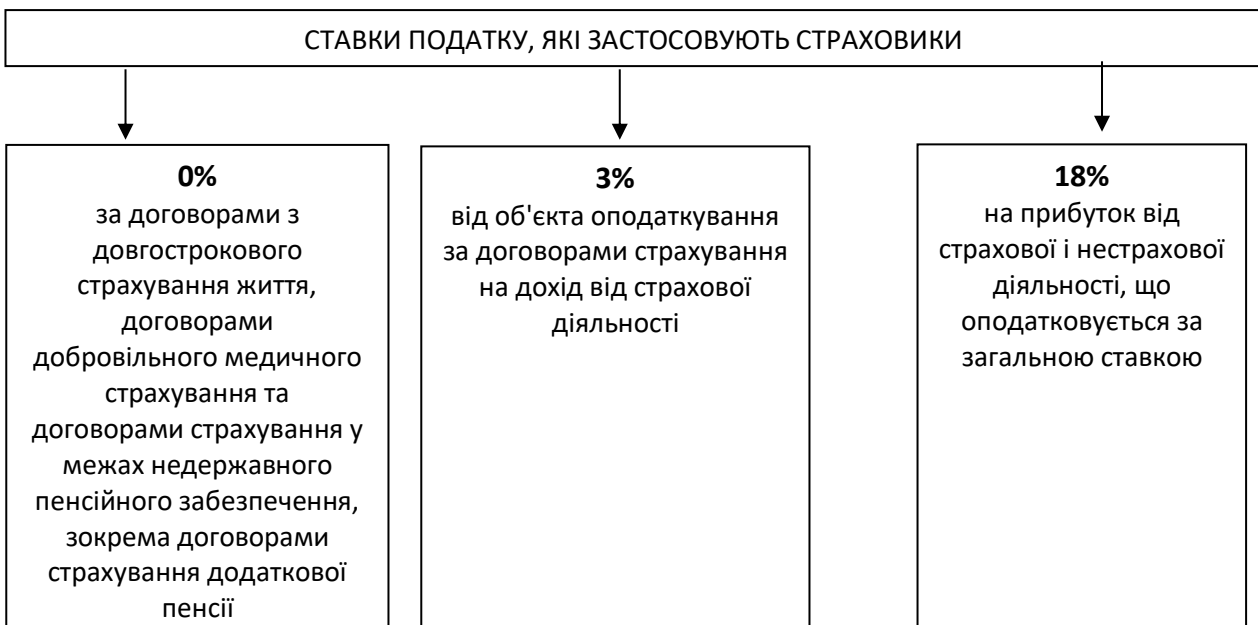

Рис. 2. Ставки податку, що застосовують страховики [1]

Моделі оподаткування страхової діяльності в країнах Західної Європи зорієнтовані на зниження податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності. В таблиці 1 наводяться дані щодо застосування податку на страхові премії в окремих країнах.

На даний час в Україні спостерігаються позитивні тенденції зростання українського страхового ринку, але існує ряд проблем, що стають на заваді його розвитку: характерною особливістю українського страхового бізнесу є низький рівень платоспроможного попиту на страхові послуги; із низької купівельної спроможності населення впливає проблема високої вартості страхових послуг, яка часто є обмежуючим фактором для страхувальників; страховим компаніям України притаманна обмежена пропозиція страхових продуктів; існує проблема популяризації страхових продуктів серед населення; на невисокий попит впливає недовіра населення до страхових компаній; перешкодою для розвитку страхового бізнесу стає

недостатній рівень страхової та фінансової грамотності населення, що породжує проблеми у змістовому розумінні страхових договорів та умов отримання ними страхового відшкодування при настанні страхових випадків. [3-5]

Таблиця 1

Моделі оподаткування страхової діяльності

Країна	Ставка податку на страхові внески (крім страхування життя)	Ставка податку на страхові внески по страхуванню життя
Австрія	1 %– страхування здоров'я; 11%– страхування майна; 4 % – страхування від нещасних випадків	2,5 % – страхування ануїтетів; 11 %– страхування життя, якщо термін не менше 10-ти років
Бельгія	9,25 % (крім морського страхування та обов'язкового страхування відповідальності автотранспорту); 1,4 % (крім перестраховання)	4,4% (крім договорів індивідуального страхування)
Франція	від 7 до 30 % (крім морського страхування та страхування вантажів, перестраховання)	-
Німеччина	15 або 10 %	
Італія	12,5 – 22,25 % (крім перестраховання)	2,5%
Іспанія	4 % (крім пенсійного страхування, довгострокового страхування життя, перестраховання, міжнародного морського страхування)	-
Англія	4 % (крім перестраховання, авіастрахування, страхування залізничного транспорту, міжнародного морського страхування, страхування кредитів)	-

Джерело: побудовано на основі [4, с.123-125]

Отже, висвітлення проблем страхового бізнесу – це великий крок до їх вирішення. Для забезпечення конкурентоспроможності українського страхового ринку потрібно подолати проблеми, що перешкоджають його активному розвитку. Сучасний страховий бізнес має перспективи для конкурентного розвитку. Для цього має бути взаємодія усіх суб'єктів страхового ринку. Завдяки спільним зусиллям український страховий бізнес може вийти на світовий рівень розвитку.

Список використаних джерел:

1. "Вісник офіційно про податки". - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/90010092>
2. Бунін С.В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг / С. В. Бунін // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2017. – с.15-19.
3. Сич О.А. Перестраховання в системі конкурентоздатності страхової компанії / О.А. Сич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. ІРД.– Львів, 2014. – Вип. 6(110). – С.22-28.
4. Податки і бухгалтерський облік. - Кисельова О.М. "Модель оподаткування страхової галузі". - Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npdfi_2006_4_17.pdf
5. Сова О.Ю. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні / О.Ю. Сова // Наука й економіка. – 2015. - № 1 (37)

Братковська Х.Р.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Смолінська С.Д.
 Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державна фінансова підтримка бізнесу – це об'єднання в єдину систему певних методів та інструментів, об'єктів і суб'єктів, що дозволяють упорядкувати діяльність підприємців і операцій між ними шляхом встановлення державою певних вимог та правил задля розвитку бізнесу в державі.

Об'єктивними причинами необхідності *державної підтримки бізнесу* в умовах сьогодення є:

- наявність монополізму в багатьох галузях народного господарства та відсутність досконалої конкуренції;
- недосконалість цінового механізму для певної групи товарів, який робить їх виробництво неефективним;
- повільна адаптація до сучасних умов господарювання окремих ринків – робочої сили, капіталів, інтелектуального продукту тощо;
- забезпечення стабільності і гармонійності суспільства;
- сприяння збереженню та відтворенню природного, культурного, національно-історичного середовища існування населення в державі;
- розв'язання питань міжнародної політики і співпраці.

Державна фінансова підтримка бізнесу здійснюється відповідними органами державної влади. В Україні ще кілька років тому функціонував орган, який був покликаний врегульовувати діяльність суб'єктів у сфері бізнесу. Мова йде про Держкомпідприємства як про орган влади, який був створений діяти у сфері реалізації державної регуляторної політики та державної політики з питань розвитку бізнесу.

На даний час ключовим державним органом у сфері бізнесу в Україні є Міністерство економічного розвитку та торгівлі. Проте його діяльність спрямована на усі суспільні економічні процеси, які відбуваються в країні, тому воно не може достатньо ефективно вирішувати усі проблеми, які існують у сфері бізнесу. Тому на даний час в сфері бізнесу України відсутній єдиний орган, який би забезпечував його підтримку, зокрема фінансову. Крім того, відсутня чітка взаємодія інституцій, які здійснюють регулювання бізнесу в державі, що є негативним явищем. Це спричиняє дублювання функцій цих органів та паралельне виконання аналогічних обов'язків декількома суб'єктами.

Державна фінансова підтримка бізнесу здійснюється державою для покращення фінансового становища підприємців, рівень якого має прямий вплив на розвиток економіки країни. Для цього органи влади покликані розробляти і фінансово забезпечувати програми, проекти та здійснювати заходи за рахунок центрального та місцевих бюджетів, надходжень від приватизації майна, доходів від власної діяльності, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, іноземних інвестицій тощо.

З метою вдосконалення державної фінансової підтримки розвитку бізнесу вживаються такі першочергові заходи [1], зокрема:

- розробка низки державних заходів щодо підтримки інфраструктури ринку фінансових послуг, розширення номенклатури використовуваних фінансових інструментів підприємцями, а також стимулювання конкуренції серед суб'єктів фінансового ринку;
- забезпечення доступу суб'єктів бізнесу до фінансово-кредитних ресурсів шляхом забезпечення здешевлення кредитування проектів бізнесу, зокрема таких, що впливають на підвищення рівня зайнятості населення;

- сприяння залученню більш широкого кола представників бізнесу до участі в програмі часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами суб'єктів підприємництва на їх розширене відтворення.

Організація успішного бізнесу в Україні має базуватися на дієвій фінансовій підтримці з боку держави, пошуку нових методів фінансування підприємств і створення орієнтованої на них фінансової інфраструктури [2]. Це, у свою чергу, дасть можливість підвищити конкурентоспроможність національної економіки України шляхом посилення позицій підприємств на ринку та завоювання ними нових сегментів на міжнародному рівні.

Отже, держава відіграє важливу роль у сфері регулювання бізнесу, забезпечуючи необхідні умови для узгодження інтересів держави, регіону та підприємств, а також безумовно, повинна твердо стояти на варті свобод, коли йдеться про корупцію, економічну злочинність і зловживання.

Список використаних джерел:

1. Конкурентоспроможність національної економіки: фіскальні важелі та стимули: кол. моногр. Львів: Сполом, 2017. Ч.2. 512 с.
2. Смолінська С.Д., Смолінський В.Б. Фінансова децентралізація в контексті соціально-економічного розвитку України. *Сучасна парадигма публічного управління*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (17-18 жовтня 2019р., м. Львів). 2019. С. 363-365

Братковська Х. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СТАРТАПИ ЯК ДЖЕРЕЛО НАПОВНЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ БЮДЖЕТІВ

Однією з ознак демократичної держави є наявність ефективного інституту місцевого самоврядування, тобто законодавчо закріпленого права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах чинного законодавства. Ефективне функціонування громад залежить від рівня та якості фінансового забезпечення і фінансової самостійності місцевих бюджетів. Вирішальне значення в розв'язанні проблеми формування місцевих бюджетів належить податковим джерелам їх формування, вони складають більше 85 (без урахування міжбюджетних трансфертів).

Створення проектів та бізнес-ідей не професіоналами, а найбільш запальними та амбіційними інноваторами, які хочуть реалізувати свій потенціал є найактуальнішим питанням у сучасних умовах розвитку економіки територіальних громад та країни в цілому. Мінливість та складність – це характеристика сучасного ринку, який потребує від підприємців безперервного пошуку нових перспектив та нових підходів до ведення бізнесу. Результативним способом подолання кризових явищ та покращення конкурентоспроможності продукції є інноваційний шлях розвитку.

Розвиток стартапів на регіональному рівні має певні бюджетні вигоди, оскільки вони можуть створити на основі невеликих команд інновації у даному регіоні, додаткові робочі місця та поповнити податками місцевий бюджет. Проте сучасні реалії не завжди дозволяють втілити в життя певний стартап, тому для українських підприємців потрібні податкові стимули, на подібні існуючих в інших країнах. Наприклад, в Америці інноваційні компанії звільняються від сплати податків на зарплату працівникам на 3 роки. Також деякі державні програми передбачають звільнення від сплати податків на 10 років стартап-проектів, які реалізуються і залишаються лише в певному регіоні. Враховуючи реформи децентралізації в Україні, треба запроваджувати аналогічні рішення задля заохочення реалізації стартапів на регіональному рівні.

Ринок стартапів сьогодні спрямований переважно на внутрішні потреби, за винятком ІТ-проектів, і вирішує питання розвитку малого бізнесу в Україні. Низька платоспроможність, недостатньо ефективна політика держави, брак численної клієнтської бази, що не дозволяє організовувати масштабні проекти, затримує процес розвитку стартапів в Україні.

В сьогоднішніх українських реаліях найбільш прийнятною формою реєстрації стартапу є юридична особа — товариство з обмеженою відповідальністю або ФОП — фізична особа-підприємець. Саме ці форми дозволяють в рамках стартапу обрати найбільш вигідні форми оподаткування, а процедура їх реєстрації є більш спрощеною, порівняно з іншими, та й взагалі, саме ці форми дозволяють обирати більш прості шляхи вирішення питань оперативної діяльності стартаперів [2].

Проте, проблемою сьогодні в Україні є досить обмежена база податкових ресурсів місцевих органів самоврядування. Так, згідно з Бюджетним кодексом України, тільки 60 % податку на доходи фізичних осіб, який складає більше половини податкових надходжень місцевих бюджетів, залишається на території тієї громади, яка його стягує. Що ж стосується такого важливого джерела доходів, як податок на прибуток підприємств, то тільки 10 % цього податку надходить до територіальних громад, а також податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності [1, ст. 64]. Така ситуація призводить до того, що місцеві органи влади мають досить низьку зацікавленість у стимулюванні розвитку нових стартапів та інноваційних процесів, ефективному контролю за оподаткуванням реальної суми доходів та зниженні рівня тіньового сектору економіки.

Отже, для активізації розвитку малого та середнього підприємництва, основою та базою якого виступає інноваційна спрямованість, органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади України повинні систематично вживати відповідні системні заходи щодо посилення інноваційної орієнтації суб'єктів малого і середнього бізнесу. Вони полягають, зокрема, у реалізації таких завдань: стимулювати інноваційне підприємницьке мислення серед молоді, зокрема, шляхом відображення відповідної позиції на рівні шкільних програм; пропонувати допомогу починаючим підприємцям у розробці високоякісної інвестиційної програми; вживати заходів щодо полегшення доступу підприємців на внутрішні та зовнішні ринки, зокрема, ринки позикового капіталу; підтримувати участь малого та середнього підприємництва в процесах обміну знаннями, розробляти нові форми підтримки інноваційних стартапів (проектів реалізації й розвитку інноваційних бізнес-ініціатив); сприяти побудові соціально-орієнтованої моделі регіонального розвитку за рахунок активізації і консолідації зусиль бізнесу та громади.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Реєстрація стартапу: надання офіційного статусу. Olans Group: веб-сайт. URL: <https://www.olans.com.ua/reyestraciya-startapu>

Братковська Х. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА: СУТЬ ТА ПОРЯДОК ЇЇ РОЗРОБКИ.

Інвестиційна діяльність підприємства не зводиться тільки до фінансування поточних інвестиційних потреб підприємства. У сучасних умовах все більше керівників

пріоритетного значення надає формуванню перспективних напрямів інвестиційної діяльності підприємства, ефективним інструментом чого є стратегічне планування.

Стратегічне планування інвестиційної діяльності являє собою найбільш складну форму планування. Ця складність зумовлена, насамперед, довгостроковим періодом здійснення стратегічного планування й виникаючою звідси високою мірою непередбачуваності реалістичності планових рішень.

Стратегічне планування інвестиційної діяльності — це одне з найважливіших складових стратегічного управління підприємством і полягає в розробці системи заходів, взаємоузгоджених за часом, ресурсами і виконавцями, спрямованих на отримання прибутків через вкладення капіталу у найбільш перспективні з погляду кон'юнктури ринку напрямки діяльності підприємства [1].

Період стратегічного планування становить 3-5 років і залежить від ряду факторів, до яких належать:

- тривалість періоду загальної стратегії розвитку підприємства;
- передбачуваність інвестиційного клімату держави, регіону, а також розвитку кон'юнктури інвестиційного ринку;
- специфіка інвестиційної діяльності підприємства.

Вважається, що існує два види інвестиційних стратегій:

1. Активна інвестиційна стратегія забезпечує зростання прибутковості до середньогалузевого рівня вкладень та передбачає відбір і реалізацію різних інноваційних проектів.

2. Пасивна інвестиційна стратегія передбачає підтримку незмінного рівня розвитку підприємства. Реалізуючи цю стратегію, інвестор прагне зберегти вже досягнутий ним рівень показників своєї господарської діяльності за рахунок інвестицій [2].

Розробка інвестиційної стратегії є творчим процесом, що включає постановку цілей інвестиційної діяльності, визначення її пріоритетних напрямків і форм, оптимізацію структури інвестиційних ресурсів і їхнього розподілу, вироблення інвестиційної діяльності.

До ключових факторів, які впливають на вибір інвестиційної стратегії підприємства відносять:

- існуючу загальну стратегію розвитку підприємства та систему його цілей;
- стадію життєвого циклу підприємства;
- стан зовнішнього та внутрішнього ринків інвестиційних ресурсів;
- рівень інвестиційних ризиків;
- інвестиційну привабливість підприємства як об'єкта інвестування ресурсів.

До основних загальноприйнятих етапів формування інвестиційної стратегії підприємства належать:

- постановка стратегічних цілей інвестиційної діяльності;
- аналіз поточного стану підприємства та його зовнішнього середовища;
- розробка найбільш ефективних шляхів реалізації поставлених цілей (визначення напрямків інвестування та джерел фінансування);
- установлення термінів реалізації певних етапів інвестиційної стратегії;
- розробка системи організаційно-економічних заходів для реалізації інвестиційної стратегії;
- контроль за виконанням поставлених завдань;
- оцінка результатів розробленої інвестиційної стратегії;
- корегування інвестиційної стратегії з урахуванням змін у стані підприємства та зовнішнього середовища його діяльності [3].

Отже, інвестиційна стратегія є найважливішою складовою загальної системи стратегічного вибору підприємства, основними елементами якого є місія, загальні

стратегічні цілі розвитку, система функціональних стратегій в розрізі окремих видів діяльності, засоби формування і розподілу ресурсів. Розробка інвестиційної стратегії передбачає постановку цілей інвестиційної діяльності, визначення її пріоритетних напрямків і форм, оптимізацію структури сформованих інвестиційних ресурсів їхнього розподілу, вироблення інвестиційної політики по найбільш важливих аспектах та підтримку взаємовідносин із зовнішнім інвестиційним середовищем.

Список використаних джерел:

3. Баранець Г.В. Удосконалення процесу розробки інвестиційної стратегії підприємства в умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності. 2012. № 3. С. 139
4. Будяєв М. О.. Особливості побудови системи забезпечення інвестиційної привабливості промислових підприємств. 2016. № 18. С. 72
5. Чорна М.В., Глухова С. В. Формування ефективної інвестиційної політики підприємства: монографія. Харків, 2010. 34с.

Візняк В.В.

Науковий керівник: к.е.н. Круглякова В. В.,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТОК НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є однією зі складових податку на майно і належить до місцевих податків, визначених ст. 10 Податкового кодексу України (ПКУ). Податок сплачується за місцем розташування об'єкта/об'єктів оподаткування і зараховується до відповідного бюджету згідно з положеннями Бюджетного кодексу.

У міжнародній практиці податок на нерухоме майно здебільшого розглядається як дохідне джерело місцевих бюджетів, що є природним з огляду на його визначення як ціни суспільних послуг, які надаються органами місцевого самоврядування [1].

З квітня 2014 року база оподаткування об'єктів житлової нерухомості визначається виходячи із загальної площі таких об'єктів. Збільшення бази оподаткування, у свою чергу, вплинуло на збільшення ставки податку та кількості платників податку на нерухоме майно. Але фіскальна ефективність такого податку є вкрай низькою.

Так, у 2019 році до місцевого бюджету міста Києва надходження від податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, становили 852 млн грн, питома вага яких в структурі доходів місцевого бюджету складає 1,5%. Як бачимо, частка цього податку в доходах місцевого бюджету незначна, однак за умови вибору оптимальної бази і ставок, оподаткування нерухомого майна можна вважати однією із форм справедливого оподаткування.

Можна виділити деякі чинники через які проявляється економічна доцільність оподаткування нерухомого майна:

1) Нерухоме майно є джерелом доходу – ренти. Формування рентного доходу, насамперед, пов'язане із можливістю передачі нерухомого майна в оренду. Нерухоме майно є від початку уособленням накопиченого багатства, вартість якого змінюється у часі. Якщо вартість майна зростає, то навіть за умови відсутності факту передачі майна в оренду рентний дохід присутній.

2) Податок на нерухоме майно є своєрідною страховою премією за це майно і його збереження. Територіальна громада, на території якої знаходиться об'єкт оподаткування підтримує його цілісність, а саме: забезпечує функціонування

комунікацій, освітлення прилеглих територій громадського користування, громадський порядок і т. д.

3) Оподаткування нерухомого майна є одним із засобів зменшення рівня диференціації життя населення. За рахунок оподаткування нерухомості відбувається перерозподіл частини доходів більш заможних верств населення на користь менш заможних. Такий регулюючий ефект податку на нерухоме майно більшою мірою проявляється якщо базою оподаткування є оціночна вартість майна.

В Україні на сьогодні існує ряд проблем, що пов'язані з оподаткуванням нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки. Найголовнішою проблемою є база оподаткування. Базою для нарахування податку залишається площа об'єкту нерухомого майна. Такий підхід ставить у нерівні умови платників податків, які володіють новою нерухомістю, або об'єктами, які розташовані у престижних регіонах.

В січні 2020 року фахівці заговорили про доцільність зміни бази оподаткування нерухомого майна, яке відмінне від земельної ділянки, оскільки оподаткування метрів - це несправедливе оподаткування, бо одна і та ж площа може мати різну вартість. Тому більш справедливим є підхід, який сьогодні діє при оподаткуванні землі, коли є певна нормативно-грошова оцінка землі і відповідно від цієї оцінки власник сплачує податок до бюджету [2].

Ще однією проблемою є порядок визначення обсягу площі нерухомості, яка не оподатковується. Виходячи із чинного порядку, чим більше об'єктів нерухомості у власності однієї особи, тим більшим буде обсяг пільги. Незрозуміло, чому використовується пільговий підхід до власників кількох об'єктів нерухомості. Адже значна кількість заможних власників декількох квартир та будинків будуть платити такий самий відсоток, що й власники будинку, де проживає багатодітна сім'я або декілька родин одночасно.

Підпунктом 266.5.1 Податкового кодексу України передбачено, що ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 1,5% розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 м² бази оподаткування [3].

Оподаткування нерухомості використовується приблизно в 130 країнах світу, причому відрізняється правовим статусом платника податків, об'єкта оподаткування, засобів визначення оподаткованої бази, прийнятих процедур стягнення податку.

Принципами оподаткування нерухомого майна в європейських країнах є [4]:

- об'єктами оподаткування є земля, будівлі та споруди;
- базою оподаткування є ринкова або оціночна вартість нерухомості;
- пільги надаються або для певних видів власності, або для визначених категорій платників;
- переважно надходження від цього податку потрапляють до місцевих бюджетів;
- поділ нерухомості на житлову і таку, що використовується для комерційних цілей;
- розподіл обов'язків щодо сплати податку між володільцями та користувачами нерухомості.

В Україні існує потенціал збільшення фіскальної значущості податку на нерухоме майно, відмінної від земельної ділянки, але він потребує удосконалення. Необхідно здійснити перехід від оподаткування площі до оподаткування ринкової вартості майна. Покращення потребує також і Державний реєстр прав на нерухоме

майно. Також необхідно унеможливити ухилення від сплати податку та зменшити тиск на громадян.

Список використаних джерел:

1. Соколовська А.М. Основи теорії податків: Навч. посібник. – К., 2010. – 326 с
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2020/01/13/40390147/>
3. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/paran6341>
4. Дахно О. М. Проблеми та перспективи запровадження в Україні податку на нерухомість / О.М. Дахно, С.Б. Манжос // ПолтНТУ – Економіка і регіон № 4 (31) – 2011. С.49-53.

Віхоть О.С.

Науковий керівник: к.е.н. Круглякова В.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ У БЮДЖЕТІ ОТГ

Одним із важливих джерел доходів бюджетів органів місцевого самоврядування є місцеві податки і збори. Формування значної частини їхніх доходів знаходиться у прямій залежності від того, наскільки ефективно вони зможуть організувати весь комплекс робіт.

Запровадження та встановлення розміру податків та зборів (в межах, визначених Податковим кодексом) належить виключно до компетенції органів місцевого самоврядування. Тож вони мають реальні можливості впливати на обсяги надходжень зазначених платежів до відповідних бюджетів[1].

Місцеві органи влади у частині місцевих податків і зборів мають певну самостійність. На сьогодні, органи місцевого самоврядування та рад ОТГ мають певні повноваження:

- установа місцевих податків та зборів;
- визначення переліку податкових агентів щодо сплати туристичного збору;
- прийняття рішення про встановлення місцевих податків та зборів,
- зміну розміру їх ставок, об'єкта оподаткування, порядку справляння та надання пільг.[1]

Самі ж повноваження місцевої влади є доволі широкими, стосовно місцевих податків і зборів, але, виключно в межах норм Податкового кодексу України.

Відповідно до Податкового кодексу України до місцевих податків та зборів відносяться:

- плата за землю;
- податок на нерухоме майно,
- відмінне від земельної ділянки;
- транспортний податок;
- єдиний податок;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.[2]

Розмір більшості місцевих податків та зборів залежить від величини мінімальної зарплати (з 01.12.2020 р. мінімальна заробітна плата у місячному розмірі становить 4 723 грн (ст. 8 Закону України від 14.11.2019 р. № 294-IX «Про Державний бюджет України на 2020 рік»)). У Податковому Кодексі України встановлено лише граничні розміри, тому конкретні величини місцевих податків визначають за рішеннями місцевих рад.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, визначають у розмірі, що не перевищує 1,5 % розміру мінімальної зарплати за 1 м², що у 2020 р. становить 70,85 грн (пп. 266.5.1 ПКУ).[3]

Збір за паркування авто визначають за 1 м² площі земельної ділянки, відведеної для паркування, у розмірі до 0,075 % мінімальної зарплати, що у 2020 р. дорівнює 3,54 грн (пп. 268¹.3.1 ПКУ).[3]

Транспортний податок справляють із власників легкових авто, з року випуску яких минуло не більше ніж п'ять років (включно) і середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної зарплати, що у 2020 р. становить 1 771 125 грн (пп. 267.2.1 ПКУ). Ставка податку незмінна й становить у розрахунку на календарний рік 25 000 грн за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.[3]

Туристичний збір установлюють за кожен добу тимчасового розміщення (ночівлі) у розмірі до 0,5 % — для внутрішнього туризму та до 5 % — для в'їзного туризму від розміру мінімальної зарплати для однієї особи за одну добу тимчасового розміщення (пп. 268.3.1 ПКУ). На 2020 р. до 23,62 грн (для внутрішнього туризму) і до 236,15 грн (для в'їзного туризму).[3]

Одним із найбільш наповнюваних місцеві бюджети податків є ПДФО (податок на доходи фізичних осіб): 75% сплаченого податку на діяльність фізичної особи (ПДФО) отримують місцеві бюджети: 60% — потрапляє до бюджету міста обласного значення, об'єднаної територіальної громади (ОТГ) чи району, ще 15% — отримує бюджет області. Решта 25% — зараховуються у державний бюджет. При цьому сплачений ПДФО — вкрай важливий для можливостей громади, бо зазвичай складає майже половину (45%) податкових надходжень у місцеві бюджети.

Підсумовуючи, можна сказати що, однією з ключових переваг місцевих податків і зборів є те, що кошти, які спрямовуються до місцевих бюджетів, в тому числі з офіційних зарплат місцевих мешканців, а також від підприємницької діяльності – це фінансовий ресурс, який при ефективному використанні дозволяє розвивати міста та села України. Вкрай важливо сприяти розвитку громад, давати їм необхідну самостійність для раціонального використання прибутків, що в майбутньому сформує найвдаліші комбінації спроможних громад, які не потребуватимуть дотацій з державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]/О.Петриченко/ Місцеві податки і збори – вагомий крок до покращення життя громад. – Режим доступу: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-344975.html>

2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]/Стаття 10 ПКУ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

3. Вісник. Офіційно про податки [Електронний ресурс]/Місцеві податки 2020: Які граничні розміри? - Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016520-mistsevi-podatki-2020-yaki-granichni-rozmiri>

Віхоть О.С.

Науковий керівник: д.е.н. проф. Ситник Н.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

Нині вирішальне значення для забезпечення фінансової основи регіонального розвитку мають здебільшого доходи місцевих бюджетів та кредитно-інвестиційний потенціал. Вони виконують важливу роль у соціально-економічному розвитку

території, адже саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, видатки по упорядкуванню населених пунктів. Кредитно-інвестиційний потенціал сприяє розвитку інфраструктури регіону, збільшенню доходів підприємств, а тоді і доходів місцевих бюджетів. Отже, саме місцеві бюджети – це запорука ефективнішого формування та використання фінансових ресурсів регіону. Ефективна діяльність регіону забезпечується ефективним та оптимальним використанням його фінансових ресурсів. Ефективне використання фінансових ресурсів – це ефективне використання грошових коштів регіону.

Нинішні проблеми формування і використання фінансових ресурсів Львівської області полягають у:

- відносній відокремленості руху фінансових ресурсів кожного із суб'єктів, що знижує загальний економічний ефект;
- податковому тиску, що сприяє перетіканню коштів до тіньового сектору;
- розбіжності інтересів суб'єктів господарювання та органів місцевого самоврядування як представника територіальної громади [1, с. 252].

Для вирішення цих та інших проблем необхідно впроваджувати заходи підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів даного регіону (Табл.1)

Таблиця 1

Пріоритетні напрями підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів регіону*

Пріоритетні напрями	Форми реалізації
Планування	Розробка стратегічних, поточних, оперативних планів
Оптимізація джерел фінансових ресурсів	Розрахунки вартості фінансових ресурсів по джерелах
Проведення фінансової діагностики	Розробка методики проведення фінансової діагностики
Удосконалення критеріїв оцінки використання фінансових ресурсів	Розробка оцінних показників, що характеризують ефективність використання фінансових ресурсів
Використання системи норм і нормативів	Оптимізація обсягу, складу та структури фінансових ресурсів за окремими їх складовими
Акумуляція фінансових ресурсів	Розміщення фінансових ресурсів у прибуткових фінансових інструментах

Джерело: складено на основі[2]

Потенційно регіон може мати різні варіанти свого розвитку, для кожного необхідно визначити оптимальну структуру джерел формування фінансових ресурсів та їх використання. В першу чергу потрібно звернути увагу на обсяги доходів і витрат місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти та фінансові потоки у регіонах, фінанси комунальних підприємств, кредитну та інвестиційну політику регіону для того щоб визначити перспективи розвитку фінансових ресурсів певного регіону.

Важливими напрямками вдосконалення ефективного формування та використання фінансових ресурсів Львівщини є:

- Підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів регіону:

Зміцнення фінансової незалежності регіонів та територіальних громад. Фінансова незалежність має базуватись на законодавчих принципах організації місцевої влади, закріплених в Конституції України, Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Європейській хартії місцевого самоврядування – гарантування і забезпечення державою виконання повноважень місцевого характеру,

фінансовою базою якого є регіональний фінансовий ресурс, децентралізація якого неможлива без одночасної передачі органам місцевого самоврядування переважної більшості повноважень місцевого характеру і коштів державного бюджету у вигляді окремих податків або їх частини [3]. Стимулювання ефективної реалізації фіскального потенціалу місцевої влади. Вирішення цього завдання можливе шляхом формування зв'язаної моделі податкової системи в Україні, збільшення частки обсягу національних податків, які б закріплювались за місцевими бюджетами та не враховувалась при розрахунку міжбюджетних трансфертів. Перш за все, йдеться про 87 закріплення за місцевими бюджетами частини надходжень від податку на прибуток підприємств не комунальної форми власності, що дозволить підвищити зацікавленість місцевих органів влади у стимулюванні економічної активності в межах підвідомчої території. Удосконалення також вимагає нинішній механізм перерозподілу податку з доходів фізичних осіб, згідно з яким він спрямовується за місцем реєстрації платника податків, який є податковим агентом з нарахування та сплати податку. Це призводить до того, що більшу частину цього податку акумулюють ділові центри України. Навіть якщо окремі філіали компаній функціонують у регіоні, і влада фінансує надання публічних товарів та послуг під відповідну кількість працівників, податок сплачується за місцем реєстрації компанії, а не за місцем розташування відповідного філіалу. Таким чином, регіони, передусім слаборозвинені, отримують менше коштів від податку з доходів фізичних осіб навіть за більшої кількості робочих місць, попри те, що вони, навпаки, потребують більше коштів для стимулювання ділової активності.

- Модернізація та реформування механізмів трансфертного забезпечення розвитку Львівської області:

З метою впорядкування принципів та умов надання субвенцій на соціально-економічний розвиток регіонів, доцільно внести зміни в чинний Бюджетний кодекс, якими передбачити окрему норму, яка буде регламентувати порядок та умови надання субвенції місцевим бюджетам. Для того, щоб удосконалити механізми фінансування видатків необхідно спростити процедури здійснення запозичень до місцевих бюджетів, знявши обмеження щодо здійснення органами місцевого самоврядування запозичень до бюджетів розвитку [1, с.253];

- Покращення інвестиційного клімату Львівської області, забезпечення конкуренції та створення потужних фінансово-кредитних інститутів.

Це вимагає забезпечення надійного захисту прав власності, підвищення ефективності діяльності системи державного управління, зокрема на регіональному рівні;

- Стимулювання розширення обсягів приватного фінансування інфраструктурних проектів Львівщини за рахунок різноманітних механізмів приватно-державного партнерства та вдосконалення політики тарифного регулювання на регіональному рівні;

- Прискорення розвитку механізмів приватно-державного партнерства, спрямованих на сприяння приватним інвестиціям. Необхідною умовою цього є концентрація державних і приватних інвестицій на пріоритетних напрямках економічного зростання;

- Розвиток людського капіталу, створення ефективної, орієнтованої на кінцевий результат соціальної інфраструктури, що вимагає збільшення обсягів та підвищення ефективності використання бюджетних інвестицій;

- Розвиток туризму у Львівській області, збільшення туристичної маси, оскільки у 2019 році це один з найбільш динамічних показників фінансового потенціалу регіону.

Збільшення фінансових ресурсів місцевих бюджетів, покращення інвестиційного клімату та створення нових державних чи приватних підприємств даватиме змогу Львівщині спрямовувати кошти на благоустрій та розвиток своїх

територій, у тому числі на ремонт шкіл, дитячих садків, будинків культури, амбулаторій, фельдшерсько-акушерських пунктів, на ремонт та будівництво доріг, на закупівлю нового медичного обладнання, на вуличне освітлення, на розвиток мережі громадського транспорту об'єднаної територіальної громади, на створення центрів надання адміністративних послуг тощо.

Список використаних джерел:

1. Петрук О. Ф. Забезпеченість фінансовими ресурсами регіону – основа соціально-економічного розвитку (на прикладі Чернівецької області). Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету] : Економічні науки. Чернівці, 2014. Вип. 26. С. 298–306.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування: Хартія ратифікована Законом України від 15 липня 1997р. №452/97. Київ, 1997.
3. Сторонянська І. Регіональний розвиток України: проблеми інтеграції та конвергенції. Проблеми регіонального розвитку. Львів: ІРД НАН України, 2010. –324 с.

Вовк В.В.

Науковий керівник: к.е.н, доц., Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ ТА МЕТОДИ ЇХ ОЦІНКИ У ВІДЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розвиток банківського сектору спричинив зростання потреби якісного управління кредитними ризиками в державі, розвитку організаційного, економічного та технологічного аспектів в функціонуванні банків, а також підвищення їх конкурентоспроможності.

Актуальність даної теми полягає в необхідності формування та класифікації якісних фінансових інструментів управління кредитними ризиками, використання яких забезпечить платоспроможність банківської системи. Тобто застосування ефективних методів під час оцінювання ризиків її діяльності, перш за все кредитного ринку.

Метою дослідження є аналіз наявних інструментів управління та методів оцінки кредитних ризиків у вітчизняній економіці використовуючи інформацію з різних наукових фахових видань та інтернет-джерел.

Поняття «кредитний ризик» можна визначити як наявний або можливий ризик, що виникає у випадку неспроможності позичальника виконати умови фінансової угоди між ним та банком. Система оцінки кредитного ризику включає в себе: оцінка якості кредитів, які формують кредитний портфель; визначення очікуваного доходу від кредитної діяльності, яка б компенсувала кредитний ризик; визначення величини резервів для покриття збитків за позиками; формування структури портфеля на основі якості кредитів і оцінка динаміки цієї структури.

Головною особливістю системи управління кредитними ризиками є налагодженість та автоматизація процесу обробки, збирання та роботи з наявною інформацією. Управління ризиками також можна віднести до отримання і обробки різного роду інформації, яка впливає на можливість неплатежу з боку позичальника та прийняття рішень, які відповідають правилам бізнесу, стратегіям та політиці в сфері кредитного ринку.[2]

Інструменти кредитного ринку за рівнем ризику можна поділити на кілька груп:

1. безризикові (державні короткострокові цінні папери, короткострокові депозитні сертифікати найнадійніших банків, «міцна» іноземна валюта, золото, срібло та інші цінні метали, які використовуються в короткостроковому періоді);

2. з низьким рівнем ризику (фінансові інструменти в короткостроковому періоді, які обслуговують грошовий ринок і виконання зобов'язань, за якими забезпечується надійний фінансовий стан і репутація позичальника);

3. з помірним рівнем ризику (фінансові інструменти, рівень ризику приблизно відповідає середньому на ринку);

4. з високим рівнем ризику (рівень ризику значно вищий ніж в середньому на ринку);

5. з дуже високим рівнем ризику (інструменти, які застосовуються в найбільш ризикованих фінансових операціях. Таких, як облігації з високим відсотком, що випускаються підприємствами в кризовому стані; акції венчурних підприємств; ф'ючерсні та опціонні контракти та інше).[1]

Аналізуючи, варто зазначити, що Організація економічного співробітництва та розвитку в 2020 році поліпшила рейтинг кредитного ризику для України. Тобто Україну перевели з 7 категорії (група країн з найвищим ризиком) до 6 категорії. Це свідчить про те, що в країні зменшилася вартість страхування, кредитних ставок, а також підвищилися терміни і ліміти кредитних ліній. [2]

Самі інструменти управління кредитними ризиками можна розподілити на дві групи:

- пасивні інструменти: створення резервів ліквідності; створення резервів власного капіталу; контроль якості кредитного портфеля.
- активні інструменти: обмеження ризиків; диверсифікація; управління проблемними кредитами.

Резерви створюються на основі достовірного попереднього досвіду діяльності банку. Резерви як втрати за активними операціями не входять до капіталу банку. Вони включають: резерви під кредитні збитки, нараховані доходи, дебіторську заборгованість, кореспондентські рахунки. Політика формування резервних коштів може регулюватися державою або ж самим банком, в залежності від банківської системи.[3]

Отже, подальший розвиток банківської системи щодо оптимізації кредитної політики повинен спиратися на обдуманій та передбачуваній стратегії. Саме використання фінансових інструментів є доцільним в системі управління кредитними ризиками та підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних банків. Основною метою на даному етапі є забезпечення умов для створення та вдосконалення ринку похідних інструментів кредитної діяльності з дотриманням законодавчих засад їх функціонування.

Список використаних джерел:

1. Інструменти фінансового ринку, їх класифікація та характеристика [Електронний ресурс] – URL : https://pidruchniki.com/1219101064478/finansii/instrumenti_finansovogo_rinku_klasifikatsiya_harakteristika.

2. Глущенко С. В. ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ [Електронний ресурс] / Глущенко С. В.. – 2009. – URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14450/Hlushchenko_Instrumenty_upravlinnia_ryzykamy_kredytnoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

3. Коваленко В.В. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ ТА ЇХ МІСЦЕ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ [Електронний ресурс] / Коваленко В.В., Ненад Д.О. // ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ – URL : <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Kovalenko-V.-V.-Nenad-D.-O..pdf>.

4. Організація економічного співробітництва і розвитку поліпшила рейтинг кредитного ризику для України [Електронний ресурс] // 112.ua – URL : <https://ua.112.ua/ekonomika/orhanizatsiia-ekonomichnoho-spivrobotnytstva-i-rozvv>.

Волчок І.С.
Науковий керівник: д.е.н., доц. Ватаманюк-Зелінська У.З.
 Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ШЛЯХОМ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Тінізація економічних відносин є однією з найбільш істотних перешкод щодо забезпечення стійкого економічного розвитку, підвищення добробуту, рівня якості життя населення та зміцнення національної безпеки держави. Проблема тінізації існує у всіх без винятку країнах світу. Тіньова економіка - це економічна діяльність, яка не відображається суб'єктами підприємницької діяльності у звітах. Це діяльність, яку не можуть контролювати державні органи і спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства, через що до державної скарбниці не надходять податкові виплати. Часто підприємці не реєструють свою діяльність або не оформляють працівників та сплачують їм зарплату "в конверті". У статистиці про неї не можливо отримати офіційні дані. Проте, тіньова економіка не завжди пов'язана із порушенням законів. Це також може бути дрібне виробництво продукції у домашніх господарствах. Вони не реєструють цю діяльність, бо її обсяги є малими та виконання всіх формальностей зробить її недоцільною [1].

Складовими тіньової економіки є три види ухиляння від сплати податків, а саме: приховування доходу від бізнесу; приховування реальної кількості найманих працівників, а також приховування реальних розмірів виплаченої заробітної плати. Але проблема не тільки в тому, що країна недоотримує податкові надходження до бюджетів, а в створенні конкуренції. Сплата всіх податків, укладання офіційних угод, так звана робота за правилами спричинює збільшення собівартості продукції чи наданих послуг. Отож, коли конкурують офіційний та тіньовий бізнес, то перший програє через вищі ціни. Тобто громадяни самі сприяють розвитку тіньовому бізнесу не знаючи про це.

За даними дослідження Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України рівень тіньової економіки у 2018 році склав 47,2% від загального обсягу ВВП та 46,8% у 2017 році. За всіма регіонами спостерігається зростання рівня тіньової економіки в середньому на 1,5% за винятком Північного та Центру, де спостерігається значне скорочення аж на 4,3%. Найбільшу частку в тіньовій економіці становить приховування доходу від бізнесу, яка складала 56,7%. Друга складова – це приховування кількості працівників, наступною є приховування виплаченої зарплати, частка якої становила 21,4% [2].

Як бачимо, рівень тіньової економіки в Україні є високим. Відповідно, він має безліч негативних наслідків, зокрема:

- скорочення інвестиційних ресурсів, оскільки залучення зовнішніх інвестицій потребує прозорості ведення бізнесу;
- суттєве зменшення податкових надходжень до бюджету, як результат ускладнення виконання державою своїх фінансових зобов'язань перед суспільством та посилення нерівномірності податкового тиску;
- втрата репутації країни.

Проте, можна стверджувати те, що громадяни можуть намірено займатися тіньовим бізнесом, оскільки усвідомлюють вигоду, це: відсутність податкових відрахувань, податку на прибуток збільшення чистої заробітної плати і т.д. Таким чином, тіньова економіка ще більш негативно впливає на економічне зростання держави.

Однією з основних загроз, яку представляє тінізація для економічної системи, є спотворення механізмів дії законів та інструментів ринку, що призводять до

неефективності механізмів стимулювання економіки, стримуючи розвиток країни. Тому зусилля уряду мають концентруватися, насамперед, на мінімізацію впливу таких системних чинників тінізації, які залишаються актуальними, а саме:

- низька ефективність держави у забезпеченні інституційних основ розвитку конкурентноспроможності економіки;
- високий рівень корупції;
- низька ефективність органів судової системи;
- недостатній захист прав на рухому та нерухому власність, вкладаючи права на фінансові активи.

Посилення економічної стабільності держави шляхом детінізації економічних відносин має враховувати:

- усунення можливості для контрабанди та зниження митних бар'єрів, таких як довге очікування на митниці при оформленні товару, непрозорість процедур на митниці, відсутність органів, які б інформували про особливості внутрішнього ринку, корупція/бюрократизація, складність митного законодавства;
- зниження податків завжди було і залишається найефективнішим способом боротьби з тіньовою економікою, адже її головною причиною якраз є високе податкове навантаження;
- результати роботи правоохоронних і контролюючих органів країни мають оцінюватися за ефективністю боротьби з тінізацією;
- залучення до боротьби з тіньовою економікою в країні представників міжнародних організацій;
- відновлення довіри населення до влади, оскільки це одна з головних першопричин тінізації;
- впровадження системи та механізмів фінансового контролю за доходами, наприклад, введення заборони на розрахунки готівкою на великі суми, що дасть змогу краще контролювати джерела доходів, оперативно виявляти факти витрачання коштів у розмірах, що перевищують доходи юридичних та фізичних осіб;
- створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, стимулювання підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Руденок О.І. Тіньова економіка: причини, наслідки та шляхи подолання [Електронний ресурс] / О.І. Руденок // Управління розвитком. 2013 – №19 (159). – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Uproz_2013_19_23.pdf.
2. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/>.
3. Київська школа економіки Що таке тіньова економіка і скільки вона “краде” від ВВП? URL: <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-tinova-ekonomika-i-skilki-vona-krade-vid-vvp/>

Гаврецька І.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕЗУЛЬТАТИ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На сучасному етапі децентралізація бюджетної та податкової політики відіграє важливу роль і є досить актуальною з погляду стабільного економічного і соціального стану регіонів у системі територіального поділу української держави.

Фіскально-бюджетний відхід від моделі з централізованим управлінням став підвалиною значного зростання власного «гаманця» у формі бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ), проте поряд із додатковими фінансовими ресурсами органи місцевого самоврядування (ОМС) одержали більші повноваження, що сприяє ефективному утриманню комунальних установ та покращенню якості надання послуг (адміністративних, соціальних) жителям своєї громади. Звідси трансформація місцевого самоуправління у процесі децентралізації вимагає ефективної практики використання інструментарію бюджетної підтримки ОТГ, а також здійснення інспекційного впливу за використанням ними власних фінансових фондів [1].

Інструменти бюджетної підтримки місцевих громад, правові та нормативні основи яких розміщено в таких актах:

1. Бюджетному кодексі України (визначено особливості формування бюджетів ОТГ); 2. Законі України «Про державний бюджет» на відповідний рік (встановлено суми міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам);

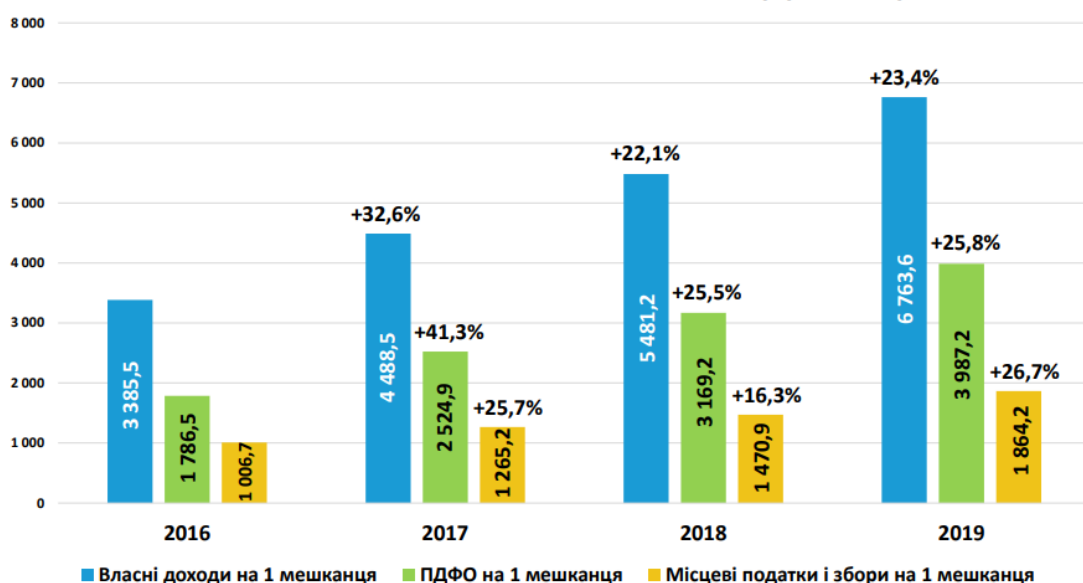
3. Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (визначено особливості фінансової підтримки державою добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст).

Згідно з правовими законодавчими актами, поданими вище, бюджети ОТГ, сформовані на новій основі, отримують прямі міжбюджетні відносини з головний бюджетом держави у формах:

- базової та реверсної дотацій;
- медичної й освітньої субвенції;
- «децентралізаційної» (на формування інфраструктури ОТГ), «політичної» (на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій) субвенцій та «Субвенції для регіональної єдності держави» (Державний фонд регіонального розвитку);
- інших дотацій та субвенцій, якщо є підстави для таких міжбюджетних трансфертів [1].

За 6 місяців 2019 року надходження власних доходів загального фонду місцевих бюджетів України зросли на 21,1 млрд грн (+19,6%) порівняно з аналогічним періодом 2018 роком та склали 128,8 млрд грн. [2].

Зростання доходів загального фонду місцевих бюджетів на 1 мешканця за січень-листопад 2016-2019 р.р., % та грн.

Джерело: [3].

Частка місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів (загальний фонд) у 2014 році складала 0,7%. Внаслідок реформи вона зросла до 27,5 у 2019 році [3].

Зростають також видатки на одного мешканця. Капітальні видатки зросли на 11,1% у січні-листопаді 2019 року порівняно з аналогічним періодом 2018 року. Видатки на будівництво та регіональний розвиток зросли на 40,4%, а на житлово-комунальне господарство видатки зросли на 13,3% [3].

Державна фінансова підтримка місцевого та регіонального розвитку зросла у 41,5 разів у 2019 році у порівнянні з 2014.

У процесі здійснення реформи виділено такі кінцеві блоки цього процесу, зокрема: формування спроможних територіальних громад та посилення ролі і відповідальності місцевого самоврядування; покращення якості надання публічних послуг; трансформація районного та обласного рівня управління з впровадженням нової моделі державного нагляду та контролю. Основна рамка бачення, куди має рухатися процес децентралізації — через об'єднання і концентрацію людських, інфраструктурних, земельних та фінансових ресурсів — створити нову потужну адміністративну одиницю, на території якої проживання її мешканців буде максимально комфортним [1].

Загалом, у 2015 - 2019 рр. створено 1029 об'єднаних територіальних громад (з них: 49 - очікують рішення ЦВК про призначення перших місцевих виборів та 44 ОТГ з адміністративними центрами у містах обласного значення) [3].

Список використаних джерел:

1. Марущин Ю.В. Інструменти бюджетної підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад. URL: <http://www.univer.km.ua/visnyk/1773.pdf>
2. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/>
3. Міністерство розвитку громад та територій України. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 січня 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/526/10.01.2020.pdf>

Гаврилюк Ю. П.

Науковий керівник: к.е.н. Круглякова В.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Вагоме значення в бюджетній системі України відіграють місцеві бюджети як основа фінансової бази органів місцевого самоврядування. На сучасному етапі розвитку України найбільш актуальним стає питання економічного й соціального розвитку регіонів, що потребує зміцнення їх фінансової незалежності.

Місцеві бюджети являють собою сукупність економічних відносин, які виступають інструментом розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу країни, забезпечуючи тим самим створення фінансової бази місцевих органів влади з метою задоволення економічних та соціальних потреб суспільства [3]. Місцеві бюджети займають не лише важливе місце у бюджетній системі, але й одне з центральних місць в економічній системі кожної держави, їх роль і значення безпосередньо зумовлені типом економічної системи, відповідними умовами для створення фінансово середовища, напрацюваннями, обраними цілями та пріоритетами що сприятимуть прискореному розвитку економічної, фінансової, соціальної та інших сфер [1, с.71].

Для ефективної організації управління економікою та соціальною сферою на своїй території органи місцевого самоврядування мають володіти достатніми власними фінансовими джерелами. Головними передумовами забезпечення фінансової незалежності й автономії органів місцевого самоврядування є чіткий розподіл владних і функціональних повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування та надання місцевому самоврядуванню належних повноважень щодо здійснення виробництва й надання суспільних благ і послуг. Вирішення цих проблем значною мірою визначає економічну самостійність регіонів країни, адже політична незалежність й фінансова забезпеченість місцевого самоврядування справляє істотний вплив на формування демократичних і ринково-орієнтованих систем [4, с.28].

Саме видатки місцевих бюджетів виступають ключовим інструментом соціально-економічного розвитку України. Тобто, шляхом зваженого перерозподілу ВВП, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування реалізуються наступні пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку: підвищення рівня доходів населення, забезпечення якості та доступності послуг, забезпечення населення доступним житлом, забезпечення стабільної динаміки розвитку агропромислового комплексу, активізація промислового виробництва, формування реальних механізмів підтримки малого та середнього підприємництва, задоволення потреб усіх споживачів економічно доступними житлово-комунальними послугами, покращення екологічного стану навколишнього середовища [2].

У 2018 р. на достатньо високому рівні здійснювалися видатки за чотирма основними напрямками, які уособлюють соціальну сферу та людський розвиток, а саме: освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та духовний і фізичний розвиток. Так, видатки за категорією «Соціальний захист та соціальне забезпечення» за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету виконано порівняно з планом на 99,8 % (спрямовано 163,9 млрд грн), а її найбільша стаття «Соціальний захист пенсіонерів» виконана на 100 %. Майже повністю забезпечено видатки на охорону здоров'я – 96,8 % від плану (22,6 млрд грн). За категорією «Духовний та фізичний розвиток» план виконано на 96,5 % (10,1 млрд грн). У той же час, за категорією «Освіта» видатки здійснено лише на 88,9 % від плану (44,3 млрд грн), в першу чергу за рахунок недофінансування однієї з базових статей – «Вища освіта», де вони склали лише 88,0 % від плану (36,7 млрд грн). Для порівняння, у 2017 р. план за категорією «Освіта» також не був виконаний (88,4 %).

Видатки на безпеку та оборону розрахункового періоду сягнули 6% ВВП. За цими категоріями обсяг видатків в цілому склав 213,9 млрд грн, або ж 21,7 % всіх видатків державного бюджету. Можна припустити, що в умовах АТО/ООС бюджет в цілому максимально адаптувався до такого досить високого рівня витрат на оборону й громадський порядок, безпеку та судову владу. У 2018 р. безпосередньо видатки на оборону склали 97,0 млрд грн (виконано на 99,2 %), а видатки за категорією «Громадський порядок, безпеку та судову владу» – 116,9 млрд грн (або ж 94,7 % від плану).

Потребує покращення ситуація з фінансуванням видатків в економічну діяльність. Видатки за категорією «Економічна діяльність», як і в минулі роки, здійснювалися дещо гірше, ніж за категоріями «соціального характеру» – лише 85,4% від плану (63,6 млрд грн). Основними отримувачами за цією категорією виступали дорожнє господарство (27,37 млрд грн, виконано на 86,8% від плану) та сільське господарство (13,1 млрд грн, або ж 96,2% від плану). Одним з головних «аутсайдерів» у здійсненні видатків став паливно-енергетичний комплекс – 72,3% від плану (3,4 млрд грн). Для порівняння, у 2017 р. план видатків за категорією «Економічна діяльність» був виконаний майже на 91%. Недовиконання планів видатків за цією категорією

формує додатковий виклик у майбутні бюджетні періоди – якість використання видатків бюджету як важливого чинника стимулювання економічного зростання [5; 6].

Отже, значущість ролі місцевих бюджетів полягає в її різноманітності, адже вони є: важливим чинником економічного розвитку і фінансової стабільності; інструментом макроекономічного регулювання; важелем здійснення перерозподільних процесів; фінансовою базою місцевого самоврядування; інструментом реалізації державної регіональної політики; планами формування і використання фінансових ресурсів територіальних утворень; основним важелем фінансового вирівнювання; головним джерелом фінансових ресурсів для утримання і розвитку місцевого господарства, розв'язання місцевих проблем.

Одним з основних факторів посилення ролі місцевого самоврядування є децентралізація державної влади, яка зводиться до реформування бюджетної системи у напрямку формування усіх її ланок як автономних і фінансово спроможних виконувати прийняті бюджетні повноваження.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України – Законодавство України. Верховна Рада України; Кодекс України Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2456-17
2. Кондратюк С.Я. Раціоналізація видатків державного і місцевих бюджетів в Україні [Текст] / С.Я. Кондратюк // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Випуск 2 (24). – С. 51-64.
3. Харишин В.В. Місцеві бюджети: зміст та структура / В.В.Харишин [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Economics/13_132825.doc.htm.
4. Долженко І.І. Розвиток бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні / І.І. Долженко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/227/361>.
5. Макроекономічний огляд та прогноз (січень 2019 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/rehuliarnyi-makroohliad>
6. Підсумки та тенденції виконання Державного бюджету України у 2018 році. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/articles/3293/>

Голіч М. І.

Науковий керівник: к. е. н. доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Формування ефективної публічної влади на засадах субсидіарності та децентралізації, розвиток справжнього народовладдя безпосередньо в частині зміцнення основ місцевої демократії, має супроводжуватись процесами становлення та сталого розвитку інституту місцевого самоврядування, який дає змогу демократизувати апарат управління, ефективно вирішувати місцеві проблеми, забезпечувати врахування інтересів територіальних громад, оптимально поєднуючи інтереси і права мешканця будь – якої території та інтереси держави в цілому.

Тому не випадковим стало й те, що беручи на себе зобов'язання щодо подальшої євроінтеграції, українська влада має зосередити неабиякі зусилля щодо перетворення місцевого самоврядування в дієву публічну владу, яка є найбільш наближеною до населення та за певних умов здатна адекватно реагувати на сучасні виклики в державі щодо забезпечення її територіальної цілісності, ефективно вирішувати усі питання місцевого значення, задовольняючи тим самим життєво

необхідні потреби територіальної громади, реалізувати законні інтереси її представників.

М.О. Баймуратов, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, В.П. Грובה, В.М. Кампо, М.І. Корнієнко, В.В. Кравченко, А.Р. Крусян, П.М. Любченко, Н.В. Мішина, М.П. Орзіх, В.Ф. Погорілко, О.В. Прієшкіна, Х.В. Приходько, М.О. Пухтинський, О.Ф. Фрицький, Ю.С. Шемшученко їхні праці заклали теоретичне підґрунтя у вивченні суті місцевого самоврядування, механізму його функціонування. Разом з тим, пошук оптимальних форм здійснення права територіальних громад на місцеве самоврядування, перетворення місцевого самоврядування в окремий вид публічної влади на місцевому рівні триває й донині. [1]

Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самотійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету. [3]

Основним результатом децентралізації має стати реальна спроможність органів місцевого самоврядування (організаційна, кадрова, фінансова) реалізувати надані їм повноваження при умові відкритості та належному доступі до процесу прийняття рішень мешканців територіальних громад. В ході муніципальної реформи першочерговим завданням має бути забезпечення представництва та участі територіальних громад у муніципальному управлінні, гарантування реальної можливості висловлювати свою думку щодо місцевих публічних справ.

Діючий Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» лише передбачає форми участі територіальної громади в управлінні місцевими справами, однак таке закріплення є лише констатацією можливостей громади та жодним чином не регламентує саму технологію безпосередньої участі. Тому одним з напрямів удосконалення правової основи місцевого самоврядування має бути широка законодавча регламентація таких форм як громадські слухання, проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи. [2]

Варто зауважити, що стан матеріально-фінансового забезпечення істотно покращився в контексті перегляду державою своєї бюджетної політики та реалізації права громад на добровільне об'єднання. Об'єднані громади отримали додаткові фінансові та матеріальні ресурси, зокрема 60% ПДФО на реалізацію власних повноважень, державні субвенції на освіту та медицину, право розпоряджатися землями як у межах так і за межами населених пунктів та встановлювати ставки та пільги по оплаті за землю. Внесені відповідні зміни до Бюджетного та Податкового Кодексу в частині збільшення надходжень до місцевого бюджету. Об'єднані територіальні громади переходять на прямі міжбюджетні відносини з Державним бюджетом, раніше такі відносини існували на рівні областей, районів, міст обласного значення. Триває пошук додаткових інструментів збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів, зокрема шляхом удосконалення формули розподілу освітньої субвенції, фінансування вторинної ланки медицини, законодавчого закріплення норми про сплату ПДФО підприємствами безпосередньо за місцем господарської діяльності,

передачі земель сільськогосподарського призначення та прийняття закону, який би регулював право громади розпоряджатися землями.

Проаналізувавши сучасний стан розвитку місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади, виокремлено ряд актуальних проблем, які потребують законодавчого врегулювання. А саме, сформувані правові умови для розвитку ефективних територіальних громад, які власними силами, на власний розсуд реалізуватимуть повсякденні запити та інтереси, більш ефективно, ніж державні органи, вирішувати завдання підвищення рівня та якості життя мешканців відповідних територій, тим самим забезпечувати муніципальні права територіальних громад. Обґрунтовується необхідність припинення дублювання повноважень, функцій та завдань різних рівнів публічної влади на місцевому рівні, зведення до мінімуму кількісного показника делегованих повноважень, розвиток форм взаємодії територіальних громад та їх представницьких органів, реальної можливості впливу громади на процес прийняття рішень; зміцнення територіальної, організаційної та матеріально – фінансової основ функціонування місцевого самоврядування в Україні. [5]

Список використаних джерел:

1. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0312>
2. Сценарії децентралізації. Що очікує ОТГ після 2020 року. URL: https://biz.censor.net.ua/resonance/3074295/stsenar_detsentralzats
3. Про місцеве самоврядування в Україні: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%800>
4. Хміль Ф. І. Основи менеджменту / Федір Іванович Хміль. – Київ: Академвидав, 2005. – 607
5. Урядовий портал [Електронний ресурс] // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади –: <https://www.kmu.gov.ua/>

Грицишин О. П.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Бюджетна децентралізація являє собою процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центральних органів влади до місцевих [1]. Питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень.

В Україні вперше децентралізація згадується в ст. 5 Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.: “Не порушуючи єдиної своєї влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, додержуючи принципу децентралізації” [3].

Своєрідним стартом до бюджетної децентралізації стало внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, згідно яких [2]:

- розширено самостійність місцевих бюджетів через можливість їх прийняття незалежно від прийняття державного бюджету;
- за місцевими бюджетами закріплено близько 50 джерел доходів з метою підвищення платоспроможності громад;
- замінено систему балансування системою бюджетного вирівнювання;

- закріплено за галузевими міністерствами розподіл коштів освітньої та медичної субвенції для передачі трансфертів ОМС;
- здійснено перерозподіл видаткових повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування за принципом субсидіарності;
- запроваджено стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів [5].

Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування об'єднаних територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Застосування теорії фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління справляє як позитивний вплив, так і містить певні загрози. Безумовним позитивом фінансової децентралізації є краще забезпечення потреб місцевого населення органами місцевого самоврядування на локальному рівні. Водночас, щоб проводити політику децентралізації, важливо розподілити завдання між різними рівнями управління, тобто потрібно чітко визначити, які завдання доцільно закріпити на постійній основі за тим чи іншим рівнем влади. Із розмежуванням завдань майже вирішується питання про поділ видатків між різними рівнями бюджетної системи.

Згідно «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [4], метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування через створення системи об'єднаних територіальних громад.

Мінрегіон продовжує роботу над удосконаленням бюджетної децентралізації. Реформа стартувала в 2015 році і забезпечила суттєве зростання місцевих бюджетів (якщо у 2014 році власні доходи загального фонду місцевих бюджетів склали 68,6 млрд. грн., то у 2018 році бюджетна децентралізація наростила цей показник до 234,1 млрд. грн.) Однак практика показала необхідність подальшого удосконалення системи формування належної ресурсної бази місцевого самоврядування.

Отже, показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Список використаних джерел:

1. Соколова О.М. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління / О.М. Соколова, А.В. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/62/files/03055491-6112-48aa-87dc-dbc8e8a697f5.pdf>

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/914-19>

3. Конституція Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/%20show/n0002300-18>

4. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015р. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

5. Фінанси - Децентралізація в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/finance>

Євтушок В.А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ РЕЙТИНГУ СПЛАТИ ПОДАТКІВ PAYING TAXES 2020

Податкове адміністрування має немале значення для проведення оцінки діючої податкової системи і розроблення пропозицій щодо її реформування. Уряд одержує від податкових органів великий потік інформації, аналіз якої дозволяє робити висновки про рівень ефективності проведеної податкової політики. Термін «адміністрування податків» в останні роки набув значного поширення в науковому, діловому і політичному обороті, йому надається значення одного з основних напрямків реалізації сучасної податкової політики України. Доводиться думка, що адміністрування є динамічним процесом, в процесі якого повинно яскраво виявлятися прагнення до заперечення формалізованого підходу.

26 листопада оприлюднено результати рейтингу щорічного дослідження «Оподаткування 2020» (Paying Taxes 2020), в якому оцінюється простота сплати податків у 190 країнах світу, що проводиться командою PwC разом із експертами Світового банку. Плата податків, щорічне дослідження PwC та групи Світового банку, допомагає урядам та підприємствам зрозуміти, як їх податкові системи порівнюються на світовій арені, і допомагає податковим адміністраціям дізнатися, що роблять інші.

Тепер, у своєму 14-му випуску, цьогорічне дослідження розглядає те, як досягнення технологій полегшують сплату податків. Завдяки 15-річному використанню даних та порівняльному аналізу податкових систем у 190 економіках, плата податків дозволяє побачити вплив цифрових інновацій у всьому світі.

Дізнайтеся, які технології в даний час доступні для дотримання податкового законодавства, як вони впроваджуються та способи їх використання для зменшення адміністративного навантаження. Подивіться, що інші економіки роблять для покращення нейтральності своїх систем ПДВ, посилюючи процес відшкодування ПДВ. Поглибимось у найвизначніші зміни податкової політики та проблеми податкової політики.

Автоматизація та максимальне спрощення процедур стають світовими трендами. Завдяки цьому певні країни помітно покращили свої результати у рейтингу. Наприклад, Туреччина, що піднялася з 80 на 20 сходинку, скасувала ПДВ на капітальні інвестиції й таким чином позбавила бізнес необхідності витратити час на його

відшкодування. Угорщина, яка злетіла з минулорічної 86 на 56 позицію, істотно скоротила тривалість перевірки коригувань звітності з податку на прибуток.

Такі країни, як Португалія, Франція, Польща, Литва, запровадили звітування перед податковими органами в режимі реального часу. Відтепер державні контролери мають можливість оперативно отримувати дані про ту чи іншу операцію, а бізнес не повинен подавати разом із декларацією величезну кількість додатків із інформацією щодо своїх транзакцій.

Казахстан запустив пілотний проект із використання блокчейн-технологій для адміністрування ПДВ. Таку саму можливість розглядає й Велика Британія. Бразилія та В'єтнам досягли рекордного скорочення часу на облік ПДВ завдяки оптимізації роботи наявних ІТ-систем.

Натомість Україна поки що перебуває у підготовчій стадії та працює над планом подальшої діджиталізації роботи податкових органів та реформою податкового адміністрування. Знадобиться час, щоб ці реформи вплинули на результати рейтингу. За результатами щорічного дослідження «Оподаткування 2020» Україна посіла 65 місце серед 190 країн та втратила таким чином 11 пунктів. При цьому Молдова зайняла 33 місце, Польща - 77 місце, Білорусь - 99 місце, а Росія - 58-е. Найбільш успішні країни пострадянського простору: Грузія (14 місце) та Латвія (16 місце) На першому місці Бахрейн, за ним - Гонконг і Катар

Втрата позицій Україною зумовлена, перш за все, активними діями інших держав, спрямованими на автоматизацію процесів та скорочення часу адміністрування податків, а також збільшенням фіскального навантаження на бізнес у нашій країні.

Як зауважують аудиторів, автоматизація та максимальне спрощення процедур стають світовими трендами. У таблиці 1 наведеній нижче наявні податкові дані України станом із 2010 року по 2018 рік за підрахунками PWC.

Таблиця 1

Податкові дані України за підрахунками PWC

Україна	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Оцінка податків, що сплачують	78.1	79.4							
Загальна ставка податку та внеску (%)	45.2	41.7	37.8	52,3	52,2	52,7	54.4	55.4	57.1
Прибуток ТТСР	10.2	11.0	11.9	8,7	9,0	9,5	11.3	11.6	12.2
ТТСР праці	33.8	29.6	24.8	43,1	43,1	43,1	43.1	43.1	43.3
Інші податки ТТСР	1.1	1.1	1.1	0,5	0,1	0,1	0.1	0.7	1.6
Час на виконання (години)	328	328	328	356	346	346	346	488	665
Час оподаткування прибутку підприємств	37	37	37	57	96	96	96	106	112
Час оподаткування праці	92	92	92	100	100	100	100	192	364
Час оподаткування споживання	199	199	199	199	150	150	150	190	181
Кількість платежів	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	28.0	28.0	135.0
Виплати податку на прибуток	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	5.0
Виплати податку на оплату праці	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	24.0	24.0	108.0
Інші податкові платежі	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	22.0
Індекс після подачі заявки	86.0	86.0							
Ранг (з 189)	65								

Основне питання, яке потребує нагальної уваги, – це велика кількість часу на податковий облік. В середньому вітчизняний бізнес витрачає на облік 328 годин на рік,

що вдвічі більше, ніж у розвинених країнах. А за тривалістю обліку ПДВ наша держава посідає 176 сходинку зі 190", - констатують в PwC.

«Із 2004 року команда PwC в Україні щорічно бере участь у підготовці цього дослідження pro bono, а також розробляє за його результатами пропозиції для Міністерства фінансів України щодо вдосконалення податкової політики. Україні доведеться багато попрацювати, аби надолужити втрачені позиції. Скорочення часу, який витрачає бізнес на облік та платежі до бюджету має стати основним завданням податкової реформи. В цьому нашій державі допоможуть сучасні технології, зокрема, поширення електронного документообігу, спрощення форм податкової звітності, автоматизація попереднього заповнення декларацій, звітування за операціями у режимі реального часу. Крім того, варто приділити увагу вдосконаленню систем електронного адміністрування ПДВ», – коментує результати рейтингу партнер, керівник практики оподаткування та юридичних послуг PwC в Україні В'ячеслав Власов.

Варто зазначити, що 24 вересня голова Комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев повідомив, що та наприкінці жовтня в Мінекономіки запропонували свої пропозиції щодо податкової реформи. Зокрема, йдеться про: скасування ЄСВ, зниження податку на дохід фізичної особи, підвищення податку на нерухомість, землю та інші активи, покращення збору податків на нерухомість та інші активи, а також збору ПДВ тощо. Також у світовому рейтингу процвітання Україна цього року посіла 96 місце із 167 можливих. Про це свідчать дані аналітичного центру The Legatum Prosperity. На рисунку 2 зазначені дані станом на 2019 рік.

Згідно з рейтингом «Paying Taxes» досліджено ефективність української системи оподаткування за такими показниками, як кількість платежів, затрачений час на ведення обліку і складання звітності, навантаження на прибуток. Для досягнення мети збільшення податкових надходжень представлено комплекс взаємопов'язаних, взаємообумовлених складних процесів, які виступають функціональними елементами адміністрування податків. Відображено стратегію й тактику управління процесом справляння, що спрямовується на досягнення основних цілей оподаткування в конкретних соціально-економічних, політичних і правових умовах, враховуючи перспективи розвитку національного ринку, процеси глобалізації, виникнення різних ризиків. Запропоновано основні напрями підвищення ефективності системи адміністрування податків та критерії ефективності функціонування.

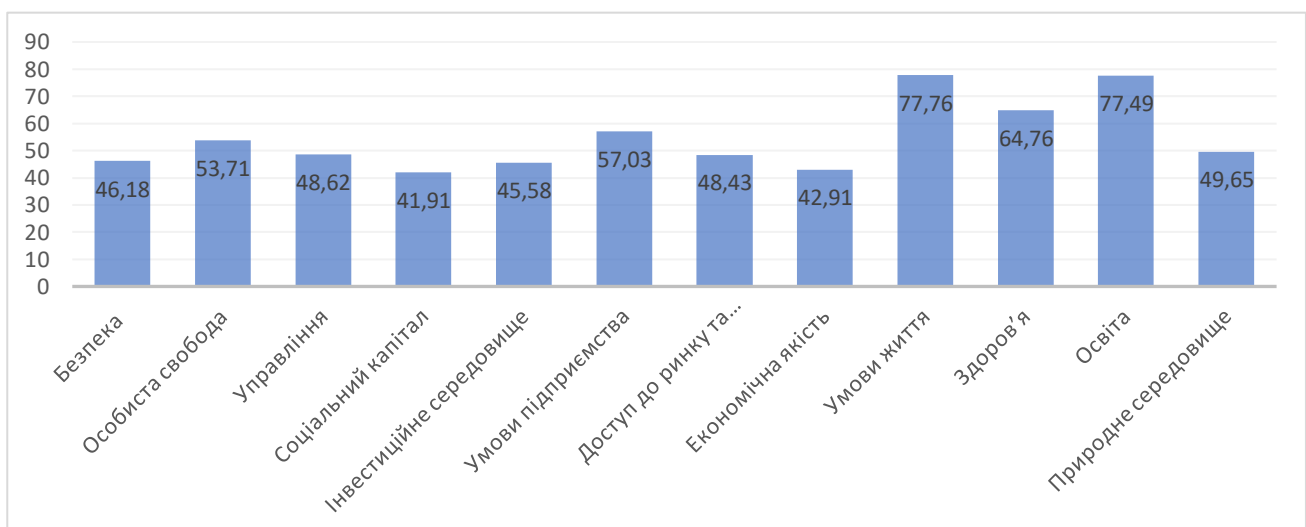

Рис.1. Індекс центру «The legatum prosperity» для України у 2019 році

На основі досвіду реалізації податкової політики європейських держав в частині практики діяльності податкових органів обґрунтовані напрями податкового контролю, спрямовані на підвищення ефективності роботи Державної податкової служби.

Список використаних джерел:

1. Україна втратила 11 унктів в рейтингу сплати податків. ЗІК. URL : <https://zik.ua/news/2019/11/26/946694>
2. Податки в Україні платити складніше. URL : <https://ukranews.com/ua/news/668464>
3. Paying-taxes-2020. Report. PwC. URL : <https://www.pwc.com/ua/en/press-room/2019/paying-taxes-2020.html>
4. Сич О.А. Податкові інструменти фінансування економічного розвитку постпромислових міст. Вісник ЛДФА. – №26. – Львів: ЛДФА, 2014. – С.85–91.

Жовтяк К. В.

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н.З.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ЛІКВІДНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ

За сучасних умов розвитку банківської діяльності банківська ліквідність відіграє важливу роль як для кожного окремого банку, так і для фінансової системи держави в цілому. Одним з основних завдань банків на кожному етапі їх функціонування є готовність вчасно розраховуватись за власними зобов'язаннями. Успішна діяльність банку значно залежить від можливості задоволення потреб клієнтів у своєчасному поверненні вкладених коштів. Втрата банком своєї ліквідності може стати причиною втрати коштів, а іноді, навіть, банкрутства його клієнтів. Саме тому ліквідність банківської системи можна вважати проблемою як економічного, так і водночас суспільного значення.

Термін «ліквідність» має широкий спектр застосування і використовується в різних сферах економіки. Що ж стосується поняття «ліквідність банківської системи», то можемо зазначити, що у науковій літературі немає однозначного і єдиного визначення даної дефініції. Загалом, науковці трактують його як спроможність банківської системи забезпечити своєчасне виконання всіх зобов'язань перед вкладниками, кредиторами та акціонерами банківських установ, можливість залучати в необхідному обсязі вільні кошти юридичних і фізичних осіб, надавати кредити та інвестувати у розвиток економіки країни [1, с. 33].

З метою контролю за станом ліквідності банків Національним банком України встановлено економічні нормативи: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6). Вони визначають, яку частину зобов'язань банку мають покривати активи відповідної строковості. Проте слід зазначити, що з вересня 2019 року Постановою Правління НБУ №102 було скасовано нормативи миттєвої та поточної ліквідності у зв'язку із переходом до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR). Даний норматив LCR встановлює мінімальний рівень ліквідності, необхідний для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів [2]. За думками експертів, він є більш жорстким, ніж нормативи Н4 та Н5, а тому практичної доцільності для подальшого розрахунку цих нормативів немає.

Проаналізуємо виконання нормативів миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності банківської системи України протягом періоду 2015-2019 рр. (рис. 1).

В загальному можемо стверджувати, що банки України володіють значним запасом ліквідності. Норматив миттєвої ліквідності повинен мати значення не менше

20%. Бачимо, що даний норматив не має стабільної тенденції й постійно коливається, проте кожного року його значення суттєво перевищує мінімальне нормативне.

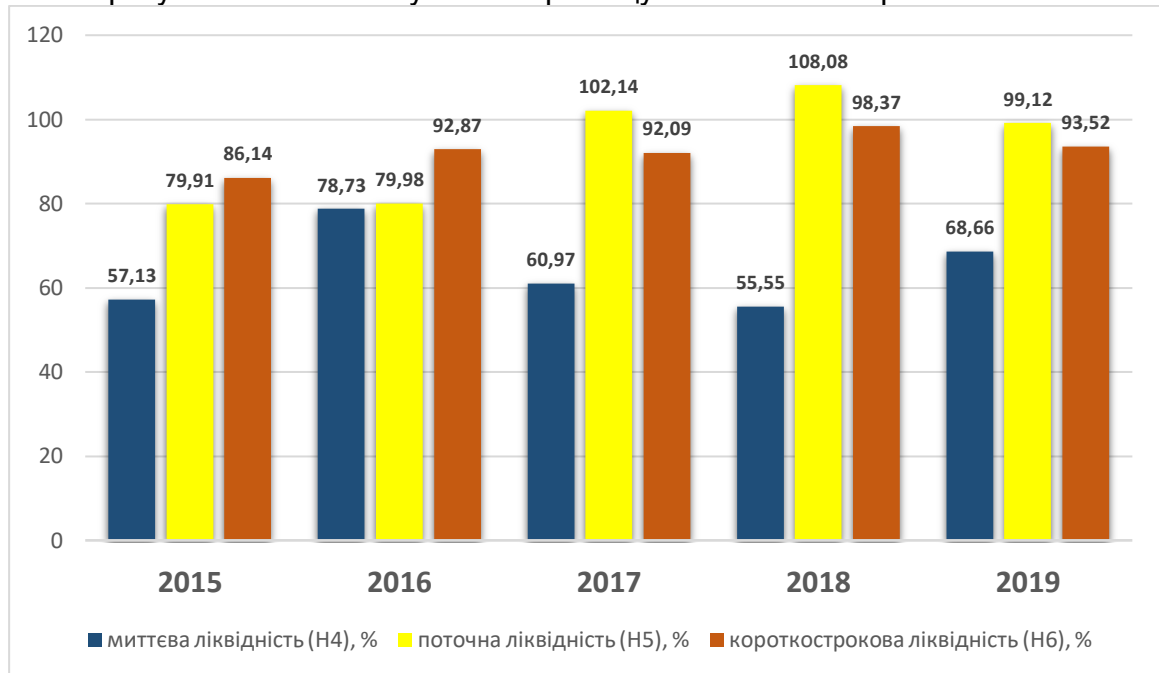

Рис. 1. Значення нормативів ліквідності по банківській системі України протягом 2015-2019 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Станом на 1 січня 2019 р. норматив миттєвої ліквідності по банківській системі України становив 68,66% з темпом приросту 23,6% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Норматив поточної ліквідності характеризує мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання зобов'язань протягом одного календарного місяця. Нормативне значення даного показника становить не менше 40%. За останні три роки норматив H5 по українській банківській системі характеризується рекордно високими значеннями. Станом на 2019 р. даний норматив зменшився на 8,3% порівняно з попереднім і досяг значення 99,12%. Норматив короткострокової ліквідності (H6) характеризує співвідношення ліквідних активів банку до його зобов'язань зі строком погашення до одного року. Нормативне значення даного показника – не менше 60%. В загальному по банківській системі протягом 2015-2019 рр. норматив короткострокової ліквідності характеризується досить високими показниками. У 2019 р. значення даного нормативу зменшилось на 5% порівняно з попереднім періодом і досягло 93,52%.

Отже, всі три нормативи, миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності в загальному по банківській системі України значно перевищують нормативні значення. Така ситуація є позитивною і підтверджує спроможність нашої банківської системи покрити та своєчасно виконати зобов'язання перед вкладниками, кредиторами та акціонерами. Проте, з іншого боку, може виникнути ситуація, коли з метою нарощення своєї ліквідності комерційні банки залучають на свої рахунки кошти, переважно від населення, але не мають змоги в подальшому впоратися з надлишком високоліквідних активів. На нашу думку, така проблема може виникнути у разі неякісного управління ліквідністю банку. Саме тому великого значення має налагодження дієвого менеджменту ліквідності з метою формування оптимальної структури активів та зобов'язань банку. Вітчизняним банкам потрібно ретельно переглядати та вдосконалювати свою політику щодо активних та пасивних операцій з метою уникнення як дефіциту, так і надлишку ліквідності [1, с. 35].

Також слід зазначити, що ліквідність банківської системи формується під впливом різних факторів. Вони бувають внутрішні і зовнішні [4, с. 102]. Внутрішні фактори включають в себе масштаби самого банку та структуру його клієнтської бази. Також до

цієї групи впливу належить структура та динаміка активів і пасивів, якість кредитного портфелю та портфелю цінних паперів, а також вище згаданий нами рівень організації менеджменту ліквідності в банку. Зовнішніми факторами впливу на ліквідність банківської системи є загальний стан економіки в державі (ВВП, інфляція, розвиток ринку цінних паперів), політична ситуація, політика Національного банку України та соціальні чинники. Особливо небезпечними, на нашу думку, є зовнішні фактори впливу на ліквідність банків. Адже вони не є підконтрольними банку, їх можна лише спрогнозувати та передбачити. Дійсно, нестабільний соціально-економічний стан, наявність політичної напруженості в країні посилює рівень недовіри клієнтів до банків. А це, в свою чергу, може стати першопричиною відтоку клієнтських вкладень, погіршення якості кредитного портфелю і в результаті, зниження ліквідності банків.

Отже, можемо підсумувати, що ліквідність відіграє важливу роль як для окремих банківських установ, так і для фінансової системи держави загалом. За сучасних ринкових умов банку дуже важливо бути ліквідним. Адже це впливає на його рейтинг та формує певну репутацію серед потенційних вкладників, кредиторів та інвесторів. Вирішення проблеми підтримання необхідного рівня ліквідності завжди повинно бути в пріоритеті у роботі банку. Тому в банківській системі України існують нормативи НБУ як регулятори банківської діяльності. Одними з них є згадані нами нормативи миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності, які вказують на межі оптимального значення ліквідності, яких повинні досягнути банки для свого успішного функціонування. Згідно статистичних даних НБУ, нормативи ліквідності в загальному протягом останніх п'яти років мають достатньо високі показники, які суттєво перевищують нормативні, що свідчить про ліквідність вітчизняної банківської системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бурковська А.В., Сидорчук Я.Ю. Сутність, сучасний стан та напрями покращення управління ліквідністю банківської системи України/ Бурковська А.В., Сидорчук Я.Ю.. URL: <http://economy.chdu.edu.ua/article/download/130746/126322>
2. Постанова Правління Національного банку України від 01 серпня 2019 року № 102 "Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України". URL: https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_01082019_102
3. Офіційний сайт Національного банку України, розділ наглядової статистики. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>
4. Косарева І. П., Крамська Д.О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків/ Косарева І. П., Крамська Д.О.// Економіка та управління підприємствами URL: http://bses.in.ua/journals/2018/29_1_2018/22.pdf

Жовтяк К. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

За сучасних умов надзвичайно важливе значення для функціонування територіальних громад відіграє формування у складі місцевих бюджетів бюджету розвитку. Видатки з бюджету розвитку, як правило, спрямовуються на розширене відтворення, реалізацію інвестиційних проектів, капітальне будівництво, розвиток інфраструктури, що в кінцевому результаті впливає на покращення благоустрою та зростання економічного і соціального розвитку громад в цілому.

Згідно статті 71 Бюджетного кодексу України, бюджет розвитку є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів. Окрім того, він виступає одним з найважливіших інструментів фінансової політики органів місцевого самоврядування при

реалізації інноваційних та інвестиційних програм. Основне призначення бюджету розвитку полягає у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів, виконанні інвестиційних проектів, фінансуванні будівництва, капітальних ремонтів та реконструкції об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства, будівництва і придбання житла окремим категоріям громадян відповідно до законодавства, розвитку дорожнього господарства, оновленні матеріально-технічної бази комунальних закладів освіти, охорони здоров'я та інших заходів, пов'язаних з розширеним відтворенням [1].

В Бюджетному кодексі визначено основні напрями витрачання коштів бюджету розвитку: 1) погашення місцевого боргу; 2) капітальні видатки, включаючи капітальні трансферти; 3) проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу; 4) підготовка земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них для продажу на земельних торгах та проведення таких торгів; 5) розроблення містобудівної документації на місцевому та регіональному рівнях [1]. На нашу думку, істотну частину в структурі видатків з бюджету розвитку повинні займати саме капітальні видатки, адже вони є фундаментальною основою соціально-економічного розвитку громад.

Протягом 2014-2015 років в Україні на базі реформи місцевого самоврядування відбулися суттєві зміни в бюджетному та податковому законодавстві, пов'язані із впровадженням фінансової децентралізації. Ці зміни значно вплинули на розширення фінансової самостійності місцевих бюджетів, в тому числі, на процес формування і використання бюджету розвитку [2]. Надходження бюджету розвитку формуються за рахунок таких джерел як: дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно Автономної Республіки Крим, комунальна власність; плата за надання місцевих гарантій; кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту; кошти від відчуження майна, що належить АРК, та майна, що перебуває в комунальній власності, включаючи кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них; 90 відсотків коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності; капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів; кошти від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, та відсотки, сплачені за користування ними; місцеві запозичення [1].

Для оцінки значення бюджету розвитку варто дослідити структуру даного бюджету в частині надходжень та витрат. Для аналізу візьмемо за приклад бюджет міста обласного підпорядкування – м. Львів.

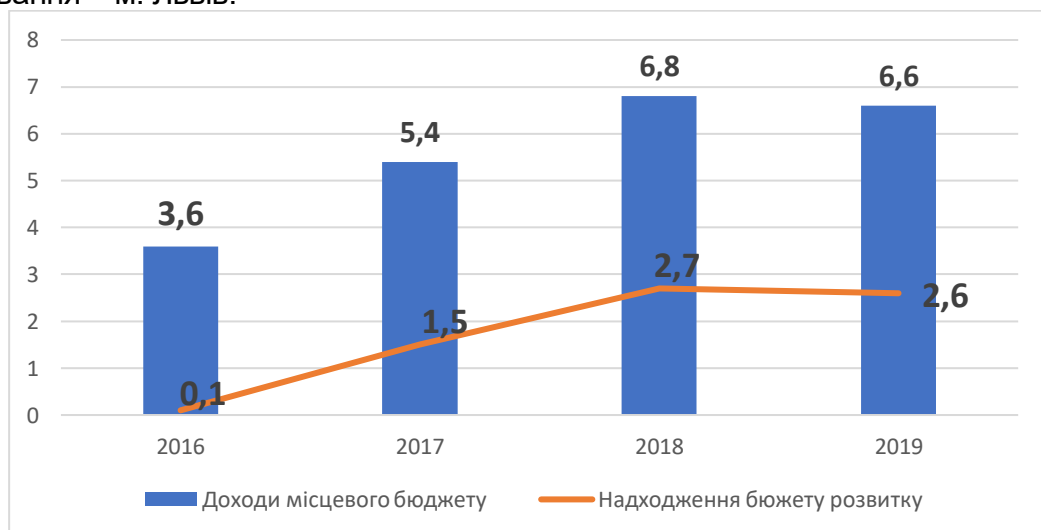

Рис. 1. Динаміка доходів місцевого бюджету і надходжень бюджету розвитку м. Львова за 2016-2019 рр., млрд. грн. [3]

Як видно з даних рисунка 1, у 2016-2018 роках спостерігалася позитивна динаміка зміни надходжень бюджету розвитку Львова. У 2017 році порівняно із 2016 відбулось суттєве збільшення даного показника. У 2018 році надходження бюджету розвитку збільшились на 1,2 млрд. грн. (+80%) порівняно з попереднім періодом. У 2019 році даний показник зменшився на 3,7% порівняно з попереднім (рис. 1).

Для того, щоб оцінити вплив бюджету розвитку на забезпечення соціально-економічного благополуччя територіальних громад, слід дослідити його структуру в частині видатків. Розглянемо це на прикладі передбачених видатків бюджету розвитку міста Львів на 2020 рік (рис. 2).

Рис. 2. Основні напрями видатків з бюджету розвитку м. Львів 2020 р., млн. грн. [4]

Загальна сума видатків бюджету розвитку 2020 року передбачена у розмірі 3,86 млрд. Львова становлять видатки на фінансування дорожньої інфраструктури – 23,3%. На розвиток гуманітарної сфери (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, розвиток молоді, сім'ї та спорту) передбачено фінансування у розмірі 290 млн. грн. У сферу культури буде спрямовано 180 млн. грн. У сферу містобудування з бюджету розвитку спрямовується 155 млн. грн. 210 млн. грн — передбачено на районні адміністрації, а 47 млн. грн — громадський бюджет. Як бачимо з рис. 2 найбільшу частку в структурі видатків бюджету розвитку

Таким чином, можемо стверджувати, що бюджет розвитку є дієвим фундаментом для розвитку територіальних громад. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності та інших видатків, спрямованих на розширене відтворення. Сьогодні слід відмітити позитивну тенденцію до збільшення з кожним роком обсягів бюджету розвитку місцевих бюджетів та зростання обсягів фінансування капітальних видатків громади. Проте, варто зазначити, що сучасна система формування дохідної та видаткової частини бюджету розвитку не є досконалою і потребує заходів щодо розширення дохідної та оптимізації видаткової частини даного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Бюджетна децентралізація як фактор забезпечення фінансової автономії регіонів і формування самодостатніх громад. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/1184477cfe14b1a0b3d7485c43c363d0.pdf>
3. Бюджет міста/ веб-сайт Львівської міської ради. URL: https://city-adm.lviv.ua/public-information?task=listcats&cat_id=233

4. Бюджет розвитку м. Львів 2020. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/economy/274385-u-2020-rotsi-3-mlrd-86-mln-hrn-bude-vkladeno-v-rozvytok-lvova-sesiia-lmr-pryiniiala-biudzheth-rozvytku>

Закорко К. К.

Науковий керівник: к.е.н. Круглякова В. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПРОВАДЖЕННЯ ПАРТИСИПАТИВНИХ БЮДЖЕТІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Особливе місце у бюджетній системі України належить місцевим бюджетам. Згідно з Бюджетним кодексом України, бюджети місцевого самоврядування – це бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (зокрема районів міста), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територіальних громад [1]. Тому велика роль зараз відводиться реформуванню місцевого самоврядування, що передбачає створення ефективних органів місцевого самоврядування та залучення населення до публічного управління. Врахування потреб і думок громад зараз є особливо актуальним та необхідним, оскільки:

- місцеві громади краще усвідомлюють свої потреби, ніж центральні органи влади та здатні вибрати пріоритетні напрями розвитку, планувати проекти місцевого значення та їх реалізацію;
- важливою умовою формування сталого місцевого розвитку є орієнтація на залучення інститутів громадянського суспільства;
- вкрай важлива поступова зміна ментальності населення, його віра у спроможність до змін.

На сьогодні процес залучення населення до публічного управління є надто повільним, тож спостерігається тенденція пасивного очікування змін. Особливо це стосується маленьких населених пунктів, в першу чергу сіл та селищ, більшість з яких занурені у скрутні соціально-економічні умови.

Відомо, що вирішення цієї проблеми лягає на плечі місцевої влади, а саме селищних та сільських голів. Кожен з них щиро прагне вирішити економічні, соціальні та екологічні негаразди своєї території. Але практичний досвід доводить, що спроби місцевої влади подолати ці проблеми власноруч, не беручи до уваги думку місцевого населення, не завжди допомагають одержати позитивні результати. У такому випадку громада втрачає віру до влади, а також зневірюється у можливості подолання своїх проблем.

Одним із основних стримуючих факторів розв'язання подібних ситуацій і забезпечення сталого розвитку є пасивність громади, зневіра у власній спроможності щодо вирішення місцевих питань [2]. Прибрати цей бар'єр можна шляхом запровадження партисипативного бюджетування.

Теорія партисипативного бюджетування стверджує, що надання розширення прав громадськості у проектах фінансування розвитку на місцевому рівні підвищує ефективність їх втілення. Адже відбувається процес соціальної мобілізації, потенціал громади використовується шляхом надання права приймати рішення її членам спільно із органами місцевої влади [3].

Активне суспільство здатне стати рушієм локальних змін. Громадянська активність є важливим фактором покращення рівня життя місцевих спільнот. Тому, в країнах з високим рівнем розвитку демократії, разом з державною владою громадські організації вирішують ряд важливих питань соціально-економічного напрямку.

Новий для нашої держави інструмент – партисипативний бюджет, вже протягом тривалого часу використовується в світі. Вперше його почали застосовувати у невеличкому бразильському містечку Порту-Алеґрі у 80-х роках ХХ ст. Влада надала мешканцям міста можливість вирішувати, як розподілити частину коштів міського бюджету. Зараз, після сорока років успішної практики, жителі Порту-Алеґрі розподіляють близько 20 % грошових ресурсів. Успіх ведення спільного бюджету сприяв розповсюдженню цієї практики спочатку на сусідні міста, а з часом і по всьому світу [4].

Як можна зрозуміти з вищенаведеного, основна ідея партисипативного бюджету – залучити до обговорення й вирішення проблем територіальної громади її мешканців. У разі якщо членів громади вдається залучити, то частина рішень, важливих для громади, розпочинає ухвалюватися не лише чиновниками. Можливість вплинути на низку рішень місцевої влади в робочому порядку отримує кожен член територіальної громади [5]. Впровадження спільного бюджету має супроводжуватись покращенням розуміння громадянами бюджетних питань і усвідомлення співучасті у вирішенні завдань стосовно покращення життя територіальної громади.

Можна вважати, що партисипативний бюджет – це відповідь громади на корупцію, олігархічне закріплення інтересів в управлінських рішеннях та соціальне виключення. Тож, впровадження такого виду бюджетування має низку позитивних наслідків. Найголовнішим є те, що процес розподілу коштів, до якого можуть долучитися громадяни, стає більш прозорим. Таким чином підвищується рівень обізнаності населення стосовно напрямків використання фінансових ресурсів. А також – це покращить рівень комунікації населення, громадських активістів та місцевої влади, що в свою чергу збільшить довіру громадян до органів державної влади та підвищить рівень відповідальності за свої дії.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Розділ І. Бюджетна система України та основи бюджетного процесу / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Сталий розвиток міст за участю громад: уроки з досвіду впровадження «Муніципальної програми врядування та сталого розвитку». – К.: ПРООН/МПВРС, 2008. – 19 с.
3. Василиця О. Б. Партисипативне бюджетування: чого від нього можна чекати? / URL: <http://spm.ucu.edu.ua/2016/09/30/partysypatyvne-byudzhetyvannya-chogo-vid-nogo-mozhna-chekaty/>
4. Ресурсами громади розпоряджається сама громада: історія успіху Порту-Алеґрі / URL: https://gurt.org.ua/recipes_success/21921/
5. Белец Ж. А. Партиципаторне бюджетування як інноваційний демократичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад / Ж. А. Белец. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2016.

Ігнатишина В.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Смолінська С.Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ БАНКАМИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

На даному етапі розвитку економічних відносин, можна стверджувати, що кредит – це всеохоплююче явище, яке стимулює економічну активність суб'єктів господарювання та пов'язує їх широким колом економічних зв'язків.

Ще Й. Шумпетер стверджував, що «кредит» – це в основному створення купівельної здатності для передачі її підприємцеві, що відкриває йому доступ до

народногосподарського потоку благ [1]. Розвиток кредитування, яке об'єктивно відіграє важливу соціально-економічну роль, та створення ефективної кредитної системи в цілому сприяє раціональному й ефективному використанню ресурсів, стимулює економічне зростання та підвищує рівень життя населення.

Окремо слід наголосити на важливій ролі кредиту для забезпечення ефективного функціонування господарюючих суб'єктів. Адже за рахунок кредиту вони отримують можливості залучити додаткові кошти для розширення своєї діяльності або просто для покриття поточних витрат. Тобто кредит виступає допоміжним інструментом, за допомогою якого суб'єкти не виходять з ринку, а навпаки – утримують стійкі позиції на ньому та зберігають можливості для свого розвитку.

Для удосконалення кредитних послуг банків у контексті реформування існуючої нормативно-правової бази у напрямі покращення обслуговування ними господарюючих суб'єктів необхідно здійснити наступні дії:

- впорядкувати діюче банківське законодавство, доповнюючи його необхідними законодавчо-нормативними актами, які б регулювали виключно кредитну діяльність банків, та провести окремі заходи щодо його удосконалення;
- задля вдосконалення правових умов щодо управління ризиками прискорити розробку і впровадження відповідних змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та «Про Національний банк України»;
- сформуванню адекватне методичне забезпечення для аналізу фінансового стану позичальника;
- привести норми та положення українського банківського законодавства у відповідність з європейськими стандартами для того, щоб реалізувати євроінтеграційні прагнення української держави.

Внутрішнібанківські чинники потребують особливої уваги, адже саме банк є первинним суб'єктом-реалізатором кредитних взаємодій. Тому покращення надання кредитних послуг банками в даному контексті варто здійснювати за такими напрямками:

- нарощення розміру кредитного портфелю;
- покращення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників;
- оптимізація кредитних ризиків у напрямі зниження показників неповернення кредитів;
- акцентування уваги на кредитних історіях та аналізі доходів позичальників;
- забезпечення високий рівень професійної підготовки банківських працівників [2].

Кредитування клієнтів банку відбувається за багатьма напрямками, проте одним із ключових є іпотечне кредитування, яке здійснюється за рахунок застави нерухомого майна банківського клієнта. Це є доволі складний вид кредитних операцій, проте він у багатьох випадках є вигідним для позичальника та для банку. Відповідно, цей вид кредитних операцій потребує особливої уваги як з боку позикодавця, так і з боку позичальника.

Для розвитку іпотечного кредитування на банківському ринку необхідно забезпечити здійснення наступних дій:

- прийняття нових законодавчо-нормативних актів та внесення змін до існуючих, які стосуються іпотечного кредитування;
- удосконалення реєстрації прав власності на нерухоме майно для забезпечення повернення коштів кредитору;
- посилення державного контролю за встановленням цін на нерухомість, використовуючи досвід іноземних країн.

Загалом, треба пам'ятати, що в основі функціонування будь-якого суб'єкта господарювання на ринку лежить процес залучення фінансових ресурсів з подальшим

їх перерозподілом. Тому інвестиційна діяльність є ключовою для як для банку, так і для підприємства, адже без належного рівня ресурсної бази буде неможливим сам процес кредитування. Виходячи з цього, інвестиційна діяльність є безпосередньою основою для ефективного процесу кредитування клієнтів банківськими установами.

Для того, щоб стимулювати банківське інвестиційне кредитування підприємницьких структур, необхідно здійснити, на наш погляд, такі дії:

1. Забезпечити стимулювання та досконалу законодавчу регламентацію здійснення мікрокредитування підприємницької діяльності в сучасних умовах;
2. Сформувати за участю держави спеціальний фонд, який буде кредитувати підприємців на револьверній основі, а також розробити на цій основі Національну програму мікрокредитування бізнесу;
3. Активізація відносин, пов'язаних з наданням компенсаційних позик банками;
4. Впровадження в життя ефективних стратегічних підходів до ліквідації або реорганізації неплатоспроможних банків;
5. Підвищення капіталізації банківських установ, які працюють на ринку з високим результатом, за рахунок їх рекапіталізації у випадках, коли це необхідно для підвищення їх прибутковості;
6. Оптимізація податкового навантаження на банки у випадку реалізації ними програм довгострокового кредитування підприємницького сектора;
7. Стимулювання інноваційних програм та проектів, здійснюваних банками, за рахунок звільнення від оподаткування частини прибутків банків або зменшення для них податкової ставки, якщо ці кошти будуть належним чином спрямовувати на інноваційний розвиток;
8. Заохочення банків здійснювати довгострокове кредитування шляхом удосконалення системи страхування інвестиційних ризиків банківських установ.

Отже, впровадження запропонованих дій допоможе покращити процес кредитування банків та активізувати підприємницькі процеси в країні загалом.

Список використаних джерел:

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: (исслед.предпринимат. прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры)/Пер. с нем. В. С. Автономова и др.; Общ. ред. А. Г. Милейского. М.: Прогресс, 1982.
2. Литвинов В. В. Удосконалення методичного підходу до оцінки фінансового стану банку на основі побудови інтегрального показника. Управління розвитком. 2012. № 14. С. 94 – 96.

Ігнатишина В.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОБЛІГАЦІЇ МІСЦЕВИХ ПОЗИК В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Зараз в Україні активно проводиться процес фінансової децентралізації, який передбачає збільшення повноважень органів місцевого самоврядування щодо акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів. Але деяким регіонам буває недостатньо грошових коштів, які знаходяться в користуванні органів місцевого самоврядування для виконання завдань, покладених на них державними органами та вирішенні проблем, що виникають в процесі проведення децентралізації. Вирішенням цього питання органами місцевого самоврядування є залучення коштів за допомогою використання певних інструментів фінансового ринку. Одним з таких виступає випуск облігацій.

До облігацій місцевих позик належать бездохідні облігації, тобто ті, які забезпечуються комунальним майном чи доходами місцевого бюджету, дохідні облігації, що випускаються для фінансування об'єктів, з доходів яких відбуватиметься їх погашення та облігації змішаного типу, які не приносять доходу, але їх погашення забезпечують доходи створених об'єктів. Місцеві позики є механізмом залучення кредитних ресурсів в регіони, де помітна нестача власних джерел фінансування й широко використовуються в економічно-розвинутих країнах світу [1].

Згідно з вимогами бюджетного законодавства приймати рішення щодо розміщення облігацій місцевих позик повинна міська рада.

Емісія та розміщення облігацій місцевих позик здійснюється задля виконання бюджету розвитку території, до якого відноситься створення чи реставрація об'єктів міського значення, чи тих, що слугують для задоволення потреб територіальних громад. Зобов'язання, які виникають перед власниками облігацій також бере на себе міська рада.

Потреба в запозиченні коштів відповідним міським органом повинна бути обґрунтована такими відомостями:

- мета запозичення облігацій;
- умови запозичення облігацій;
- можливість довгострокового погашення облігацій;
- можливість прийняття рішення про відмову від облігацій;
- можливість анулювання викуплених облігацій;
- можливість реструктуризації облігацій;
- інша інформація.

Процес залучення облігацій достатньо довгий, основними етапами його є:

- затвердження міського бюджету на відповідний рік з дефіцитом за спеціальним фондом та проекту рішення про розміщення облігацій;
- отримання погодження Мінфіном обсягу та умов здійснення запозичення;
- прийняття міською радою рішення про розміщення облігацій;
- укладення договорів з андеррайтером при потребі та Національним Банком України;
- подання до НКЦПФР заяви і всіх необхідних документів для реєстрації випуску облігацій, реєстрація випуску облігацій та змін до них, якщо такі є;
- оформлення Національним банком України усіх документів;
- присвоєння облігаціям міжнародного ідентифікаційного номера;
- укладення договорів з власниками облігацій;
- затвердження результатів укладення договорів із власниками облігацій;
- подання у відповідні органи звітів й результатів розміщення облігацій;
- процес повторної реєстрації усіх документів та подання копій щодо розміщення облігацій;
- отримання свідоцтва про реєстрацію випуску облігацій;
- отримання сертифікату НБУ [2].

Особливістю випуску облігацій є їхній продаж у національній валюті, виняток складає продаж в іноземній валюті, коли це дозволяє законодавство. Щоб зрозуміти доцільність залучення облігацій розглянемо їхню відсоткову часту у всій сукупності залучених ресурсів.

З рис.1 протягом 2017-2019 рр. спостерігаємо позитивну динаміку збільшення обсягу залучення облігацій. Так у 2017 р. органи місцевого самоврядування ще не користувались цим інструментом фінансового ринку, у 2018 р. відсоткова частка облігацій склала 9,96%, у 2019 р. – 14,20%.

У 2018 р. облігаціями скористались Івано-Франківська міська рада на суму 300 000 тис.грн., а також Львівська міська рада на суму 440 000 тис. грн. У 2019 р. –

Харківська міська рада на суму 500 000 тис. грн. та Львівська міська рада – 300 000 тис. грн.

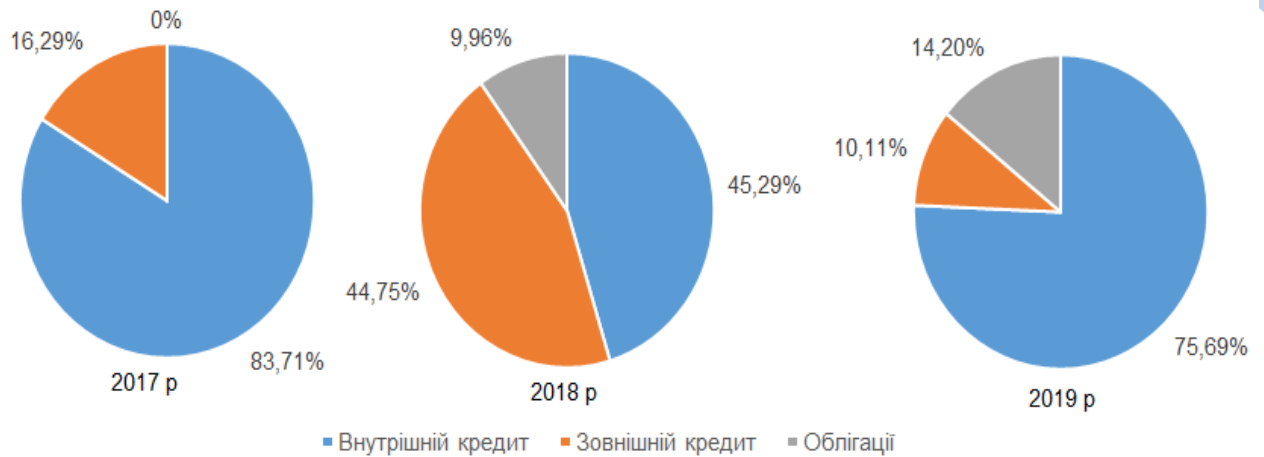

Рис.1. Відсоткова частка залучених ресурсів органами місцевого самоврядування за 2017-2019 рр. (%)

Джерело: побудовано за даними [3].

Попри зростання обсягу випуску облігацій досі існують чинники, що гальмують хід їх залучення. До них відносять:

- складний та клопіткий процес погодження випуску облігацій місцевих позик, що відлякує емітентів;
- лінійка облігацій на сьогодні ще досить мала в порівнянні з іншими розвинутими країнами;
- необхідність підвищення інформаційної обізнаності територіальних громад;
- недостатність нормативно-правового регулювання цього процесу [4].

Отож, можна стверджувати, що облігації місцевих позик є ефективним інструментом фінансового ринку, що використовуються органами місцевого самоврядування для залучення додаткових фінансових ресурсів, які направляються на реалізацію економічних програм та забезпечення соціальних інтересів громади. Зі статистичного аналізу бачимо, що з кожним роком успішність користування цим методом зростає і задля збереження такої тенденції потрібно вирішити ряд проблем, що склались. Корегування законодавства, консультаційна робота з усіма громадами та спрощення процесу випуску облігацій це забезпечить.

Список використаних джерел:

1. Різновиди облігацій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://buklib.net/books/30491/>.
2. Козак В. Емісія облігацій комунальних підприємств та місцевих позик: практичний посібник [Електронний ресурс] / В. Козак, С. Москвін. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://despro.org.ua/despro/Despro_2017_oblig_print.pdf.
3. Звіт Міністерства Фінансів України про місцевий борг та місцевий гарантований борг [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk/miscevij-borg-ta-miscevij-garantovaniy-borg>.
4. Ринок облігацій в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://finpost.com.ua/news/2750>.

Іщенко В. А.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

За умов сучасної ринкової економіки малий бізнес є ключовим її сектором, який динамічно розвивається та стрімко збільшується. Зокрема, в Україні частка малих підприємств становить понад 95 %. Це свідчить про те, що саме малі підприємства вирішують ряд економічних і соціальних проблем, серед яких: наповнення бюджетів різних рівнів, створення нових робочих місць, сприяння розвитку конкуренції, забезпечення залучення інвестицій. Тому, розвиток малого бізнесу є вкрай пріоритетним для нашої держави. Однією із складових, яка формує фундамент для успішного функціонування і подальшого розвитку малого бізнесу є податкове законодавство, яке так чи інакше відображається на ефективності діяльності суб'єктів малого підприємництва. Проведення дієвої податкової політики у сфері малого підприємництва сприятиме його популяризації, збільшенню державних надходжень та усуненню шахрайських схем, пов'язаних з нарахування та сплатою податків.

Підприємці мають право самостійно вибирати систему оподаткування для свого бізнесу. Вони можуть обрати загальну систему оподаткування, або ж скористатися своєрідною податковою пільгою у вигляді спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Спеціальний режим оподаткування є найоптимальнішим для малого підприємництва, адже значно знижує його податкове навантаження та стимулює до безперервного розвитку. Такий режим оподаткування передбачає тільки один вид податку – єдиний податок, який сплачується до місцевого бюджету. Також, незалежно від цього підприємці сплачують єдиний соціальний внесок, який зараховується на рахунки органів Міндоходів. Проте, щоб скористатись спрощеною системою оподаткування, потрібно відповідати ряду критеріїв, які передбачені податковим кодексом України. Спрощену систему оподаткування можуть обрати як фізичні, так і юридичні особи. При цьому, всі суб'єкти малого підприємництва поділяються у розрізі 4 груп (табл.1).

В цілому ж, спрощена система оподаткування має ряд переваг: легкість реєстрації суб'єкта господарювання – платника податку; простота ведення обліку та звітності підприємством; економія на затратах для ведення роботи по нарахуванні, сплаті податків та відправлянні звітності в контролюючі органи; зниження рівня податкового тиску на платників; скорочується кількість звітності, яку платник подає контролюючим органам; спрощується розрахунок податкового зобов'язання платника, яке він має погасити перед державою; можливість включення ПДВ до складу єдиного податку або ж самостійної сплати на власний вибір (для III групи); можливість не використовувати при розрахунках РРО; не потребує в суб'єктів господарювання глибоких знань в усій податковій системі, обмежуючись лише її окремою частиною; полегшує державний контроль за нарахуванням, сплатою податків та звітністю платників; знижує кількість порушень порядку нарахування та подання звітності, порівняно з загальною системою оподаткування [2].

Також, варто зазначити, що єдиний податок являється одним з найбільших джерел податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів. Зокрема, як повідомили в управлінні податків і зборів з юридичних осіб Головного управління ДПС у Львівській області протягом січня - грудня 2019 року юридичні особи – платники єдиного податку третьої групи сплатили до місцевих бюджетів Львівщини 317,1 млн. грн. єдиного податку, що на 15,7 відс. більше від запланованого. Проти січня - грудня 2018 року надходження цього податку зросли на 51,2 млн. грн., або на 19,3 відсотка. У грудні 2019 року до місцевих бюджетів Львівщини від підприємств надійшло

10,9 млн. грн., що на 20,6 більше від запланованого. Проти грудня 2018 року надходження зросли на 2,2 млн. грн., або на 25,3 відсотка [4].

Таблиця 1

Особливості оподаткування в Україні

	1 група для фізичних осіб	2 група для фізичних осіб	3 група для юридичних та фізичних осіб	4 група для с/г товаровиробників
Ставка ЄП	до 10% прожиткового мінімуму	до 20% МЗП	5 % з доходу	для с/г товаровиробників передбачена п. 293.9 ст. 293 ПКУ
Ставка ЄП для платників ПДВ	–	–	3 % з доходу	–
Обсяг доходу	< 300 тис. в рік	< 1,5 млн в рік	< 5 млн в рік	Частка с/г товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %
Наймані працівники	–	< 10	не обмежено	не обмежено
Податковий період	1 рік	1 рік	1 квартал	1 рік
Види діяльності	«роздрібний продаж» та «побутові послуги населенню»	«послуги», «виробництво/продаж товарів», «ресторанне господарство»	будь-які види діяльності, дозволені на спрощеній системі	–

Джерело: складено автором на основі [1]

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності створювалась для зменшення витрат часу малих суб'єктів підприємницької діяльності на організацію облікового процесу, складання реєстрів первинного та зведеного обліку, розрахунок податкового зобов'язання та подання звітності. На сьогоднішній день ця система виконує поставлені перед нею завдання лише частково:

- опис порядку початку діяльності (реєстрація фізичної особи-підприємця платника єдиного податку), самої системи спрощеного оподаткування, порядку ведення обліку та подання звітності розміщені в багатьох різних нормативних документах, що ускладнює загальне розуміння всього механізму діяльності на єдиному податку;
- затрати часу на ведення обліку залишаються на дуже високому рівні (для прикладу, якщо підприємець вирішує використовувати найману робочу силу, то йому додатково доведеться заповнювати понад 20 нових форм первинного та зведеного обліку, розробляти нові внутрішні положення діяльності тощо);
- форми звітності є складні для розуміння та заповнення підприємцями без спеціальної освіти;
- відсутній ефективний контроль за виявленням випадків використання спрощеної системи задля зменшення сум податкового навантаження [3].

Негативний вплив на діяльність суб'єктів господарювання має нестабільність законодавства, зокрема податкового, частота та значна кількість змін і доповнень до законодавчих актів. Недосконалість податкової системи знижує привабливість економіки і для іноземних інвесторів [5].

Отже, не можна не погодитися з тим, що система оподаткування відіграє ключову роль для успішного функціонування суб'єктів малого бізнесу. Адже, за допомогою податкових інструментів можна не лише обмежувати чи стимулювати їх ділову активність, а й створювати платформу для розвитку і гармонізації відносин платників податків та органів податкового контролю. Однак, чинна спрощена система оподаткування не до кінця реалізовує покладені на неї завдання: чимала кількість облікових реєстрів залишилась обов'язковою для використання, звітні форми складно самостійно заповнити без наявності спеціальних знань (відповідної освіти) і лише з простотою розрахунку сум податкових зобов'язань більш-менш все гаразд.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Оподаткування суб'єктів малого бізнесу: сучасний стан та напрями реформування. *Молодий вчений*. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
3. Спрощена система оподаткування: основні напрями зловживань, причини їх виникнення та шляхи ліквідації. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/40/36
4. Територіальні органи ДПС у Львівській області. URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/405469.html>
5. Ясіновська І.Ф. Оцінка фінансового стану підприємств регіону. Регіональна економіка: Науково-практичний журнал. Львів. 2016. № 1. С. 188–195.

Капітанчук М.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування є однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності. Адже від раціонального перерозподілу та використання фінансових ресурсів у значній мірі залежить стабільність економічного розвитку країни.

Успішність функціонування об'єднаних територіальних громад значно залежить від фінансового аспекту. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах у зв'язку з децентралізацією збільшує можливості надавати якісні та різноманітні послуги своїм жителям, створювати умови для розвитку підприємництва, залучати інвесторів, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти. З'явився додатковий стимул всебічно розвивати та покращувати умови проживання жителів громади, адже більшість коштів залишаються на місцях, і від органів місцевої влади залежить скільки місто чи село буде заробляти.

Спираючись на досвід зарубіжних країн щодо реформи децентралізації, можна помітити, що країни використовують переважно три моделі розподілу фінансових ресурсів між рівнями державної влади та місцевого самоврядування.

Однозначно не можна сказати, яка з моделей функціонування місцевої влади є найкращою і найефективнішою, бо в реальному житті переважають змішані моделі, які

відрізняються інституційними відмінностями та національними особливостями соціально-економічних систем.

Доцільним до впровадження у вітчизняні реалії є досвід бюджетної децентралізації Словаччини. Словаччина маючи масштабну корупцію у всіх сферах економіки, галопуюче безробіття та ряд інших економічних проблем, поступово, у кілька етапів провела ряд реформ. Країна вибудувала трирівневу модель державного управління – «грумада – обласне самоуправління – держава». В результаті проведених змін державна влада стала максимально відділена від місцевої, а більшість проблем було подолано [2, с.102-105]

Реформа місцевого самоврядування Польщі (Табл. 1.) передбачала впровадження триступеневої системи територіальних одиниць (гміна-повіт-воєводство) замість двоступеневої (гміна - воєводство). Основним завданням реформи була децентралізація влади та передача органам місцевого самоврядування значної частини повноважень. Сьогодні Польща поділяється на 16 воєводств, 379 повітів та 2478 гмін. Фіскальна реформа у Польщі дозволила здійснити перерозподіл місцевих податків наступним чином: дотації (без цільового призначення) – 35 %; власні прибутки – 20 %; цільові субвенції – 15 %; надходження від податків з фізичних осіб – 30% [3, с.22]. Це стало рушійною силою у вибудовуванні раціональної, демократичної адміністративної системи із незалежним місцевим самоврядуванням.

Таблиця 1

Моделі організації місцевого самоврядування європейських країн [1]

Модель місцевого самоврядування	Країни, що використовують	Характеристика моделі
Англосаксонська	Великобританія	Високий рівень автономії місцевого самоврядування, виборність та контроль з боку населення. Відсутність на місцях спеціальних державних уповноважених, на яких покладена функція контролю над органами місцевого самоврядування. Відсутність місцевих адміністрацій (органів державної влади на місцях)
Континентальна	Франція Італія Іспанія Бельгія Нідерланди Польща Болгарія	Поєднання прямого державного управління і місцевого самоврядування. Певна ієрархія системи управління, в якій місцеве самоврядування є ланкою в порівнянні з державною владою. Обмежена автономія місцевого самоврядування, наявність на місцях спеціальних державних уповноважених, які контролюють органи місцевого самоврядування
Змішана	Німеччина Австрія	У деяких ланках місцевого самоврядування виборний орган може бути і ланкою муніципального управління, і представником державної адміністрації

Досвід реформ у зарубіжних країнах свідчить, що децентралізація відіграє важливу роль для розвитку країни: переходу до інститутів, що засновані на ініціативі, покращення якості надання державних послуг, вирішення певних економічних проблем, покращення життя населення. Використання європейського досвіду та раціональний розподіл фінансових ресурсів місцевого самоврядування допоможе Україні здійснити значний стрибок у розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Костенюк І. Західні моделі місцевого самоврядування: перспективи та обмеження культурних трансферів І. Костенюк.
URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01\(16\)/39.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01(16)/39.pdf).
2. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети і механізм їх формування. Фінанси України. 2007. № 9. С. 102-105.
3. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив: Матеріали інформаційного семінару // Український інститут міжнародної політики. – 2015. – 22 с. URL: <http://www.uiip.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/>

Козачук О.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Попович Д. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Податки можна назвати однією з найвагоміших фінансових категорій. Історично – це найстаріша форма фінансових відносин між державою і суспільством.

Податкова система – перш за все, є елементом фінансового механізму, це сукупність установлених у країні податків і обов'язкових платежів податкового характеру та механізму їх справляння. В податковій системі кожної країни відображаються специфічні умови її діяльності. У світі немає держав з тотожними податковими системами. Однак це не означає, що формування податкової системи і податкова політика ведуться спонтанно. Є певні положення, які визначають підхід держави до цієї сфери діяльності. Для того, щоб податкова політика давала позитивні результати, необхідне наукове обґрунтування основ податкової системи.

Як зазначає Податковий кодекс України, сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому цим Кодексом порядку, становить податкову систему України [1].

Податкова система являє собою важливий елемент впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, від ефективності функціонування якої залежить продуктивність чи деструктивність соціально-економічних перетворень у країні. Вона є однією з визначальних складових забезпечення економічного зростання держави. Аналізуючи стан податкових відносин в Україні, більшість вчених, експертів і політиків сходяться на тому, що основними вадами податкової системи є її надмірна фіскальна спрямованість та нерівномірний розподіл податкового навантаження, спричинений масштабними ухиленнями від сплати податків.

На сьогодні діюча податкова система в Україні є дуже заплутаною. Вона повною мірою не може забезпечити реалізацію цілей і прав як державної політики, так і платників податків. Цілий ряд недоліків, які були допущені при формуванні системи оподаткування, призвели до того, що податки не можуть повноцінно виконувати свої основні функції, а саме фіскальну, соціальну та регулюючу.

Підтвердженням невтішної ситуації в податковій площині є місце України у міжнародних рейтингах, що включають показники, пов'язані з оподаткуванням в країні.

До прикладу, за результатами щорічного дослідження «Оподаткування 2020» (Paying Taxes 2020), яке проводиться компанією PwC разом з експертами Світового банку, Україна зайняла 65 місце і втратила 11 пунктів порівняно з попереднім роком. Як зазначають експерти, втрата позицій України обумовлена, перш за все, активними діями інших держав, спрямованими на автоматизацію процесів і скорочення часу адміністрування податків, а також збільшенням фіскального навантаження на бізнес в нашій країні [2].

У податковій системі важливу роль відіграє розмір податкової ставки, який повинен враховувати можливості платника податку, тобто рівень його доходів. Оскільки можливості різних фізичних і юридичних осіб неоднакові, для них мають бути встановлені диференційовані податкові ставки. Платежі кожного до бюджету мають бути пропорційні його доходам, і винятки для окремих осіб недопустимі. Порушення цього принципу може призводити до того, що додаткове навантаження ляже на законслухняних платників податків або на тих, хто має можливості ухилитися від оподаткування [3].

На сучасному етапі актуальною проблемою податкової системи України є нескоординована структура податків. Існування великої кількості податків і зборів призводить до того, що питома вага багатьох з них в податкових платежах становить менше 1%. Ці податки не надто впливають на наповнення бюджету, а тільки є додатковою статтею витрат на їх адміністрування [4, с. 89].

На жаль, як засвідчує вітчизняна практика, численні щорічні реформи у сфері оподаткування не вирішують основні проблеми справляння податків, такі як великі масштаби тіньової економіки, ухилення від сплати податків, обтяжливі податкові процедури, нестабільність податкового законодавства та ін., а це, в свою чергу, знижує економічну активність суб'єктів господарювання та негативно позначається на фінансовій достатності держави.

Варто зазначити, що 16 січня 2020 року Верховна Рада знову прийняла ряд змін до Податкового кодексу України. Як запевняють законотворці, їх метою є вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві. Ця реформа передбачає значну низку змін та новацій: змінюється стиль проведення і строки перевірок, збільшуються штрафи, реформується інститут відповідальності тощо.

На нашу думку, одним з найвагоміших недоліків податкової системи України є її неефективна правова база. Створена система оподаткування відповідно до законодавчої бази не забезпечує оптимізацію структури розподілу і перерозподілу національного доходу. Ставки податків встановлені неефективно і є несправедливими стосовно осіб з низьким рівнем доходу. На даний час в Україні вирішальну роль у формуванні бюджету відіграють непрямі податки та податок на прибуток підприємств. Недостатнє надходження податку на доходи фізичних осіб обумовлене низьким рівнем доходів більшості населення, а також значною тіннізацією зарплат. Всі громадяни сплачують однакову фіксовану ставку податку – 18%, незалежно від доходів. На нашу думку, податкова система України функціонувала б ефективніше, якби держава розробила сплату податку відповідно до розміру доходу громадян.

Підсумовуючи, варто зазначити, що характерною особливістю діючої податкової системи в Україні на сьогодні є її недосконалість, а саме: неузгодженість та суперечливість окремих податкових законів, нестабільність законодавства, надмірне податкове навантаження на платників, перекручування економічної сутності окремих податків, часті зміни у законодавчих актах окремих податків та системи оподаткування в цілому. Всі ці проблеми негативно впливають на розвиток економіки країни загалом. Саме тому необхідна зміна системи оподаткування, її якісне реформування.

Загалом удосконалення податкової системи є надзвичайно складним, але, разом із тим, воно є вкрай необхідним процесом для успішного розвитку абсолютно всіх сфер економіки України.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/21711>.
2. Україна змінила позиції у світовому рейтингу зі сплати податків. Слово і діло : [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.slovoidilo.ua/2019/11/26/novyna/ekonomika/ukrayina-zminyla-pozycziyi-svitovomu-rejtynhu-splaty-podatki>.

3. Науковий блог НАУ. Шляхи вдосконалення податкової системи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015>.

4. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій [та ін.]; за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2017. – 675 с.

Козій О. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Місцеві бюджети відіграють визначальну роль у соціально-економічному розвитку території, адже саме вони фінансують заклади освіти, культури, охорони здоров'я населення тощо. Але найактуальніше питання, яке постає на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування – це забезпечення місцевих бюджетів необхідними фінансовими ресурсами для ефективного управління видатками. Вирішити цю проблему допоможе фінансова децентралізація, що є однією з основоположних умов незалежності та життєздатності органів місцевого самоврядування: децентралізація процесів прийняття рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку власної території, сприяє ефективному забезпеченню необхідними послугами шляхом узгодження видатків бюджету з найнеобхіднішими потребами місцевого населення.

Метою даної роботи є аналіз проблем, які виникають при формуванні місцевих бюджетів під час реформи фінансової децентралізації та розробка пропозицій щодо підвищення їх фінансової незалежності з урахуванням змін до бюджетного та податкового законодавства.

Надмірна централізація функцій виконавчих органів та відповідних фінансових ресурсів для їхнього здійснення, яка була характерною для України до 2015 р., зумовила потребу провести реформу децентралізації з наданням значних повноважень територіальним громадам, наділенням їх більшими ресурсами задля сприяння їх розвитку. Фінансова децентралізація необхідна для забезпечення можливості органів місцевого самоврядування самостійно, за рахунок власних ресурсів вирішувати важливі питання безпосередньо на місцях. Протягом перших років реалізації бюджетної реформи з одночасним проведенням добровільного об'єднання територіальних громад перед місцевою владою постали певні проблеми щодо наповнення місцевих бюджетів та здійснення видатків.

Зокрема, в 2015 року місцеві бюджети недоотримали кошти від податку з доходів фізичних осіб за рахунок того, що 25% його залишається у державному бюджеті, а решта розподіляється між обласними бюджетами, районними та бюджетами обласних центрів, а за даними аналітиків ця сума становить приблизно 42 млрд. грн. До того ж, розмежування надходження податку на доходи фізичних осіб між місцевими та державним бюджетами не дає можливості ведення органами місцевого самоврядування обліку податку в розрізі платників. Подібна ситуація складається щодо платників, які сплачують внески і за іншими податками:

– єдиний податок з сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 75%;

– екологічний податок;

– грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону довкілля внаслідок господарської та іншої діяльності.

Також існує проблема у співвідношенні між податковими та неподатковими надходженнями до місцевих бюджетів:

- неподаткові надходження коливаються в межах 0,5-2 %, що вказує на низьке забезпечення громад власними ресурсами;

- співвідношення між податковими та неподатковими надходженнями не відповідає необхідним нормам.

Однією із слабких сторін фінансової децентралізації в Україні є значна частка трансфертів, які включають дотації та субвенції, у тому числі субвенції з державного бюджету. Це свідчить про підвищення рівня залежності надходжень до місцевих бюджетів від Державного бюджету України. Значна залежність місцевих бюджетів від державного бюджету означає, що система розподілу дохідно-видаткових повноважень між рівнями управління і системами міжбюджетних відносин є недосконалою. Дана ситуація також свідчить про проблеми зі збільшенням дохідної частини місцевих бюджетів через недостатню економічну розвиненість окремих територій. Причиною цього може бути те, що незважаючи на зростання податкових надходжень місцевих бюджетів, частка надходжень від місцевих податків все ще залишається незначною. У зв'язку із цим виникає термінова потреба реформування місцевих податків, щоб вони стали найбільшим джерелом доходів у місцевих бюджетах, якими вони є у розвинутих демократичних країнах. Тому спираючись на досвід цих країн, в нашій державі необхідно перевести податок з доходів фізичних осіб до складу місцевих, так як він є бюджетоутворюючим податком місцевих бюджетів, а його розмір залежить від доходів та рівня життя громадян.

Варто зауважити, що саме здійснення видатків на функціонування й розвиток громади є завданням органів місцевого самоврядування, доходи місцевого бюджету є засобом їхнього покриття. Це означає, що без мобілізації відповідних надходжень до місцевих бюджетів органи місцевого самоврядування не зможуть виконувати делеговані їм державою та свої власні повноваження. Тому необхідно забезпечити передачу відповідним місцевим бюджетам додаткового фінансового ресурсу достатнього для якісного надання послуг та забезпечення соціальних гарантій.

За результатами проведеного дослідження можна дійти висновку, що одним із пріоритетів бюджетної політики в Україні на сучасному етапі є проведення комплексної реформи місцевого самоврядування, головною метою якої є підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, а також посилення ефективності використання бюджетних коштів. Але не зважаючи на певні досягнення українського уряду у 2015 році, питання фінансової децентралізації все ще є досить актуальним: при проведенні реформи децентралізації разом із додатковими повноваженнями в органи місцевого самоврядування з'явилися також і нові статті видатків – на освіту, медицину, культуру, дорожнє та житлово-комунальне господарство, але цей процес повинен супроводжуватися одночасною передачею фінансових ресурсів, що відповідає управлінському принципу адекватності завдань і ресурсів. Лише за умови вирішення законодавчих, організаційних проблем місцеві бюджети, у майбутньому зможуть мати достатній обсяг коштів на виконання делегованих повноважень, а громадяни країни зможуть нарешті отримати якісні медичні, освітні ті інші послуги.

Список використаних джерел:

1. Слободянюк Н. О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації [Електронний ресурс] / Н. О. Слободянюк, М. О. Коніна // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/109.pdf

2. Меуш Н. В. Проблеми місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації [Електронний ресурс] / Н. В. Меуш // Теорія та практика державного управління 4(59)/2017. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/3/02.pdf>

3. Проценко Ю. М. Проблеми формування дохідної бази місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / Ю. М. Проценко // Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/1/Downloads/rectpu_2016_15_1_18.pdf

4. Чеберяко О. Місцеві бюджети в умовах сучасної децентралізації: україна і зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / О. Чеберяко, О. Рябоконт // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/303808729_LOCAL_BUDGETS_UNDER_CURR_ENT_DECENTRALIZATION_UKRAINE_AND_FOREIGN_EXPERIENCE/fulltext/

Козій Х. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ЯК ВАЖІЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Виходячи з досвіду світових практик регіонального розвитку, бюджетна децентралізація забезпечує ефективний розподіл суспільних благ і послуг, що дає змогу забезпечити регіональний розвиток. Зараз актуальним є не тільки вирішення основних проблем децентралізації бюджетних відносин як об'єктивного процесу економічного регіонального розвитку. Важливим також є визначення її цілей, які мають зв'язок із зовнішніми ефектами процесу децентралізації податкових і видаткових повноважень, наявністю різноманітних видів обмежень децентралізації, потребою надання суспільству соціальних гарантій та забезпечення на належному рівні суспільними благами та послугами.

Метою даного дослідження є аналіз механізмів бюджетної децентралізації як основного методу проведення бюджетної політики держави. Основною метою даної роботи є пояснення теоретичних засад та практичних дій для покращення в подальшому процесу децентралізації з дослідженнями теоретичних та практичних складових проблеми забезпечення регіонального розвитку.

Бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень від центрального уряду до органів місцевого самоврядування. Така передача повноважень має супроводжуватися передачею відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через запровадження місцевих податків або трансформацію чи закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження. [6]

На сучасному етапі вже реалізовано перші кроки на шляху бюджетної децентралізації з метою створення дієвої системи бюджетних відносин та посилення фінансового забезпечення місцевих бюджетів. Ефективно розроблена політика бюджетно-фінансової децентралізації має забезпечувати місцеву автономію і сприяти підвищенню політичної відповідальності, економічної ефективності, відкритості управлінських рішень.

Перевагами децентралізованого надання державних послуг є, насамперед, близькість органів місцевого самоврядування до населення, і як наслідок, краще розуміння переваг та потреб населення певної території, можливість зниження наслідків «політичних рішень» при прийнятті управлінських рішень. В умовах

фінансової децентралізації органи місцевого самоврядування, володіючи самостійністю, отримують більше стимулів до збільшення доходів у рамках своєї компетенції, але при цьому не можуть переступити певні межі акумуляції ресурсів через відкритість економіки.

У сфері видатків фінансова децентралізація сприяє найбільш ефективному задоволенню суспільних потреб населення, зростанню його добробуту, підвищує відповідальність розпорядників бюджетних коштів щодо раціонального й обґрунтованого фінансування економічних програм на місцевому рівні, сприяє посиленню громадського контролю над цільовим використанням бюджетних ресурсів. У сфері доходів вона дозволяє місцевим органам влади мати достатньо фінансових ресурсів для розвитку фінансового потенціалу територій, реалізації інвестиційних програм, стимулювання підприємницької активності тощо.

В Україні найбільшим за останні роки кроком у напрямку бюджетної децентралізації є прийняті Верховною Радою у грудні 2014 року зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України. Започатковані в кінці 2014 року бюджетно - податкові реформи в Україні, покликані були створити нову фінансову основу місцевого самоврядування. По суті було оголошено про початок чергового етапу бюджетної децентралізації та створення фінансово самодостатніх територіальних громад, які б мали прямі бюджетні відносини з Державним бюджетом України. Починаючи з 2015 року особливістю бюджетної децентралізації стає нова модель міжбюджетних відносин, джерела наповнення місцевих бюджетів розширено за рахунок переданих з державного бюджету низки податків та запроваджено нові збори.[3]

Загалом, відзначаючи позитивну ситуацію з виконанням місцевих бюджетів та фінансуванням об'єднаних територіальних громад, на початок 2016 р. виявилось, що існує низка проблем у цих громадах. Однією з таких проблем є нерівномірність акцизного збору з паливо-мастильних матеріалів на території області. Територіальні утворення, де функціонують заправні станції, отримали значно вищі доходи, ніж ті, де такі відсутні. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є створення обласного фонду з акумуляції цих коштів з подальшим їх перерозподілом між територіальними громадами або з метою виконання спільних інвестиційних проектів. Окрім того, частина податку на прибуток підприємств, яку отримують об'єднані територіальні громади, зосереджується, здебільшого, в великих містах, де зареєстрована більшість підприємств, незалежно від їх фактичного розташування. Тому актуальним у цьому аспекті є прийняття рішення про реєстрацію і сплату податку підприємствами за місцем їх фізичної присутності. [2]

Згідно даного дослідження можна зробити висновок, що бюджетна децентралізація набула рис практичної реалізації в регіонах країни. Створення самодостатніх територіальних громад, їх функціонування буде сприяти дієвому місцевому самоврядуванню з реальним впливом на місцеві процеси. Раціональне використання бюджетних коштів та зміцнення фінансової забезпеченості органів місцевого самоврядування, передача повноважень, спрощення та підвищення оперативності вирішення нагальних проблем, підвищення рівня життя населення, якості послуг, що надаються, ступеня довіри населення до влади, вдосконалення та посилення процесів демократії є вагомими чинниками, що визначають результативність проведення змін у бюджетноподатковій сфері держави. Нині проведення бюджетної децентралізації має відповідати стратегічним цілям реформ, що реалізуються.

Список використаних джерел:

1. Демчак Р. Є. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ЯК ВАЖІЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ [Електронний ресурс] / Р. Є. Демчак // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [file:///C:/Users/1/Downloads/ppeu_2015_4_28%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/ppeu_2015_4_28%20(1).pdf)

2. Крайник О. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ [Електронний ресурс] / О. Крайник // ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_46/fail/ch2/3.pdf

3. Возняк Г. В. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / Г. В. Возняк // СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20163\(119\)/sep20163\(119\)_056_VoznyakHV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20163(119)/sep20163(119)_056_VoznyakHV.pdf)

4. Булеца Н. В. СТИМУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ [Електронний ресурс] / Н. В. Булеца // Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/13938>

5. Жувагіна І. О. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ [Електронний ресурс] / І. О. Жувагіна, Л. М. Філіпішина. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.4/9.pdf>

6. Бюджетна децентралізація в Україні в контексті реформи місцевого самоврядування [Електронний ресурс] // міжнародний центр перспективних досліджень. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/fiscal_decentralization_ukr.pdf

Колісник М. І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н.З.

Львівський національний університет імені Івана Франка

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ РЕЗУЛЬТАТОМ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА КОНТРОЛЬ ЇЇ ЛІКВІДНОСТІ

В умовах економічної трансформації України постає потреба в нових підходах до функціонування усіх сфер національної економіки. Зокрема це стосується банківської системи, забезпечення ліквідності та стійкості банківських установ, що є нагальною потребою діяльності банків.

Ліквідність виступає головною умовою самозбереження банку, гарантує його платоспроможність, а також створює необхідні умови для досягнення основних цілей банківської діяльності. Ліквідність для комерційного банку – це його можливість своєчасно та в повній мірі забезпечувати виконання боргових та фінансових зобов'язань перед контрагентами.

Забезпечення ліквідності банків відбувається за рахунок механізмів, встановлених державою. До таких механізмів можна віднести вимоги та нормативи щодо ліквідності платоспроможності та структури капіталу. Зокрема, Національний банк України для забезпечення фінансової надійності банків встановлює ряд економічних нормативів, серед яких є нормативи ліквідності. До 1 вересня 2019 року НБУ визначав такі нормативи ліквідності, як норматив миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5), короткострокової ліквідності. Проте у грудні 2018 року відбувся перехід НБУ до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), який встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку упродовж 30 днів з врахування несприятливого сценарію, у зв'язку з чим подальшої потреби в розрахунку Н4 та Н5 немає. Так рішення затверджене постановою Правління Національного банку України від 01 серпня 2019 року № 102 “Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України”, яка набрало чинності з 02 вересня 2019 року.

Ліквідність комерційного банку залежить від ряду факторів, які поділяються на внутрішні та зовнішні.

Так до зовнішніх факторів впливу на ліквідність комерційних банків можна віднести:

- стан світової економіки та загалом політична стабільність;
- правова захищеність ведення банківської діяльності;
- рівень фінансової грамотності, культури та довіри населення;
- валютна та грошово-кредитна політика НБУ;
- кон'юнктура фінансового ринку;
- розвиток банківської інфраструктури.

До внутрішніх факторів можна віднести:

- якість корпоративного управління комерційного банку;
- якість системи ризик-менеджменту;
- рівень інформаційних систем та застосування в роботі інноваційних технологій;
- ресурсна складова банківської установи;
- рівень ризиковості;
- рентабельність, прибутковість та фінансова стійкість комерційного банку;
- та інші.

Дія цих факторів може бути безпосередньою або мати лише побічний вплив.

На сьогоднішній день найбільшу загрозу забезпеченню ліквідності банківських установ несуть такі чинники, як надання недостовірної інформації клієнтам, недосконалість структур забезпечення зовнішньої та внутрішньої безпеки банків, недооцінка кредитних ризиків та витік внутрішньобанківської інформації.

Для управління ліквідністю комерційних банків на сьогоднішній день три загальновідомі основні стратегії: стратегія трансформації активів, стратегія запозичення ліквідних коштів та стратегія збалансованого управління ліквідністю. Проаналізуємо їхні особливості.

Отже, першою стратегією є стратегія трансформації активів або, іншими словами, управління ліквідністю банків через активи. Зміст даної стратегії полягає в нагромадженні високоліквідних активів, які слугують забезпеченням потреб ліквідності. Застосовується вона в умовах нестабільності грошового ринку та при дефіциті ліквідних коштів. Стратегія забезпечує вирішення проблем миттєвої та поточної ліквідності, проте головним її недоліком є накопичення низькодохідних активів.

Наступним варіантом стратегії є стратегія запозичення ліквідних коштів або стратегія управління ліквідністю через пасиви. Зміст даної операції полягає в запозиченні такої кількості грошових коштів, яка є необхідна для повного покриття потреб ліквідності комерційного банку. Використання даної стратегії доцільне за умов високої ліквідності банківської системи та при наявності джерел швидкого запозичення ресурсів. Дана стратегія забезпечує уникнення від нагромадження низькодохідних активів на відміну від попередньої, але виникає ризик зміни відсоткових ставок.

Третій тип стратегії управління ліквідністю є стратегія збалансованого управління ліквідністю, що реалізується і через активи, і через пасиви і є поєднанням двох вище згаданих стратегій. Перевагою вибору цієї стратегії є гнучкість управління ліквідністю оскільки можна вибрати найвигідніше поєднання джерел поповнення ліквідних коштів.

Найдоречнішим способом управління ліквідністю в сучасних умовах розвитку економіки є стратегія запозичення ліквідних коштів оскільки так при виникненні дисбалансу ліквідності комерційний банк може залучати необхідну суму грошових коштів на фінансовому ринку, при цьому не втрачаючи доходу.

Визначення рівня ліквідності комерційного банку відбувається із застосуванням різних методів. До основних методів можна віднести: рейтинговий аналіз, коефіцієнтний аналіз та інтегральний аналіз. Кожному з перелічених методів притаманні певні умови застосування, переваги та обмеження.

Важливу роль в банківській діяльності відіграє також управління прибутковістю комерційного банку. В сучасних економічних умовах прибутковість комерційного банку залежить від постановки його аналітичної роботи, що дозволяє давати реальну оцінку досягнутих фінансових результатів, виявити недоліки та переваги та окреслити шляхи вирішення.

Прибутковість комерційного банку є наслідком побудови оптимальної структури його балансу, високого рівня обслуговування та якісної роботи персоналу, сюди також можна віднести наявність сучасних банківських технологій.

Необхідними заходами при оптимізації фінансових результатів комерційних банків є:

- зосередження уваги на економії витрат, здійсненні лише доцільних та обґрунтованих витрат;
- не допускати переважання темпів зниження доходу над темпами скорочення витрат;
- забезпечити ріст продуктивності праці, що загалом означає надання одним працівникам більшої кількості банківських послуг;
- забезпечити ефективний розвиток дохідних видів діяльності комерційних банків;
- проведення оптимальної політики цінової політики на банківські продукти та послуги;
- забезпечити постійне планування доходів та витрат, а також впровадження щоденного контролю.

Таким чином можна стверджувати, що оптимізація функціонування банківської установи є головним чинником її стабілізації. В управлінні фінансовим результатом банківської установи важливе значення відводиться вибору правильної стратегії. Зокрема, це вибір між стратегією максимізації прибутку та стратегією мінімізації ризиків. Поєднання ключових аспектів цих обох стратегій буде ефективним заходом боротьби з кризовими явищами.

Нагальними заходами управління також можна вважати переорієнтацію банків в роботі з пасивами на залучення коштів внутрішнього ринку та забезпечення ефективної роботи з проблемним ризиковим кредитуванням.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт НБУ - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/legislation/Resolution_01082019_102
2. Удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи // Банківська справа. – 2015. - №4. – С.19-26
3. Тарасевич Н.В. Управління ліквідністю банку в сучасних умовах / Н.В. Тарасевич, В.О. Матвієнко // Наукові дослідження розвитку світової економіки: пропозиції, теорії: збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук. – 2015. – Ч. 2. – С. 29-35.
4. Литвинюк М.В. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку / М.В. Литвинюк, В.І. Давиденко // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 10. – С. 631-636.

Корнієнко М. О.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О. Ю..
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Пріоритетним напрямом розвитку певної демократичної держави є забезпечення зростання рівня благополуччя кожного окремого громадянина. Серед визначальних реформ з часів здобуття Україною незалежності однією з важливих є децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування.

Під бюджетною децентралізацією розуміють процес безперешкодної та без бар'єрної передачі бюджетних ресурсів на виконання делегованих державою повноважень від центрального рівня до місцевих органів влади.

Бюджети об'єднаних громад вважають основним суб'єктом в бюджетній системі, на який робиться наголос у процесі бюджетної децентралізації. Об'єднані громади отримали повноваження та ресурс, які мають і міста обласного значення, а саме – зарахування до місцевих бюджетів ОТГ 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. А також, на місцях повністю залишаються надходження від єдиного податку, податку на прибуток підприємств і податку фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт).

ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до запровадження реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо.[1]

Вагомим результатом бюджетної децентралізації є зростання частки місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів з 2,5 % у 2012-2014 роках до 30 % у 2018 році, в основному за допомогою передання окремих податків та зборів до місцевих бюджетів. У 2018 році обсяг місцевих бюджетів вперше перевищив обсяг державного бюджету і склав 52 % консолідованого бюджету України. Для порівняння, у 2014 році ця частка складала 42 %. Стандарт співвідношення доходів державного та місцевих бюджетів більшості країн ЄС – 50:50 – може вважатися досягнутим. Через місцеві бюджети в Україні перерозподіляється понад 15 % ВВП. [2]

Окрім позитивних наслідків впровадження бюджетної децентралізації можна виділити й низку проблем, що її супроводжують: 1) недостатній рівень фінансування, який отримали місцеві бюджети нижчих рівнів; 2) немає чіткого визначення власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування; 3) простежується невідповідність між трансфертами та реальними потребами громад.; 4) продовжує зростати частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, зокрема субвенцій, які збільшують залежність місцевих бюджетів від державного.

Щоб підвищити ефективність проведення реформи, потрібно дотримуватись лише наступних умов впровадження децентралізації, а саме: 1) наділення місцевих органів влади повноваженнями, які даватимуть їм змогу реагувати на зміни попиту населення на місцеві суспільні блага та послуги; 2) забезпечення прозорості рішень і діяльності місцевої влади та її підзвітності населенню; 3) чіткий розподіл повноважень між центральними та органами місцевого самоврядування, що виключає їх дублювання, враховуючи, що надання прав без відповідальності створює умови для корупції та неефективного використання бюджетних коштів; 4) удосконалення процедури розподілу коштів з Державного фонду регіонального розвитку; 5) посилення ролі і відповідальності органів місцевої влади у процесі виконання бюджетів. [3; 4; 5]

Отже, метою проведення процесу бюджетної децентралізації є зменшення ролі держави у фінансовому забезпеченні розвитку громад та регіонів із паралельним створенням можливостей для зміцнення автономності місцевих бюджетів. Загалом, децентралізація бюджетної системи є незавершеною, але питання подальшого реформування є важливим для підвищення якості надання послуг громадянам та зростання раціонального використання бюджетних коштів. Чітке розділення функцій і відповідальності між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, забезпечення місцевих бюджетів тією кількістю коштів, які потрібні для покращення надання послуг населенню це все допоможе підвищити ефективність проведення реформи бюджетної децентралізації в Україні.

Список використаних джерел:

1. Офіс реформ Кабінету Міністрів України/ Реформи/ Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rdo.in.ua/direction/decentralizaciya>
2. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/2019.pdf>
3. Бак Н.А. Децентралізація в Україні: бюджетні права, обов'язки та відповідальність / Н.А. Бак // Фінанси України. – 2016. – № 7. – С. 64–78.
4. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І.О. Луніної ; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 70 с.
5. Тарангул Л.Л. Особливості формування міжбюджетних фінансових потоків в умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації / Л.Л. Тарангул, Т.А. Коляда // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 30–44.

Корпан А.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАВДАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Розвиток України як незалежної держави з європейськими цінностями потребує підвищення якості державного управління у різних сферах економічної політики, формування ефективного місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади та бюджетної системи. Сучасні інститути децентралізованого управління, як свідчить міжнародний досвід, забезпечують краще виконання функцій держави і ефективніше надання суспільних благ та послуг. [1]

Бюджетна децентралізація являє собою процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центральних органів влади до місцевих. Питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень. Своєрідним стартом до бюджетної децентралізації стало внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, згідно яких :

- розширено самостійність місцевих бюджетів через можливість їх прийняття незалежно від прийняття державного бюджету;
- за місцевими бюджетами закріплено близько 50 джерел доходів з метою підвищення платоспроможності громад;
- замінено систему балансування системою бюджетного вирівнювання;

- закріплено за галузевими міністерствами розподіл коштів освітньої та медичної субвенції для передачі трансфертів ОМС;
- здійснено перерозподіл видаткових повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування за принципом субсидіарності;
- запроваджено стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. [3]

Проблеми бюджетної децентралізації та забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування є актуальними і не вперше ставляться на порядок денний незалежної України. Особливо активно вони обговорюються в складних економічних умовах, коли неефективність бюджетної системи стає найбільш очевидною. Результати процесів бюджетної децентралізації, як свідчить міжнародний досвід, залежать від форм децентралізації та механізмів, що регулюють їх використання та у кінцевому підсумку визначають реальну самостійність ОМС.

Успішний розвиток України у глобальному світі потребує підвищення якості державного управління у різних сферах економічної політики та суспільних фінансів на засадах децентралізації влади, що поряд із упорядкуванням взаємовідносин між політичними та адміністративними структурами включає процеси бюджетної децентралізації. Сучасні інститути децентралізованого управління, як свідчить міжнародний досвід, забезпечують краще виконання функцій держави та більш ефективно надання суспільних благ та послуг. В Україні зроблено перші кроки у напрямі бюджетної децентралізації, які, за офіційними заявами Міністерства фінансів України, спрямовані на забезпечення бюджетної та фінансової самостійності місцевих органів влади у формуванні та виконанні місцевих бюджетів, розширення доходної бази місцевих бюджетів. У процесі децентралізації здійснюється перерозподіл повноважень (прав та обов'язків) або між органами влади одного рівня (горизонтальна децентралізація), або між центральною та місцевою владою (вертикальна децентралізація). [2]

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки: децентралізація бюджетної системи України, наразі, є незавершеною. Наступні етапи розпочатого процесу зміцнення матеріально-фінансової бази територіальних громад повинні лежати в площині аналізу результатів пройденого етапу реалізації бюджетної децентралізації, виявлення її переваг та суперечностей, при цьому реалізація бюджетної децентралізації повинна опиратися на адміністративно-територіальну реформу та нову філософію державного управління. Головна проблема реформи – відсутність єдиного центру ухвалення рішень; реалізуючи реформу бюджетної децентралізації потрібно чітко розуміти цілі, функцію держави та органів місцевого самоврядування в процесі здійснення економічної політики країни загалом та регіонів зокрема, а також враховувати особливості фіскальної децентралізації в частині потужності регіонів до їх більшої автономії.

Отже, на сьогоднішній день бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів влади через передачу їм потужних джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом, та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Тобто запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів полягає у розширенні прав місцевих органів влади, джерел їх формування, наданні їм повної бюджетної самостійності та створення реального підґрунтя для виконання своїх повноважень. Місцеві бюджети є вагомим складовою бюджетної системи країни, тому зміна умов їх формування і виконання може суттєво позначитися на збалансованості бюджетної системи, фінансовій безпеці країни в цілому. Наявність значної кількості проектів законодавчих актів, які передбачають зміну політичного, адміністративного та бюджетного устрою, посилює імовірність виникнення ризиків у бюджетній сфері. Отже, одним із шляхів

вирішення проблемних питань щодо децентралізації бюджетної політики та реформування місцевих бюджетів є вдосконалення бюджетного законодавства до проведення територіальної та адміністративної реформ.

Список використаних джерел:

1. Зілінська А.С. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЄВРОСОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / Зілінська А.С.. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_2019_ukr/87.pdf.

2. І.О. Луніна. РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] / І.О. Луніна. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://ief.org.ua/docs/sr/292.pdf>.

3. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Розвиток бюджетної децентралізації в Україні [Електронний ресурс] / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України».. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/16104.029.pdf.

Костів М.Б.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Круглякова В.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Індивідуальний прибутковий податок займає чільне місце в структурі податкової системи будь-якої держави. Це зумовлено його чималою фіскально значущістю та можливістю виступати ефективним податковим важелем регулювання соціально-економічних процесів.

Євроінтеграційний поступ України як результат Революції Гідності, зумовив здійснення реальних кроків у напрямі бюджетної децентралізації, що супроводжувалася здійсненням у кінці 2014 р. бюджетно-податкової реформи та стала новою віхою в еволюційному розвитку системи місцевого оподаткування в Україні [1; 2].

Стабільну законодавчу базу податок на доходи фізичних осіб у сучасній Україні отримав у 2004 р. Систему оподаткування доходів громадян в Україні було введено в середині 1991 р. із прийняттям Закону УРСР «Про прибутковий податок з громадян Української РСР, іноземних громадян та осіб без громадянства». Відтоді політика держави щодо цього податку неодноразово змінювалась. 01.01.2004 р. набрав чинності Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 23.05.2003 р. № 889-IV, який суттєво змінив зміст правовідносин щодо оподаткування доходів фізичних осіб.

Нині податок на доходи фізичних осіб – це загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян-резидентів і нерезидентів), які отримують доходи із джерел їх походження в Україні [3]. Окрім того, слід зазначити, що ПДФО, як і всі інші податки, є обов'язковим, безумовним платежем до Державного бюджету України, що справляється з платників податку – фізичних осіб згідно з Податковим кодексом України.

До 2015 р. надходження ПДФО до Державного бюджету України були низькими. Так, у загальній структурі податкових надходжень до Державного бюджету України у 2013 р. ПДФО становив 2 %, у 2014 р. – 4,5%, 2015 р. – 8,4%, у 2019 р. – 21,4%. Із 2016 року ставка ПДФО складає 18% [4].

Після впровадження в Україні реформи децентралізації і створення ОТГ, місцеві бюджети суттєво почали поповнювати власну казну за рахунок ПДФО, так як згідно

реформи, 60 % від величини податку залишались у місцевому бюджеті, 40% – йшли до Держбюджету, згідно Податкового кодексу України [3].

Щоб дослідити фіскальну ефективність ПДФО, розглянемо динаміку його надходжень до Державного та місцевих бюджетів України (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка надходжень ПДФО до Зведеного бюджету України
за 2017-2020 рр., млн грн**

Роки	Зведений бюджет України	Надходження ПДФО до Зведеного бюджету України	Частка, %
2017	1016788,3	185686,1	18.26%
2018	1184278,1	229900,6	19.41%
2019	1289779,8	275458,5	21.36%
01.02.2020	72718,7	20734,1	28.51%

**Джерело : розроблено автором на основі [5]*

Як видно із табл. 1, частка податку у зведеному бюджеті змінюється з року в рік: від 18,26% у 2017 р. до 21,36% у 2019 р.; до місцевих бюджетів від 71,18% у 2011 р. до 46,28 % у 2016 р. Аналізуючи дані, можна стверджувати, що ПДФО попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів. Так, згідно даних державного веб-порталу бюджету для громадян OpenBudget, частка ПДФО у 2019 році в структурі дохідної частини місцевих бюджетів України становила 29,5%. Це найбільша частка у структурі доходів місцевих бюджетів, трохи менше – близько 27% – становили міжбюджетні трансферти [6].

Оскільки платниками даного податку є фізичні особи-резиденти і нерезиденти України, а об'єктом оподаткування є доходи, отримані в натуральній, грошовій або у формі матеріальної вигоди, то доцільно досліджувати такі загальноекономічні показники, які прямо чи побічно впливають на формування податкової бази за рахунок ПДФО:

- середньорічна заробітна плата;
- індекс реальної заробітної плати;
- індекс зростання споживчих цін (інфляція).

Аналіз даних представлено в таблиці 2:

Таблиця 2

**Динаміка економічних показників, що впливають на надходження ПДФО
до Державного бюджету України за 2017-2020 рр.**

Показник	2018	2019	Абсолютне відхилення, +/-	2019	Січень 2020	Абсолютне відхилення
середня заробітна плата, грн.	8867	10503,75	1636,75	10503,75	10727	223,25
індекс реальної заробітної плати, %	109,7	111,4	2,3	111,4	87,3	-24,1
індекс зростання споживчих цін (інфляція), %	109,8	104,1	-5,7	104,1	99,9	-4,2

**Джерело: розроблено автором на основі [5]*

***Індекс реальної заробітної плати – показник, що характеризує зміну купівельної спроможності номінальної заробітної плати.*

****Індекс інфляції, або, що теж саме, індекс споживчих цін – показник, що характеризує зміни загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання.*

Дані табл. 2 свідчать про те, що зменшення цін на товари і послуги у 2019 р. у порівнянні із 2018 на 5,7%, призвело до зростання середньорічної заробітної плати на 11,8%. Це призвело до зростання частки надходження від ПДФО до Зведеного бюджету України з 19,4% до 21,36% [5].

Отже, результати даного дослідження дають підставу стверджувати, що ПДФО є одним із найважливіших економічних інструментів держави, який дозволяє не тільки мобілізувати кошти для фінансування загальнодержавних витрат, але є також важливим інструментом соціальної політики. ПДФО є найбільш стабільним податковим джерелом надходжень до державного та місцевих бюджетів, оскільки уряд виступає регулятором соціальних стандартів, зокрема, підвищує мінімальну заробітну плату.

Основним соціальним пріоритетом подальшого реформування ПДФО в Україні має стати переміщення податкового тягаря з доходів бідних на доходи багатих осіб, тобто запозичення зарубіжного досвіду із запровадження пропорційної системи оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/79-19/paran2#n2>
3. Податковий кодекс України від 07.09.2017 № 2146-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv--podatok-na-dohodi-fizichnih-o/>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Веб-портал «Мінфін» - все про фінанси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>
6. OpenBudget – Державний веб-портал бюджету для громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=LOCAL>

Левуш Л. Н.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

В економічній літературі існує декілька трактувань поняття «бюджетної децентралізації». О.Д. Василик під бюджетною децентралізацією метикує що це процес передачі повноважень (функцій) від центральних органів влади до місцевих. Іншими словами, це є перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами державної влади, з одного боку, й органами регіонального (місцевого) самоврядування – з іншого. Відповідно до дослідження економічної та юридичної літератури, автори визначили основні умови бюджетної децентралізації в Україні (на основі розширення доходів місцевих бюджетів, консолідації чи збільшення відсотка стабільних податкових платежів та зборів у межах місцевих бюджетів).

Метою мого дослідження є проаналізувати підходи щодо визначення поняття «бюджетної децентралізації». Основна мета бюджетної децентралізації полягає у поліпшенні параметрів подання послуг. Моєю ціллю в цьому дослідженні є дослідити які є проблеми бюджетної децентралізації в Україні і як їх вирішити.

В Україні вже три роки триває процес децентралізації. У 2015 році було створено перші інтегровані територіальні одиниці. За рік їхня кількість зросла. Держава заохочує пришвидшити консультативні й фінансові реформи. Створюються центри розвитку місцевого самоврядування, а лише субвенції на розвиток інфраструктури громад торік було виділено 1 мільярд гривень. Кошти були виділені а оновлення та будівництво доріг, шкіл, дитячих садків, закладів охорони здоров'я, центрів надання адміністративних послуг, на освітлення вулиць, придбання спеціалізованої техніки для комунальних потреб тощо. Громада може сама визначати пріоритетність витрат. У цих умовах добровільно об'єднані територіальні громади мають усі можливості й ресурси для повноцінного функціонування та розвитку. Вони беруть на себе цілковиту відповідальність за всі сфери життя на власних територіях. Саме це є показником успішної й доцільної діяльності ОТГ. Вже у 2020 році реформа децентралізації завершилася, відповідно до середньострокового плану пріоритетних дій уряду.

Існує п'ять невирішених проблем, які створюють ризики для успішної реалізації реформи.

По-перше, створення об'єднаних територіальних громад переважно не має підтримки з боку населення, адже люди не розуміють сам процес децентралізації, а також наражаються на спротивом з боку районних адміністрацій та місцевих рад.

По-друге, швидке збільшення кількості ОТГ без пропорційного збільшення обсягу субвенції на розвиток інфраструктури знижує мотивацію громад до об'єднання та їхні можливості щодо соціально-економічного розвитку. У 2017 році обсяг субвенції передбачено в розмірі 1,5 мільярда..

По-третє, на сьогодні не врегульовано питання розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом, а також функцій та повноважень між місцевими радами ОТГ та районними державними адміністраціями й районними радами. У рамках реформи необхідно чітко визначити повноваження, які залишаються за райдержадміністрацією та райрадою, переглянути чисельність та відповідно видатки на утримання їхніх апаратів.

По-четверте. В утворених об'єднаних територіальних громадах немає належно підготованих робочих кадрів та спостерігається низька кваліфікація службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій. Це приводить до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад, а також неспроможності освоїти кошти державних субвенцій на розвиток. Вирішенням цієї проблеми, могло б стати запровадження дієвих програм підвищення кваліфікації службовців місцевого самоврядування та надання необхідної консультативної і методичної допомоги з боку органів виконавчої влади.

По-п'яте. Враховуючи високі ризики корупційних дій щодо використання бюджетних коштів, актуальним є питання запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, як з боку державних органів, так і з боку громадськості. В умовах бюджетної децентралізації є потреба здійснення належного контролю за роботою органів влади різних рівнів при плануванні та виконанні ними бюджетів, управлінні і використанні фінансових ресурсів.

Отже, для розв'язання цієї проблеми потрібно:

- забезпечити ефективно державне фінансування та контроль за діяльністю ОТГ;
- налагодити максимально прозору діяльність місцевих органів влади та її контроль з боку громадськості.

Основними стратегічними завданнями реалізації бюджетної децентралізації є забезпечення економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.
2. Бак Н.А. Децентралізація в Україні: бюджетні права, обов'язки та відповідальність / Н.А. Бак // Фінанси України. – 2016. – № 7. – С. 64–78
3. Віктор Кузуб, учасник клубу "За ветеранів до влади", виконувач обов'язків голови Коропської РДА Чернігівської області, спеціально для УП – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/11/16/7162180/>
4. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І.О. Луніної ; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 70 с.
5. Малиняк Б.С. Детінізація місцевих фінансів як передумова бюджетної децентралізації в Україні / Б.С. Малиняк // Фінанси України. – 2015. – № 5. – С. 69–80

Лоск Я. Д.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

З початку 90-х рр. минулого століття почався розвиток ринку спільного інвестування, який містить у собі багато можливостей залучення капіталу різних груп інвесторів та активізації інвестиційного ринку. Через специфіку функціонування та ряд нормативних обмежень інститути цього ринку виявляються дуже чутливим до негативних змін у фінансовому секторі.

Першим нормативно-правовим актом, що врегулював діяльність зі спільного інвестування стало «Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» затвердженого Указом Президента №55/94 від 19 лютого 1994, який став підґрунтям для подальшого розвитку правового регулювання спільного інвестування.

З прийняттям Закону України «Про інвестиційну діяльність (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», на основі якого було прийнято кілька десятків підзаконних нормативно-правових актів, розпочався новий етап законодавчого регулювання спільного інвестування [1]. Перехідні положення цього закону запровадили механізм перетворення «старих» інвестиційних фондів та компаній в інститути спільного інвестування.

Основним спеціалізованим нормативно-правовим актом, що регулює діяльність *інститутів спільного інвестування*, в тому числі як професійних учасників на фондовому ринку, є Закон України «Про інститути спільного інвестування», який став логічним продовженням Закону України «Про інвестиційну діяльність (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» [2]. Закон є підсумком майже двадцятирічного розвитку індустрії інвестиційних фондів в Україні.

Тривалий час Закон України «Про інститути спільного інвестування» та нормативно-правові акти Комісії не розмежовували інститути спільного інвестування за особливостями інвестиційної діяльності. Класифікація інститутів спільного інвестування за напрямками інвестиційної діяльності має особливо актуальне значення для «некваліфікованих» інвесторів. Вибору інвестором того чи іншого виду

інституту спільного інвестування має сприяти розуміння ним переваг, інвестиційної мети та ризику інвестування. У цьому контексті запровадження кваліфікаційних та спеціалізованих інститутів спільного інвестування є позитивним кроком на шляху розвитку спільного інвестування. Але наразі українське законодавство не дає відповіді на питання, що являє собою клас активів.

Одним із ключових нормативно-правових актів, що регулює діяльність інститутів спільного інвестування, є *Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»* [3]. Цей закон визначає поняття та види цінних паперів, їх особливості, порядок випуску та емітентів. Для інститутів спільного інвестування цей закон важливий тим, що він визначає поняття та перелік інституційних інвесторів та регулює їх діяльність на фондовому ринку, а також виокремлює акції корпоративного інвестиційного фонду в окремий вид цінних паперів.

Інститути спільного інвестування є фінансовими установами і логічним є те, що їх діяльність регулюється відповідним спеціалізованим законом – *Законом України «Про фінансові послуги та регулювання ринків фінансових послуг»* [4].

Цей закон встановлює загальні положення щодо створення та діяльності фінансових установ, оскільки інститути спільного інвестування є фінансовою установою, їх діяльність регулюється цим законом в межах, що не суперечать спеціальному законодавству, встановлює засоби і способи регулювання діяльності фінансових установ, в тому числі інститутів спільного інвестування державою.

Існування інститутів спільного інвестування напряму пов'язано з діяльністю на ринку цінних паперів. Ринок цінних паперів завжди вважався галуззю, де сконцентрована увага держави, наслідком якого стало значне регулювання і контроль з боку державних органів. Україна не є виключенням, основним законом який врегульовує втручання держави в ринок цінних паперів є *Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»*, який встановлює форми такого регулювання, повноваження органів державної влади та їх завдання в цій сфері. Однією із задач цього закону є встановлення відповідальності за незаконні дії на ринку цінних паперів та визначення таких правопорушень.

Перед введенням Закону України «Про інститути спільного інвестування» Агентство Сполучених Штатів з Міжнародного Розвитку визначило певні зауваження до нового закону, а саме: Закон вносить зміни до Закону «Про цінні папери та фондовий ринок» та виокремлює акції корпоративного інвестиційного фонду в окремий вид цінних паперів [5, 6]. Такий підхід видається недоцільним. Закон визначає корпоративний інвестиційний фонд як юридичну особу, яка утворюється у формі акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування. Процедура створення корпоративного інвестиційного фонду подібна до процедури створення звичайного акціонерного товариства з особливостями, зумовленими природою інвестиційного фонду. Директива ЄС про ринки фінансових інструментів розрізняє серед фінансових інструментів, зокрема, цінні папери, що підлягають обігу, та одиниці в інститутах спільного інвестування.

Список використаних джерел:

1. Про інвестиційну діяльність (пайові та корпоративні інвестиційні фонди). Закон України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 21, ст.103 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>
2. Про інститути спільного інвестування. Закон України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 29, ст.337 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>
3. Про цінні папери та фондовий ринок. Закон України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 31, ст.268 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових

послуг. Закон України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1, ст. 1 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

5. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. Закон України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 51, ст.292 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр>

6. United States Agency for International Development. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://usaid.gov>

Любинська Г.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВІТЧИЗНЯНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Ринок цінних паперів виступає однією з найважливіших складових вітчизняної економіки, яка є показником розвитку не тільки ринку капіталу, а й всієї фінансової системи країни. Сучасний стан ринку цінних паперів України та його структура утворилися внаслідок процесів трансформації економічної системи, які відбулися в державі під впливом внутрішніх факторів її розвитку, а також зовнішніх, тобто криз на світових фінансових ринках упродовж останніх років. Успішна його робота значною мірою залежить від сприятливості податкового законодавства.

Цінним папером є документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам [3].

Як нам відомо, фізичні особи – резиденти або нерезиденти, які отримують доходи з джерела їх походження в Україні, є платниками податку на доходи фізичних осіб. До доходу з джерелом походження з України відносяться у тому числі доходи від відчуження корпоративних прав, цінних паперів, у тому числі акцій українських емітентів. Так, для фізичних осіб базою оподаткування є загальний оподатковуваний дохід, тобто будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника податку протягом звітного податкового періоду [1].

Варто зауважити, що не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподаткованого доходу операції з конвертації цінних паперів у разі, якщо їх обмін здійснюється за звичайними цінами або за вартістю чистих активів у розрахунку на один цінний папір, які не призводять до відчуження інвестицій та проводяться з цінними паперами ІСІ, що перебувають в управлінні однієї компанії з управління активами.

Поряд з цим, до загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку включається інвестиційний прибуток від проведення платником податку операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах [2].

Інвестиційний прибуток – це позитивна різниця між доходом, отриманим інвестором від продажу цінних паперів, та вартістю таких цінних паперів, що визначається із суми витрат на їх придбання [1]. Оподаткування інвестиційного прибутку врегульовано підпунктом 170.2 статті 170 ПКУ. Облік загального фінансового результату операцій з інвестиційними активами ведеться платником податку самостійно, окремо від інших доходів і витрат.

Для цілей оподаткування інвестиційного прибутку звітним періодом вважається календарний рік, за результатами якого платник податку зобов'язаний подати річну податкову декларацію, в якій має відобразити загальний фінансовий результат

(інвестиційний прибуток або інвестиційний збиток), отриманий протягом такого звітного року.

До складу загального річного оподатковуваного доходу платника податку включається позитивне значення загального фінансового результату операцій з інвестиційними активами за наслідками такого звітного (податкового) року, яке визначається як сума інвестиційних прибутків, отриманих платником податку протягом звітного (податкового) року, зменшена на суму інвестиційних збитків, понесених платником податку протягом такого року.

Якщо загальний фінансовий результат операцій з інвестиційними активами має від'ємне значення (інвестиційний збиток), його сума переноситься у зменшення загального фінансового результату операцій з інвестиційними активами наступних років до його повного погашення, крім фінансових результатів, зазначених в абзаці першому пункту 29 підрозділу 4 розділу XX "Перехідні положення" цього Кодексу [3].

Слід пам'ятати, що не підлягає оподаткуванню та не включається до загального річного оподатковуваного доходу [2]:

1). У разі, якщо сукупний інвестиційний дохід платника податків (дохід, а не прибуток!), в результаті продажу ЦП, не перевищує 2470 грн. (суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн).

2). Дохід, отриманий платником податків внаслідок відчуження акцій (інших корпоративних прав), одержаних ним у власність в процесі приватизації в обмін на приватизаційні інвестиційні сертифікати. При цьому платник податків повинен зберігати документи, пов'язані з отриманням ним приватизаційних або компенсаційних цінних паперів (ПМС, ПЖЧ або КС), та документи, що підтверджують придбання за їх рахунок акцій (інших корпоративних прав), для пред'явлення таких документів у разі необхідності податковому органу за місцем проживання.

3). Інвестиційний прибуток від операцій з борговими зобов'язаннями Національного банку України та з державними цінними паперами, емітованими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з урахуванням курсових різниць.

Податковим агентом платника податку є юридична особа або фізична особа, або представництво нерезидента (юридична особа), які зобов'язані нараховувати, утримувати і сплачувати податок з доходів фізичних осіб до бюджету від імені та за рахунок платника податку з доходів, що виплачуються такому платнику податків, вести податковий облік і надавати податкову звітність в податкові органи, за порушення чого несуть відповідальність згідно з Податковим кодексом та одночасно означає торговця цінними паперами (його філію, відділення, інший відокремлений підрозділ), який діє на підставі договору, укладеного з платником податків [1].

Водночас, під час виплати платнику податку доходу за придбані інвестиційні активи професійний торговець цінними паперами враховує документально підтверджені витрати такого платника на придбання цих активів.

Ставка податку на нарахування інвестиційного прибутку становить 18 відсотків.

З аналізу незначної кількості судової практики за 2018 рік у спорах, що виникають у зв'язку з порушенням п. 170.2 ст. 170 ПКУ можна зробити висновок, що контролюючі органи поки ще не є прискіпливими у вивченні операції з цінними паперами в деклараціях фізичних осіб.

Отже, проблеми оподаткування операцій із цінними паперами та їх оподаткування знаходяться у центрі уваги науковців. Більшість вважають, що нові підходи до оподаткування фінансових результатів операцій з цінними паперами та формування резервів, введені у 2012 році, є конструктивними, оскільки вони стимулюватимуть поліпшення якості портфелів інвесторів, а саме: відмову від операцій із цінними паперами низької інвестиційної привабливості, зростання попиту

на цінні папери, які мають надійні інвестиційні рейтинги, входять в біржові індекси, котируються на біржі тощо. Загалом це сприятиме зростанню доходів бюджету і збільшенню частки організованого біржового сегмента фондового ринку.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ст. 3248
2. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://minrd.gov.ua/diyalnist-regulyatorna-politika/regulyatorna-politika/2013-rik/98222.html>
3. Тевелєв Д. Несправедливо, коли інвестиційні інструменти оподатковуються по-різному / Д. Тевелєв // Урядовий кур'єр. – 2013. – 20 червня [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/dmitro-tevelyev-nespravedlivo-koli-investicijni-in/>

Любинська Г.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ТА МІСЦЕ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ У НІЙ

В ринкових умовах господарювання та існування різних форм власності основним методом формування доходів держави є податки, які складають податкову систему.

Податкова система - сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, які справляються в установленому законодавством порядку. В більш широкому розумінні податкова система представляється як регламентована нормами фінансового права, закріпленими в законах та інших нормативно-правових актах з питань оподаткування, сукупність податкових відносин, які опосередковуються фінансовими органами, що забезпечують адміністрування податків, і проявляються в конкретних формах оподаткування.

Вихідними принципами, на яких ґрунтується податкове законодавство України, а отже і принципами побудови податкової системи, які визначені Податковим кодексом України, є (Рис. 1) [1]:

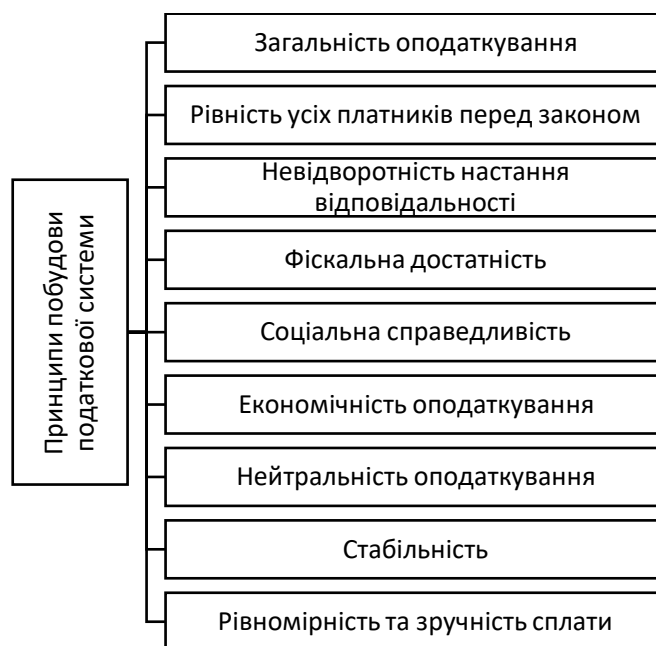

Рис. 1. Принципи побудови податкової системи України

Чинним Податковим кодексом України як законодавчим актом, що ним регулюється вся податкова система в Україні, яка відповідає міжнародними стандартам оподаткування, передбачається класифікація податків за формою оподаткування (прямі та непрямі податки) [1].

У правовому аспекті прямі податки – це обов’язкові індивідуальні безеквівалентні платежі, що справляються з фізичних і юридичних осіб до бюджету відповідного рівня залежно від доходу або майна, платники яких є безпосередньо власниками таких доходів або майна. В економічному аспекті прямі податки – це економічні відносини між державою та платниками податків з метою створення централізованого фонду коштів [2]

Історично важелі прямого оподаткування виникають раніше, аніж непрямі податки. Однією з найдавніших податей була подушна, або поголовна, тобто загальний особистий прямий податок, який справлявся з усіх осіб незалежно від доходу. До XIV століття прямі податки не були важливим джерелом доходів, але в процесі удосконалення форм оподаткування відбуваються зміни у формах економічного життя, підвищується ріст добробуту, і в центрі уваги опиняється не тільки нерухоме майно, а й певні види рухомого майна. Таким чином, поступово збільшується частка прямих податків, змінюється їхній характер, зокрема важливим джерелом доходів стає майно.

Проаналізувавши частку прямих податків у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України видно, що частка прямих податків є меншою, ніж непрямих. Так, наприклад, частка податку на прибуток у 2015 році становила 9,5% від податкових надходжень до Зведеного бюджету, у 2016 р. – 8,4%, а вже станом на III квартал 2019 року дещо зросла до 10,8%.

Частка ПДФО є дещо більшою. Так, у 2015 році надходження від податку на прибуток у Зведеному бюджеті становили 24,4%, у 2016 році надходження від даного податку дещо зменшились до 21,3%, а протягом 2017 – III кварталу 2019 року збільшувалися до 25,7% у III кварталі 2019 року.

Щодо податку на майно, то його частка у доходах незначна і коливається від 1,3% у 2015 році до 1,8% у III кварталі 2019 року.[3].

Якими б ефективними не були прямі податки вони мають свої переваги та вади до яких ми відносимо:

Переваги:

- перерозподіл доходу на користь бідних платників податків у разі прогресивної податкової системи (збільшується рівність доходів)
- допомагають контролювати інфляцію (у випадку інфляції, викликаній збільшенням попиту, більший податок на дохід безпосередньо знижує споживання)
- підвищують обізнаність платників податків з функціями держави
- стабільне джерело доходів держави

Вади:

- зменшують купівельну спроможність та сукупне споживання
- знижують стимули до праці
- стримують інвестиції та заощадження
- створюють стимули до ухилення від сплати (якщо податкові ставки високі)
- високі адміністративні витрати (у випадку інформаційних обмежень та складної прогресивної податкової системи)

Отже, в сучасних умовах розвитку економіки України прямі податки виконують значну роль у суспільному житті, відтворювальній діяльності, беруть участь у формуванні ВВП за елементами доходів та його вторинному розподілі, а також регулюванні виробничих відносин. Прямі податки як елемент податкової системи в економічному аспекті є однією з найважливіших фінансових категорій, найдавнішою формою фінансових відносин між державою та членами суспільства, яка завжди

прагне вдосконалення. Щодо правових відносин, та вони є обов'язковими індивідуальним безеквівалентними платежами, які сплачують до бюджету юридичні та фізичні особи.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI, зі змінами та допов. // Офіц. сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Податкова система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2418/1/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0.pdf>
3. Фінансова звітність Державної казначейської служби України 2015 – 2019рр. Управління Державної казначейської служби України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

Любинська Г.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

**ВІТЧИЗНЯНА ТА МІЖНАРОДНА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ
ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ**

Протягом усього періоду незалежності України податкова система зазнавала змін у принципах та способах оподаткування. Перехід до якісно нових методів господарювання, інфляційні процеси та необхідність збільшення фінансування соціальних програм призвели до надмірного податкового навантаження платників. Тому при формуванні бюджетів не враховувалося економічне обґрунтування необхідності введення податків, нехтувалися принципи справедливості при виконанні платниками своїх податкових зобов'язань, що в кінцевому результаті призводило до проведення значної частини фінансових операцій „у тіні”.

В умовах переходу до ринкової економіки важливим завданням економічної політики держави є створення і забезпечення функціонування в країні ефективної податкової системи. Податкова політика є безпосереднім інструментом впливу на розвиток економіки, відтворення виробничих процесів, перерозподіл доходів у суспільстві та покращення добробуту населення. Подолання соціально-економічних труднощів становлення економіки ринкового типу в Україні з урахуванням комплексного розвитку її регіонів вимагає суттєвих змін у діючій податковій системі та приведення її у відповідність до вимог нинішнього етапу розвитку суспільства.

Для цього була розроблена Концепція змін до податкового законодавства щодо гармонізації оподаткування інструментів фінансового сектору.

Метою запровадження змін до податкового законодавства щодо гармонізації оподаткування фінансових інструментів є забезпечення справедливого оподаткування та податкових стимулів для всіх учасників фінансового сектору та покращення конкурентної позиції в глобальній економіці.

Для досягнення зазначеної мети Концепція передбачає виконання таких пріоритетних завдань:

- забезпечення гармонізації систем оподаткування операцій з фінансовими інструментами та вдосконалення законодавства з питань оподаткування небанківських фінансових установ та споживачів фінансових послуг;
- удосконалення законодавства з питань діяльності податкових агентів під час оподаткування операцій з цінними паперами;

- підтримання створення сприятливої системи оподаткування ринку деривативів;
- розробка механізмів податкового стимулювання довгострокових інвестицій;
- підтримка створення сприятливої системи оподаткування ринку спільного інвестування [1].

Концепція направлена на виконання зазначених завдань, що в комплексі з іншими заходами програми дозволить наблизити фінансовий сектор України до найкращих міжнародних практик та досягти балансу інтересів учасників фінансового сектору (в тому числі провайдерів та споживачів фінансових послуг) та держави.

Міжнародні практики показують нам, що основні положення Стратегії податкової політики Європейського союзу викладені у доповіді Єврокомісії від 23.05.2001 «Податкова політика в Європейському союзі – пріоритети на подальші роки» [2]. Цим документом Європейська комісія відзначила відсутність наміру гармонізації податкових політик країн – учасниць, відповідно кожна держава може обирати таку податкову систему, яка відповідає її пріоритетам. Натомість країни ЄС мають зосередити зусилля на координації дій з усунення податкових перешкод для всіх видів транскордонної економічної активності, в тому числі на боротьбу зі шкідливою податковою конкуренцією та зловживаннями.

Водночас, Єврокомісія вбачає за необхідне гармонізацію правил з непрямого оподаткування, тому до 1 січня 2008 року всі країни – учасниці ЄС імплементували до національного законодавства положення Директиви Ради ЄС 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 щодо загальної системи податку на додатну вартість. Зокрема директива передбачає, обов'язкові для всіх країн виключення з об'єкту оподаткування ПДВ, до яких відносяться фінансові та страхові послуги, медичне обслуговування та соціальні послуги.

Крім того, в рамках роботи Експертної групи Комісії ЄС з питань бар'єрів для вільного руху капіталу було розроблено Кодекс поведінки щодо податку, що утримується біля джерела виплати доходу [2]. Кодекс був опублікований Європейською Комісією 11 грудня 2017 року як необов'язковий до імплементації документ, направлений на добровільне вдосконалення процедур уникнення подвійного оподаткування транскордонних пасивних доходів (дивідендів, процентів та роялті).

Отже, порівнюючи міжнародний досвід оподаткування інструментів фінансового сектору з системою оподаткування в Україні, необхідно відзначити наступне:

1. Гармонізація з питань оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб на рівні Європейського союзу відсутня, тому податкові системи країн – учасниць суттєво відрізняються. Європейська комісія надає лише рекомендації, що не мають статусу обов'язкових до імплементації, в частині уникнення бар'єрів для вільного руху капіталу.

2. Ставки та підходи до визначення фінансового результату в Україні в цілому є конкурентоспроможними у глобальній економіці. Податкові ставки в Україні є одними з найнижчих в Європі. Перехід від окремого податкового обліку доходів та витрат підприємств до оподаткування відкоригованого фінансового результату за даними фінансової звітності наблизив Україну до кращих міжнародних практик.

3. Проблемні питання оподаткування фінансових інструментів в Україні не пов'язані з фундаментальними характеристиками податкової системи України.

4. Основними недоліками системи оподаткування інструментів фінансового сектору в Україні у порівнянні з міжнародною практикою є:

- повна відсутність податкових заохочень користування фінансовими послугами (за винятком звільнення фізичних осіб від оподаткування процентів та інвестиційного прибутку від державних цінних паперів);

- практика авансування доходів бюджету за рахунок потенційних доходів від фінансових операцій;
- заборона торговцю цінними паперами враховувати інвестиційний збиток клієнта при виконанні ним функцій податкового агента в поєднанні з непрацюючим механізмом повернення переплати податку з доходів фізичних осіб призводить до порушення прав інвесторів;
- обмеження економічної ефективності використання інструментів хеджування валютних ризиків (оподаткування позитивних курсових різниць у складі доходів фізичної особи; відокремлення обліку фінансового результату підприємств від операцій з цінними паперами та операцій з деривативами);
- правова невизначеність щодо оподаткування доходів фізичних осіб від ряду фінансових операцій та неврахування фінансових витрат (операції РЕПО, операції з іноземними фінансовими інструментами, операції з неемісійними цінними паперами).

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kontseptsya-zmn-do-podatkovogo-zakonodavstva-shtodo-garmonzats-opodatkovannya-nstrumentv-fnansovogo-sektoru-proekt/>
2. COM (2001) 260: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee Tax policy in the European Union – Priorities for the years ahead: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&cotelid=1&year=2001&number=260&language=EN>

Маркевич А-М.О.

Науковий керівник: к.е.н., доц.Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Для розвитку України, що є незалежною державою з цінностями, які притаманні європейським країнам потрібна реконструкція апарату державного управління на рівні політики, а також формування результативного місцевого самоврядування, що виникає на підвалинах децентралізації як влади так і бюджетних та податкових систем. Спираючись на досвід інших держав, можна побачити, що інститути децентралізованого управління забезпечують вдале виконання держаних функцій та ефективно забезпечення суспільства благами й послугами.

Поняття «децентралізація» у теоретичних та утилітарних дослідженнях трактується як багатогранне й багатоаспектне значення та аналізується різнопланово. У загальній інформації про реформу децентралізації 2014 року суть поняття визначають як передачу певних повноважень та фінансів від державної влади як найближче до суспільства, а саме до органів місцевого самоврядування[1].

Податкова децентралізація характеризується переводом надходжень від певних податків у власність органів нижчих верств влади, що у свою чергу дозволить посилити їхню самостійність та стійкість. Податки, що закріплені на постійній або довгостроковій основі, забезпечують місцевим органам влади стійку фінансове підґрунтя, що дозволить надалі проводити самостійно бюджетну політику. Одним з важливих компонентів податкової децентралізації є право територіальних органів влади на певний щабель самостійності у встановленні податків на відповідному рівні.

Суперечності й конфлікти набувають особливої гостроти в країнах з економікою, що розвивається, і перехідною економікою. У низці досліджень показано негативні

наслідки податкової децентралізації в умовах нерозвинених суспільних і політичних інститутів[2, с. 151–161].

Для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування в Україні процеси децентралізації місцевих фінансів відбуваються починаючи з кінця 2014 року. Перед прийняттям Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» Верховна Рада України прийняла низку змін до Податкового та Бюджетного кодексів щодо реформи міжбюджетних відносин, а також був розпочатий новий етап бюджетної децентралізації. Це забезпечить органам місцевого самоврядування достатню кількість ресурсів для розв'язування питань розвитку території, регіону та громади. Також планується суттєво розширити дохідну частину місцевих бюджетів внаслідок збільшення ставки відрахувань окремих податків[4; 5, с. 613–617].

Проаналізуємо як зростали доходи місцевих бюджетів на одного жителя протягом 2016-2018 років. Дані наведені у діаграмі 1. За підсумками 2018 року, власні доходи загального фонду у розрахунку на одного жителя зросли, у порівнянні з 2017 роком, на 21,5% і склали 6032,9 гривень. Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб у розрахунку на одного жителя зріс на 25,5% і склав 3557,9 грн, місцеві податки і збори на одного жителя зросли на 16,1% і склали 1570,6 гривень.

На даний момент в Україні ведуться бойові дії на сході країни, тому соціально-економічна криза в нашій державі потребує пошуку адекватних та ефективних заходів для її подолання. Одним з таких заходів є проведення фіскальної децентралізації, в складі якої важливим складником виступає податкова децентралізація. В результаті це б дало змогу оптимізувати доходи та видатки регіонів та країни загалом.

Місцеві податки – основний компонент місцевих фінансів. Існування місцевих податків відповідає насамперед інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки саме такі платежі є винятково їх фінансовою базою. Метою введення місцевих податків, а також зборів виступає забезпеченням місцевих органів влади коштами, які необхідні для здійснення їхніх завдань та функцій, що перебувають у їхньому самостійному розпорядженні та зосереджуються у відповідних бюджетах[3].

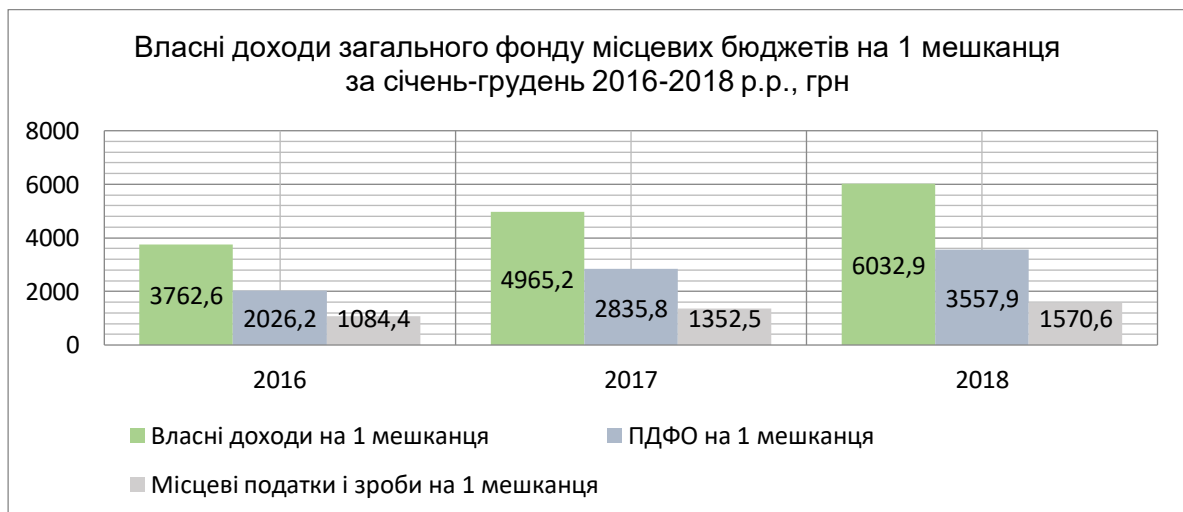

Рис.1. Доходи місцевого бюджету на одного мешканця в Україні у 2016-2018р.р. Сформовано автором за джерелом [1].

Таким чином, досліджено теоретичні аспекти податкової децентралізації, проаналізовано надходження місцевих бюджетів, що дало змогу дійти висновку про збільшення питомої ваги доходів місцевих бюджетів. Втрати місцевих бюджетів були компенсовані акцизними податками на роздрібну торгівлю, але при цьому

надходження у фонди місцевих бюджетів у 2019 році порівняно з 2018-м збільшилися на 32,9 %.

Список використаних джерел:

1. Реформа децентралізації 2014 р., URL: <https://decentralization.gov.ua/about>;
2. Ковалевич Д.А. Основні засади планування та виконання місцевих бюджетів /Д.А. Ковалевич, В.І. Рошило // Економіка. – 2013. – № 21. – С. 151–161;
3. Особливості фіскальної децентралізації в умовах розвитку національного господарства України / С.Ю. Хамініч, В.М. Климова./ – 2013. – С. 14–18.
- 4.Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>.
- 5.Слободянюк Н.О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації / Н.О. Слободянюк, М.О. Коніна // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 613–617.

Мізік А. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н. Б.
Львівський національний університет Івана Франка

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мета дослідження – проаналізувати результати, проблеми та наслідки впровадження реформи децентралізації в Україні. Бюджетна децентралізація є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади, адже децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку власної території, сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з найнеобхіднішими місцевими потребами [3, с.10].

Процес бюджетної децентралізації набуває особливого значення, оскільки реформи у фінансовій сфері покликані створити економічні стимули для органів місцевого самоврядування щодо розвитку своїх територій, розширення власної податкової бази та ефективного використання бюджетних коштів.

В Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 1 квітня 2014 р. [1].

Головним інструментом проведення соціально-економічної політики є бюджет, то саме бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Тому на сучасному етапі управління основою є бюджетна децентралізація [2].

Бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центрального уряду до місцевих урядів (органів місцевого самоврядування) [2].

Ключові переваги бюджетної децентралізації в Україні:

- це формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Основною перевагою бюджетної децентралізації є її головна мета: раціоналізація формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні шляхом стимулювання створення ОТГ, а також прирівнювання їх по статусу до міст обласного значення;
- розмежування податків та зборів. Щоби стимулювати створення об'єднаних громад, до Закону про децентралізацію та Податкового кодексу включено

норми про проведення бюджетної децентралізації, яка дала змогу ОТГ отримати додатковий ресурс для виконання переданих повноважень;

- це зміни в частині неподаткових надходжень та офіційних трансфертів.

Щодо неподаткових надходжень, то їх зміни істотно не впливають на балансування бюджетів. Цікавішими є зміни в розділі офіційних трансфертів;

- громади отримали додаткові повноваження – здійснення зовнішніх запозичень, самостійне обрання установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів відносно розвитку та власних надходжень бюджетних установ [4, с.35-42].

Упродовж періоду проведення реформи децентралізації існують такі невирішені проблеми, які створюють ризики для успішної її реалізації:

- створення об'єднаних територіальних громад переважно не має підтримки з боку широких верств населення, адже люди не розуміють сам процес децентралізації, а також стикаються зі спротивом з боку районних адміністрацій і місцевих рад;

- швидке збільшення кількості ОТГ без пропорційного збільшення обсягу субвенції на розвиток інфраструктури знижує мотивацію громад до об'єднання та їхні можливості щодо соціально-економічного розвитку;

- на сьогодні не врегульовано питання розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом, а також функцій та повноважень між місцевими радами ОТГ та районними державними адміністраціями, районними радами. У рамках реформи необхідно чітко визначити повноваження, які залишаються за райдержадміністрацією та райрадою, переглянути чисельність та відповідно видатки на утримання їхніх апаратів;

- в утворених об'єднаних територіальних громадах немає належно підготованих робочих кадрів та спостерігається низька кваліфікація службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій. Це призводить до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад, неспроможності освоїти кошти державних субвенцій на розвиток [5, с.43]

Враховуючи високі ризики корупційних дій щодо використання бюджетних коштів, актуальним є питання запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, як з боку державних органів, так і з боку громадськості.

В умовах бюджетної децентралізації є потреба здійснення належного контролю за роботою органів влади різних рівнів під час планування та виконання ними бюджетів, управління і використання фінансових ресурсів.

Для завершення процесу децентралізації на порядку денному залишаються десятки законопроектів, які стосуються регулювання земельних відносин та права громад розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Також очікується прийняття законопроекту про муніципальну варту, проектів законів, які розмежують повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, інфраструктури між ОТГ, іншими органами місцевого самоврядування та виконавчою владою.

Список використаних джерел:

1. *Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 № 333-р / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>*

2. *Соколова О.М. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління / О.М. Соколова, А.В. Ковальчук [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/62/files/03055491-6112-48aa-87dc-dbcaeba697f5.pdf>*

3. *Децентралізація влади в Україні та підвищення правової спроможності територіальних громад.* – Лахижа М.І., Черчатий О.І., Клименко І.В. – Полтава, 2017. – 38 с.

4. Молдов, А. О., Постула, М. (2014). Модернізація системи державних фінансів та впровадження нової моделі управління. *Стратегічні пріоритети*, 2 (31), 35–42.

5. Nechaeva, I. A. (2017). *Directions, peculiarities and problems of the formation and use of local finances in Ukraine under conditions of budget decentralization. Economy and the state*, 7, 40–48. [In Ukrainian].

Мучичко К.Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доцент Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах фіскальна децентралізація є однією з важливих умов незалежності органів місцевої влади та узгодження місцевих видатків із потребами та уподобаннями на місцях. Економічний стан держави змусив звернутися до досвіду зарубіжних країн для розбудови фіскальної політики децентралізованого типу. На даному етапі відбуваються зміни в податковій системі, які спрямовані на розширення фінансової незалежності на місцевих рівнях. В умовах запровадження податкової реформи та фіскальної децентралізації постає питання про оптимізацію податкової політики України.

Слід погодитись з думкою С.Д. Герчаківського та О.Р. Кабаша, що фіскальна децентралізація – це здатність місцевого самоврядування незалежно і ефективно забезпечувати суспільними послугами шляхом узгодження видатків органів влади з місцевими потребами і уподобаннями [1].

Потрібно врахувати правила реалізації фіскальної децентралізації, виділених Р. Бахлом [2], серед яких основне місце займає розширення податкових повноважень місцевих органів, та проаналізувати загальну стратегію податкової політики.

Податкова система України являє собою особливу діяльність держави у сфері встановлення та стягнення податків, зборів, платежів та відіграє пріоритетну роль у виконанні державних функцій. Регулювання економічних відносин потребує гнучкої податкової політики, яка б змогла оптимально пов'язати пріоритетні інтереси держави з інтересами платників податків. Важливою складовою ефективною податкової системи є її стабільність і передбачуваність, завдяки чому суб'єкти підприємницької діяльності мають можливість планувати власну господарську діяльність та оцінювати ефективність прийнятих рішень.

Податкова система держави має встановлювати податки, які б не стримували розвиток підприємств і забезпечували надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб.

Сучасну податкову систему України можна охарактеризувати наступними рисами:

- фіскальна спрямованість та недостатня увага до регулюючої функції податків;
- складність та нестабільність нормативно правових актів з питань оподаткування;
- недостатня узгодженість окремих законодавчих норм;
- витрати на адміністрування окремих податків є непропорційно великими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;

- механізм митно-тарифного регулювання не дає можливості оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури економіки в Україні [3].

На думку Л. П. Амбрика [4], фіскальний федералізм є вищою формою фінансової децентралізації та його можна охарактеризувати наступними засадами: відповідність між користувачами суспільних благ та платниками податків; фінансове вирівнювання територій, яке ґрунтується на податковій спроможності адміністративних одиниць.

З метою виокремлення напрямів оптимізації податкової політики в умовах фіскальної децентралізації варто проаналізувати основні результати податкової реформи у цій сфері:

- представлені заходи щодо протидії зменшенню податкової бази і переміщення прибутків за кордон та утворено групу для підготовки відповідних законопроектів;

- розроблені підходи щодо створення Служби фінансових розслідувань з метою протидії фінансовим злочинам;

- збільшено до 10 розмірів прожиткового мінімуму неоподатковувану суму пенсій та затверджено ставку 18 %, якою оподатковується сума перевищення;

- запроваджено бюджетну дотацію для стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку сільськогосподарських товаровиробників та скасовано спеціальний режим оподаткування ПДВ, що застосовувався такими виробниками;

- запроваджено єдиний публічний реєстр заяв на відшкодування ПДВ, що сприятиме зниженню корупції;

- переорієнтовано податкові інспекції на сервісне обслуговування платників податків;

В сучасних умовах фіскальної децентралізації необхідно виділити наступні напрями оптимізації податкової політики, а саме:

- розширити функції електронного сервісу «Електронний кабінет платника податків»;

- запровадити стягнення податку на виведений капітал;

- провести незалежний аудит інформаційних ресурсів та баз даних, які використовуються Державною фіскальною службою України;

- запровадити єдиний рахунок для сплати всіх податків та зборів;

- об'єднати звітність за єдиним соціальним внеском та податком на доходи фізичних осіб;

- запроваджено загальне декларування доходів і витрат фізичних осіб та податкового контролю з використанням непрямих методів за відповідністю доходів і витрат громадян;

- розмістити базу індивідуальних консультацій на офіційному веб-сайті ДФС [5].

Отже, податкова політика є пріоритетною складовою фінансової політики в умовах фіскальної децентралізації держави. Вато зазначити, що забезпечення ефективного формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні потребує подальшого реформування податкової системи України, що вимагає розробки ефективних напрямів оптимізації податкової політики.

Список використаних джерел:

1. Герчаківський С. Д. Теоретичний логос фіскальної децентралізації / С. Д. Герчаківський, О. Р. Кабаш // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 133–141.

2. Бахіл Р. Правила впровадження фіскальної децентралізації, доступні за адресою: <http://siteresources.worldbank.org/INTDSRE/Resoueces/3p.pdf> (Accesses 25 April 2017).

3. Реформування податкової системи України:
https://minjust.gov.ua/m/str_11350
4. Напрями формування податкової політики України в контексті фіскальної децентралізації та розширення бази оподаткування : моногр. / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого, д-ра екон. наук, проф. О. Д. Десятнюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 182 с.
5. Полторак А.С., Усенко О.С. Оптимізація податкової системи України.

Нечитайло О. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.
 Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ

Розвитку економіки України значною мірою має сприяти ефективна інвестиційна діяльність усіх суб'єктів господарювання, оскільки за будь-яких умов вона створює матеріальну базу суспільства і сприяє покращенню добробуту населення. Тому одним із пріоритетних завдань економічної політики нашої держави залишається стимулювання інвестиційної діяльності, яка тісно пов'язана з оцінкою стану та тенденцією розвитку інвестиційного ринку.

Інвестиційний ринок є надзвичайно складною системою, в якій обертаються різноманітні товари та інструменти, що забезпечують інвестиційний попит усіх видів інвесторів. Цей ринок обслуговується спеціальними інвестиційними інституціями, розпоряджається досить розгалуженою і різноплановою інвестиційною інфраструктурою.

Досвід розвинених країн дозволяє стверджувати, що процес інвестування має включати в себе фази капіталовкладення, відтворення та реінвестування.

Можна сказати, що сучасні тенденції на українському ринку повинні відповідати тенденціям світовому ринку інвестицій, що ґрунтуються на таких положеннях:

- заохочення окремих, важливих для економіки країни видів діяльності, включаючи експорт конкурентоспроможної продукції та імпорт нових технологій;
- галузеві пріоритети: залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у високотехнологічні галузі (інформаційні технології, аерокосмічна й атомна промисловість);
- галузі, що мають характер "вузьких місць" в економіці;
- галузі, що обумовлюють розвиток експорту [1].

Економіка України має значну ресурсну привабливість. Особливо варто відзначити земельні, лісові та водні ресурси, багаті надра та ґрунти. Більше 60% сільськогосподарських угідь - це високоякісні родючі чорноземи. У більшості регіонів України достатня кількість опадів, сонячної енергії, сприятлива температура, що дозволяє вести господарську діяльність з обмеженими затратами у будь-якій галузі економіки.

В Україні, де наявна більшість передумов для відродження і вдосконалення потужного агровиробничого комплексу, значна увага має приділятися розвитку аграрних ринків.

Розглянемо структуру джерел капіталовкладень у вітчизняну економіку за останні два десятиріччя. Більше, ніж 90% джерел для інвестування – це вітчизняні ресурси, з яких 60% – власні кошти підприємств та організацій, 20-30% – кошти бюджетів і фінансових інститутів, які самі по собі не створюють додану вартість.

Отже, в Україні майже повністю інвестиційний процес забезпечується ресурсами у вигляді фінансових потоків і доданою вартістю, створеними в реальному секторі економіки, а частка іноземних інвесторів ледь сягає 5-7%.

В Україні у інвестиційному процесі дається взнаки недостатня забезпеченість фінансовими ресурсами. Реально задіяна ресурсна складова потенціалу є недостатньою для переходу до інтенсивного економічного зростання. Так, щорічний обсяг капітальних інвестицій в Україні становить близько 20-30 млрд. дол. США, при тому, що розрахункова потреба в капіталовкладеннях для комплексної структурної перебудови вітчизняної економіки становить близько 2000 млрд. дол. США [2].

Крім того, ситуація з нестачею фінансових ресурсів для повноцінного інвестування економічного розвитку погіршується у зв'язку з прогресуючим в окремих регіонах України відтоком фінансового капіталу. Нерозвиненість інвестиційної інфраструктури та комплексна нестабільність у країні призводять до постійного зростання непродуктивного відтоку за кордон фінансового капіталу.

Отже, в умовах фінансової нестабільності суттєво підвищується роль регулювання інвестиційних потоків на національному, регіональному і глобальному рівнях. Враховуючи переважно спекулятивний характер і потенціал кризо утворення, особливої уваги потребує фондовий сегмент глобального фінансового ринку.

Також, важливою умовою успішної ринкової трансформації економіки України є реалізація її інвестиційного потенціалу, який складається з ресурсного, інфраструктурного, фіскального, регуляторного та економічного факторів. Сучасні тенденції розвитку інвестиційного ринку України повинні відповідати світовому механізму роботи ринку інвестицій [3].

Список використаних джерел:

1. Комашенко Т. Інвестиційний ринок України як об'єкт державного регулювання// Економіка та держава. – 2016, – №9. – с. 86-88.
2. Куцик П.О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування. – 2015. – 594 с.
3. Інформація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Нечитайло О. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Попович Д. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогодні рівень розвитку страхового ринку є важливим показником еволюції всієї фінансової системи країни. Зростання всіх галузей національної економіки залежить від безпечного функціонування страхового ринку і фінансової підтримки страхових компаній. Фінансове забезпечення страхового ринку допомагає створити ефективну систему захисту громадян, підприємств та країни в цілому.

Провідними принципами податкового регулювання страхової діяльності, що характерні для країн з розвиненими страховими ринками, є:

- переважання регулятивної функції оподаткування страхової діяльності над фіскальною;
- переважання національного регулювання над наднаціональним у питаннях, що стосуються видів і елементів податків, з одночасним формуванням однакових підходів до визначення податкової бази [1, с. 146-147].

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [2] задекларував переведення страховиків на змішану систему оподаткування, яка почала діяти з 1 січня 2015 року. Більшість страхових компаній на чолі із Лігою страхових організацій України вважає такий захід дискримінаційним по відношенню до страхового ринку.

Раніше оподаткування страхових компаній України передбачало відрахування до бюджету 3% від розміру доходу, отриманого від страхової діяльності. За чинним законодавством, до цього податку додали ще й 18% податку на прибуток, тобто була введена «змішана» система оподаткування. Була ідея перевести страховий ринок на загальну систему оподаткування, а в результаті отримали подвійний податок [3].

Незаперечною перевагою старої системи була прозорість системи оподаткування, оскільки сплачувалось лише 3% з премій, які надійшли, а також простота розрахунків для перевіряючих органів. Недоліком старої системи можна вважати необхідність сплати такого податку навіть у разі збитковості страхового бізнесу, що ставило його в нерівні умови з іншими фінансовими секторами. Одним із небагатьох плюсів нової системи можна назвати те, що встановлена нульова ставка оподаткування страхових премій з добровільного медичного страхування.

Досвід економічно розвинених країн світу свідчить, що найбільш ефективним засобом економічної політики держави щодо стимулювання будь-якої галузі є оптимальне оподаткування суб'єктів господарювання. Беручи до уваги, що страховий ринок України все ще перебуває на етапі свого формування та має значні перспективи розвитку, дуже важливо, щоб порядок оподаткування страхової діяльності сприяв його еволюції та стабільному функціонуванню.

На думку більшості науковців, для побудови ефективною системи оподаткування страхових компаній необхідним є запровадження єдиної ставки оподаткування, а також передбачення перехідного періоду як мінімум на два роки. Але підхід до питання оподаткування страхової діяльності повинен бути збалансованим, бо зростання ставки оподаткування може призвести до подорожчання страхових послуг та не виправданого збільшення собівартості страхового полісу.

Ідеальний спосіб оподаткування страхового бізнесу полягає у стягненні податку безпосередньо з корпоративного прибутку страхової компанії. Така система ставила б страховий бізнес у рівні умови з іншими підприємницькими структурами. Пряме оподаткування страхових прибутків покликане максимально точно зіставити валові доходи та витрати компанії з метою коректного підрахунку чистого прибутку [4, с. 850].

На нашу думку, важливо, щоб податкове регулювання страхової діяльності базувалося на принципах: переважанням регулятивної функції оподаткування страхової діяльності над фіскальною; переважанням національного регулювання над наднаціональним у питаннях, що стосуються видів і елементів податків, з одночасним формуванням однакових підходів до визначення податкової бази; комплексністю підходів до оподаткування страхової діяльності стосовно об'єктів і суб'єктів – платників податків; використанням особливого підходу до визначення податкового зобов'язання страховика.

Отже, для визначення напрямів подальшого зростання страхового ринку України важливо вирішити на основі комплексних розрахунків, яка система оподаткування буде сприяти позитивній та успішній роботі страхового ринку. На нашу думку, перспективним напрямом удосконалення оподаткування діяльності страхових компаній може бути перехід страховиків на диференційовану систему оподаткування, що значно зменшить вимивання коштів страхових організацій та бажання приховати реальні прибутки.

Список використаних джерел:

1. Тимошук О. В. Теоретичні аспекти податкового регулювання страхової діяльності / О. В. Тимошук // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Сер. : Економічна теорія та право. – 2014. – № 2. – С. 146-152.

2. Про внесення змін до Податкового Кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 р. № 71-VIII

[Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : [http : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19).

3. Податковий кодекс України від 02.02.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Пономарьова О. Б. Оподаткування страхових компаній в Україні: зарубіжний досвід, проблеми та перспективи / О. Б. Пономарьова, А. О. Синюк, А. Т. Підгірний // *Молодий вчений*. – 2016. – № 12. – С. 847-851.

Нечитайло О. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Фінансовий ринок будь-якої країни є плацдармом продукування прибутків учасників, а з іншої сторони — джерелом створення вартості, що згодом переформатовується у джерело оподаткування. В умовах посткризового відновлення економіки, коли особливих втрат зазнав не лише реальний сектор економіки, а й фінансовий, що знайшло прояв у тому, що ряд фінансових установ не отримують прибутків, питання збільшення податкового потенціалу набуває чималої актуальності.

На фінансовому ринку будь-якої країни відбувається надання фінансових послуг, через що суб'єкти надання цих послуг отримують чималі прибутки. Саме це дозволяє стверджувати що потужним джерелом формування податкового потенціалу є фінансовий ринок. Особливості оподаткування фінансових послуг, складний механізм їх оцінки та обліку ускладнюють процес дослідження податкового потенціалу, що відображає невелику кількість наукових праць, що стосуються даного напрямку [1].

Ватро відзначити що за ієрархічною підпорядкованістю податковий потенціал є частиною фіскального потенціалу, що включає не лише потенціал по податках, а й митний потенціал.

Поруч із фінансовим ринком функціонує реальний сектор економіки (або ж сектор нефінансових корпорацій) що продукує додану вартість, а результати якого підлягають оподаткуванню. Саме тому і ієрархічній підпорядкованості податковий потенціал фінансового ринку є останнім. Проте податковий потенціал фінансового ринку також можна класифікувати за різними ознаками. Зокрема можна вивчати податковий потенціал ринку банківських послуг та послуг небанківських фінансово-кредитних посередників. Також можливо використати більш детальний підхід і виокремити податковий потенціал банків, страхових компаній, кредитних спілок, ломбардів, фінансових компаній, фондових бірж і інших фінансових посередників, що діють на фінансовому ринку.

У міжнародній практиці виокремлюють ринок депозитних та не депозитних корпорацій, де до депозитних корпорацій відносять кредитні спілки та банківські установи, всіх інших фінансових посередників відносять до не депозитних корпорацій. В такому випадку варто виокремлювати податковий потенціал ринку депозитних корпорацій та ринку недепозитних корпорацій.

Виходячи з ресурсного підходу до трактування поняття податкового потенціалу, варто сформулювати визначення податкового потенціалу фінансового ринку. Податковий потенціал фінансового ринку — фінансові ресурси, що формуються в межах сегментів фінансового ринку певної країни в умовах певної податкової системи та складаються з внутрішніх економічних джерел за фінансовий рік і можуть бути мобілізовані відповідними органами влади [2].

Одним із факторів є формування податкового потенціалу фінансового ринку є глобалізаційні процеси. Процеси глобалізації економіки надають істотний вплив на характер і наслідки дії традиційних податкових механізмів. Фінансовий ринок вважається найвразливішим до негативних наслідків глобалізації, що суттєво зменшує податковий потенціал.

Рівень заощаджень є ще одним із важливих факторів формування податкового потенціалу фінансового ринку, адже трансформуються в інвестиційні ресурси, що перерозподіляються на фінансовому ринку, забезпечуючи його функціонування. Фактор рівня заощадження тісно переплітається з рівнем довіри населення до суб'єктів фінансового ринку.

До факторів формування податкового потенціалу фінансового ринку можна віднести рівень податкової культури. Податкова культура — це комплексна характеристика свідомості людини, сформована в процесі навчання і виховання, що відображає рівень розвитку, його міру переконання в необхідності сплати податків. Основними складовими, які визначають рівень податкової культури, є податкове законодавство і податкове адміністрування.

З позиції можливості оцінки податкового потенціалу варто використовувати ресурсний підхід до трактування та вважати податковий потенціал — ресурсами, що формуються в умовах певної податкової системи та складаються з внутрішніх економічних джерел за фінансовий рік і можуть бути мобілізовані відповідними органами влади.

Розглянувши фактори формування податкового потенціалу фінансового ринку, встановлено, що їх можна класифікувати на дві великі групи: внутрішні та зовнішні. Загалом до факторів формування податкового потенціалу фінансового ринку можна віднести: глобалізаційні процеси, податкова культура, рівень заощаджень, трудовий та виробничий фактори, інвестиційно-інноваційний фактор, фактор умов оподаткування, рівень тонізації фінансового ринку та економіки. Управління розмірами податкового потенціалу фінансового ринку можна забезпечити ефективністю впливу на фактори його формування. Врахування цих факторів допомагає в повній мірі обґрунтувати і оцінити динаміку розвитку секторів фінансового ринку [3].

Список використаних джерел:

1. Подік І.І. Податкова складова економічної безпеки України: Монографія / І.І. Подік, Ю.В. Гончаров. – К.: Інтерсервіс, 2017. – 210 с.
2. Єфименко Т.І. Фіскальна та монетарна безпека національної економіки / Т.І. Єфименко. – К.: ДНУ «Академія фінансового управління». – К., 2016. – С. 327—331.
3. Паєнтко Т. В. Інтегральні та кількісні підходи в аналізі податкового потенціалу фінансового ринку / Т.В. Паєнтко // Інформаційні технології в освіті. — 2017. — № 13. — С. 144—149.

Нечитайло О. О.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАРТАПУ

Складні умови та непостійність сучасного ринку, примушують підприємства різних сфер діяльності шукати нових можливостей та дізнаватись про нові підходи введення бізнесу. Сьогодні в умовах стрімкого розвитку технологій, стартапи є досить актуальною темою. Саме вони дають можливість розвиватись молодому поколінню у сфері бізнесу, а також оптимально функціонувати у період мінливості сучасного ринку.

На даний час у вітчизняному законодавстві термін «стартап» відсутній. Тому регулювання такого виду діяльності здійснюється межами законів та законодавчих

актів, які стосуються окремих напрямів та особливостей діяльності стартапів. Нормативно-правову основу ведення діяльності стартапів та інвестиційної діяльності в Україні становлять такі законодавчі акти:

1. Закони України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р. Формулює загальні правові, економічні та соціальні основи підприємницької діяльності.

2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. Визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України.

3. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. Передбачає особливості режиму іноземного інвестування на території України, виходячи з положень законодавства України.

4. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. Встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

5. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 р. Охороняє особисті (немайнові) і майнові права авторів та їх правонаступників.

6. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. Регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і скерований на захист основоположних прав і свобод людини та громадянина [1].

Як вже зазначалося, діяльність засновників стартапу дуже схожа з підприємницькою діяльністю.

Таким чином, підприємництво – це, по-перше, діяльність з власної ініціативи; підприємець діє на свій розсуд без будь-яких застережень та обмежень. По-друге, це діяльність систематичного характеру. По-третє, така діяльність здійснюється на власний ризик підприємця. Це означає, що сам підприємець бере на себе відповідальність та будь-які наслідки підприємницької діяльності – як позитивні, так і негативні. У разі настання банкрутства підприємець не може сподіватися на державну дотацію – держава не несе відповідальності за борги підприємця. По-четверте, притаманною рисою підприємницької діяльності є її мета – отримання прибутку, саме для цього і розпочинається підприємницька діяльність [2, с. 385].

Важливим етапом переходу стартапу від «ідеї» до реального бізнесу, який має наміри у майбутньому стати відомою та прибутковою компанією, є юридичне оформлення такого проекту його засновниками. Спочатку, необхідно визначити організаційно-правову форму, яка на певному етапі діяльності найбільш підходить даному проекту. Організаційна (організаційно-правова) форма передбачає класифікацію підприємств залежно від форм власності та способів розмежування у підприємствах окремих форм власності і управління майном. Враховуючи, що стартап, як правило, на початку об'єднує спільною ідеєю невелике коло зацікавлених у її реалізації осіб, як початковий варіант його юридичного оформлення можна запропонувати такі форми:

- фізична особа-підприємець (ФОП);
- приватне підприємство (ПП);
- товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ).

У процесі створення продукту, засновницький договір може стати найдоцільнішим засобом врегулювання відносин між засновниками. В свою чергу, у цьому договорі учасники можуть визначити такі питання:

- регулювання права інтелектуальної власності;
- внески засновників у проект;
- право якої країни буде використовуватись до майбутньої юридичної особи;
- безперешкодне волевиявлення всіх сторін на створення проекту [3].

Регулювання відносин між учасниками стартапу також передбачає врегулювання питань, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності. Доречно укласти авторський договір між автором і засновниками стартапу.

Активний розвиток ринку стартапів в Україні, особливо в ІТ-секторі, обумовлює необхідність у визначенні особливостей правового регулювання їх діяльності та питань охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Отже, слід зазначити, що необхідно створити належні правові умови для діяльності стартапів в Україні [4].

Список використаних джерел:

1. Збанацький Д. Стартапи: юридичні та практичні аспекти. URL: http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/155?view=material.
2. Правознавство: Навчальний посібник. / За загальною редакцією В. Г. Гончаренка. К.: Український інформаційно-правовий центр. 2012. 385 с.
3. Бояринова К.О., Копішинська К.О. Особливості законодавчого регулювання діяльності стартап-компаній в Україні. URL: https://www.researchgate.net/publication/321984471_OSOBLIVOSTI_ZAKONODAVCOGO_REGULUVANNA_DIALNO_STI_STARTAP-KOMPANIJ_V_UKRAINI.
4. Підодвірна Ю. Як оформити стартап: юридична тяганина. URL: <http://studway.com.ua/startup-issue/>.

Олійник А. В.

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

АНАЛІЗ НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

На сучасному етапі розвитку глобалізаційних процесів у банківській системі одним із пріоритетних завдань є забезпечення стабільного функціонування і розвитку вітчизняних банків та банківської системи загалом.

Управління проблемними активами банку – це запровадження такої системи раннього реагування, яка має забезпечити виявлення на ранньому етапі потенційно проблемні активи та управління ними. Таким чином, розроблення дієвих механізмів управління проблемними (непрацюючими) кредитами банку сьогодні є одним з найважливіших завдань банківської системи України.

Значний вклад у вирішення даної наукової проблеми внесли такі відомі вчені, як: Т.М. Болгар, К.Л. Ларіонова, В.М. Марчук, І. Осадчий, Л.О. Примостки, І.І. Ткач М. та інші [1].

Висока частка NPLs – результат кредитної експансії минулих років, коли стандарти оцінювання платоспроможності позичальників були низькими, а права кредиторів недостатньо захищеними. Спусковим гачком для кризи в банківській системі став зовнішній шок. Загалом 17% NPLs пов'язані з утратою територій, ринків збуту або падінням внутрішнього попиту. Інша вагома причина – практика кредитування пов'язаних осіб, що припинили обслуговувати кредити під час кризи. На сьогодні всі непрацюючі кредити визнані банками, рівень покриття їх резервами постійно зростає та становить приблизно 95%.

Частка непрацюючих кредитів (NPLs) в структурі кредитних портфелів в Україні становила 48,4% на початок 2020 року (табл.1). Вона залишається вкрай високою протягом останніх років, хоча поступово скорочується в порівнянні із 2018 роком. У 2019 році вперше за останні роки знизилась нижче рівня 50% і на 1 вересня 2019 року частка даних кредитів становила 49,3% (-3,6% з початку 2019 року). За даними Національного банку України, питома вага непрацюючих кредитів у банківській системі впродовж 2019 року знижувалась за всіма групами банків [2].

Як зазначають дані Національного банку України, значно скоротились частки за гривневими кредитами населенню та валютними кредитами бізнесу. Причиною поліпшення якості портфеля роздрібних кредитів стало збільшення споживчого кредитування, на підвищення якості портфеля корпоративних кредитів, у свою чергу, вплинув продаж банками непрацюючих валютних кредитів бізнесу. Якщо економічні показники зростатимуть і в майбутньому, то якість кредитних портфелів банків помірно покращуватиметься й надалі.

НБУ наголошує, що банки мають інтенсивніше розчищати баланси: непрацюючі кредити слід реструктурувати, продати чи списати.

Якщо розглядати обсяги кредитного портфеля деяких банків станом на 01.01.2020 року, то в АТ КБ "ПриватБанк" – 305 163 млн.грн., АТ "Укрексімбанк" - 130 786 млн.грн., АТ "Райффайзен Банк Аваль" - 53 994 млн.грн., АТ "Ощадбанк" – 140 624 млн.грн.

В тому числі непрацюючих кредитів: АТ КБ "ПриватБанк" – 241 599 млн.грн., АТ "Укрексімбанк" – 72 550 млн.грн., АТ "Райффайзен Банк Аваль" – 3 395 млн.грн., АТ "Ощадбанк" – 80 190 млн.грн [3].

Вважаємо доцільним проаналізувати частку непрацюючих кредитів у розрізі груп банків на початок 2020 року (табл.1).

Таблиця 1*

Частка непрацюючих кредитів (NPLs) у розрізі груп банків, %

Групи банків	01.01.2020	01.02.2020	01.03.2020
Всього	48,4	49,1	48,7
Банки з державною часткою (крім Приватбанку)	49,3	49,9	49,9
Приватбанк	78,4	78,4	78,2
Банки з приватним капіталом	18,6	18,9	18,6
Банки іноземних банківських груп (без банків РФ)	16,0	16,8	16,1
Банки під контролем РФ	87,6	87,8	88,1

*Джерело: створено на основі [3]

З даних табл.1 видно, що рівень непрацюючих кредитів у банках за даними НБУ уперше за довгі роки знизився нижче 50%, якість кредитних портфелів покращилась у банках усіх груп, крім банків з російським капіталом.

Варто підсумувати, що частка проблемних кредитів є все ще високою, проте не створює суттєвих ризиків для фінансового сектору. Попри незначний прогрес, банки повинні й надалі позбуватися непрацюючих активів. У більшій мірі це стосується державних банків, на які припадає три чверті (разом із Приватбанком) всіх проблемних кредитів.

Отже, основними факторами, які покращили якість кредитних портфелів у 2019-2020 рр. НБУ назвав:

- зростання нового роздрібногo кредитування (на близько 30% р/р). Це покращило якість роздрібногo портфеля – за 2019 рік частка непрацюючих кредитів у цьому сегменті зменшилася на 11,9 в.п. до 34,1%;
- значні реструктуризації кредитного портфеля двома держбанками на суму понад 30 млрд грн за рахунок механізму добровільної фінансової

реструктуризації. З урахуванням цих заходів, державні банки (крім Приватбанку) скоротили частку непрацюючих кредитів з 55% до 49%;

- масштабна робота з очищення портфелів, що здійснюється іноземними банками шляхом продажу NPLs та списання за рахунок резервів;
- зміцнення національної валюти, що призведе до відповідного скорочення гривневого еквіваленту NPLs у іноземній валюті [4].

Список використаних джерел:

1. Проблемні кредити – фінансовий тягар українських банків. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2079>
2. Рейтинг українських банків – 2020. URL: <https://mind.ua/publications/20207884-reiting-ukrayinskih-bankiv-2020>
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
4. Економічна правда. Частка непрацюючих кредитів в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/11/656916/>

Онисько Е. М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Економічний розвиток країни формується під впливом багатьох факторів. Високорозвинені держави, як правило, не відчувають проблем нестачі природних, трудових та фінансових ресурсів, маючи певну економічну стабільність. Для України, яка вже тривалий час відчуває гостру нестачу внутрішніх фінансів для модернізації і розвитку галузей народного господарства, питання надходження зарубіжних інвестицій залишається актуальним і зараз.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: володіє багатими природними ресурсами; має вигідне географічне положення; сприятливий клімат, родючі ґрунти для ведення сільськогосподарського виробництва; розвинену транспортну інфраструктуру. Надходження іноземних інвестицій поліпшує стан та ефективність національного господарства, сприяє залученню інноваційних технологій, поліпшенню якості продуктів харчування вітчизняного виробництва, насиченості внутрішнього ринку високоякісними товарами, створенню нових робочих місць, нарощуванню експортного потенціалу, використанню ресурсів, налагодженню економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами тощо.

Надалі характеризуючи пряме іноземне інвестування економіки України розглянемо географічну структуру, яка формується під впливом багатьох чинників, головних серед яких є розвиток зовнішньоекономічних зв'язків зі стратегічними партнерами. Так раніше основним партнером були США та Російська Федерація, в сучасних же умовах станом на 01.01.2017 р. головним стратегічним економічним партнером України є ЄС [1].

Вирішення завдань забезпечення сталого економічного розвитку України в умовах світової економічної кризи зумовлює необхідність активізації пошуку та залучення джерел фінансування та здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, реалізація стратегії економічного та соціального розвитку України протягом 2009-2019 років має передбачати суттєве зростання інвестицій в основний капітал. Зокрема, йдеться про ситуацію, за якою як мінімум 70-80% інвестицій мають бути, з одного боку, інноваційними, з іншого – такими, що сприяють прогресивним змінам української економіки. Все це зумовлює необхідність вдосконалення структури та елементів механізму державного регулювання інвестиційної діяльності [2].

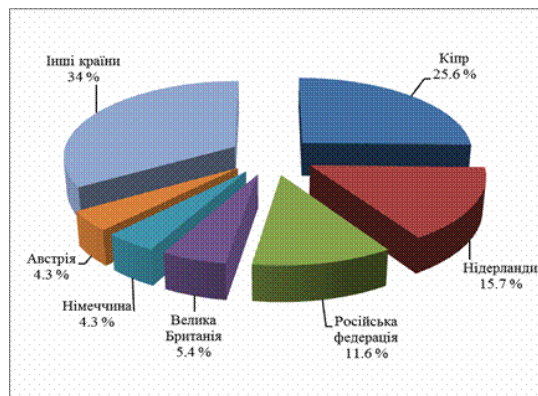

Рис. 1. Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за країнами світу станом на 01.01.2019

Джерело: Складено за www.ukrstat.gov.ua

З метою створення адекватної політики щодо регулювання діяльності іноземних інвесторів в Україні, слід насамперед визначити співвідношення інтересів конкретного інвестора та країни його базування з набором інтересів, що представляють країну – реципієнта та її суб'єктів господарювання, а також визначити категорію “добросовісної інвестиції”, за якої ці інтереси є збалансованими та узгодженими [3].

Інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, для реалізації яких інвестори претендують на одержання додаткових пільг та гарантій, мають бути представлені лише “добросовісними” інвестиціями і належати до встановлених державною стратегією пріоритетних сфер соціально-економічного розвитку, а саме:

- мати довгострокове спрямування, орієнтуватись на високий рівень реінвестування прибутку;
- сприяти створенню нових робочих місць на підприємствах, в які здійснюються інвестиції, і в економіці України загалом;
- передбачити високий ступінь використання сировини, комплектуючих, обладнання українського виробництва;
- орієнтуватись на раціональне використання сировинної бази України і зниження імпортозалежності;
- сприяти розвитку експортного потенціалу;

На даному етапі економічного розвитку Україна перебуває в такій ситуації, коли власними силами їй не можливо досягти значних зрушень в соціально-економічному становищі, тому залучення іноземного капіталу в національну економіку є необхідним для сприяння цього процесу. Проте інвестиційне середовище України має дуже багато недоліків, з поміж провідних інвестиційних рейтингів вона займає останні місця, але варто пам'ятати й про значний інвестиційний потенціал, яким багата наша держава і який може проявитись при проведенні ефективної інвестиційної політики з боку уряду держави.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Бутняров А. Сприятливий інвестиційний клімат країни - запорука залучення іноземних інвестицій / А. Бутняров // Ринок цінних паперів. - 2008. - №3-4. - С. 29-32.
3. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України. - 2010. - №6. - С. 62-71.

Онисько Е.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУПЕРЕЧНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Після набуття Україною незалежності розпочався процес становлення національної фінансової системи. Важливою його ознакою стало відродження місцевих фінансів як складової фінансових систем усіх цивілізованих держав. Це обумовлено становленням в державі інституту місцевого самоврядування, розмежуванням функцій та завдань виконавчої влади. Відродження місцевих фінансів супроводжується появою комплексу теоретичних проблем, необхідність розв'язання яких обумовлює формування нової, самостійної галузі фінансової науки. Важливим з теоретичного погляду є виявлення закономірностей та особливостей становлення в Україні місцевих фінансових інститутів, внутрішніх міжурядових фінансових відносин, державної регіональної фінансової політики та фінансового вирівнювання, системи управління місцевими фінансами.

Із кожним роком місцеві бюджети набувають дедалі більшої ваги як за обсягом фінансових ресурсів держави, так і щодо вирішення соціально-економічних проблем регіонів, де проживає переважна частина населення України. В свою чергу доходи місцевих бюджетів є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку. Наявність доходів місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру та фінансовий потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, що розширює можливості місцевих органів влади у задоволенні потреб населення.

Бюджетним Кодексом України передбачено закріплення доходів за органами місцевого самоврядування для забезпечення коштами їх власних і делегованих державою повноважень. Ці доходи спрямовуються на виконання власних повноважень місцевих органів влади і самостійно розподіляються місцевими органами влади відповідно до переліку видатків визначених у ст. 91 Бюджетного кодексу (основні видатки: капремонт житлового фонду, благоустрій, преса, місцеві заходи і програми) [1].

Органи місцевого самоврядування за кожним видом місцевих податків і зборів розробляють положення, яким регламентують порядок їх сплати й перерахування до місцевого бюджету; визначають також органи, які повинні вести облік платників податків (зборів) і нести відповідальність за їхнє стягнення й перерахування до місцевого бюджету; затверджують форми звітів за цими податками, порядок і строки їх подання до податкових органів [2].

Однією із важливих проблем формування місцевих бюджетів є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування міжбюджетних відносин, з метою підвищення рівня фінансової самодостатності шляхом посилення бюджетної децентралізації.

У сучасних умовах економічної кризи відбувається загострення суперечностей між державним і місцевими бюджетами, яке посилюється існуючим нерівномірним економічним розвитком у деяких областях. За цих умов можуть розвиватися процеси приховування доходів, що створюються на окремих, економічно розвинутих територіях, з метою використання їх на місці, а не перерахування до державного бюджету. [3]

Установлення оптимальної пропорції між державним і місцевими бюджетами у такому разі стає головною темою державної бюджетної політики. Розв'язання цієї

проблеми слід здійснювати лише з урахуванням досягнутого рівня розвитку продуктивних сил і фактичної продуктивності господарських комплексів, окремих територій адміністративного управління.

Важливим аспектом зміцнення фінансово-економічної самостійності органів місцевого самоврядування є їхнє кадрове і професійне забезпечення, покликане не лише гарантувати дотримання режиму законності в своїх діях, а й відповідної ефективності функціонування громадського соціально-економічного комплексу в умовах ринкової економіки.

З іншого боку, надання регіонам більших можливостей у використанні фінансових ресурсів, що генеруються на їх території, замість перерозподілу коштів через центральний бюджет, сприятиме прискоренню ринкових перетворень, ефективнішому використанню фінансових ресурсів держави.

Установлення оптимальної пропорції між державним і місцевими бюджетами у такому разі стає головною темою державної бюджетної політики. Розв'язання цієї проблеми слід здійснювати лише з урахуванням досягнутого рівня розвитку продуктивних сил і фактичної продуктивності господарських комплексів, окремих територій адміністративного управління. З огляду на це недопустиме використання фіксованого розподілу бюджетних надходжень між державним і місцевими бюджетами. Крім принципу рівнонапруженості платежів від рівня прибутку, що формує дохід бюджету, необхідно враховувати також демографічний, соціальний, природно-екологічний стан відповідних територій, що визначає розмір витратної частини бюджету.

На сьогоднішній день в Україні назріла гостра необхідність створення прозорої та справедливої системи міжбюджетного фінансування, яка характерна для більшості демократичних країн. Для підвищення ефективності існуючої моделі міжбюджетних відносин в Україні треба докласти зусиль у таких сферах [4]:

- інституційна та правова база міжбюджетного фінансування;
- фінансування видатків;
- розподіл надходжень;
- система трансфертів;
- запозичення на обласному та місцевому рівнях.

Застосування нових підходів до міжбюджетних взаємовідносин дасть змогу на більш високому рівні забезпечити відкритість, прозорість і єдність у бюджетному процесі, справедливий розподіл загальносуспільного багатства між громадянами та територіальними громадами. Це створить реальні можливості для нарощування доходної бази власних і закріплених доходів місцевих бюджетів, прогнозованості розвитку територій і призведе до подальшої стабілізації соціально-економічного становища у державі.[5]

Для розвитку місцевих бюджетів в Україні необхідно:

— зміцнити фінансову незалежність місцевих бюджетів, а саме включити: податок на прибуток комунальних підприємств, податок на землю, плату за торговий патент на підприємницьку діяльність та єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва;

— збільшити надходження до місцевих бюджетів, а саме запровадити податки на нерухомість та розкіш (багатство) для фізичних осіб та віднести їх до місцевих податків.

Додатковим джерелом надходжень місцевих бюджетів може стати закріплення частки загально-державних податків за місцевими бюджетами. Такими податками можуть бути акцизний збір з вітчизняних товарів, податок на прибуток та ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. – К. : Атіка, 2001. – 80 с.

2. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 27.05.1997 р. // Уряд. кур’єр. – 1997. – № 107–108. – С. 11–20.
3. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання за 2019 рік [Електронний ресурс]. Ін-т бюджету та соціально-економічних досліджень. — Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news/429/130434>
4. Оптимізація структури видатків місцевих бюджетів / В.К. Хлівний, З.А. Мацук // Фінанси України. — 2017. — № 8. — С. 53—62.
5. Функції місцевих органів в умовах бюджетної реформи / В.В. Зайчикова // Фінанси України. — 2016. — № 6. — С. 72—79.

Онисько Е.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

Сучасний ринок характеризується надзвичайною мінливістю та складністю організації, що вимагає від підприємців різних сфер діяльності не тільки постійного вдосконалення, а й пошуку нових можливостей для отримання максимального прибутку та використання нових підходів до ведення бізнесу. Саме стартап поєднує в собі характеристики, що дозволяють йому оптимально функціонувати у складних умовах сучасного ринку. Успішність стартапу залежить від поєднання трьох факторів: ідеї, виконавців та інвесторів.

Безсумнівно, найважливішим фактором є процес залучення фінансових вкладень. Фінансування стартапів є однією з ключових тем для розуміння бізнесу і зміцнення загальної фінансової грамотності.

Фінансування стартапів є досить проблематичним питанням на фінансовому ринку України, так як залучити гроші на розвиток новоствореної компанії дуже складно, через високий ризик їх неповернення [1].

Джерелом фінансування стартапів можуть виступати кредити українських банків.

Основними моделями фінансування стартапів є: франшиза; венчурні інвестиційні фонди; бізнес-інкубатори, бізнес-ангели; конкурси; бізнес-акселератори; краудфандинг, тощо [2]. Головними ж інвесторами стартапів сьогодні є венчурні інвестиційні фонди бізнес-ангели, бізнес-інкубатори та краудфандинг.

Венчурний інвестиційний фонд – це інвестиційний фонд, діяльність якого спрямована на інвестування інвестиційних проектів на ранніх стадіях свого розвитку. Такі організації як правило не дають кредит на стартап, а воліють брати участь у бізнесі. Бізнес-ангел – це приватна особа, що володіє капіталом, який вкладає в невеликі інвестиції на нульовому або початковому етапі в обмін на повернення вкладень і долю в капіталі. Український ринок нині представлений такими бізнес-ангелами: UAngel; UAban; Investment Mosaic і Startup.ua. Саме з підтримкою бізнес-ангелів стартували такі проекти, як Twitter, Google, PayPal, Facebook, Skype. Прикладами бізнес-інкубаторів в Україні є: EastLabs, iHUB, Happy Farm, GrowthUp, WannaBiz, Voomy IT-парк і Polyteco [3].

Бізнес-план є елементом будь-якого проекту. Бізнес-план інноваційного проекту - основний документ, в загальноприйнятій послідовності розділів викладаються основні характеристики проекту, що дозволяють обґрунтувати та оцінити можливості проекту і переконати інвестора в ефективності передбачуваних інвестицій в даний інноваційний проект. Основне завдання бізнес-плану дати цілісну системну оцінку перспектив проекту. Бізнес-план необхідний інвестору для визначення доцільності вкладення капіталу; підприємцеві - для вироблення програми дії і керівництва в

процесі реалізації проекту; державним органам - для регулювання і контролю кредитних взаємовідносин.

Структура, обсяг і склад бізнес-плану визначаються поставленими цілями, видами діяльності, розмірами підприємства [4]. У той же час існують внутрішня логіка побудови бізнес плану і загальноновизнані принципи його розробки. Текст бізнес-плану не повинен перевищувати 25 сторінок і може містити різноманітні розділи. Бізнес-план як основний документ планування став невід'ємним елементом планування на підприємствах, що реалізують нововведення всіх видів.

Коригування бізнес-плану здійснюється поступово, в міру виконання робіт із проекту, що дозволяє підготувати його фактичний бюджет. При цьому важливо зберегти як вихідний документ, так і відкоригований, щоб оперативно виконувати аналіз відхилень інвестиційного бюджету, продажів і рівня операційних витрат. Такий аналіз дозволить отримати інформацію про інвестиційну привабливість і рентабельність проекту в процесі його реалізації та вчасно реагувати на можливі негативні тенденції.

В силу значного різноманіття стартапів та особливостей сфер їх реалізації, доволі складно виділити єдину програму їх розвитку та фінансування. Масштаби бізнесу компанії, її імідж і популярності серед інвесторів, загальноекономічна ситуація в країні і світі, стан ринку – головні чинники вибору моделі фінансування стартапів.

Загалом, на ранніх стадіях найбільш успішним буде фінансування за рахунок бізнес-ангелів, бізнес-інкубаторів та бізнес-акселераторів, адже особистих заощаджень стартаперів на довго не вистачить. На жаль, в Україні, через низький рівень довіри населення до фінансової системи, краудфаундингові платформи, метою яких є збір коштів, не користаються популярністю і відповідно не розглядаються як серйозне джерело залучення коштів для реалізації проектів.

Список використаних джерел:

1. Дуб А.Р., Хлопецька М.-С.Б. Джерела фінансування стартапів та можливості їх залучення в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип. 1. С. 87-92.

2. Стартап: Інтелектуалізація економічного розвитку в Україні. Формування економічних та правових регуляторів. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/startup-intellectualizaciyaekonomiky>.

3. Startup Ranking. Countries Ranking/ URL: <http://www.startupranking.com/countries>.

4. Оформлення і стиль бізнес-плану. URL: <http://buklib.net>.

Педченко І.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сич О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасна податкова політика України фактично розроблялась та реалізовувалась без достатнього наукового обґрунтування макро- і мікроекономічних наслідків її запровадження, а тим більше на основі постійних і хронічних змін різних податків та розміру їх ставок, без прогнозування впливу цього процесу на стан ділової активності у бізнесовому середовищі, рівень життя населення. Саме такі чинники не дозволили перетворити податкову систему України в ефективний інструмент економічної політики, а поставили її в один ряд серед причин загострення кризових явищ у соціально-економічній системі.

Питання непрямого оподаткування, зокрема, щодо оптимізації розмірів податкових ставок, визначення критеріїв їх диференціації, порядку встановлення та застосування, встановлення переліку підакцизних товарів у контексті їх впливу на зростання суспільного добробуту на сьогодні є недостатньо вивченими. Тому важливе місце у процесі реформування податкової системи посідає вдосконалення і подальший розвиток непрямих податків у розрізі їх видів.

На особливу увагу заслуговує ситуація з наданням пільг по податку на додану вартість, як з точки зору теоретичних досліджень, так і нагальних потреб практики реалізації податкової політики в країні. Так, найбільша сума реальних втрат (54,9% від загальної суми пільг з ПДВ) пов'язана з обчисленням за нульовою ставкою податку щодо операцій з продажу товарів, що були вивезені (експортовані) платником податку за межі митної території України [1].

На мою думку, збереження нульової ставки лише на експорт технологічної продукції і надання звільнення або оподаткування сировинного експорту за стандартною ставкою сприятиме збереженню бюджетних надходжень ПДВ, їх зростанню, обмеженню зловживань, запобігатиме перетворенню України на сировинний придаток розвинених країн.

Також, я думаю, що звільнення від сплати ПДВ повинно стосуватися таких товарів і послуг: продукти харчування, ліки, витрати на освіту, купівля та найм житла, книг і газет, музеїв, державних послуг, фінансових послуг, витрат на мистецтво, спорт, експортні операції.

Не менш важливим є вирішення питання, пов'язаного з акцизним податком. Серед напрямів вирішення проблем оподаткування акцизним збором слід віднести [2]:

- формування ефективної системи акцизних зборів з використанням економічно обґрунтованого рівня і структури ставок;
- поступового збільшення частки акцизу в ціні реалізованих підакцизних товарів шляхом підвищення ставок акцизного збору на лікєро-горілчані, тютюнові вироби, а також встановлення і поступове збільшення мінімального податкового зобов'язання із сплати акцизного збору в твердій сумі з одиниці реалізованої продукції;
- збільшення частки акцизного збору в дохідній частині бюджету та посилення його регулюючого впливу на ціноутворення на ринку товарів, шкідливих для здоров'я населення, з метою зменшення їх обсягу споживання;

Крім того, варто запровадити заходи щодо збільшення питомої ваги ввізного мита. Варто впровадити заходи спрямовані на:

- ❖ здійснення належної організації митного контролю;
- ❖ забезпечення повноти оподаткування товарів;
- ❖ достовірності декларування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;
- ❖ посилення роботи з контролю над правильністю визначення митної вартості товарів.

Також, щоб механізм адміністрування ввізного та вивізного мита став важливим інструментом наповнення Державного бюджету України необхідно внести певні зміни до чинного законодавства. Для цього потрібне введення диференційованого підходу до рівня митного оподаткування залежно від того, виробляється товар в країні на недостатньому, достатньому або надлишковому рівні; введення заходів митно-тарифного захисту сільськогосподарського виробництва України, у тому числі шляхом застосування сезонних митних податків; скорочення переліку країн, які користуються пільгами в області митного оподаткування [3-4].

Отже, напрями удосконалення непрямого оподаткування дозволять зменшити тінізацію економіки, спростити податкове законодавство, бухгалтерський та податковий облік, зберегти фінансові стимули для експортерів, зменшити соціальне навантаження та встановити оптимальне співвідношення між прямими та непрямими

податками. Здійснення послідовної податкової політики з усвідомленням стратегічної мети економічної інтеграції сприятиме виходу економіки країни з глибокої кризи і забезпечить умови для поступового зростання.

Список використаних джерел:

1. Аврамчук О.В. Клівіденко Л.М. Шляхи реформування системи непрямого оподаткування в Україні.//Наукові конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://intkonf.org/avramchuk-ov-ken-klividenko-lm-shlyahi-refomuvannya-sistemi-nepryamogo-opodatкування-v-ukrayini/>
2. Бровенко М.О., Клімовська С.А. Удосконалення системи непрямого оподаткування в сучасних умовах розвитку економіки. Архів конференцій [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/29_DWS_2009/Economics/53718.doc.htm
3. Сотніченко О. А. Вдосконалення фіскальної ефективності непрямих податків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу
<file:///C:/Users/Admin/Downloads/171683-384210-1-PB.pdf>
4. Фінанси бізнесу : навч. посіб. / за ред .Ситник Н.С. Львів. 2019. Ліга прес. 432с.

Педченко І.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ОПЕРАЦІЙ З ДЕПОЗИТНИМИ СЕРТИФІКАТАМИ

В умовах фінансової кризи велика кількість вкладників стурбована питанням, як зберегти і примножити свої заощадження. Одні вважають, що краще зберігати свої кошти вдома, інші – купують золото або іноземну валюту, у третіх відкритий банківський вклад. Проте, на нашу думку, однією з найкращих рекомендацій є депонувати вільні кошти в ощадні або депозитні сертифікати як передбачувані та надійні способи врятувати заощадження від інфляції.

Ощадні сертифікати займають особливе місце серед різноманітних видів цінних паперів, емітентом яких може виступати тільки фінансово-кредитна установа, переважно – банк.

У законодавстві України питання випуску та обігу ощадних сертифікатів регулюється Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» та постановами Правління НБУ [1].

Відповідно до Закону, ощадний сертифікат – це цінний папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного у банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання зі спливом встановленого строку суми вкладу та відсотків, встановлених за сертифікатом, у банку, який його видав [2].

Власник сертифікату має можливість у короткий термін отримати підвищений відсоток, а банк — відносно більшу, порівняно з вкладами до запитання, впевненість у тому, що депоновані гроші можна використовувати для надання кредитів іншим суб'єктам господарювання. Крім цього, у банку немає потреби відкривати депозитні рахунки для клієнтів; робити зміни в умовах вкладу (наприклад, у разі вкладу до запитання клієнт може постійно брати з рахунку гроші або поповнювати його, про що необхідно робити відповідні записи); закривати рахунки клієнтів.

Використання ощадних сертифікатів є вигідним також тому, що у разі його випуску значно прискорюється процес встановлення відносин між банком-емітентом та власником ощадного сертифіката. Прискорення взаємодії на фінансовому ринку означає для банків можливість одержувати додаткові прибутки, що призводить до того, що банки мають можливість підвищувати відсотки за цими сертифікатами [3].

Переваги та операцій з депозитними (ощадними) сертифікатами:

- ✓ Фіксована відсоткова ставка на весь термін вкладу, яка встановлюється під час видачі цінного паперу і не залежить від змін на ринку
- ✓ Можливість використання як застави при кредитуванні
- ✓ Можливість заповідати спадкоємцям
- ✓ Можливість передачі іншій особі простим врученням (сертифікат на пред'явника) або оформленням цесії (іменний сертифікат)
- ✓ Можливість використання для зберігання грошових коштів під час поїздок
- ✓ Можливість використання як засобу розрахунків
- ✓ Ощадні сертифікати (на пред'явника) не оподатковуються
- ✓ Дохідність ощадних сертифікатів зазвичай вища, ніж дохідність з депозитів

Недоліки та операцій з депозитними (ощадними) сертифікатами:

- ✓ Ощадні сертифікати, що виписують банки на пред'явника, не беруть участі у системі страхування внесків фізичних осіб
- ✓ Процентні доходи, що нараховуються за всіма видами депозитних сертифікатів, оподатковуються так само, як і відсотки за звичайними банківськими вкладами
- ✓ Отримання іменного сертифіката у спадок, його дарування або передавання іншій особі трактується як отримання доходу іншою особою і підлягає оподаткуванню

У контексті перелічених переваг і недоліків операцій з депозитними (ощадними) сертифікатами вагомого значення набувають зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на депозитний потенціал банку. Зовнішні фактори являють собою соціальне середовище, з яким взаємодіють банки. Це, насамперед, законодавство, а також рівень життя населення, фінансовий потенціал юридичних осіб, диференціація доходів, різноманітні аспекти соціальної політики держави, економічний та політичний стан тощо. Внутрішні фактори являють сукупність потенційних можливостей банку для залучення коштів. Серед них на особливу увагу заслуговує маркетинг, менеджмент та процентна політика банку. Однак, варто зазначити, що все ж таки визначальним фактором, який впливає на процес формування та реалізації депозитної політики банку, є довіра до банківської системи. За відсутності довіри до банків заощадження економічних суб'єктів зберігаються в готівковій формі або спрямовуються в тіньову сферу, що зумовлює зменшення можливостей ресурсного забезпечення банків.

Отже, у сучасній банківській практиці формування та управління банківськими ресурсами є одним із найбільш важливих та складних напрямів банківського менеджменту. Конкуренція на ринку банківських послуг вимагає від банків формування ефективної депозитної політики, застосування нових форм та методів управління банківськими ресурсами для забезпечення фінансової стійкості, стабільності та прибутковості.

Список використаних джерел:

1. Аналіз банківської діяльності : підручник / за ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2017. – 674 с
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
3. Подплетній В. В. Напрями підвищення ефективності депозитної політики банків: зб. наук. пр. / В. В. Подплетній // Кіровоградський національний технічний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.infkonf.org.

Педченко І.І., Петрович А.З.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СВІТОВИЙ ДОСВІД НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

З огляду на те, що Україна поступово виходить на міжнародну арену, розширює міжнародне співробітництво, актуальним залишається питання удосконалення податкового законодавства, використовуючи досвід передових країн світу. У кожній розвинутій країні існує система податків і зборів, які за формою їх справляння класифікуються на прямі та непрямі. Останні мають важливе значення, адже в середньому їх частка у валовому внутрішньому продукті й у структурі податкових надходжень досить значна. Крім того, непряме оподаткування є одним з основних бюджетотворювальних джерел.

Для розвитку та вдосконалення податкової системи України, зокрема непрямого оподаткування, потрібно дослідити окремі види непрямих податків у зарубіжних країнах, порівняти з тими, які існують в Україні, визначивши при цьому їх переваги та недоліки, а також шляхи їх удосконалення в нашій державі.

Наприклад, податки, які діють у Республіці Казахстан поділяються на прямі та непрямі. До останніх, як і в Україні, належать податок на додану вартість та акцизний податок. Інші податкові платежі це прямі податки. У Великобританії, як і в Україні та Республіці Казахстан до непрямих податків належать податок на додану вартість, акцизи. Окрім цього, до непрямих податків вищевказаної країни належать мито, збори з кінних перегонів, собачих перегонів, грального бізнесу, гербовий збір. У США відсутній податок на додану вартість, але стягується податок з обороту, який є різновидом непрямих податків, розмір якого визначається в залежності від законодавства окремого штату. До непрямих податків, що діють в США належать також акцизи та митні платежі. Тобто найбільш розгалужену систему непрямих податків має Великобританія.

Так, що стосується ставки оподаткування, то на відміну від України та Великобританії, де загальна ставка податку складає 20%, ставка податку на додану вартість у Республіці Казахстан дорівнює 12%, що є однією з найнижчих ставок у світі. З одного боку, зменшивши загальну ставку оподаткування в Україні, відбудеться стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Також ідея щодо зниження загальної ставки податку на додану вартість гармонізується зі зниженням соціального внеску та загальнообов'язковим декларуванням доходів, що дасть змогу зменшити навантаження на фонд оплати праці. З іншого боку, у зв'язку з євроінтеграцією, загальна ставка податку в Україні не повинна бути меншою 15% відповідно до загальних правил Європейського Союзу. Але ставка у розмірі 20% є обтяжливою для вітчизняного бізнесу, і це зумовлює спроби ухилення від сплати податку на додану вартість. Вважаємо, що зниження основної ставки даного податку розширить базу оподаткування і зменшить тінізацію економіки.

Цікавим для України є досвід Великобританії. Так, Великобританія застосовує нульову ставку на продукти, книги, ліки, медицину, пасажирський транспорт, газети, дитячий одяг, тобто до товарів та послуг першої необхідності. Теоретично, Україні доцільно скористатися досвідом Великобританії щодо продуктів харчування у зв'язку з необхідністю їх здешевлення. З іншого боку, це призведе до скорочення доходної частини бюджету чи підвищення інших податків з метою економічної рівноваги в державі [1].

У Франції, зокрема, діє чотири ставки ПДВ: основна – 18,6%, підвищена – 22%, яка застосовується до оборотів з реалізації автомобілів, алкогольних і тютюнових

виробів, хутра та інших предметів розкоші. Зменшені ставки застосовуються в розмірі 7% та 5,5%. Перша ставка – для оподаткування товарів культурного вжитку, друга – для товарів першої необхідності. Від оподаткування звільнені продовольчі товари і транспортні послуги. У Німеччині застосовується ставка податку 15%, для продовольчих товарів і книжково-журнальної продукції – ставка 7%. Диференційовані ставки застосовуються і в Італії, Іспанії, Греції [2].

Таким чином, для України цінним є міжнародний досвід у сфері оподаткування непрямих податків. На даний час непрямі податки мають вирішальний вплив на формування податкової політики кожної держави та створення правових основ ринкової економіки. Не зважаючи на численні переваги непрямих податків для України дуже важливим нині є їх удосконалення, спираючись на досвід зарубіжних країн, так як вони являються не тільки суттєвим джерелом доходів бюджету, але й важливим інструментом державного регулювання. Поряд з цим, визначеність категоріального апарату щодо непрямого податку є запорукою побудови раціональної податкової системи.

Список використаних джерел:

1. Стеблянко А. В., Рєзнік О. М. Міжнародний досвід оподаткування непрямих податків: окремі аспекти. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/46083/1/Steblyanko_Reznik_The_International_Experience_of_Taxation.pdf
2. Михайлик А. М. Податки та їх вплив на діяльність господарюючих суб'єктів URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/38724/1/Myhajlyk.pdf>

Петрович А. З

Науковий керівник к. е. н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сьогодні в часи скрутного становища економіки нашої країни неабияку роль відіграє ефективно функціонуючий фінансовий ринок. Досконалий страховий ринок, розвинені небанківські кредитні установи, пенсійні фонди та інші фінансові установи сприяють стабільному розвитку всіх економічних процесів у суспільстві. Проте, по при важливість елементів фінансового ринку, він сьогодні має певні недоліки функціонування.

Сучасний фінансовий ринок це найважливіша складова фінансової системи держави, яка може успішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах [3]. В Україні учасниками фінансового ринку є комерційні банки, страхові компанії, фондові біржі. Саме вони становлять основу функціонування фінансового ринку України. Розглянемо стан функціонування банківської системи на сучасному етапі. Так, протягом останніх років в Україні значно скоротилася кількість банків з 163 у 2015 році до 75 банків станом на 01.01.2020 року. Кількість банків зменшилася в основному за рахунок скорочення кількості банків з вітчизняним капіталом [2]

При оцінці банківської системи варто оцінити активи комерційних банків (Рис.1).

Так, дослідивши показники активів комерційних банків України, варто відмітити, що протягом 2015 – 2020 років активи банків спочатку зменшувалися, а потім значно зростали. Так, станом на 01. 01. 2015 року активи банків становили 1316852 млн. грн. Станом на 01.01.2016 року активи банків зменшилися на 4,7% і становили 1254385 млн. грн., на 01.01.2017 року активи банків зросли на 0,2%, на 01.01.2019 року знову зросли на 8,3% до 1360764 млн. грн. А вже станом на 01.01.2020 року активи комерційних банків значно зросли на 9,8% до 1494460 млн. грн.

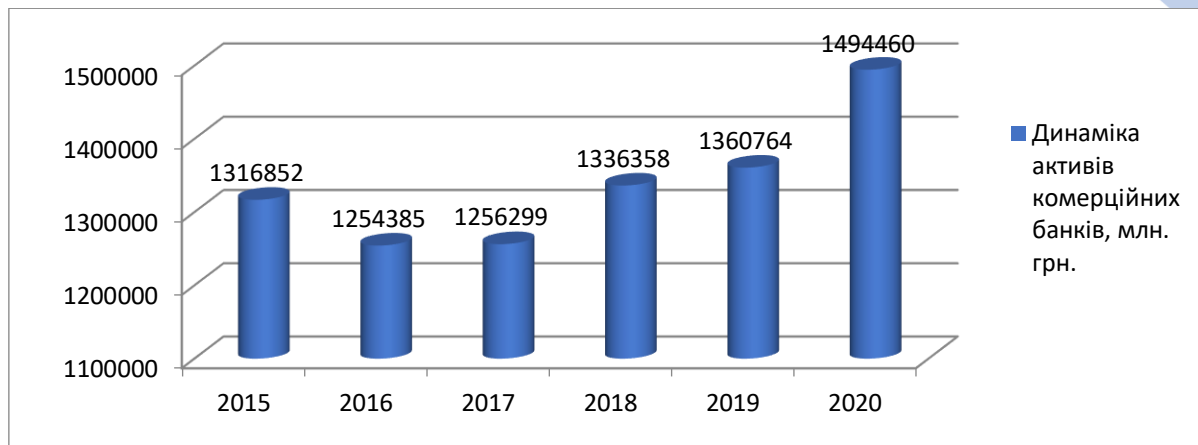

Рис. 1 Динаміка активів комерційних банків України 2015 – 2020 рр.
Джерело: сформовано автором за даними [2]

При оцінці фінансового ринку варто дослідити банки, які є найнадійнішими. Так, згідно індексу FinScore2019 рік до найнадійніших банків належать (Табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг Топ – 10 найнадійніших банків України

Банк	Активи, млн. грн.	Кредити, млн. грн.	Депозити, млн. грн.
ІНГ Банк Україна	10 650	7 2277	5 387
Креді Агріколь Банк	35115	24790	28 482
ОТП Банк	34357	22768	26 824
ПриватБанк	281637	54776	221 233
ПроКредит Банк	21 075	16678	12 165
Райффайзен Банк Аваль	74 919	45939	55 571
Сітібанк	22 716	6072	19 711
Укрсиббанк	49 238	22807	37573
Дойче Банк ДБУ	2 591	1152	2154
Ідея Банк	4 599	3586	3489

Джерело: сформовано автором за даними [1]

Так, дослідивши діяльність банків України, варто відмітити, що згідно індексу FinScore до найнадійніших банків належить ІНГ Банк Україна, активи якого становлять 10650 млн. грн. Приватбанк також займає четверту позицію в рейтингу, активи якого становлять 281637 млн. грн.

Досліджуючи фінансовий ринок, варто дослідити ситуацію з облігаціями внутрішніх державних позик. Так, на фондовому ринку у 2015 році було розміщено 80015,4 млн. грн.. ОВДП, у 2016 році – на 95,5 % більше (166240,81 млн. грн.). 2017 році на первинному ринку було розміщено 103458 млн. грн. ОВДП, у 2018 році – на 38,1 % менше (65127,8 млн. грн.). Обсяг розміщених ОВДП на фондовому ринку у 2019 році становив 103735,2 млн. грн. [2].

Аналізуючи фінансовий ринок, не можна не згадати про актуальне питання курсу валют. Так, сьогодні Україна та світ зіткнулися з проблемою міжнародного масштабу – коронавірус. Він чинить нещадний вплив не лише на здоров'я людей, а і на здорове функціонування економіки країн та фінансового ринку зокрема. Так, як фінансовий ринок України і до того був не в найкращому становищі, то сьогодні ми спостерігаємо певні негативні явища на ньому. Перше, що кидається в очі і стосується кожного громадянина – курс валют. Так, станом на початок 2015 року курс долара на міжбанку становив 21,01 грн за долар. Протягом 2015 – 2019 року його найвище значення спостерігалось на початку 2018 року, коли курс долара сягнув 28,2 грн. На початок 2020 року здавалося б ситуація більш – менш стабілізувалася і долар коштував 23,7

грн. Проте, ситуація з поширенням коронавірусу в Україні змінила хід подій і станом на кінець березня долар в Україні коштує 28,10 грн.

Оцінюючи фінансовий ринок України, варто дослідити облікову ставку Національного банку України. Адже саме завдяки обліковій ставці Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період. Так, на початок 2015 року облікова ставка НБУ становила 22 %, на початок 2016 року – 14%, 2017 року – 16%, 2018 року – 18%, 2019 року – 11%. Станом на 13.03 2020 року облікова ставка НБУ становить 10%.

Дослідивши діяльність фінансового ринку України, на нашу думку, на найбільшу увагу заслуговують такі проблеми: проблема мобілізації ресурсів; недосконалість фінансової системи; відсутність узгодженого законодавства.

Головна проблема українського ринку фінансових послуг полягає у відсутності на ньому фінансових ресурсів. Тому, вирішення цієї проблеми передбачає створення умов, які б дали змогу додатково залучити внутрішні фінансові ресурси, зокрема заощадження населення та “тіньовий капітал”, до інвестиційної діяльності, а також створити привабливі умови для іноземних інвесторів.

Проблему нерозвиненості фінансової системи можна вирішити шляхом запровадження жорсткого режиму економії щодо витрачання бюджетних коштів. Сьогодні, в часи боротьби з коронавірусом, це особливо актуально. По – друге, проаналізувати доцільність деяких соціальних витрат та направити кошти на ті напрямки, які дійсно цього потребують. Звичайно, варто зменшити обсяги фінансових запозичень для покриття дефіциту державного бюджету та оптимізувати рівень податкових вилучень до бюджету.

Сьогодні розвиток фінансового ринку в Україні визначається Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 р., Угодою про співробітництво між Україною та ЄС, Меморандумом про економічну та фінансову політику тощо. Однак, на жаль, прописані там заходи мають переважно лише технічний характер та не дають змогу повністю відкрити весь потенціал фінансового сектору в економіці нашої країни. Тому питання щодо узгодження нормативних документів фінансового ринку також потребує сьогодні нагального вирішення.

Список використаних джерел:

1. Не в банку, а в банк: ТОП-13 найнадійніших банків України // Офіційний сайт You control URL: <https://youcontrol.com.ua/data-research/ne-v-banku%2C-a-v-bank-top-13-naynadiynishykh-bankiv-ukrayiny/>
2. Національний банк України. Офіційний сайт. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
3. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 240 с. URL: <https://studentbooks.com.ua/content/view/37/54/>
4. Татарин Н.Б., Чоп Т. І. Проблеми фінансового ринку України та шляхи їх подолання. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. Випуск # 19 / 2018. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/175.pdf

Петрович А. З

Науковий керівник к. е. н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах євроінтеграції Україна зобов'язана дотримуватися світових стандартів щодо ведення економічної політики. Успішного економічного розвитку можна досягти за умови наявної міцної, надійної фінансової основи, визначальну базу якої

становлять доходи бюджетів, зокрема податкові надходження. Саме вони є фундаментом податкової системи України.

Податкова система України - сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів та інших обов'язкових платежів, до бюджетів усіх рівнів, форм і методів їх усталення, зміни, скасування, обчислення, сплати та стягнення, а також забезпечення відповідальності за вчинення правопорушень у сфері оподаткування, організація роботи по податковому контролю. Документом, що регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів є Податковий кодекс України [1]. Цим документом встановлюються такі види податків та зборів в Україні: загальнодержавні податки та збори; місцеві податки та збори.

Розглянемо податкову систему в Україні на сучасному етапі. *Так, протягом останніх років простежується така динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України (Рис. 1).*

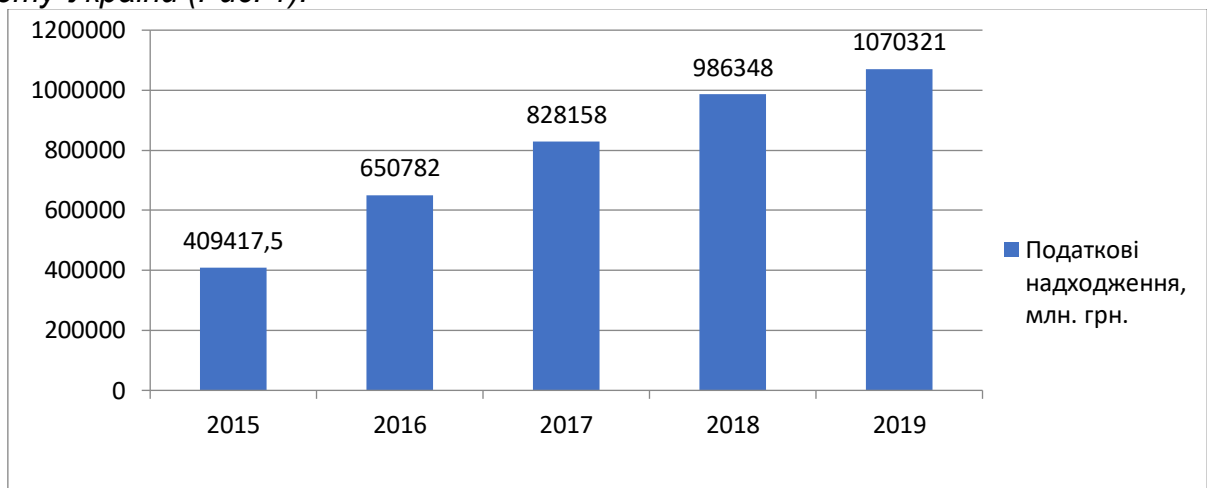

Рис. 1 Динаміка податкових надходжень до бюджету України 2015 – 2019рр, млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі даних [3]

Так, з Рис. 1 видно, що протягом 2015 – 2018 рр. спостерігалось збільшення податкових надходжень до Зведеного бюджету України. Так, у 2015р. до Зведеного бюджету держави надійшло 409417,5 млн. грн. податкових надходжень, тоді як у 2018 р. – майже у 2,5 разів більше. Щодо 2019 р., то на сайті Державної казначейської служби України станом на 2019 рік у звітності відображені надходження податків 1070321 млн. грн.

Найбільшу частку в дохідній частині зведеного бюджету України становлять такі державні податки як податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток та податок на додану вартість. Розглянемо динаміку надходжень даних податків до Зведеного бюджету України (Рис. 2).

Згідно даних таблиці, спостерігається збільшення надходжень від податку на доходи фізичних осіб, прибуткового податку та податку на додану вартість до зведеного бюджету України протягом 2015 -2019 років. Так, у 2015 році надходження від ПДФО становили 99983,1 млн. грн., у 2016 році сума надходжень від податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету зросли на 38,8% і становила 138782 млн. грн., протягом 2017-2018 років спостерігалось збільшення надходжень, проте незначними темпами. Станом на 2019 рік надходження ПДФО до зведеного бюджету становили 275458,5 млн. грн. Щодо прибуткового податку, то у 2015 році до зведеного бюджету надійшло 39053,2 млн. грн., у 2016 році надходження зросли на 54,2% до 60223 млн. грн. У 2017 році податок на прибуток становив 73397,7 млн. грн., а у 2018 році – 106182,3 млн. грн. Станом на 2019 рік надходження від прибуткового податку зросли на 10,5% і становили 117316,8 млн. грн. Щодо ПДВ, то надходження від даного податку становили у 2015 році 39686,5 млн. грн. У 2016 році – зросли на 36,2%, у 2017

році – знову збільшилися на 17,4%, у 2018 році – на 24,7%. Станом на 2019 рік надходження від ПДВ становили 88929,8 млн. грн.

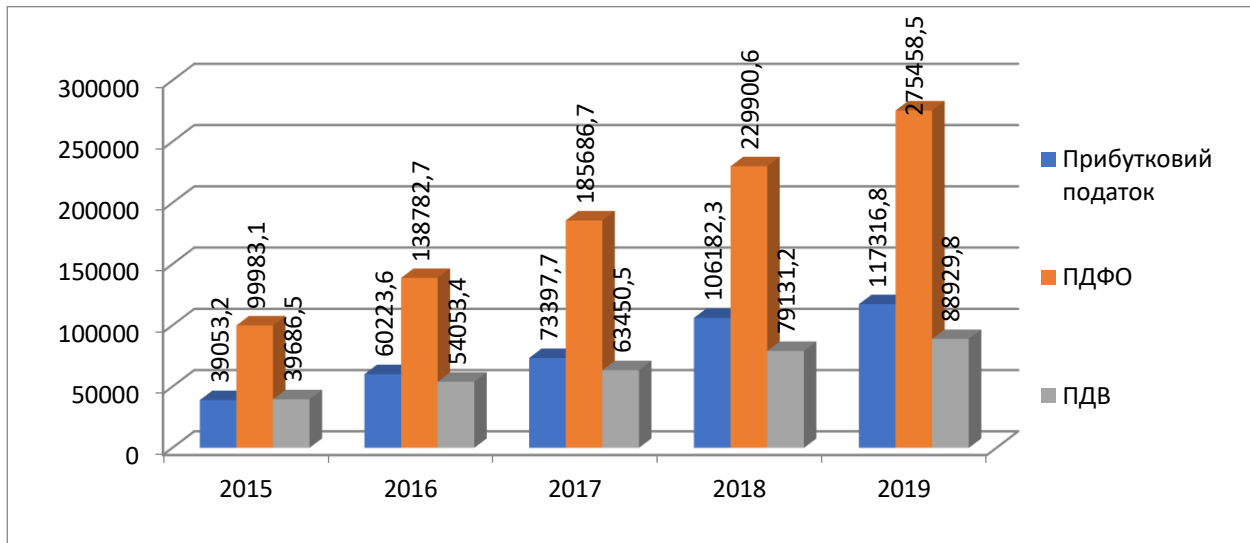

Рис. 2 Динаміка податкових надходжень до бюджету України 2015-2019рр., млн. грн.

**сформовано автором на основі даних [3]*

Розглянемо яку частку у податкових надходженнях становлять місцеві податки та податки, які займають найбільшу частку в доходах бюджету (Рис.3).

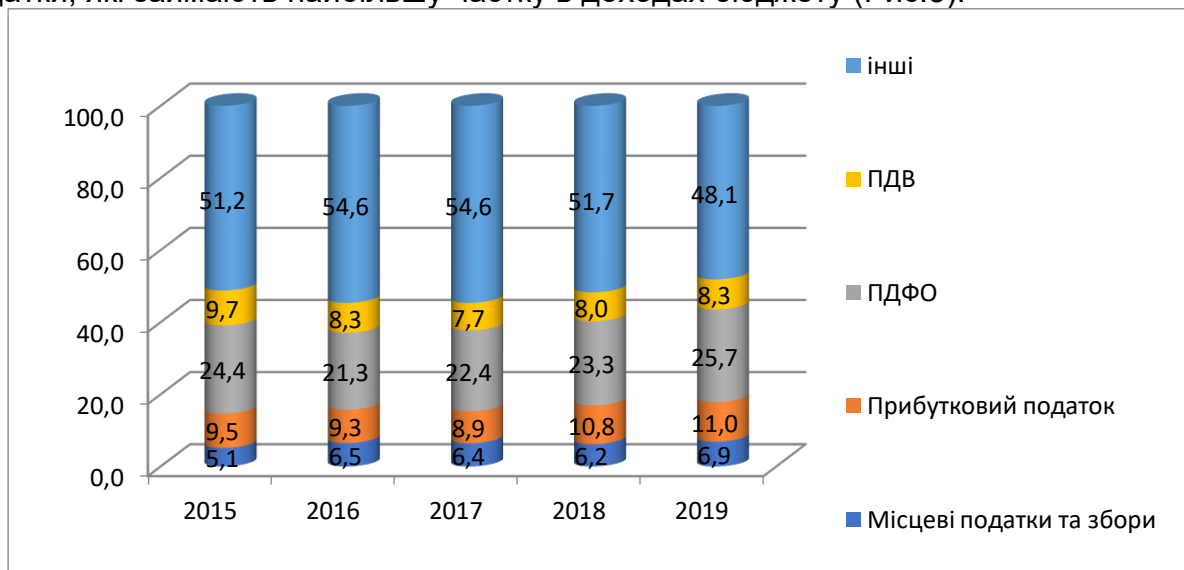

Рис. 2 Структура податкових надходжень до бюджету України 2015-2019рр., млн. грн.

**сформовано автором на основі даних [3]*

Розглянувши структуру податкових надходжень, варто відмітити, що фактично половину податкових надходжень до зведеного бюджету становлять ПДВ, ПДФО, прибутковий податок та місцеві податки. Так, протягом 2015 – 2019 років збільшувалася частка надходжень від місцевих податків з 5,1% у 2015 році до 6,9% - у 2019 році. Збільшилася і частка прибуткового податку з 9,5% у 2015 році до 11% у 2019 році. Частка ПДФО збільшилася з 24,4% у 2015 році до 25,7% у 2019 році. ПДВ у 2015 році становило 9,7%, а у 2019 році – 8,3%.

Проаналізувавши певні особливості податкової системи України, варто відмітити, що головними вадами сучасної моделі податкової системи є: надобтяжливість, нерівномірність і несправедливість розподілу податкового

навантаження; чиновницькі викривлення норм законодавства; корумпованість і каральний зміст податкових відносин. А відтак податкова система та податкова політика, що діє в нашій державі, продовжує стояти на заваді ефективному розвитку українського суспільства. Вона була і є високим частоколом між владою і народом та використовується як засіб пригнічення платників податків [4].

Отже, варто виділити шляхи реформування податкової системи України, які стосуватимуться податкової системи загалом та кожного податку зокрема. Так, по певні реформи в даному напрямку, варто більш акцентувати увагу на прогресивній шкалі оподаткування доходів громадян. Адже люди з високим рівнем доходу можуть і повинні оподатковуватися більш ефективно. Разом з тим, система податків та зборів має бути простою, справедливою, компактною, ефективною, а також адміністрування податків має бути здешевленим, адже збір деяких податків та/або зборів обходиться державі дорожче, ніж надходження від самого податку/збору [2]. Важливо підвищити ефективність та публічність (доступності інформації) державних витрат, що фінансуються за рахунок податків та зборів, що сприятиме підвищенню рівня довіри громадян та може вплинути на добровільне дотримання податкового законодавства.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України № 533-IX від 17.03.2020 [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Актуальні напрями реформування вітчизняної податкової системи // Громадська організація Інституту податкових реформ. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://ngoipr.org.ua/news/aktualni-napryamy-reformuvannya-vitchyznyanoyi-podatkovoyi-systemy/>
3. Звіти про виконання Зведеного бюджету України на 2015, 2016, 2017, 2018, 2019рр. // Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
4. Реформування податкової системи // Газета "Юридичний вісник України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://yurincom.com/ua/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=991

Рабченко А.П.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАСЛІДКИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Потреба децентралізації державного управління в Україні стоїть на порядку денному з перших років виникнення української державності. У вересні 1997 р. Верховна Рада України ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування, задекларувавши відданість європейським стандартам управління. Відтоді різними урядами було зроблено декілька спроб провести необхідні реформи, але в силу різних причин вони не увінчалися успіхом. [3] Утілення в життя системних змін почалося відразу після зіткнень на Майдані і зміни уряду на початку 2014 р. 1 квітня 2014 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Сьогодні демократія є найзатребуванішою формою політичного устрою суспільства, що дає можливість людям не тільки обирати керівників, а й контролювати владу. Незважаючи на всі проблеми, що постають у рамках демократичної форми організації суспільства, його державно-політичного устрою, саме влада народу найкраще справляється з викликами сучасності.

Тривала відсутність політичної волі для проведення повноцінної децентралізації у державному управлінні стала однією з причин посилення сепаратистських рухів на сході країни. Наслідками політики тотальної централізації влади в Україні стали:

- істотна залежність територій від центру;
- низький рівень інвестиційної привабливості територій;
- інфраструктурно, фінансово та кадрово слабкі громади;
- деградація сільської місцевості;
- складна демографічна ситуація;
- низька якість надання публічних послуг;
- низький рівень довіри до влади;
- високий рівень корупції
- низька ефективність управлінських рішень.

Станом на початок реформи у 2014 році тільки 6 регіонів в Україні були самодостатніми, що викликало значну регіональну диспропорцію, а відповідно – і якість життя та послуг, що отримували українці. [4] Ці виклики вимагали проведення кардинальних реформ в частині державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Фінансова децентралізація. Ефективне місцеве самоврядування та забезпечення ним поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій має супроводжуватися збільшенням ресурсної та фінансової бази. Децентралізовані повноваження мають бути забезпечені відповідним ресурсом для якісного виконання.

Тому із внесенням змін до Податкового та Бюджетного кодексів, від 1 січня 2015 року місцевим самоврядуванням отримано більше фінансів для підвищення економічної спроможності. [2]

Об'єднані громади здобули повноваження та ресурс, які мають міста обласного значення, зокрема – зарахування до місцевих бюджетів ОТГ 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. Окрім того, на місцях повністю залишаються надходження від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт).

До того ж, ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Законодавчі зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет.

Такі покращення вже дали перші помітні результати. Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2018 рік збільшилися на близько 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн). [1] Це — реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за довіру громад.

Отримані в результаті децентралізації повноваження та ресурси надали органам місцевого самоврядування більше можливостей для розвитку своїх територій, створення сучасної освітньої, медичної, транспортної, житлово-комунальної інфраструктури.

Місцева влада стала зацікавленою в розвитку інвестиційної привабливості своїх територій на благо громади, адже сплачені тут податки підуть на підвищення якості життя жителів цієї території. Різноманітні дозволи та реєстраційні документи для ведення бізнесу можна буде отримувати на місцях, громади зможуть самостійно залучати інвестиції, сприяючи їх соціально-економічному розвитку.

Переваги реформи багато громад відчули вже сьогодні: в їх містах, селах і селищах почали приводитися до ладу дороги, медичні та освітні заклади – все те, що десятиліттями перебувало у занепаді.

Реформа дала поштовх до повноцінного розвитку громад, можливість поліпшити життя у кожному населеному пункті та у країні в цілому і дозволяє громадянам – кожному з нас - самостійно господарювати там, де вони живуть.

Перспективи розвитку фінансової децентралізації:

1. Формування нової територіальної основи для діяльності органів влади на рівні громад і районів.
2. Передача повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування та їх розмежування між рівнями і органами за принципом субсидіарності.
3. Створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування.
4. Створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування.
5. Упорядкування системи державного контролю та нагляду за законністю діяльності органів місцевого самоврядування.
6. Розвиток форм прямого народовладдя: виборів, референдумів.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація : урядовий портал. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 03.05.2019).
2. Мацедонська Н.В., Клівіденко Л.М. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. Економіка і суспільство. 2017.
3. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.in.ua/evropejska-hartiya-mistsevoogo-samovr/>
4. Волохова І.С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні: [монографія] / І.С .Волохова. – Одеса: Атлант, 2014.

Сарафин М. А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Круглякова В. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗРОБКИ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ ЯК ОДНОГО ІЗ НОВИХ ПРІОРИТЕТІВ ПОЛІТИКИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ

Стабільний соціально-економічний розвиток України базується на стратегічних пріоритетах, основним з яких є обраний курс на децентралізацію; спостерігається відстоювання інтересів громадянського суспільства та розвитку держави на основі залучення територіальних громад до управління місцевим розвитком. Це передбачає виокремлення, формування та розвиток територіальної громади як базового суб'єкта місцевого самоврядування [1, с. 8].

Бюджетна політика є вагомим інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Її дієвість визначається двома показниками: станом державних фінансів та рівнем економічного розвитку регіонів. В свою чергу, місцеві фінанси є основою розвитку територіальних громад, саме тому в процесах бюджетної децентралізації, реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування функціонування місцевих бюджетів має бути спрямоване на стабільний економічний розвиток та забезпечення оптимального використання

ресурсів громади. Актуальності дане питання набуло в проміжку 2014-2018 рр., коли було реалізовано перший етап адміністративно-територіальної реформи.

На даний час, Уряд визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. Очікується, що 2019 рік стане ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: до кінця року більшість існуючих малочисельних місцевих рад можуть об'єднатися, а отже стати спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед людьми та державою. Це створить стійке підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, а також сприятиме прискоренню реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших секторах. 23 січня 2019 року Кабінет Міністрів України ініціював перехід до нового етапу реформи децентралізації, який передбачає закріплення вже набутих успіхів і формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії [2].

Наразі для реформи децентралізації настає принципово новий етап. Стівідсоткове покриття території об'єднаними громадами має завершитися навесні 2020 року. Враховуючи, що у попередні чотири роки відбулося об'єднання 3,9 тисяч із загальних 10,9 тисяч громад, а 64 % громад залишаються не об'єднаними, необхідне різке прискорення впровадження реформи децентралізації [3]. Загальну динаміку формування ОТГ 2015-2019рр. спостерігаємо на рис.1.

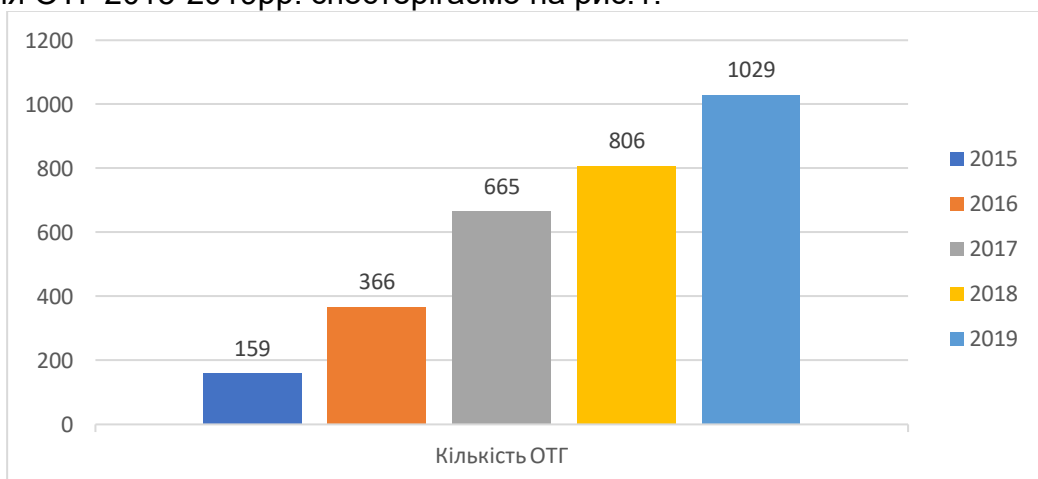

Рис.1. Кількість створених ОТГ за 2015-2019 рр.

Джерело: [4]

Оскільки, на даний момент здійснюється перехід на середньострокове планування бюджетів, на нашу думку, разом із цим було б доцільно запровадити «Бюджетну стратегію регіону» – документ, який міститиме кількісні індикатори соціально-економічного розвитку регіону, залежно від зміни яких документ би корегувався. Необхідність розроблення цього стратегічного документа на регіональному рівні пояснюється реформуванням фінансових основ ОМС, які, своєю чергою, формують підґрунтя для середньо та довгострокового планування місцевих бюджетів. Попри відсутність у чинних нормативних актах України терміну «бюджетна стратегія регіону», можна стверджувати, що його запровадження дозволило б зняти низку питань, пов'язаних із інвестиційними ризиками, діловою активністю в регіоні, реалізацією інноваційних проектів тощо. Регіональні стратегії соціально-економічного розвитку та регіональні програми розвитку повинні слугувати основою середньострокових прогнозів бюджетної стратегії. Особливістю розроблення

бюджетної стратегії є прогнозування очікуваних доходів, видатків, дефіциту (профіциту) на перспективу. Адже чіткі та максимально точні оцінки сприятимуть вдосконаленню бюджетного процесу на регіональному рівні. Залежно від економічної активності в регіонах можна розробляти різні сценарії бюджетної стратегії. Відповідальність за виконання та розроблення «Бюджетної стратегії регіону» доцільно покласти на регіональні органи управління (ОДА та департаменти фінансів і економіки ОДА) [5].

Отже, одним із пріоритетів бюджетної політики в Україні на сучасному етапі є проведення комплексної реформи місцевого самоврядування, головною метою якої є підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, а також посилення ефективності використання бюджетних коштів. Лише за умови вирішення законодавчих, організаційних проблем місцеві бюджети, у майбутньому зможуть мати достатній обсяг коштів на виконання делегованих повноважень. Саме тому ми вважаємо, що запровадження «Бюджетної стратегії регіонів» допоможе визначити обсяги та джерела надходжень доходів місцевих бюджетів; напрями видатків і сфери проведення інституційних реформ.

Список використаних джерел:

1. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Стасишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. - 536 с.
2. Другий етап децентралізації в Україні 2019-2021 роки [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливості. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/about>.
3. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. – Київ: 2019. – 115 с.
4. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування [Електронний ресурс] // Децентралізація дає можливості. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring#main-info>.
5. Бюджетна політика регіонів України у фокусі реформи фінансової децентралізації: концептуалізація та напрями вдосконалення. // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2019. – №1. – С. 170–177.

Себестянович І. С.

Науковий керівник: Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Необхідною умовою формування ефективного місцевого самоуправління вважається децентралізація влади з прийняття бюджетних рішень (особливо формування та використання коштів місцевих бюджетів). Саме від цих рішень залежить надання публічних послуг і задоволення потреб населення в різних сферах життєдіяльності територій.

Однією із першочергових умов незалежності і життєздатності органів місцевої влади вважається бюджетна децентралізація, оскільки саме процес децентралізації ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади не лише у розвитку власної території, а й сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами.

Бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень від центрального уряду до місцевих урядів. При цьому здійснюється передача відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через трансформацію або

закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження або через запровадження місцевих податків.

Основними завданнями бюджетної децентралізації є такі:

- формування структури та повноважень органів місцевого самоврядування;
- створення системи взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями;
- ефективне управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні та їх децентралізація;
- розроблення системи контролю з надання послуг та забезпечення належної інфраструктури для їх надання;
- розвиток міжрегіонального співробітництва;
- створення умов для покращення розвитку сільської місцевості та поширення позитивних процесів розвитку міст тощо [1] .

Основна перевага бюджетної децентралізації – раціональне формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні завдяки створенню ОТГ (Об'єднання територіальних громад).

Активно ОТГ почали створюватись ще у 2015 р., коли вже влітку 2015 р. їх налічувалось 159. У 2016 р. кількість ОТГ становила 366, 2017 р. – 665, 2018 р. – 805, 2019 р. – 981. Станом на 18.02.2020 р. кількість ОТГ на території України складає 982 громади [2].

Лідирують серед областей по створенню ОТГ такі, як Дніпропетровська (71), Черкаська (57), Запорізька (56), Житомирська (56), Волинська (54), Тернопільська (54) [2].

Ще однією перевагою бюджетної децентралізації є розмежування податків та зборів. ОТГ отримали повноваження та ресурси, які раніше надавалися тільки містам обласного значення, а саме – зарахування до місцевого бюджету 60 % податку на доходи фізичних осіб. Окрім цього, територіальні громади отримують 100 % з єдиного податку, податку на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). З іншого боку, ОТГ отримали право на державні трансферти для виконання повноважень: дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо.

Третя перевага бюджетної децентралізації – зміни в частині офіційних трансфертів та неоподаткованих мінімумів. Зростання частки державних трансфертів у доходах місцевих бюджетів свідчить про недостатність обсягу власних і закріплених доходів для виконання самоврядних та делегованих повноважень, а також демонструє значну залежність місцевих бюджетів від Державного. Тобто міжбюджетні трансферти виступають в ролі гарантів фінансової спроможності бюджетів місцевих органів влади, які їх отримують.

Крім переваг, в період проведення реформи децентралізації виникла низка проблем. Зокрема, створення ОТГ, здебільшого, немає підтримки зі сторони громадян, оскільки люди не розуміють процесу децентралізації, а також стикаються зі спротивом місцевих рад та районних адміністрацій. Таким чином, вони заважають створенню ОТГ через страх втрати повноважень, або ж, навіть робочих місць [3].

На сьогодні не є врегульованим питання про розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, а також функцій та повноважень між місцевими ОТГ та районними радами і державними районними адміністраціями.

Створені ОТГ не мають належно підготовлених кадрів, а службовці місцевого самоврядування є низько кваліфікованими для виконання нових функцій. В результаті, це спричиняє неефективне використання фінансових ресурсів ОТГ та неспроможність освоїти на розвиток кошти державних субвенцій.

Також актуальним залишається питання про запровадження необхідних механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування з боку державних органів та громади.

Для завершення процесу децентралізації на порядку денному залишаються декілька законопроектів, які стосуються регулювання земельних відносин та права громад розпоряджатися землями за межами населених пунктів. Очікується прийняття законопроекту про муніципальну варту, проектів законів, які розмежують повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, інфраструктури між ОТГ, іншими органами місцевого самоврядування та виконавчою владою.

Можна зробити висновок, що для подолання викликів на шляху проведення бюджетної децентралізації необхідним є подальше напрацювання питань, що забезпечили б успішність реформи та мали позитивний вплив на всю економічну систему країни. Зокрема, необхідним є подальше провадження змін щодо підвищення ефективності місцевих податків та зборів (особливо в частині спрощення адміністрування податку на нерухоме майно); потребує подальшого узгодження й питання адміністрування акцизного податку, оскільки надходження з такого податку є нерівномірними для різних територій. Видається доцільним залишити надходження з акцизного податку до бюджетів об'єднаних територіальних громад, які об'єдналися відповідно до перспективного плану, а також до обласного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.
3. Возняк Г.В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти / Г.В. Возняк // Проблеми економіки. –2015. – № 2.

Селіванова М.Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Розвиток України як незалежної держави з європейськими цінностями потребує вирішення проблеми децентралізації як частини проблеми забезпечення ефективного функціонування багаторівневої бюджетної системи. У сучасних дослідженнях децентралізацію визначено як це передачу значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування з метою найбільш успішної їх реалізації.

В Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 1 квітня 2014 р. Оскільки головним інструментом проведення соціально-економічної політики є бюджет, то саме бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Тому на сучасному етапі управління основою є бюджетна децентралізація.

Бюджетна децентралізація збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку власної території, сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з найнеобхіднішими місцевими потребами. Зазвичай вона зумовлена прагненням центрального уряду поліпшити систему управління державою через реалізацію

стратегічних та операційних цілей, кінцевою метою яких є створення безпечного середовища для життя людини.[1]

Михайло Рейснер говорив: «Чим далі від окремого громадянина джерело влади, тим більш недосяжні йому її мотиви, тим більше сліпою стає його покора, тим більше пасивний характер приймає він сам відносно пануючої над ним більшості».

За січень-вересень 2019 року загальний обсяг надходжень до місцевих бюджетів (з урахуванням всіх видів трансфертів) склав 416,9 млрд грн, що на 3,2 млрд грн більше, ніж за аналогічний період 2018 року.

У структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займає податок на доходи фізичних осіб – 59,8% від загальної суми доходів загального фонду місцевих бюджетів (або 119,3 млрд грн). Другим за сумою джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю, що відноситься до податку на майно, який є місцевим податком. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає 12,5% (рис. 1). У звітному періоді до місцевих бюджетів сплачено 25 млрд грн плати за землю (а саме земельного податку і орендної плати), що на 22,2% (або на 4,5 млрд грн) більше надходжень аналогічного періоду 2018 року. Значна частка у структурі місцевих бюджетів належить надходженням єдиного податку. У аналізованому періоді вона становить 12,4% доходів загального фонду місцевих бюджетів (рис. 1). Обсяг надходжень єдиного податку за 9 місяців 2019 року склав 24,7 млрд грн, що на 22,0% (4,5 млрд грн) більше за надходження аналогічного періоду минулого року. (рис. 1).

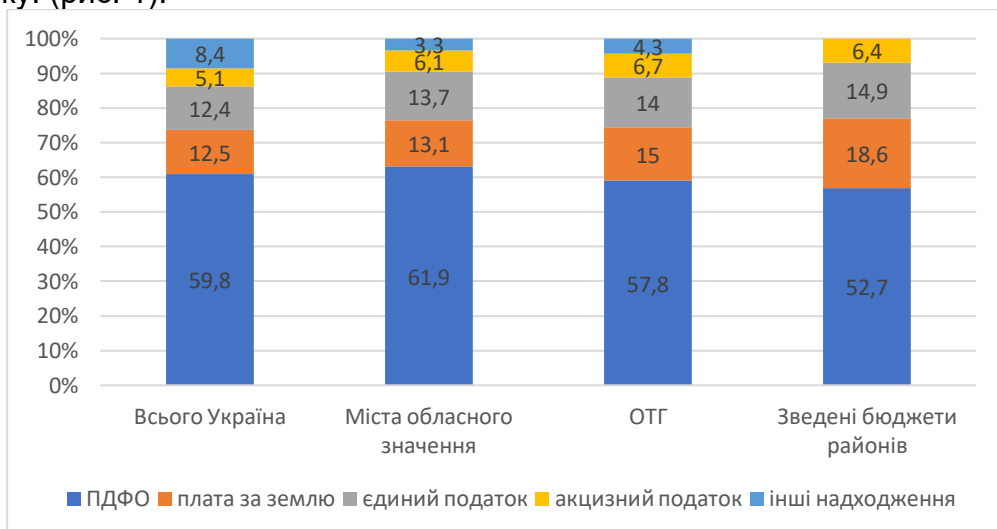

Рис.1 Структура надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів без трансфертів, у % [4]

Тенденції надходжень та соціально-економічна ситуація дають підстави для висновку, що упродовж періоду проведення реформи децентралізації залишаються невирішеними такі проблеми, які створюють ризики для успішної її реалізації:

1. Створення об'єднаних територіальних громад переважно не має підтримки з боку широких верств населення, адже люди не розуміють сам процес децентралізації, а також стикаються зі спротивом з боку районних адміністрацій і місцевих рад, причиною чому є страх втратити робочі місця та повноваження.

2. Швидке збільшення кількості ОТГ без пропорційного збільшення обсягу субвенції на розвиток інфраструктури знижує мотивацію громад до об'єднання та їхні можливості щодо соціально-економічного розвитку.

3. На сьогодні не врегульовано питання розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом.

4. В утворених об'єднаних територіальних громадах спостерігається низька кваліфікація службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій. Це

призводить до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад.

5. Актуальним є питання запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, як з боку державних органів, так і з боку громадськості.

6. Для завершення процесу децентралізації на порядку денному залишаються десятки законопроектів, які стосуються регулювання земельних відносин та права громад розпоряджатися землями за межами населених пунктів

Список використаних джерел :

1. Дроздовська О. С. Теоретичні засади фінансової децентралізації [Текст] / О. С. Дроздовська // Фінанси України. - 2008. - № 8. - С. 19-25.

2. Тірк У. Фіскальна децентралізація в Україні / У. Тірк. – Режим доступу: www.c-ed.info/img/pdf/Utt_125_134_ukr.pdf.

3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин/Верховна Рада України; Закон від 28.12.2014 № 79-VIII.

[Електронний ресурс].- Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2456-17

4. Звіт про виконання місцевих бюджетів у січні-квітні 2019 року. - Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/>

Сказик М. М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зі становленням незалежності України, одним з першочергових завдань постало вирішення проблеми формування ефективної державної бюджетної політики. Оскільки, стабільна бюджетна система будь-якої країни є однією з основних умов забезпечення економічного розвитку, а також, економічної, фінансової та політичної безпеки в цілому. Тому на сьогодні надзвичайно актуальним є питання дослідження процесів трансформації міжбюджетних взаємовідносин у контексті реформування адміністративно-територіального устрою, територіальної організації органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Питання проблем місцевих бюджетів і міжбюджетних відносин, основи їх організації та регулювання є важливими для становлення непохитної та стабільної економіки і займають вагоме місце у працях таких вчених: В.Опарін, О.Василик, В.Базилевич, Н.Малиш та ряду інших. Віддаючи належне досягненням науковців щодо опрацювання зазначеної проблематики, слід наголосити на необхідності подальшого поглибленого вивчення міжбюджетних відносин в системі державного регулювання економіки України на більш сучасному етапі розвитку, запозичуючи при цьому досвід та практику зарубіжних країн. Отже, тема полягає в характеристиці сучасного стану системи міжбюджетних відносин в Україні; чинників, що впливають на її функціонування, а також розроблення рекомендацій щодо їх подальшого проведення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку країни та світу.

Місцеві бюджети відображають сукупність розподільчих і перерозподільчих відносин щодо формування та використання територіального централізованого фонду грошових коштів відповідно до законодавства та реалізують соціальну функцію держави [1]. Система міжбюджетних відносин на рівні держави впливає на стабільність надходжень до бюджетів, тим самим на темпи економічного зростання, а на місцевому рівні - визначають ефективність використання місцевих ресурсів, якість та обсяг надання адміністративних та соціальних послуг, ефективність інвестиційного клімату в регіонах, а також створення умов для розвитку підприємництва. Отже, міжбюджетні

відносини є потужним засобом державного регулювання, важливим показником розвитку бюджетного процесу, що зумовлені рухом коштів між державним бюджетом і місцевими бюджетами, між окремими видами місцевих бюджетів. Основними формами цього руху є міжбюджетні трансферти, взаємозаліки та взаєморозрахунки, об'єднання коштів бюджетів територіальних громад для виконання спільних проектів і програм. Найважливішою передумовою їх існування є необхідність здійснення перерозподілу бюджетних ресурсів усередині бюджетної системи [2].

Основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин України визначаються Бюджетним кодексом України. На його виконання Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Формулу розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами, та Формулу розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним або міським бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст, адміністративно підпорядкованих відповідному району або місту [3].

Слід зазначити, що ситуація з наданням міжбюджетних трансфертів в Україні демонструє низку недоліків. Наприклад, згідно з розрахунками, частка трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів останніх років зростає, що породжує залежність місцевих бюджетів від державного, це говорить про виникнення передумов до зниження мотивації органів місцевої влади, до мобілізації джерел податкових надходжень та ініціативи щодо ефективного використання трансфертів. За таких умов, бюджет держави скоріш перетворюється у бюджет споживання, ніж у джерело розвитку.

Механізмом, що дозволяє найбільш ефективно узгодити інтереси учасників бюджетного процесу, на думку більшості сучасних вчених, є бюджетний (податковий) федералізм, який так само зарекомендував свою ефективність в унітарних та федеративних країнах. Основою моделі бюджетного федералізму є чітка відповідність доходів та видатків місцевих бюджетів, що дає змогу зменшити обсяги трансфертів і зосереджувати кошти державного бюджету на виконанні завдань розвитку країни [4]. В Україні, згідно міркувань вчених, доцільно поступово запроваджувати окремі елементи децентралізованої, а не кооперативної моделі бюджетного федералізму. Децентралізована модель передбачає розширену автономію функціонування бюджетів різного рівня, причому головна роль відводиться саме бюджетам низового рівня управління. Інакше кажучи, доцільно і надалі децентралізувати міжбюджетні відносини, оскільки разом із встановленням прямих бюджетних відносин між державою та бюджетами місцевого самоврядування це значно зміцнить фінансову потужність територіальних громад міст, селищ і сіл та створить можливості для вирішення проблем місцевого розвитку.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що система міжбюджетних відносин відповідає конкретним історичним та соціально-економічним умовам і відображає розподіл владних повноважень і відповідальності, що склалися у певній країні. У зарубіжних країнах реформування міжбюджетних відносин відбувалось одночасно із докорінними змінами у бюджетно-фіскальній сфері, еволюцією місцевого самоврядування, зі зміною адміністративно-територіального устрою, і як правило, реформування системи фінансового вирівнювання є заключним у структурних змінах.

Розвиток міжбюджетних відносин в Україні повинен забезпечуватись через поліпшення якості бюджетного планування на основі економічно обґрунтованих, затверджених державних соціальних стандартів для всіх сфер надання послуг, гарантованих державою.

Отже, підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що в Україні існує низка проблем, пов'язаних із функціонуванням міжбюджетних відносин, зокрема, централізація міжбюджетної системи, незважаючи на ряд проведених державних реформ на місцевому рівні, залежність місцевих бюджетів різного рівня від

міжбюджетних трансфертів. Для забезпечення належного функціонування міжбюджетної системи та економіки країни загалом, необхідним є належне впровадження державних реформ, суть яких полягає в наданні місцевим бюджетам більше прав і свобод, а також їх переорієнтації на власне фінансування, пошук джерел власних коштів, що надасть їм більше повноважень та фінансової незалежності.

Список використаних джерел

1. Міжбюджетні відносини в системі державного регулювання економіки України на сучасному етапі розвитку. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/12.pdf>
2. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід : наук. монографія / [за ред. В. Г. Бодрова ; кол. авт. : В. Г. Бодров, О. П. Кириленко, Н. І. Балдич та ін.]. – К. : Вид-во НАДУ, 2016. – 296 с.
3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI / Верхов. Рада України. Офіц. вид. // Голос України. – 2010. – 4 серп. (№ 143)
4. Міжбюджетні відносини в Україні: особливості розвитку та шляхи удосконалення. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Lysenko.pdf>

Скидан У.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Смолінська С.Д.
Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Українська держава потребує здійснення результативних трансформаційних перетворень, які торкаються сфери соціально-економічного розвитку, та вироблення такої управлінських моделей у контексті інформаційного забезпечення цього процесу, які би відповідали основних принципам, стандартам та нормам цивілізованого суспільства. Метою державного управління має бути створення умов для збалансованого та динамічного розвитку на загальнодержавному та регіональному рівнях шляхом активізації використання інформаційного потенціалу як основи зміцнення конкурентоспроможності України на європейській арені.

Ключова роль тут повинна належати реалізації державою такої стратегії соціально-економічного розвитку, яка передбачала би чіткий розвиток окремих галузей національної економіки та фундаментальних напрямів державної політики на основі інструментів інформаційного забезпечення, що дає можливість налаштувати державу на прогресивний поступ на належній основі. Іншими словами, успішний соціально-економічний розвиток держави потребує злагоджених управлінських дій у напрямі розробки відповідної державної стратегії, яка би відповідала вимогам сьогодення і була розроблена на коротко-, середньо і довгострокову перспективу. Цілі і завдання, поставлені в ній, повинні відповідати реальним потребам українського суспільства і реалізовуватися в рамках дії відповідного механізму, який передбачає уніфікацію інформаційного забезпечення. Розроблена стратегія повинна впроваджуватися в життя у контексті потреби реалізації Україною євроінтеграційних прагнень, тому цей документ має ґрунтуватися на нормах, правилах, показниках і стандартах розвинутих країн Європейського Союзу.

Важливим елементом механізму реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку якраз і виступає інформаційне забезпечення цього процесу. Зважаючи на важливість цієї складової, потрібно, на наш погляд, в першу чергу вдосконалити статистичну базу щодо показників, які обираються для розробки та

реалізації стратегії із можливістю їх кількісного виміру та оцінки заходів, що передбачені в рамках запланованих заходів.

Іншими словами, забезпечити отримання достовірних даних, на основі яких можна буде отримати ті прогностичні показники, які дадуть змогу оцінити реальну можливість соціально-економічного розвитку в майбутньому (рис. 1).

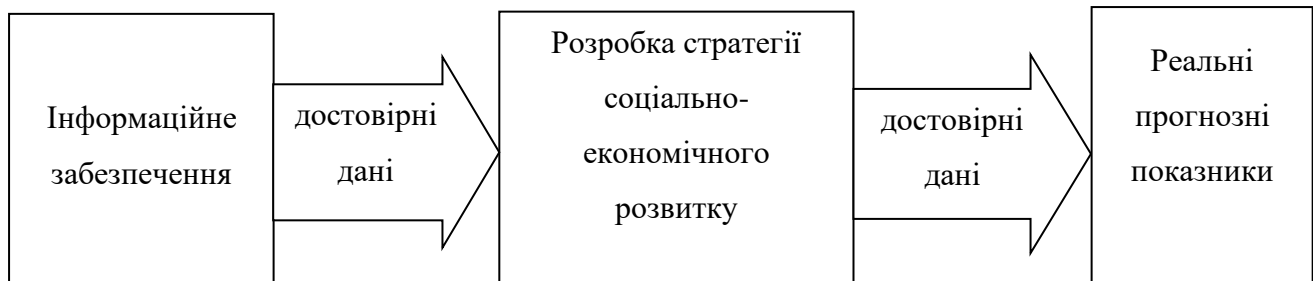

Рис. 1. Схема інформаційного забезпечення в сфері соціально-економічного розвитку держави

Окремий акцент у державній стратегії повинен ставитися на підвищенню якості соціально-економічного розвитку на регіональному рівні. Відповідно до Конституції в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування [1], що дає підстави вести акцент на ролі регіонального управління процесами соціально-економічного розвитку. В даному випадку мова йде про нагальну потребу здійснення децентралізаційних перетворень в українському суспільстві, на основі яких функціонують територіальні формування європейських держав. Такий підхід спростить проведення трансформаційних перетворень в економічних системах регіонального рівня та, як наслідок, покращить якість життя і добробут населення. Відповідно до цього, інформаційне забезпечення та здійснення управлінських дій щодо його вдосконалення є важливим інструментом забезпечення ефективності реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку [2].

Таким чином, розробка стратегічних підходів до управління інформаційним забезпеченням на регіональному рівні повинна бути спрямована на вирівнювання умов економічної діяльності в межах усіх регіонів, раціональне використання виробничо-ресурсного потенціалу регіонів, досягнення сталого економічного зростання та підвищення на цій основі соціально-економічних показників рівня життя населення України.

Отже, державна стратегія соціально-економічного розвитку, здійснювана в рамках відповідного інформаційного забезпечення, повинна переслідувати основну мету – забезпечувати економічне зростання та, як наслідок, якісний рівень життя та добробуту населення української держави. Виконання плану стратегічного розвитку можливе тільки за наявності необхідного потенціалу для його реалізації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, №254/96-ВР [Текст] // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1996. - №30. - ст. 141
2. Павлюк Т.І. Тенденції соціально-економічного розвитку : мікро- та макроекономічний аспект. Збірник наукових праць ВНАУ Серія : Економічні науки. №3 (69). 2012. С.162-169

Скидан У.І

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І.Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

Сучасність вимагає від країн активної участі у створенні інноваційних перспектив. Відповідно до цього Україна намагається брати участь у розробленні достатньої кількості стартапів, великій кількості з яких вже вдалося завоювати прихильників та стати всесвітньо визнаними. Саме такі інноваційні проекти є ефективним засобом подолання кризи в країні, розширення ринку збуту національної конкурентоспроможної продукції та розвитку ринку високих технологій.

Для розвитку вітчизняної економіки актуальними стають проекти та бізнес ідеї, започатковані не професіоналами, а цілеспрямованими новаторами, метою яких є реалізація своїх здібностей [1].

Сьогодні стартапи займають провідне місце у розвитку малого бізнесу. Завдяки їм країна починає отримувати нові свіжі ідеї та підходи до вирішення необхідних потреб, до яких належать: відновлювальні джерела енергії, переробка сміття та відходів, інформаційні технології, електромобілі, подолання екологічних проблем тощо.

Стартапи впроваджуючи свої новаторські підходи до вирішення нагальних соціально-економічних проблем, зростання попиту на їх продукцію з боку іноземних інвесторів підвищують рівень зацікавленості урядів держав з метою утримання їх в межах країни. Тому важливого значення набуває державна політика стимулювання утворення та розвитку стартапів. Важливим інструментом є здійснення відповідної фіскальної політики [2].

Основною проблемою розвитку стартапів в Україні є їхнє фінансування, та не менш важливою є відсутність підтримки з боку держави. Відповідно до цього вагомим значення набуває державна підтримка стартап-проектів, одним із основних інструментів чого є впровадження особливої податкової політики.

Яскравим прикладом фіскальної підтримки інноваційних проектів може слугувати досвід зарубіжних країн. Так, наприклад, ІТ-стартапам, які успішно втілили в життя свою креативність, уряд Польщі компенсує 30 % витрат. У Білорусії ІТ-компанії звільнені від сплати податків на прибуток, ПДВ і митних платежів. Індія впровадила 100-відсоткову пільгу для ІТ-компаній на певних територіях країни щодо сплати ПДВ, податків на продаж та послуги.

Сьогодні на території України згідно з чинним законодавством оподаткування стартапів здійснюється на загальних умовах. Опираючись на практику інших країн Україна також здатна стимулювати нові креативні напрямки розвитку та діяльності бізнесу. Одним із таких засобів підтримки може бути прийняття закону про діяльність стартапів та низької податкової ставки, яка дозволить гарантувати зростання відповідної сфери діяльності у декілька разів. Така законодавча та фіскальна політика забезпечить конкурентоспроможність України на світовому ринку, детінізацію бізнесу та стійкі показники економічного росту.

З огляду на зазначене, для підтримки розвитку діяльності стартап-проектів потрібно застосувати такі податкові інструменти:

- зменшення податкових перешкод для здійснення реєстрації стартапів;
 - прийняття спеціальних законодавчих інструментів для стимулювання утворення та розвитку інноваційних проектів;
 - тимчасове звільнення від сплати обов'язкових податків;
- запровадження податкових пільг для реалізації стартапів, діяльність яких спрямована на вирішення нагальних економічних проблем [2].

Проте слід також зазначити, що все ж таки уряд країни намагається створити необхідний економічний клімат для здійснення інноваційної діяльності. Для цього у Верховній Раді України зареєстровано проєкт закону № 2615 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо встановлення спеціального податкового режиму».

Метою та завданням даного законопроєкту є надання новоствореним підприємцям пільгового періоду від податкового навантаження та створення додаткової мотивації для населення працювати та залишатись в Україні.

Зокрема, пропонується внести до ПКУ такі зміни:

1. Віднести до стартапів новостворених суб'єктів господарювання юридичних або фізичних осіб, які ще не визначилися з формою оподаткування.

2. Створити окрему, 5 групу єдиного податку для стартапів, які використовують винятково реєстратори розрахункових операцій та/або програмні реєстратори розрахункових операцій, обсяг доходу яких протягом перших дев'яти місяців діяльності не перевищує 300 000 грн.

3. Відсоткову ставку єдиного податку для платників п'ятої групи встановити у розмірі 0%.

4. Для суб'єктів господарювання, які відносяться до п'ятої групи єдиного податку «стартапи», встановити пільговий період тривалістю дев'ять місяців з моменту державної реєстрації відповідного суб'єкта господарювання, протягом якого вони звільнені від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податків та зборів, передбачених пунктом 297.1 ПКУ.

5. Підприємці, зареєстровані платниками єдиного податку п'ятої групи, не будуть платниками ЄСВ [3].

Отже, можна зробити висновки про те, що необхідно сприяти ефективному функціонуванню стартапів та створити належне правове поле для їх діяльності: розробити уніфікований законопроєкт, внести зміни до діючих нормативно-правових актів стосовно мотивації діяльності стартапів, а також необхідно створити механізм для підвищення результативності їхньої діяльності на вітчизняному ринку.

Список використаних джерел:

1. Гладка Л.І., Колеснік Є.О., Українські стартапи: сучасний стан розвитку інноваційного підприємництва, «Молодий вчений», № 4 (44), квітень, 2017. 817 с. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4_44_2017.pdf

2. Камінська М.С., Особливості оподаткування стартапів: українські та міжнародні реалії. Київ: КНЕУ, 2017. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/opodatkyvannya-startupiv/>

3. Волос Н., Для стартапів – окрема 5-та група ЄП: законопроєкт. «Дебет-Кредит», 2019. URL: <https://news.dtkr.ua/simple/individual-single-tax/59706>

Сушко В.С.

Науковий керівник: д.е.н. проф. Ситник Н.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВОГО КОНСАЛТИНГУ В УКРАЇНІ

Динаміка розвитку консалтингу за географічною ознакою свідчить, що більшість великих вітчизняних консалтингових підприємств зосереджена у м. Київ (більше ніж 70% за кількістю та близько 85% за обсягами продажів). Це зумовлено розташуванням у столиці центральних офісів провідних аудиторських компаній, які є лідерами світового консалтингу, а також провідних українських компаній. Така географічна деформація вітчизняного консалтингового ринку пояснюється тяжінням до столичного розміщення головних офісів підприємств у столиці.

До переваг вітчизняних консалтингових підприємств належать, безперечно, знання ними глибинних причин наявних управлінських проблем та, відповідно, оптимальне їх вирішення, а також можливість адаптації сучасних методів управління до практики вітчизняних підприємств. Стимулювання розвитку вітчизняного консалтингу може відбуватися за рахунок зменшення залежності української економіки від іноземних експертів та зниження витрат на іноземних високооплачуваних спеціалістів.

Однак, незважаючи на те що значна кількість компаній відчуває необхідність консалтингової допомоги з питань управління, попит на консалтингові послуги в Україні залишається відносно низьким. Основними причинами такої ситуації є:

- складна макроекономічна ситуація та загальне зниження ділової активності;
- відсутність культури роботи з незалежними експертами;
- низька платоспроможність споживачів консалтингових послуг;
- низькі оцінки корисності консалтингових послуг;
- складність отримання об'єктивної інформації про діяльність консалтингових підприємств та їхні можливості;
- відсутність гарантій конкретних результатів та позитивного ефекту від консалтингу [1].

Відмінність українських консультантів від західних консультантів полягає у наступному:

- Рівень професіоналізму. Західні консультанти мають професійну освіту і постійно накопичують досвід і обмінюються їм на відповідних семінарах і конференціях. Проте у них немає великого досвіду роботи в Україні з своїми ментальними особливостями. Є велика наукова і методологічна база, а також необмежений доступ до літератури. Українські консультанти рідко мають професійну освіту (зарубіжні курси, семінари, стажування) і значний досвід. Проте вони краще розуміють проблеми українських підприємств і їх керівників.

- Економічна результативність і ринкова цінність. Західні консультанти більш чітко усвідомлюють значення і потенційний позитивний економічний ефект, який може дати їх професійна діяльність. Вони розглядають відносини «консультант – клієнт» об'єктивно. Українські консультанти проявляють менше упевненості в тому, як можна оцінити результати їх діяльності для організацій. Бачення ними взаємостосунків консультанта і клієнта більш суб'єктивно і засновано на пріоритеті людських цінностей над економічною доцільністю.

- Процеси зміни і управління. У змішаному культурному середовищі західні консультанти проявляють край нормативну поведінку. Українські консультанти, що мають часом освіту й досвід у психології, демонструють поведінку, орієнтовану на персонал, більш м'яке, гнучке і емоційне. Оскільки західні клієнти більш схильні віддавати управління в руки консультанту, дії західних консультантів варіюються від «м'яких» до край «жорстких». Українські компанії менш схильні віддавати контроль у чужі руки, тому дії українських консультантів часто обмежуються тренінгами і супроводом процесу.

- Роль формальних взаємостосунків. Українські консультанти використовують систему особистих відносин для доступу в організацію і подальшого спілкування в ній. Вони розглядають консультування як спосіб життя і можуть поширювати відносини з клієнтами в інші сфери професійних і особистих взаємостосунків. Західні консультанти більш жорстко прив'язані до формальних встановлень і норм поведінки. Вони розглядають консультування тільки як професію, якій потрібно займатися в робочий час. Відносини «консультант – клієнт» обмежуються, зазвичай, терміном дії контракту.

- Позитивне мислення і емоції. Західне ділове середовище і ділове мислення є більш оптимістичним, орієнтованим на дію й ініціативу. В українських консультантів більше емоційно орієнтованої поведінки, рефлексії і менше прагматичного підходу до професійних проблем [2].

Поступовий перехід українських провідних компаній на нові принципи здійснення діяльності, що відповідають умовам інформаційної економіки, сприяє посиленню попиту на консалтингові продукти в сфері розробки і впровадженні інформаційних технологій, які формують жорсткі вимоги до організації відповідної системи підтримки управлінських рішень. Посилення ролі людського фактору у забезпеченні конкурентних переваг підприємств, ставлення до персоналу як до визначального чинника інтелектуального потенціалу компанії, що формує її ключові компетенції, має сприяти подальшому зростанню попиту на консалтингові послуги з управління персоналом. Спектр питань, які мають вирішувати компанії у цьому аспекті свого розвитку, виходять за межі традиційного розуміння ефективної взаємодії і мотивації персоналу та передбачають комплексні рішення у сфері формування сильної корпоративної культури, управління знаннями компанії, створення і підтримки принципів соціальної відповідальності бізнесу.

Серед перспективних напрямів консалтингової співпраці у майбутньому мають стати такі функціональні сфери управлінського консультування як: впровадження корпоративного управління, розробка і впровадження систем фінансового та процесного управління, ризик-менеджменту, впровадження системи управління вартістю компанії, консультаційне супроводження проектів злиття і поглинання компанії [2].

Український ринок консалтингових послуг перебуває на стадії формування. У порівнянні з розвинутими країнами його роль як інфраструктурного інституту економіки України залишається другорядною, а частка у ВВП країни мізерна. Разом з тим, активному становленню вітчизняного консультування сприяють процеси інтеграції українського бізнесу в світовий економічний простір, необхідність впровадження у діяльність вітчизняних підприємств сучасних управлінських інновацій. Партнерство з консультантами надає можливості вітчизняним компаніям оптимізувати часові, фінансові та людські ресурси для забезпечення підвищення ефективності своєї діяльності. До перспектив розвитку консалтингового ринку України слід віднести збільшення об'єму ринку, збільшення частки українських компаній у наданні послуг, покращення якості послуг, вихід українських компаній на іноземні ринки.

Отже, на основі проведеного дослідження можна визначити, що сучасна стадія розвитку українського консалтингу є перехідною, і подальші перспективи формування галузі цілком залежатимуть від процесу стабілізації ринкових відносин в Україні в цілому. Разом з тим, основними тенденціями розвитку галузі є:

- зміна суспільного інформаційного менталітету та формування свідомого попиту на консалтингові продукти;
- збільшення частки українських консалтингових фірм у загальних продажах галузі;
- підвищення платоспроможності українських компаній, результатом є поступове зростання попиту на послуги консалтингових компаній;
- на консалтингові послуги по розробці, впровадженню та супроводженню експортно-імпортних схем, оптимізації бізнес-процесів, переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) тощо;
- пошук конкурентної боротьби за рахунок зниження бар'єрів мобільності стратегічної групи іноземних компаній та проникнення в галузь нових учасників [3].

У цілому розвиток консалтингової галузі в Україні може отримати конструктивного напрямку лише в контексті системних перетворень у вітчизняній

економіці. Водночас, незважаючи на початковий етап формування ринку, саме політичні події та процеси інтеграції українського бізнесу в світовий економічний простір та необхідність впровадження у діяльність вітчизняних організацій сучасних систем управління сприятимуть активному розвитку вітчизняного консультування.

Список використаних джерел:

1. Тарануха О. М. Тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні // О. М. Тарануха, І. С. Клименко // Економіка та управління на транспорті. – 2017. – С. 129-133.
2. Шпильова В. О. Тенденції та перспективи розвитку ринку консалтингових послуг в Україні // В. О. Шпильова // Економіка та управління підприємства. – 2018. – № 23. – С. 173-177.
3. Ковальська К. В. Особливості і тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. / К. В. Ковальська // Ефективна економіка. – 2014. – № 6. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_6_69.

Тишковець М. М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Блащук-Дев'яткіна Н. З.
Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах стрімкого розвитку науки та швидкого переходу до цифрової економіки, а також просування цифрового бізнесу, проблема розвитку банківських технологій стала надзвичайно актуальною. Подальше проникнення цифрових технологій в банківський сектор є однією з характерних особливостей сучасного глобального світу. І хоч банківська система в Україні сьогодні знаходиться на стадії невизначеності, та все ж мобільний банкінг активно розвивається. На даний час ця технологія є обов'язковою умовою для клієнтів банку, в першу чергу для молодого покоління. Саме тому опанування банками нових цифрових технологій це лише питання часу, адже цей процес є неминучим і зупинити його не можливо.

Про адаптацію банківських систем передових країн світу до цифрової епохи банківського обслуговування свідчать зарубіжні дослідження, присвячені цифровій трансформації банківської діяльності таких компаній, як «ATKearney» (США), «McKinsey&Company», «KPMG» (Нідерланди), «Cognizant» (Індія), «Fujitsu» (Японія) [1]. Донедавна майже всі цифрові технології в економіці стосувалися здебільшого фінансового сектора економіки та процесів, що на ньому відбувалися. Проте вже зараз почали швидкими темпами застосовуватися цифрові технології, які пов'язані з іншими секторами економіки, в тому числі і в банківському секторі.

До переліку завдань, які допомагають вирішити сучасні технології належать: обробка первинної документації, ведення обліку, аналіз та розроблення майбутніх прогнозів, створення штучного інтелекту, полегшення роботи банків з клієнтами тощо.

Під впливом цифрової економіки, системи автоматичного проектування (САПР) трансформуються у відокремлені складові банків, що інтегруються з bigdata, інтернетом речей, штучним інтелектом і навіть доповненою реальністю [1]. Це свідчить про початок принципово нового періоду цифрової економіки, що вимагає не лише збільшення ІТ-потенціалу банківського сектора, а й потенційно нового, нестандартного підходу до управління банківськими установами в цілому.

На даний час стоїть дуже гостра проблема у встановленні нових технологій в банківських установах як у світі, так і в Україні. Зараз це не аспект престижу банку, а вимога часу. Тому далі розглянемо основні цифрові технології, що вже використовуються у банківських установах.

Хоча мобільний банкінг уже не можна віднести до зовсім нових технологій, вона стає все більш простішою у використанні та надає користувачам більше функціональних можливостей. Сучасний клієнт банку надасть перевагу не стандартному банківському обслуговуванню, а мобільному банкінгу. І цей показник зростає по мірі того, як зростає цифровий клієнтський досвід користувача. Тобто, мається на увазі злагоджена цифрова банківська взаємодія між споживачем і бізнесом, платежі між споживачами в один клік, нові можливості, пов'язані з криптовалютою, біометричні системи аутентифікації, які не потребують введення пароля, сервіси та пропозиції, прив'язані до географічного положення, а також діалогові інтерфейси [2].

Біометричні системи вже сьогодні значно підвищують рівень безпеки банків. Безпека завжди була для банківських установ першочерговим питанням. Тому вони шукають нові способи, щоб збільшити рівень безпеки у своїх сервісах, тим самим не обтягуючи цим власних клієнтів. Нині найбільш популярними методами автентифікації даних є зчитування відбитка пальця, розпізнавання голосу та лиця. До того ж видатки на впровадження нових методів автентифікації постійно зростають. Це пов'язано з прагненням банків завоювати «цифрову довіру» своїх клієнтів [2].

Штучний інтелект допомагає банкам автоматизувати процеси та підвищити якість обслуговування клієнтів. Організації починають значно спрощувати процеси за рахунок інтелектуальної автоматизації, що, у свою чергу, допомагає демонструвати корпоративні дані, які до цього традиційно були приховані в глибинах складних базових систем [2].

Штучний інтелект - це програма, яка накопичує дані банку, може формувати статистику на їх основі та використовувати її під час роботи банку з клієнтами. Завдяки даним, стає можливо створювати сервіси та досвід, що враховують особливості й потреби кожного індивідуума. Це дає можливість частково автоматизувати роботу установи, прискорити роботу банку, а також покращити його фінансові показники в цілому.

Досвід багатьох комерційних банків показує, що завдяки запровадженню штучного інтелекту, роботи обходяться на 50-90% дешевше, ніж при використанні найманих робітників. Слідом за цим слідує негативний наслідок впровадження інноваційних технологій в банківництві, що пов'язаний із зменшенням робочих місць в країні.

Отже, впровадження банками сучасних технологій - річ звичайна та неминуча. Це дозволить значно полегшити проведення банківських операцій та збільшити фінансові показники банку. У світі вже широко застосовуються мобільний банкінг, біометричні системи, штучний інтелект тощо, що надає банківським установам безліч переваг. Та все ж такі технології мають свої мінуси - зменшення робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Іванова Т. Г. Банківська система в умовах цифровізації економіки. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/32178/Siukf_19_11.pdf?sequence=1 (дата звернення 29.03.2020)
2. Богашко О. Л. Головні тенденції розвитку банківських технологій. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30441/rbp_19_5.pdf?sequence=1 (дата звернення 29.03.2020)

Тишковець М. М.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗМІНА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА КОРИСТЬ ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

На сучасній стадії розвитку України як демократичної держави важливу роль відіграє запровадження реформи з децентралізації влади. Оновлена система фінансового забезпечення децентралізованих місцевих бюджетів дозволяє збільшити мотивацію до збільшення їх дохідної частини, проте, поточні результати фіскальної децентралізації свідчать про недостатність сформованих додаткових ресурсів органів місцевого самоврядування на фінансування самоврядних повноважень та повноважень, делегованих державою, й підвищення регіональної фінансової ефективності в цілому.

Децентралізація - спосіб переміщення влади, повноважень з центру керованої системи на її периферію і зміцнення політико-правової самостійності периферійних підсистем: суб'єктів федерації, муніципальних утворень [1].

У 60-х роках минулого століття американський економіст Ч. Тібо обґрунтував теорію місцевих податків за умов децентралізації. Ч. Тібо виходив з соціально-психологічної мотивації людей, вважаючи, що одним вигідніше з фінансових міркувань залишатися вдома і намагатися змінити на краще умови свого буття, ніж переїжджати, тоді як інші змінюють місце проживання [2].

Також Ч. Тібо наголошував на тому, що фіскальна децентралізація сприяє внутрішньорегіональній конкуренції та збільшенню рівня надання суспільних благ саме за рахунок вибору мешканців того чи іншого регіону - механізм «голосування ногами» [2].

Сучасний етап децентралізації в Україні було розпочато у 2015 р. що знайшло відображення у внесенні змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Місцева влада отримала право самостійно формувати місцеві бюджети (незалежно від термінів прийняття державного бюджету).

У частині місцевих податків та зборів місцева влада також отримала певну самостійність. На сьогоднішній день, до повноважень органів місцевого самоврядування та рад об'єднаних територіальних громад (далі ОТГ) належать: установлення місцевих податків та зборів; визначення переліку податкових агентів щодо сплати туристичного збору; прийняття рішення про встановлення місцевих податків та зборів, зміну розміру їх ставок, об'єкта оподаткування, порядку справляння та надання пільг. Повноваження місцевої влади є доволі широкими, стосовно місцевих податків і зборів, але, виключно в межах норм Податкового кодексу України [3].

Урядовим Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» були внесені зміни щодо місцевих бюджетів, зокрема, місцевим бюджетам було передано: 10 % податку на прибуток підприємств; 100 % державного мита; 80 % екологічного податку (при цьому 55 % направлятимуться в обласні бюджети, а 25 % – до районних бюджетів і бюджетів міст обласного значення); акцизний податок від реалізації через роздрібні мережі пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів, біодизеля і скрапленого газу; 25 % плати за надра; місцеві збори (податок на нерухомість із включення до оподаткування комерційного (нежитлового) майна, єдиний податок); податок на майно («розкішні» автомобілі), податок на прибуток комунальних підприємств, інші податки; 75 % податку на доходи фізичних осіб (60 % податку отримують бюджети міст обласного значення та районів; 15 % – обласні бюджети); 40 % – бюджет м. Київ [4].

Одночасно місцеві бюджети втратили частину доходів від податку з доходів фізичних осіб – ПДФО, в обласні бюджети надходить 15%, до бюджетів міст обласного значення – 60%, до держбюджету – 25%, як наслідок, надходження до державного бюджету від ПДФО зросли у 4,5 рази, а надходження до місцевих бюджетів скоротилися з 46 млрд. грн. до 38 млрд. грн., у структурі доходів місцевих бюджетів – з 61,5% до 44,5% [2].

Основним джерелом наповнення місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб. Він становить найбільшу питому вагу надходжень, а саме це 65-70% від всіх надходжень до місцевого бюджету. Окрім ПДФО, основну частину місцевих бюджетних надходжень також складає єдиний податок, які сплачують фізичні та юридичні особи.

На сьогоднішній день українськими вченими доведено, що невеликі за територією та чисельністю населення ОТГ здебільшого мають низьку фінансову спроможність. Також такі громади не мають достатнього трудового потенціалу для свого розвитку та якісного управління і отримують основну частку дотацій від держави. Виняток становлять окремі громади, на територіях яких розміщені бюджетоутворюючі підприємства та потужні підприємства реального сектору економіки. Що ж до підвищення спроможності та самодостатності громад, то для багатьох ОТГ – тих, які не мають на своїй території великого бізнесу – воно може бути реалізовано тільки через об'єднання (укрупнення) вже створених ОТГ між собою.

Та все ж, не зважаючи на певні недоліки, реформування місцевих органів самоврядування дає нові можливості для перспективного ефективного розвитку сільських, селищних та міських територій у регіонах України. Сьогодні кількість об'єднаних територіальних громад постійно зростає, що є свідченням ефективного впровадження концепції децентралізації на шляху до євроінтеграції. Водночас позитивним аспектом є той факт, що рівень доходів бюджетів територіальних громад та об'єднаних територіальних громад тепер може реально збільшитися майже вдвічі. А це дасть можливість проводити ефективну соціальну політику на місцях [5].

Отже, прийняття закону про децентралізацію в Україні сприяло фіскальній децентралізації. Органи місцевого самоврядування отримали право управляти та залучати більше податків та зборів на підконтрольних їм територіях. Це дало змогу залучати до бюджетів більше коштів, якими громада мала право розпоряджатися на свій розсуд, спрямовуючи їх на вирішення актуальних проблем свого регіону. Проте, не всі територіальні об'єднання отримали змогу самостійно забезпечити власні бюджети, що пов'язано з нерівномірним економічним розвитком регіонів України. В такому випадку деякі ОТГ все ж лишаються залежними від держави. Тому рекомендується об'єднання вже створених громад між собою.

Список використаних джерел:

- 1) Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. Мюнхен. 1963. 175 с.
- 2) Фіскальна децентралізація та регіональна фінансова ефективність в Україні: теоретико-прикладні проблеми розвитку. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f705371257511f97b956b2dd6bfee76c.pdf> (дата звернення 13.03.2020)
- 3) Державна фіскальна служба України. Місцеві податки і збори – вагомий крок до покращення життя громад. URL: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-344975.html> (дата звернення 13.03.2020)
- 4) К. С. Бабак, Л. О. Нікітіна. Фіскальна децентралізація як зміна податкової системи на користь фінансової незалежності місцевих бюджетів України. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. Вип. 2 (4).

5) Нездойминого О. Є. Особливості формування бюджету територіальної громади. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/71.pdf (дата звернення 13.03.2020)

Трачук Г.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин О.Ю.
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

З плином часу більшого значення в українському економічному середовищі набуває проблема ухилення від сплати податків. Українська податкова система формується у складний період для країни, що супроводжується кризовими явищами практично в усіх сферах суспільного життя. Останнім часом це стало нормою поведінки багатьох суб'єктів господарської діяльності. В підсумку вони отримують кошти для ведення бізнесу і неформального вирішення нагальних виробничих та соціальних проблем у специфічних для України умовах слабо розвинутих демократичних інститутів і розквіту корупції. Водночас це призводить до розвитку ряду негативних в економіці та соціальній сфері: порушення правил добросовісної конкуренції, зростання корупції, недостатньому фінансуванні суспільного сектору господарства, відтоку капіталів за кордон тощо. Президент, парламент, уряд і регіональні органи влади постійно підкреслюють необхідність боротьби з цим феноменом, розробляють заходи, спрямовані на зменшення його масштабів. Однак ці заходи не завжди приводять до належних результатів. [4]

Ухилення від сплати податків притаманні будь-якому суспільству. Причиною цього є очевидний вплив податків на доходи і витрати платників при недостатньому усвідомленні ними вигід від споживання суспільних благ, що фінансуються за рахунок податкових платежів. Це означає, що витрати зазначеного суспільного явища необхідно шукати в суспільній природі податків, які за своєю сутністю є еквівалентними платежами громадян в обмін на суспільні блага, що надає їм держава, виконуючи свої функції, а за формою прояву - відносинами привласнення державою частини індивідуальних та корпоративних доходів, відчужених і вилучених у платників на основі примусу, що в правових державах здійснюється на підставі закону. [5]

В процесі економічних змін в Україні виникла необхідність у визначенні злочинів, пов'язаних зі сплатою податків. Тіньова економіка нашої країни з кожним роком набирає обертів і становить більшу частину ВВП, тому уникнення податків є рушійною силою, що може значно послабити економіку України. Не дивлячись на те, що рівень життя з кожним роком підвищується, платники податків все більше намагаються уникнути їх сплати. Основними чинниками, що зумовлюють виникнення такої ситуації, є наступні:

- 1) Низький рівень обізнаності в податковій справі серед населення.
- 2) Погіршення соціально-економічного становища суспільства.
- 3) Значний рівень корупції серед верхівки влади.
- 4) Низька якість законодавчої бази.
- 5) Безкарність судової гілки влади.
- 6) Неefективність державного менеджменту.
- 7) Нераціональна структура оподаткування.

Отже, відсутність довіри між державними органами та платниками податків, високий рівень корупції, недосконалість законодавчої бази є головними показниками, що спонукають громадян та бізнес-одиниці ухилятися від сплати податків. Відомо, що

чесний бізнес – це скорше виняток, ніж правило. В кожній країні існують свої способи та методи несплати податків. [2]

Існує ряд різних причин ухилення від податків:

1) Економічні причини податкової злочинності - погіршення фінансового становища бізнесу та населення (падіння виробництва, звуження дохідного потенціалу, накопичення іноземної валюти, вивіз капіталу за кордон); податкова політика і особливості податкової системи (великий податковий тиск на платників податків). Відсутність легальних можливостей забезпечення конкурентоспроможності в цілому ряді сфер бізнесу.

2) Політичні причини - ухилення від податків пов'язані з регулюючою функцією податків: за їх допомогою держава проводить ту чи іншу соціальну або економічну політику. Особи, проти яких спрямована така політика шляхом невиконання нормативних положень надають певну протидію панівної групи.

3) Правові причини - не досконалість та нестабільність податкового законодавства; постійне очікування підвищення оподаткування.

4) Організаційні причини - недоліки у взаємодії між органами податкової поліції, органами податкового контролю та правоохоронними органами (неузгодженість в діях органів досудового слідства та арбітражних судів); недостатній розвиток міжнародного співробітництва у справі боротьби з податковими злочинами та правопорушеннями.

5) Морально-психологічні причини - негативне ставлення до існуючої податкової системи (жорстка податкова система багато в чому не стимулює працю виробника, а навпаки спонукає до приховування прибутку і несплаті податків); низький рівень правової культури; корислива мотивація. [3]

Підсумовуючи можна зробити висновок, що відсутність довіри між органами влади і платниками податків є основними рушіями ухилення від оподаткування в Україні.

Формуючи ефективну податкову систему, що, зокрема, має унеможливити ухилення від оподаткування, потрібно брати до уваги як особливості економічної ситуації, що склалася в Україні, так і фактори організаційного, психологічного й правового характеру, які впливають на розвиток податкового середовища в державі. З огляду на це вважається за необхідне:

1) Подбати про те, щоб податкові надходження були раціонально розподілені; поступово зменшувати податкову завантаженість, використовуючи міжнародний досвід, адаптуючи його до специфічного розвитку нашої країни; створювати умови, за яких неможливо ухилитися від сплати податкових зобов'язань, що призведе до поступового збільшення надходжень до державного бюджету.

2) Зменшити ставки податків з одночасним розширенням бази оподаткування та скасувати фіскальні платежі, адміністрування яких є невиправдано витратним, що дозволить знизити податкове навантаження на суб'єктів господарювання і поліпшить умови для розвитку підприємницької діяльності.

3) Провести кодифікацію податкових законів, значно полегшити їх викладення, зробити доступними та зрозумілими.

4) Відмовитися від силових методів і максимізувати добровільність сплати податків, чому має сприяти проведення інформаційної роботи серед населення.

5) Активізувати громадську протидію корупціонерам, посилити громадський контроль за роботою правоохоронних органів, що підвищить ефективність боротьби з корупційними діяннями в органах державної влади.

Таким чином, для зменшення масштабів ухилення від сплати податків необхідно вдосконалити податкове законодавство; підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни; посилити боротьбу з корупцією; ефективно використовувати податкові надходження. Україна матиме шанс стати серйозним суб'єктом податкової конкуренції у світовому просторі лише за умови реформування податкової системи в

напрямі зниження реального податкового навантаження запобігання ухиленню від сплати податків. [4]

Список використаних джерел:

1. Тодосейчук А. С. Причини ухилення від сплати податків [Електронний ресурс] / А. С. Тодосейчук, К. А. Шеканова – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58686.doc.htm.

2. Харченко О. С. ПРОБЛЕМА УХИЛЕННЯ ТА УНИКНЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ [Електронний ресурс] / О. С. Харченко, І. С. Хрипко, О. С. Абрамова – Режим доступу до ресурсу: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/46-shistnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/338-problema-ukhilennya-ta-uniknennya-vid-splati-podatkov>.

3. Пасенкова В. В. Сутність та причини ухилення від сплати податків в сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. В. Пасенкова, О. О. Куришко – Режим доступу до ресурсу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/59036/6/Pasenkova_evasion.pdf.

4. Сидоренко Т. О. Сутність та причини ухилення від сплати податків [Електронний ресурс] / Т. О. Сидоренко – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/45546/10%20Sydorenko.pdf?sequence=1>.

5. УХИЛЕННЯ ВІД ПОДАТКІВ І ПЕРЕКЛАДАННЯ ПОДАТКІВ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/1010020555224/ekonomika/uhilennya_vid_podatkov_perekladanny_a_podatkov.

Любинська Г., Хом'як М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В Україні реформа децентралізації управління була однією з основних для підвищення участі громад в управлінні державою та для того, щоб змінити неефективну стару систему на нову. Децентралізація – це не просто передача повноважень, вона передбачає створення умов для розвитку, розширення можливостей територіальних спільнот, що діють у межах своєї компетенції самостійно та незалежно від центральної влади, а також забезпечення їх необхідними послугами та якіснішим використанням місцевих ресурсів. Кожна країна відповідно до своїх особливостей обирає для себе певну модель децентралізації.

Залежно від величини делегованих повноважень та ступеня взаємодії з державною владою, експерти виділяють три моделі організації місцевого самоврядування:

1. Англосаксонська (Велика Британія, Іспанія, Італія).

Для англосаксонської моделі місцевого самоврядування властивий високий рівень місцевого самоврядування, контроль з боку населення та повна відсутність органів державної влади на місцях.

2. Континентальна (Франція, Польща, Словаччина, Болгарія).

Континентальна модель організації місцевого самоврядування характеризується поєднанням прямого державного управління та управління на місцях, при цьому автономія місцевого самоврядування - обмежена, а органи місцевого самоврядування контролюються спеціальними державними уповноваженими.

3. Змішана (Німеччина, Австрія).

У змішаній моделі у деяких ланках місцевого самоврядування виборний орган може бути і ланкою муніципального управління і представником держадміністрації [1, с. 56-57].

Враховуючи поділ повноважень між органами управління в різних моделях децентралізації, слід виділити такі види децентралізації: політична, адміністративна та фінансова.

Перенесення значних владних повноважень і функції з державного на місцеві рівні без відповідного фінансового забезпечення може призвести до негативних фінансових результатів. Сама фінансова (бюджетна) децентралізація являє собою процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління. Тому важливим є пошук оптимального варіанту між обсягом наданих повноважень та їх підтримкою відповідними фінансовими ресурсами. Дієвість цього механізму чітко прослідковується на прикладі як постсоціалістичних країн Європи (Польща, Словаччина, Естонія, Литва), так і розвинутих європейських держав (Швеція, Франція, Німеччина, Велика Британія тощо) [2, с. 725].

Як приклад постсоціалістичних країн Європи можна взяти Польщу. Після змін у місцевому самоврядуванні та у адміністративно-територіальному устрої бюджетна децентралізація в Польщі була завершальною реформою децентралізації. Результатом цих реформ стала триступенева система територіальних одиниць: «гміна – повіт – воєводство», замість «гміна – воєводство». Це стало рушійною силою у створенні раціональної, демократичної адміністративної системи із незалежним місцевим самоврядуванням. Децентралізація функцій та повноважень була підкріплена джерелами доходів, тобто наступним кроком реформ стала бюджетна децентралізація. Після проведення цих реформ розмежувалися функції та повноваження між державою та органами місцевого самоврядування, при цьому уряд відповідає за зовнішню політику країни, національну безпеку, розвиток країни тощо, а місцева влада опікується наданням якісних послуг населенню.

Виразним представником групи розвинутих європейських держав є Німеччина. Джерела доходів бюджетів територіальних одиниць Німеччини це : податки, збори, часткові відрахування, державні асигнування, доходи з продажів, кредити. Згідно законодавства, громади наділені правом самостійно встановлювати податкові ставки та обирати джерела оподаткування. Серед власних податків – це промисловий, поземельний та споживчий, а також закріплені – прибутковий та податок з обороту. Основним місцевим податком є промисловий, ним обкладаються капітал і дохід всіх підприємств, які господарюють на території округу чи громади, окрім сільськогосподарських та ремісничих. Бюджети земель на 80% формуються власними надходженнями, решта - дотаціями та субвенціями. Особливістю бюджетної системи є закріплення за кожним рівнем податків, які скеровуються лише до одного з бюджетів.

Бюджетна децентралізація в Німеччині передбачає участь держави в бюджетному регулюванні, тобто федерація бере на себе відповідальність за цілісність економічного розвитку країни, а завданням земель є піклування про культуру, освіту та науку, а все що стосується життя громади відноситься до повноважень обшин [1, с.57].

В Україні існує саме змішана модель місцевого самоврядування, адже право на місцеве самоврядування визнається за територіальними громадами сіл, селищ, міст, а на регіональному рівні (район, область) практично всі функції управління територією здійснюють органи виконавчої влади – місцеві державні адміністрації.

Сучасний етап фінансової децентралізації в нашій державі супроводжується стрімким зростанням доходів місцевих бюджетів. Такі результати отримали завдяки розширенню повноважень та підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, впровадженню

заходів щодо залучення резервів, їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів [3].

Отже, можна зробити висновок, що децентралізація призводить до збільшення ефективності управління на нижчому рівні, яке повинно супроводжуватись відповідними фінансовими ресурсами. Саме бюджетна децентралізація надала нові можливості для наповнення бюджетів громад. Тому потрібно чітко розуміти цілі, функцію держави та органів місцевого самоврядування в процесі здійснення економічної політики країни та регіонів. На даний момент, кожна країна обрала свій тип організації місцевих фінансів та реалізовує реформу бюджетної децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Возняк Г. В. Бюджетна децентралізація: європейський досвід та перспективи для України. Львів. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20163\(119\)/sep20163\(119\)_056_VoznyakHV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20163(119)/sep20163(119)_056_VoznyakHV.pdf)
2. Демченко О.П., Яковенко К.А. Європейський досвід бюджетної децентралізації та перспективи для України. Мукачево 2018. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/16_ukr/110.pdf
3. Офіційний сайт Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670>

Хом'як М. Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О. Ю.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Раніше фінансові можливості місцевих органів влади були значно обмежені, а місцеві бюджети не мали повної самостійності, що гальмувало демократичні перетворення в країні. Саме тому актуальності набуло впровадження децентралізації в Україні. У зв'язку із цим з'явилась потреба у вдосконаленні питань децентралізації бюджетної системи України, адже вона є однією з основних умов ефективної та незалежної діяльності місцевих органів влади, та дає можливість збільшити участь у соціально-економічному розвитку територіальної громади.

Децентралізація – це не просто передача повноважень, вона передбачає створення умов для розвитку, розширення можливостей територіальних спільнот, що діють у межах своєї компетенції самостійно та незалежно від центральної влади, а також забезпечення їх необхідними послугами та якіснішим використанням місцевих ресурсів.

Реформа бюджетної децентралізації в Україні розпочалась в 2015 році і забезпечила суттєве зростання місцевих бюджетів. Наприклад, у 2014 році власні доходи загального фонду місцевих бюджетів склали 68,6 млрд грн., а у 2018 році бюджетна децентралізація підвищила цей показник до 234,1 млрд грн. Однак практика показала необхідність подальшого удосконалення системи формування належної ресурсної бази місцевого самоврядування [1].

Ключовою метою бюджетної децентралізації є раціональне формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні шляхом стимуляції створення ОТГ, а також прирівнювання їх по статусу до міст обласного значення. Активно процес створення нових адміністративних утворень відбувався вже у 2015 р. Влітку 2015 р. в Україні налічувалося 159 ОТГ. А за два з половиною роки створено додатково 506 ОТГ. Їхня кількість збільшувалася щороку, починаючи з 2015 р., коли загалом було створено 159 ОТГ, у 2016 р. – 366, у 2017 р. – 665. Тобто впродовж трьох років відбувається

щорічний приріст +30 %. На грудень 2018 р. їх вже нараховується 865, а заплановано сформувати близько 1200 громад.

Для того, щоб стимулювати створення територіальних громад, до Закону про децентралізацію та Податкового кодексу включено норми про проведення бюджетної децентралізації, яка дає змогу ОТГ отримати додатковий ресурс для виконання переданих повноважень. Зокрема, ОТГ отримали повноваження та ресурси, які раніше надавалися тільки містам обласного значення, а саме – зарахування до місцевого бюджету 60 % податку на доходи фізичних осіб. Попри це, територіальні громади отримують 100 % з єдиного податку, податку на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт) [2].

Крім цього, ОТГ отримали право на державні трансферти для виконання таких повноважень як дотації, освітня та медична субвенції та субвенція на розвиток інфраструктури громад. Варто зазначити, що місцеві бюджети є більш ніж на половину залежними від офіційних трансфертів. Тобто частка офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів перевищує 50 %. Це свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від Державного та недостатність обсягу власних і закріплених доходів для виконання повноважень. І тому, міжбюджетні трансферти залишаються гарантантами фінансової спроможності бюджетів місцевих органів влади, які їх отримують.

Уряд зазначив, що розвиток реформи децентралізації в Україні є одним з пріоритетних завдань. Адже, це сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 23 січня 2019 року відбувся перехід до нового етапу реформи децентралізації, який передбачає закріплення вже здобутих успіхів і формування нових громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління [3].

Отже, за наявності відповідних ресурсів у місцевих бюджетах територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, створювати умови для розвитку підприємництва та залучення інвестицій, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти. Саме реформа децентралізації допомагає покращити середовище для життя мешканцям громад та створити умови для всебічного розвитку територій та людських ресурсів, і найголовніше сформувати дієве місцеве самоврядування.

Список використаних джерел:

- 1.Офіційний сайт Децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua>
- 2.Н. П. Дребот, І. Б. Семеген. Реформа децентралізації в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. Львів 2019. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2019/29_4/6.pdf
- 3.Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua>

Хом'як М. Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н. Б.

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Усі жителі міста та села мають право на сучасну медицину і освіту, доступні й якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці. Люди зможуть вплинути на надання цих послуг тоді, коли уповноважені органи знаходяться близько. Найближчою владою до людей є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми, які повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі

місцеві питання і нести за це відповідальність. Саме тому в Україні відбувається децентралізація - передача повноважень та фінансів від державної влади до людей, тобто органам місцевого самоврядування.

Слід виділити такі види децентралізації:

1. Політична
2. Адміністративна
3. Фінансова

Фінансова (бюджетна) децентралізація є важливим механізмом та одним з обов'язкових елементів для побудови ефективної держави. Вона являє собою процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління. Крім цього, фінансова децентралізація є найбільш повним і прозорим видом децентралізації, оскільки тут утворений прямий зв'язок між організацією та реформуванням системи міжбюджетних відносин. Органи місцевого самоврядування отримують фіскальну незалежність, а саме – повноваження щодо прийняття рішень у сфері бюджетного регулювання [1].

З 2014 року уряд України розпочав реформу децентралізації. За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства. Прийняли закон про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України.

Найважливішим результатом бюджетної децентралізації є зростання частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів з 2,5 % у 2012–2014 рр. до 30 % – у 2018 році, в основному завдяки переданню окремих податків і зборів до місцевих бюджетів. У 2018 році обсяг місцевих бюджетів уперше перевищив обсяг державного бюджету й становив 52 % консолідованого бюджету України. Для порівняння: у 2014 році ця частка становила 42 %. Через місцеві бюджети в Україні перерозподіляється понад 15 % ВВП. Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП у 2018 році становила 7,1 % (у 2014 році – 5,1 %), а самі власні доходи місцевих бюджетів зросли з 68,6 млрд грн у 2014 році до 234,1 млрд – у 2018-му [2].

Держава, в свою чергу, збільшила обсяги надання бюджетної підтримки місцевим органам влади на розвиток громад та розбудову інфраструктури. Якщо у 2014 році було передбачено регіонам з державного бюджету на підтримку соціально-економічного розвитку лише 0,5 млрд грн, то в 2018 році обсяг коштів на реалізацію інфраструктурних проектів склав 19,37 млрд грн,

Уряд визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 23 січня 2019 року Кабінет Міністрів України ініціював перехід до нового етапу реформи децентралізації, який передбачає закріплення вже здобутих успіхів і формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії [3].

Отже, сучасний етап фінансової децентралізації в нашій державі супроводжується стрімким зростанням доходів місцевих бюджетів. Такі результати отримали завдяки розширенню повноважень та підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, впровадженню заходів щодо залучення резервів, їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів.

Перенесення значних владних повноважень і функцій з державного на місцеві рівні без відповідного фінансового забезпечення може призвести до негативних фінансових результатів. Тому важливим є пошук оптимального варіанту між обсягом наданих повноважень та їх підтримкою відповідними фінансовими ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Барановський М.О. Фінансова децентралізація в Україні: особливості становлення
URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2017-4-30-38.pdf>
2. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua>
3. Офіційний сайт Децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/>

Юрчик Ю.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Татарин Н.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Процес демократичного розвитку країни, становлення органів місцевого самоврядування спричинили децентралізацію процесу творення бюджету та в свою чергу створення прозорих взаємовідносин між місцевими та державними бюджетами.

Бюджетно-фінансова децентралізація є важливою складовою управлінського процесу, яка в свою чергу має ознаки регулюючого механізму, який може безпосередньо впливати на розвиток регіоном через такі процеси як формування фінансової самодостатності територіальних громад, перерозподіл бюджетних ресурсів між територіями, активізація процесу місцевого економічного розвитку, вирішення соціальних проблеми тощо.

Фінансова децентралізація робить прозорими фінансові потоки (отже, завдається нищівний удар по корупції) та збільшує зацікавленість органів місцевого самоврядування в реалізації податкового потенціалу своєї адміністративно-територіальної одиниці.

В Україні процес фінансової децентралізації супроводжується низкою проблем, які починаються із законодавчого закріплення відповідних норм. Адже саме законодавство все ще потребує змін та доповнень стосовно цього питання, бо не здатне його врегулювати.

В статті 9 Європейської Хартії місцевого самоврядування зазначається, що дані органи (в рамках національної економічної політики) мають повноваження на власні адекватні фінансові ресурси, якими мають право вільно розпоряджатись в межах власних повноважень. [5] В той же час в Україні відсутні надійні джерела надходження коштів до регіонів, громад. Також в різних регіонах затверджені податки на надходження до місцевих бюджетів, які не завжди відповідають нормам та обґрунтованості. У деяких містах вони надто занижені, а в інших в той час підвищені. [1]

Вагомою проблемою є і доцільність витрат регіонів на соціальний розвиток. Якщо є місце певним конфліктам між державою, регіоном та громадами. Що цілком можливо та нормально, то повинні здійснюватися і субвенції та допомога інших джерел забезпечення “дофінансування” за наявної потреби. Відсутність таких механізмів в свою чергу може супроводжуватись корупційними схемами.

Варто згадати і те, що в Україні значна кількість будівель знаходиться в аварійному стані, та потребує коштів на ремонт або й зовсім перебудівництво. Тому збільшення фіскального навантаження на нерухомість, яке здійснюється від вартості площі є також малоефективним, що і доводить неможливість поповнити місцеві бюджети тільки за рахунок податків.

Не відповідає вимогам і екологічний податок, який надходить до бюджету і використовується не за призначенням, тому що в умовах існуючої децентралізації громадам не вистачає коштів на соціальний розвиток. [1]

Враховуючи наведені вище одні з основних проблем фінансової децентралізації, можна говорити про покращення ситуації впровадження наступних заходів:

1) організація автоматизованого оброблення інформації про сплату податків та інших обов'язкових платежів фізичними особами в режимі комп'ютерної мережі з безпечним доступом посадових осіб місцевого самоврядування, які займаються аналізом та плануванням бюджету;

2) взаємодія територіальних органів Державної фіскальної служби України з органами місцевого самоврядування з метою забезпечення контролю правильності та своєчасності сплати фізичними та юридичними особами податків та інших обов'язкових платежів;

3) організація нормативно-довідкової інформації для взаємодії державних податкових інспекцій всіх рівнів з іншими органами виконавчої влади. [3]

Отже, підсумувавши все вищезазначене варто сказати, що в сучасній Україні є значні проблеми у здійсненні фінансової децентралізації, які потребують вирішення в обов'язковому порядку. Адже фінансова незалежність місцевого самоврядування забезпечує можливість самостійного вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного й соціального розвитку конкретної території, розв'язання проблем різноманітного характеру.

Список використаних джерел:

1. Марець Ю.І Проблеми фінансової децентралізації в Україні [Електронний ресурс] URL: http://www.pap.in.ua/5_2016/62.pdf

2. Ступницька Т.М., Немченко Г.В. Проблеми фінансової децентралізації в Україні [Електронний ресурс] URL: [file:///D:/Downloads/68-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-129-1-10-20160628%20\(2\).pdf](file:///D:/Downloads/68-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-129-1-10-20160628%20(2).pdf)

3. Меуш Н.В. Проблеми місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації [Електронний ресурс] URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/3/02.pdf>

4. Проект Закону України "Про Державний бюджет України на 2018 рік". URL: <http://kmu.gov.ua>.

5. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – URL: <http://decentralization.in.ua/evropejska-hartiya-mistsevogo-samovr>

Янісів Ю. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Петик Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Стабільність національної економічної політики напряму залежить від ефективного державного регулювання економіки. Одним із найважливіших інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни є середньострокове бюджетне планування, яке має на меті посилити зв'язок між стратегічним і бюджетним плануванням, між пріоритетами держави та ресурсними можливостями бюджету, підвищення результативності та ефективності бюджетних витрат.

Останнім часом вивченням проблем результативності та ефективності середньострокового бюджетного планування займаються вчені-економісти як в Україні, так і за кордоном.

Серед вітчизняних вчених у першу чергу необхідно пригадати роботи таких науковців, як Т.М. Боголіб, Т.Г. Затонацька, Т.М. Мигович, С.В. Михайленко, А.В. Ставицький, В.О. Чуб, а також інших дослідників. Серед зарубіжних вчених це питання досліджували Дж. А. Френкл, А.Стронг, Дж. Робінсон та інші. У публікаціях зазначених вище науковців досить ґрунтовно розглянуто теоретичні й практичні аспекти бюджетного планування.

Зміст середньострокового бюджетного планування полягає у розробці основних напрямів формування та використання бюджетних коштів на середньостроковий період, зважаючи на необхідність виконання завдань, що постають перед суспільством на певному етапі його розвитку [1, с. 46].

Перехід до середньострокового бюджетного планування в Україні є системною зміною бюджетної політики, оскільки воно має забезпечити стратегічний підхід до визначення пріоритетних заходів та відповідний розподіл обмежених ресурсів.

Також СБП посилить бюджетну дисципліну, адже будуть визначатися та відображатися наслідки поточної політики протягом наступних років і буде забезпечуватися дотримання стелі видатків. Це дасть змогу країні вірно поєднувати стратегічні плани урядовців із бюджетними ресурсами, але, цей механізм потрібно належним чином використовувати.

Для того, щоб повною мірою зрозуміти необхідність використання СБП, потрібно розглянути його переваги і недоліки, які перелічено у таблиці 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки СБП*

Переваги	Недоліки
Базується на чітко сформульованих цілях і пріоритетах бюджетної політики;	Надмірне покладання на оцінки майбутніх показників при формуванні бюджету може призвести до не гнучкості та інертності у фіскальній політиці;
Дає оцінку відповідальності поточної політики та її майбутнього впровадження фіскальної стратегії держави;	Занадто оптимістичні проектування багаторічного бюджету можуть бути використані як виправдання для необґрунтованих програм витрачання державних коштів;
Покращує ефективність розподілу державних ресурсів, підвищуючи прозорість і підзвітність у бюджетному процесі.	

*Джерело: складено на основі [1].

На противагу вищезазначеним недолікам, доцільність використання середньострокового планування у бюджетному процесі обґрунтовується його очевидними перевагами, які полягають у наступному: середньострокове планування підвищує прозорість бюджетних цілей країни; надає бюджетному процесу риси безперервності й наступності; поліпшує ефективність розподілу державних ресурсів, підвищуючи прозорість і підзвітність у бюджетному процесі; сприяє здійсненню структурних реформ тощо.

Бюджетна резолюція на 2018-2020 рр. містить довгий перелік основних завдань бюджетної політики, втім, лише невелика частина з них визначена кількісно. У таблиці 2 подано порівняння деяких цільових кількісних показників бюджетної резолюції та показників проекту бюджету на 2019 рік. Дефіцит державного бюджету помірний.

Фінансувати його планують в основному за рахунок запозичень. Загалом на 2020 рік державний і гарантований борг таргетується на рівні 73% від ВВП.

Показник обсягу державних інвестиційних проектів, зафіксований у бюджетній декларації на рівні не менш як 1,7 млрд грн на рік, не дотримано у 2019 році, і деякі з переліку проектів для розподілу цих коштів виглядають не найбільш пріоритетними. Ціль за переходом на внутрішнє фінансування бюджетного дефіциту недотримана.

Тому для успішного впровадження СБП потрібно, щоб бюджетна стратегія розроблялася на базі галузевих програм розвитку, які повинні мати чіткі якісні та кількісні критерії виконання, а також фінансове обґрунтування.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що більшість кількісних цільових показників бюджетної політики у 2019 році порівняно з 2018 роком було дотримано. Тому впровадження середньострокового бюджетного планування є необхідним та правильним кроком.

Таблиця 2

Цільові кількісні показники завдань бюджетної політики, 2017 - 2019 рр.*

Завдання бюджетної політики	2018 р.	Цільовий показник на 2019 рік		Коментар
	Останній план	Бюджетна декларація	Проект бюджету на 2019 р.	
Частка перерозподілу ВВП через зведений бюджет, % ВВП	36,8%	39,5%	42,6%	Дотримано
Граничний обсяг дефіциту державного бюджету, % ВВП	2,4%	2,1%	2,1%	Дотримано
Джерела фінансування дефіциту державного бюджету шляхом здійснення внутрішніх запозичень	12,5%	більше 50%	23,7%	Не дотримано
Рівень мінімальної заробітної плати (з 1 січня)	3723 грн./міс.	4173 грн./міс.	4173 грн./міс.	Дотримано
Прожитковий мінімум на одну особу (з січня – з грудня)	1700-1853 грн./міс.	1853-2027 грн./міс.	1853-2027 грн./міс.	Дотримано
Загальний обсяг державних капітальних вкладень на державні інвестиційні проекти	1,65 млрд. грн.	1,7 млрд. грн.	1,5 млрд. грн.	Не дотримано

*Джерело: складено на основі [3;4].

Оскільки його перевагами є зниження бюджетного дефіциту та державного боргу, підвищення прозорості бюджетних цілей країни, покращення ефективності розподілу державних ресурсів. Також середньострокова перспектива дає можливість урядам впроваджувати у разі потреби окремі стабілізаційні заходи та дотримуватись контрциклічної бюджетної політики.

Список використаних джерел:

1. Макрофінансове бюджетування : навчальний посібник / У.З. Ватаманюк-Зелінська, Н.В. Шевчук. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2015. – С. 46-62.
2. Середньострокове бюджетне планування в Україні: Аналітична записка [Електронний ресурс] // Центр економічної стратегії. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/MT-budgeting.pdf>.
3. Аналіз проекту державного бюджету на 2020 рік [Електронний ресурс] // Центр економічної стратегії. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/Бюджет-записка_final-007-1.pdf

Яцькова Р.В.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Клепанчук О.Ю.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досвід розвинених країн свідчить, що бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової стійкості місцевих органів влади, тому що цей процес супроводжується передачею їм джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом, та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань [1].

В Україні початок реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади за принципами децентралізації розпочався з прийняттям урядом Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2].

Метою реформи децентралізації є формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Станом на початок реформи у 2014 році тільки 6 регіонів в Україні були самодостатніми, що викликало значну регіональну диспропорцію, а відповідно – і якість життя та послуг, що отримували українці. Ці виклики вимагали проведення кардинальних реформ в частині державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Реформування мало низку завдань, які повинні були поліпшити ситуацію в країні.

Звичайно ж не всі вони були виконані, проте певні зміни відбулися. Отримані в результаті децентралізації повноваження та ресурси надали органам місцевого самоврядування більше можливостей для розвитку своїх територій, створення сучасної освітньої, медичної, транспортної, житлово-комунальної інфраструктури.

Реформа дала поштовх до повноцінного розвитку громад, можливість поліпшити життя у кожному населеному пункті та у країні в цілому і дозволяє громадянам самостійно господарювати там, де вони живуть [3].

Заступник Міністра розвитку громад та територій України В'ячеслав Негода поінформував, що бюджетна децентралізація довела свою ефективність: «За роки її впровадження ми набули певного досвіду, постійно комунікуємо з місцевим самоврядуванням і бачимо, що необхідно змінити, аби міжбюджетні відносини були однаково справедливими для територіальних громад і їх бюджети зміцнювали свою спроможність» [4]. Проте, на жаль, на сьогоднішній день хоч і впроваджується бюджетна децентралізація, але місцеві органи ще залежать від державного бюджету. На це явище впливають такі фактори: спад економічного розвитку, війна, політична нестабільність тощо. [5].

На сьогоднішній день можна виділити такі актуальні проблеми процесу децентралізації місцевих бюджетів в Україні як: невідповідність між обсягом доходів бюджетів і реальними потребами у фінансуванні поточних видатків; відсутність чіткого розподілу функціональних повноважень і відповідальності за надання послуг між рівнями влади. Головною проблемою є те, що органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади не надають якісних публічних послуг людям і не сприяють місцевому та регіональному розвитку. Фактична невідповідність та невідповідність місцевій владі, особливо місцевих державних адміністрацій,

громаді та її залежність від центральної влади призводить до того, що влада на місцях керується не стільки інтересами громади, скільки інтересами центральної влади та/або власними егоїстичними інтересами[2].

Для зменшення цих недоліків передусім необхідно вдосконалити правову та інституційну базу системи міжбюджетного фінансування, для кожного рівня органів місцевої влади окреслити коло відповідальності та міри покарання. А контроль та відповідальність є підґрунтям децентралізації. Кінцевим результатом децентралізації має стати створення нової системи місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, в основі якої повинна бути інституційна симетрія, що передбачає поєднання та взаємозв'язок економічних суб'єктів, які користуються суспільними благами, сплачують податки (несуть тягар витрат), і тих, хто приймає самостійно рішення про її надання (місцеві органи влади)[5].

Виходячи із цього, Президент України Володимир Зеленський відкликав законопроект про децентралізацію і відправив його на доопрацювання. Зараз в Україні триває системна робота з підготовки перспективних планів формування територій громад областей: Мінрегіон провів 48 консультативних зустрічей за участю народних депутатів України та інших представників щодо оптимізації планів. Проаналізовано та оптимізовано 24 перспективні плани з урахуванням нових критеріїв оцінки рівня спроможності територіальних громад. Кількість проектних спроможних громад становить понад 1410. Про це повідомив заступник Міністра розвитку громад та територій В'ячеслав Негода [6].

Успіх бюджетної децентралізації залежить від громадського контролю та контролю центральних органів за органами місцевого самоврядування. Без них децентралізація має всі шанси сприяти корупції. Бюджетна децентралізація не є спасінням від більшості проблем на місцях. У першу чергу, це ефективний інструмент для можливих змін. Чи правильно його використають залежить від того, як швидко громадяни навчаться будувати інституції, приводити до влади ефективних менеджерів та контролювати їх діяльність.

Список використаних джерел:

1. Н.П.Дребот, І.Б.Семеген. Реформа децентралізації в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. Львів:Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ "Університету банківської справи", 2019. URL:https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2019/29_4/6.pdf

2.Онищенко С.В.Бюджетна децентралізація: особливості запровадження, проблеми та перспективи. Полтава: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,2017. URL:<http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/1626/1/%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80.pdf>

3.Офіційний сайт КМУ «Урядовий портал». URL:<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

4. Негода В.А. Бюджетна децентралізація довела свою ефективність, але потребує удосконалення. Веб-сайт: Децентралізація дає можливості. URL:<https://decentralization.gov.ua/news/11281>

5.Мацедонська Н.В., Клівіденко Л.М. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. Тернопіль: ТНЕУ. 2018. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/103.pdf

6. Зеленський відкликав законопроект про децентралізацію. Веб-сайт: РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/zelenskiy-otozval-zakonoproekt-detsentralizatsii-1579170571.html>

Стахів С. Ф.

Науковий керівник: к.е.н. Круглякова В. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ АВТОНОМІЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Реформа децентралізації -- це дієвий спосіб формування найбільш наближеного до народу інституту – місцевого самоврядування, що забезпечує демократичні права людей і дозволяє не лише самостійно обирати керівників, а й контролювати їхню діяльність. Найвиразніше демократія проявляється в активізації громадян у творенні суспільно-економічного життя своєї громади, що сприяє раціональному задоволенню власних потреб і оптимальному розподілу повноважень між органами місцевої влади та центральними органами влади. Економічна ефективність бюджетної децентралізації означає передачу і делегування повноважень видаткової частини, а також застосування фінансового вирівнювання для рівномірного розподілу фінансових ресурсів.

Безумовно, запровадження практики фінансової децентралізації в сучасних умовах відкриває безліч перспектив та переваг. По-перше, це доступ до додаткових можливостей щодо формування місцевих бюджетів. По-друге, значно розширюється вибір щодо використання коштів органами місцевого самоврядування в залежності від пріоритетних проблем, які визначають самі об'єднані територіальні громади (далі - ОТГ). У них з'являються ресурси для самостійного вирішення нагальних потреб і розвитку. Внаслідок цього посилюється контроль та відповідальність за виконанням бюджету. Відбувається вдосконалення трансфертної політики: перехід від безцільових трансфертів до системи цільових трансфертів, спрямованих на компенсацію видатків органів місцевого самоврядування. Не менш важливим є підвищення прозорості використання бюджетних коштів на місцевому рівні [4].

Наділення громад достатньо широким колом повноважень передбачає фінансове забезпечення місцевого самоврядування для забезпечення ефективного розвитку на місцевому рівні. Фінансова децентралізація має сприяти збільшенню ефективності територіальних громад, а саме розширенню їхньої ресурсної та фінансової бази, а також можливість об'єднувати зусилля і фінанси. Перевагами бюджетної децентралізації є отримання повноважень, які мають міста обласного значення, тобто до бюджетів ОТГ надходить 60% від податку на доходи фізичних осіб. Також до місцевого бюджету, як і раніше, зараховуються доходи від єдиного податку (100%), податку на прибуток підприємств і податку фінансових установ комунальної власності (100%), податку на майно (100%), екологічного податку (25%) та акцизного податку з реалізації підакцизних товарів (5%) [5].

Наступним джерелом формування бюджетів територіальних громад є розподіл зборів та інших платежів, до яких належать: державне мито, плата за надання адміністративних послуг, збір за паркування, туристичний збір, надходження від орендної плати за користування майном комунальної власності, рентні плати, 75% коштів відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва та інші. Окрім того, територіальні громади можуть використовувати державні трансферти на делеговані державою повноваження. Такі зміни дали певний результат (рис. 1): за час реформи: за даними Міністерства розвитку громад та територій України з 2014 р. по 2018 р. власні доходи місцевих бюджетів збільшилися з 68,6 млрд грн до 234,1 млрд грн, а у 2019 р. даний показник становив 250,5 млрд грн. Такі результати стали можливими завдяки розширенню повноважень і підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів

щодо залучення резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів [2].

Рис. 1. Зміна обсягу власних доходів під впливом децентралізації

Джерело: розроблено на основі [2].

Також спостерігається зростання власних доходів місцевих бюджетів в розрахунку на одного жителя. Даний показник визначає фінансовий потенціал ОТГ, спроможність забезпечувати громаду коштом ресурсів, які мобілізуються на її території. У 2016 р. він становив 2 395,1 грн, у 2017 р. – 3 130,0 грн, у 2018 р. – 3 835,9 грн. За підсумками 2019 року, до бюджетів 806 ОТГ надійшло 39,4 млрд грн. У розрахунку на одного мешканця по всіх ОТГ дохід в середньому становить 4 119,7 грн. [2].

Щодо видаткової частини, то спостерігається переважання капітальних видатків, які збільшилися на 38,8% у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. Видатки на будівництво та регіональний розвиток збільшилися на 31,5%, при цьому, найменше збільшилися видатки на житлово-комунальне господарство (28,6%) [3].

Державна фінансова підтримка місцевого та регіонального розвитку збільшилася у 4,5 рази у 2019 р. в порівнянні з 2014 р. За даними Міністерства розвитку громад та територій, у 2014 р. державна фінансова підтримка становила 0,5 млрд грн, а у 2019 р. досягла 20,75 млрд грн. Крім того субвенція на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання доріг загального користування місцевого значення у 2019 р. передбачена у сумі 14,7 млрд грн, а 15,8 млрд грн державної підтримки розподіляється на 3 програми: ДФРР, субвенція ОТГ, субвенція на сільську медицину [3].

2019 р. був визначений як початок другого етапу децентралізації в Україні [3], що передбачав закріплення вже набутих успіхів і формування спроможних громад. Спроможність громад визначає рівень фінансової забезпеченості бюджету. Однак, для визначення фінансових можливостей громад потрібно враховувати як реальні, так і потенційні сторони [1].

Отже, бюджетна децентралізація є необхідною для створення умов сприятливого всебічного розвитку населення, розв'язання першочергових проблем та оперативного надання якісних послуг соціально-економічного характеру у конкретній місцевості. Важливим є чітке розмежування повноважень, обов'язків та відповідальностей органів влади різних рівнів з метою забезпечення максимально можливого економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Однозначно, фінансова децентралізація позитивно впливає на рівень фінансового забезпечення громад необхідними ресурсами, що підтверджується динамікою зростання власних доходів місцевих бюджетів за роки реформи.

На сьогодні бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів влади через передачу їм потужних джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом.

Список використаних джерел:

1. Гургула Т. В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2017. URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-21.pdf>
2. Децентралізація дає можливість. Моніторинг реформи. URL: <https://decentralization.gov.ua/finance>
3. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/>
4. Реформа децентралізації: навіщо ця реформа і що їй передбачено. URL: <https://rdo.in.ua/direction/decentralizaciya>
5. Куценко Т., Сіренко Я. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30350/MO_2019_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y